

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM

DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**SİYASAL İLETİŞİMDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ:
TÜRKİYE'DEKİ LİDERLERİN GEZİ PARKI
OLAYLARI ÜZERİNDEN TWITTER (X)'İ
PROPAGANDA ARACI OLARAK KULLANIMI**

DOKTORA TEZİ

Ahmet Selim OKUYAN

İstanbul

Ocak-2025

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM

DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

SİYASAL İLETİŞİMDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ:
TÜRKİYE'DEKİ LİDERLERİN GEZİ PARKI OLAYLARI
ÜZERİNDEN TWITTER (X)'İ PROPAGANDA ARACI OLARAK
KULLANIMI

DOKTORA TEZİ

Ahmet Selim OKUYAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ömer ÇAHA

İstanbul

Ocak-2025

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ömer ÇAHA .....

Üye: Prof. Dr. Erhan İÇENER .....

Üye: Prof. Dr. Metin TOPRAK .....

Üye: Prof. Dr. Alim YILMAZ .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ömer TAŞGETİREN .....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora tezi olarak hazırladığım “**Siyasal İletişimde Sosyal Medyanın Rolü: Türkiye’deki Liderlerin Gezi Parkı Olayları Üzerinden Twitter (X)’ı Propaganda Aracı Olarak Kullanımı**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Ahmet Selim OKUYAN

ÖNSÖZ

Uzun ve meşakkatli bir süreç olan doktora yolculuğumda fikir, öneri ve destekleri ile yardımcı olan herkese şükranlarımı ifade etmek isterim. Öncelikle bu tezin fikir aşamasından savunma aşamasına kadar bütün süreçlerde vaktini ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Ömer Çaha'ya müteşekkirim. Tezin süreç içinde olgunlaşması adına fikir ve önerileri ile katkıda bulunan tez izleme jüri üyeleri Prof. Dr. Erhan İçener, Prof. Dr. Ertan Aydın, Dr. Öğr. Üyesi Ömer Taşgetiren'e de teşekkür ederim. Tezin savunmasında yaptıkları katkılarla tezin literatür için daha da yetkin hale gelmesini sağlayan Prof. Dr. Metin Toprak ve Prof. Dr. Alim Yılmaz'a da teşekkürü bir borç bilirim.

Çocukluğumdan itibaren öğrenme serüvenimde her türlü fedakarlığı gösteren ve destekleyen annem Fatma Okuyan'a; varlıklarıyla hayatıma renk katan güzel kardeşlerim Ayşe Sena ve Fatma Zehra'ya teşekkür ederim. Tezin ilerleme sürecinin yavaşlamasında yoğun emekleri bulunan manevi kardeşlerime -alfabetik sırayla- Anıl Kızılkaya, Davut Erdim, Emre Gülsever, Erdem Okur, Eyüp Marmara, Muhammed Hafızoğlu, Muhammed Şahin, Ömer Faruk Çalışkan, Ömer Faruk İslamoğlu, Ömer Hacımüftüoğlu ve Ubeydullah Güngör'e teşekkürü bir borç bilirim. Yine yaptıkları katkılardan dolayı Prof. Dr. Yusuf Şevki Hakyemez, Doç. Dr. Abdurrahman Okuyan, Dr. Emine Canlı, Dr. Şerafettin Baş, Cem Oral, Hande Durmuş ve Deniz Türe'ye müteşekkirim. Ayrıca bu süreçte sağladıkları esneklikten ve verdikleri desteklerden ötürü Türk Hava Yolları İletişim Başkanlığı ailesine de teşekkür ederim. Son olarak sevgisi, adaleti ve derin kavrayışıyla hayatımdaki en büyük şansım olarak addettiğim canım eşim Dr. Hümeysra Okuyan'a teşekkür ederim.

Bu tezi, akademik yolculuğumun her daim en büyük teşvikçisi olan rol modelim, değerli babam Prof. Dr. Mehmet Okuyan'a ithaf ediyorum.

ÖZET

SIYASAL İLETİŞİMDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ: TÜRKİYE'DEKİ LİDERLERİN GEZİ PARKI OLAYLARI ÜZERİNDEN TWİTTER (X)'İ PROPAGANDA ARACI OLARAK KULLANIMI

Doktora, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Ocak, 2025 - 269 + XIV Sayfa

Çalışmamızın konusunu Türkiye'deki beş siyasi liderin Twitter (X) üzerinden 2013-2020 yılları arasında yürüttükleri propaganda türleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli, Meral Akşener ve Selahattin Demirtaş'ın 2013-2020 yılları arasında Twitter (X)'de yaptığı paylaşımlar incelenmiş, Gezi Parkı Olayları üzerinden yürüttüğü propaganda türleri karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar saptanmıştır. Örtülü nitel içerik analizi yöntemiyle yaptığımız araştırmamızda öncelikle siyasal iletişim tarihindeki önemli noktalar ve kullanılan yöntemler incelenmiştir. Daha sonra propaganda kavramı, türleri, amacı ve esaslarıyla birlikte irdelenerek Twitter (X)'in propaganda aracı olarak kullanımını ele alınmıştır. Bu beş liderin en çok paylaşım yaptığı konular, yıllara göre meydana gelen kırılmalar ve yürüttüğü farklı propaganda türleri de tespit edilmiştir. Ardından Türkiye siyasi tarihinde büyük etkiye sahip olan Gezi Parkı Olayları üzerinden beş siyasi liderin eylemleri nasıl birbirinden farklı şekil ve sıklıklarda propaganda aracına dönüştürdükleri paylaştıkları örnek tweetler üzerinden incelemiş ve alt propaganda türleri tespit edilerek karşılaştırılmıştır. Buna bağlı olarak siyasi liderlerin resmi Twitter (X) hesapları üzerinden yaptıkları paylaşımların teorik olarak kaynağına göre beyaz ile gri propagandanın arasında konumlandırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Gezi Parkı Olayları ile birlikte Türkiye'de tepki amaçlı düzenlenen geniş çaplı sokak eylemlerinin sona erdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset bilimi, siyasal iletişim, Türkiye siyaseti, içerik analizi, sosyal medya, Twitter, Gezi Parkı olayları

ABSTRACT

THE ROLE OF SOCIAL MEDIA IN POLITICAL COMMUNICATION: THE USE OF TWITTER (X) AS A PROPAGANDA TOOL BY THE LEADERS IN TÜRKİYE OVER THE GEZI PARK PROTESTS

Ph. D. Political Science and International Relations

Supervisor: Prof. Ömer ÇAHA

January, 2025 - 269 + XIV Pages

The subject of our study is the propaganda patterns of five political leaders in Türkiye on Twitter (X) between 2013-2020. In this context, the tweets of Recep Tayyip Erdogan, Kemal Kilicdaroglu, Devlet Bahçeli, Meral Aksener and Selahattin Demirtas on Twitter (X) were analyzed, and the similarities and differences were determined by comparing the forms of propaganda carried out over the Gezi Park protests. The latent qualitative content analysis method was followed in our research. At the beginning, the history of political communication in Türkiye were discussed, then used methods were examined. Afterwards, the concept of propaganda was discussed together with its purpose and principles, then propaganda types were analyzed, and the use of Twitter (X) as a propaganda tool was discussed. The most-covered topics by these five leaders, and the breakdowns that occurred between the years and the different forms of propaganda they carried out were also determined. Then, through the Gezi Park protests, how the five political leaders transformed the protests into a propaganda tool in different ways and frequencies was analyzed through the sample tweets they shared and sub-propaganda forms were identified and compared. Accordingly, it was concluded that the tweets of political leaders on their official Twitter (X) accounts should theoretically be positioned somewhere between white and grey propaganda according to their source. Finally, after the Gezi Park protests it has been determined that the major street protests in Türkiye have come to an end.

Keywords: Political science, political communication, Turkish politics, content analysis, social media, Twitter, Gezi Park protests

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu ve Soruları.....	3
1.2. Araştırmanın Önemi ve Özgün Değeri	5
1.3. Araştırmanın Yöntemi ve Planı.....	6
İKİNCİ BÖLÜM	
SİYASAL İLETİŞİM, SOSYAL MEDYA VE SİYASAL PROPAGANDA	9
2.1. Siyasal İletişim	9
2.1.1. Siyasal İletişimde Kullanılan Yöntemler	13
2.1.1.1. Yüz Yüze Siyasal İletişim	13
2.1.1.2. Kitle İletişim Araçlarıyla Siyasal İletişim	14
2.2. Yeni Medya ve Dijital Boyutları.....	17
2.2.1. Dijital Siyaset.....	19
2.2.2. Dijital Demokrasi.....	22
2.2.3. Dijital Aktivizm	23

2.3. Sosyal Medya.....	24
2.3.1. Sosyal Medya Araçları.....	26
2.3.1.1. Facebook.....	27
2.3.1.2. Instagram	29
2.3.1.3. YouTube	31
2.4. Siyasal Propaganda	32
2.4.1. Propaganda Kavramı, Amacı ve Esasları.....	32
2.4.2. Propaganda Türleri.....	37
2.4.2.1. Beyaz Propaganda	38
2.4.2.2. Kara (Siyah) Propaganda.....	39
2.4.2.3. Gri Propaganda	43
2.5. Siyasal İletişim ve Propaganda İlişkisi	44
2.6. Türkiye'nin Siyasal İletişim Tarihi ve Twitter (X).....	47
2.6.1. Twitter (X)	50
2.6.1.1. Twitter (X)'in Temel Özellikleri ve İlgili Kavramlar.....	51
2.6.1.2. Twitter (X)'in Türkiye'deki Kullanımı	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEŞ LİDERİN 2013-2020 YILLARI ARASINDAKİ TWITTER (X) KULLANIMI	55
3.1. Recep Tayyip Erdoğan'ın Twitter (X) Kullanımı.....	60
3.2. Kemal Kılıçdaroğlu'nun Twitter (X) Kullanımı.....	64
3.3. Devlet Bahçeli'nin Twitter (X) Kullanımı.....	67
3.4. Meral Akşener'in Twitter (X) Kullanımı.....	70
3.5. Selahattin Demirtaş'ın Twitter (X) Kullanımı	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEŞ LİDERİN TWITTER (X)'İ SİYASAL PROPAGANDA ARACI OLARAK KULLANIMI: GEZİ PARKI OLAYLARI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME 78

4.1. Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri 78

4.1.1. Siyasi Propaganda	80
4.1.2. Dini Propaganda.....	92
4.1.3. Güvenlik Propagandası	98
4.1.4. Çevre Propagandası.....	102
4.1.5. Medya Propagandası	106
4.1.6. Ekonomi Propagandası	109
4.1.7. Gençlik Propagandası	112
4.1.8. Dış Politika Propagandası	116
4.1.9. İletişim Propagandası.....	118
4.1.10. Hukuki Propaganda.....	120
4.1.11. Kültür Sanat Propagandası.....	121
4.1.12. Sağlık Propagandası.....	121

4.2. Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri 122

4.2.1. Siyasi Propaganda	124
4.2.2. Gençlik Propagandası	131
4.2.3. Dini Propaganda.....	135
4.2.4. Hukuki Propaganda.....	137
4.2.5. Dış Politika Propagandası	138

4.2.6. Medya Propagandası	139
4.2.7. Güvenlik Propagandası	140
4.2.8. Çevre Propagandası.....	141
4.2.9. İletişim Propagandası.....	142
4.2.10. Kültür Sanat Propagandası.....	142
4.3. Devlet Bahçeli'nin Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri	143
4.3.1. Siyasi Propaganda	144
4.3.2. Güvenlik Propagandası	153
4.3.3. Gençlik Propagandası	157
4.3.4. Kültür Sanat Propagandası.....	159
4.3.5. Dil ve Edebiyat Propagandası.....	161
4.3.6. İletişim Propagandası.....	162
4.3.7. Dini Propaganda.....	164
4.3.8. Dış Politika Propagandası	165
4.4. Meral Akşener'in Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri	165
4.4.1. Siyasi Propaganda	167
4.4.2. Gençlik Propagandası	183
4.4.3. Güvenlik Propagandası	190
4.4.4. Dini Propaganda.....	194
4.4.6. Medya Propagandası	199
4.4.7. Dış Politika Propagandası	201
4.4.8. İletişim Propagandası.....	203
4.4.9. Hukuki Propaganda.....	204
4.4.10. Çevre Propagandası.....	206
4.4.11. Kültür Sanat Propagandası.....	207
4.4.12. Eğitim Propagandası	208

4.4.13. Ekonomi Propagandası	209
4.5. Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri	210
4.5.1. Güvenlik Propagandası	211
4.5.2. Medya Propagandası	212
4.5.3. Siyasi Propaganda	213
4.5.4. Dini Propaganda.....	214
4.5.5. Gençlik Propagandası	214
4.5.6. Çevre Propagandası.....	215

BEŞİNCİ BÖLÜM

BEŞ LİDERİN GEZİ PARKI OLAYLARI ÜZERİNDEN TWITTER (X)'DA YÜRÜTTÜĞÜ PROPAGANDALARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....

5.1. Siyasi Propaganda	221
5.2. Güvenlik Propagandası	227
5.3. Gençlik Propagandası.....	230
5.4. Dini Propaganda.....	232
5.5. Çevre Propagandası.....	235
5.6. Medya Propagandası	237
5.7. Dış Politika Propagandası	238
5.8. Kültür Sanat Propagandası.....	240
5.9. İletişim Propagandası	241
5.10. Ekonomi Propagandası.....	243
5.11. Hukuki Propaganda.....	243
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	245
KAYNAKÇA	252
ÖZGEÇMİŞ.....	269

TABLolar LİSTESİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tablo 3.1: Beş liderin 2013-2020 yılları arasında paylaştığı toplam tweet sayısı	55
Tablo 3.2: Konulara göre paylaşılan tweet sayısı	57
Tablo 3.3: Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri	61
Tablo 3.4: Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı	62
Tablo 3.5: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri	65
Tablo 3.6: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı	66
Tablo 3.7: Devlet Bahçeli'nin 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri	68
Tablo 3.8: Devlet Bahçeli'nin 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı	69
Tablo 3.9: Meral Akşener'in 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri	71
Tablo 3.10: Meral Akşener'in 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı	72
Tablo 3.11: Selahattin Demirtaş'ın 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri	75
Tablo 3.12: Selahattin Demirtaş'ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tablo 4.1: Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları.....	79
Tablo 4.2: Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları.....	123
Tablo 4.3: Devlet Bahçeli'nin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları.....	143
Tablo 4.4: Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları.....	166
Tablo 4.5: Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları.....	210

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tablo 5.1: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türleri	217
Tablo 5.2: Gezi Parkı Olayları kapsamında liderlerin paylaşım sayıları	218
Tablo 5.3: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü siyasi propaganda tweetleri.....	221
Tablo 5.4: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü güvenlik propaganda tweetleri.....	228
Tablo 5.5: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü gençlik propaganda tweetleri.....	231
Tablo 5.6: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü dini propaganda tweetleri.....	233
Tablo 5.7: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü çevre propaganda tweetleri.....	236
Tablo 5.8: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü medya propaganda tweetleri.....	237

Tablo 5.9: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü dış politika propaganda tweetleri	239
Tablo 5.10: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü kültür sanat propaganda tweetleri	240
Tablo 5.11: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü iletişim propaganda tweetleri.....	242
Tablo 5.12: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü ekonomi propaganda tweetleri.....	243
Tablo 5.13: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü hukuki propaganda tweetleri.....	244

ŞEKİLLER LİSTESİ

İKİNCİ BÖLÜM

Şekil 2.1: Demokrat Parti Seçim Afişleri..... 48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şekil 3.1: Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013-2020 yılları arasında paylaşmış olduğu tweet sayılarının değişimi 61

Şekil 3.2: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2013-2020 yılları arasında paylaşmış olduğu tweet adetlerinin değişimi 64

Şekil 3.3: Devlet Bahçeli'nin 2013-2020 yılları arasında paylaşmış olduğu tweet adetlerinin değişimi 67

Şekil 3.4: Meral Akşener'in 2013-2020 yılları arasında paylaşmış olduğu tweet adetlerinin değişimi 71

Şekil 3.5: Selahattin Demirtaş'ın 2013-2020 yılları arasında paylaşmış olduğu tweet adetlerinin değişimi 75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Şekil 4.1: Sosyal Medyada Kullanılan “Milletin Adamları” Propagandası 88

Şekil 4.2: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 12 Mart 2014 tarihli tweetindeki görsel açıklama metni 130

Şekil 4.3: Sinan Oğan'ın 3 Haziran 2013 tarihli tweetindeki görsel açıklama metni 172

Şekil 4.4: Meral Akşener'in Devlet Bahçeli'nin Tweetini Retweet Ettiğini Gösteren Örnek Görsel 176

Şekil 4.5: Sinan Oğan'ın 7 Haziran 2013 tarihli tweetindeki görsel açıklama ... 189

Şekil 4.6: Meral Akşener'in 31 Mayıs 2017 tarihinde retweet ettiği tweette yer alan anma görseli 209

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanlığın var olduğu günden bu yana beslenme, barınma, güvenlik gibi en temel ihtiyaçlarından biri de iletişim olmuştur. Tıpkı bir insanın doğum anından ölümüne kadar barınma yöntemlerinin değişmesi gibi, insanın iletişim kurma metodu da yıllar boyunca ilerleyerek gelişim göstermiştir.

Sözlü, sözsüz, görsel ve işitsel gibi türleri bulunan iletişimin yazılı olarak da kullanılmaya başlaması günümüzden binlerce yıl önce M.Ö. 3400 yılı civarında Sümerlerin yazıyı bulmasına dayanır. Taşlar üzerine çivi ile oyulan resimlerle kurulan yazılı iletişim, o tarihten ortalama 5400 yıl sonra en yaygın olarak dijital ortamda kullanılır hale geldi. 21. yüzyılın başında ortaya çıkan sosyal medya kısa süre içerisinde bütün dünyayı birbirine yakınlaştıran bir mecraya dönüşmüş; 2010'lu yıllardan itibaren ise gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir.

Sosyal medya zamanla kişilerarası iletişim amacının dışına çıkarak kitleler üzerinde etkili siyasi ve sosyal bir iletişim aracına dönüşmüştür. Siyaset yapma araçlarından önemli biri haline gelen iletişim ve sosyal medya özellikle siyasal partiler nezdinde algı yaratma, tabanı konsolide etme, yönlendirme, zihinlerdeki mevcut kabulleri değiştirmeyi hedefleyen bir manipülasyon ve propaganda aygıtı olarak kullanılmıştır. Kullanım bakımından Facebook, YouTube, Tiktok, Instagram gibi diğer sosyal medya kanalları da hedeflemeli reklamlar ve sponsorlu içerikler üzerinden siyasal iletişim aracı olarak kullanılsa da Twitter (X) yapı, rol ve misyon açısından nispeten öncül bir konumdadır.

Konvansiyonel medyaya kıyasla sosyal medya kullanımının yükselen bir ivme ile artmasına paralel olarak birçok sektör, dijital ortamdaki yatırımlarını ve iletişim çalışmalarını kademeli olarak arttırmaya başlamıştır. Bu gelişmeler süregelirken siyasal iletişim alanı da bu değişime kayıtsız kalmayarak bir dönüşüm geçirmiş, siyasal partiler Twitter (X) başta olmak üzere sosyal medya mecralarını hedef kitlelerine ulaşmak için iletişim kanalları olarak kullanmaya başlamışlardır.

Türkiye gibi kritik jeopolitik konuma sahip bir ülkenin hızlı değişen çeşitli gündemlere sahip olması nasıl normal karşılanabilecek bir durum ise sosyal medyada da bu konuların aktif olarak tartışılması beklenen bir durumdur. Bazı dönemlerde Avrupa Birliği üyelik müzakere süreçleriyle yoğun olan ülke gündemi, bazı dönemlerde ise Orta Doğu’da aktif aktör olma amacı gereği bölgede olan olaylara odaklanabilmektedir. Benzer şekilde, bir NATO üyesi olan Türkiye’nin Rusya’dan S-400 hava savunma sistemi alımı konusu iki ülke arasında imzalanan bir satın alma anlaşmasından çok öteye taşabilmekte, ABD gibi ülkelerle olan ilişki ülke gündeminin tartışıldığı bağlamı “dış politika” olarak belirleyebilmektedir.

Sosyal medyada tartışılan konuların yalnızca bağlam bakımından farklılıklar göstermesinin yanı sıra bu konular hakkında yapılan paylaşımların yansıttığı ideolojilerde de farklılıklar meydana gelebilmektedir. Kendisini sağ görüşlü olarak tanımlayan bir lider, bazı konularda kendisini sola daha yakın konumlandırabilmekte iken, merkezde olduğunu iddia eden parti liderleri de dönem dönem sağ veya sol kutuplara yaklaşabilmektedir. Liderler herhangi bir konudan bağımsız olarak kitlelerini yönlendirme veya ikna etme amaçlı bir takım siyasal iletişim araçlarına başvururlar. Reklam, bu araçların en etkililerinden biridir.

Siyasi partiler seçmen kitlelerine geçmişte televizyon, radyo, gazete ve açık hava gibi reklam alanlarında ulaşmak için yatırımlarda bulunurken, özellikle 2010’dan sonra bu alanların kullanımının yanı sıra dijital reklam çalışmalarına da ağırlık vermiştir. Dijital reklamın tüm reklam kampanyaları içindeki payının yıllar ilerledikçe arttığını söylemek zor olmayacaktır. Özellikle 2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi süreciyle birlikte birçok siyasi parti, çevrimiçi açılışlar, mitingler, röportajlar düzenlemiş, hedef kitlelerine ulaşma noktasında sosyal medya kullanımını arttırmıştır. 1 Ekim 2020 tarihinde yürürlüğe giren ve kamuoyunda “sosyal medya yasası” olarak bilinen “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, gelecekte de bu alanda devletin etkin bir aktör olma iradesini tescilleyen göstergelerden biri sayılabilir.

Siyasi parti liderleri, gerek kendi şahsi itibarlarını azami düzeye çıkarmak amacıyla liderlik iletişimi çalışmalarını, gerekse genel başkan konumunda buldukları siyasi partilerin kamu nezdindeki bilinirlik skorunu artırma ve algılanış biçimini yönetme

amacıyla siyasal iletişim çalışmalarını yürütürler. Her iki alanda da yürütülen bu çalışmaların en önemli mecralarından birinin Twitter olduğu rahatlıkla söylenebilir.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Soruları

Buradan hareketle araştırmanın konusunu, Türkiye'deki beş siyasi liderin Twitter (X) üzerinden 2013-2020 yılları arasında Gezi Parkı Olaylarını propaganda aracı olarak kullanımını oluşturmaktadır. Bu kapsamda Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli, Meral Akşener ve Selahattin Demirtaş olmak üzere beş siyasi liderin Twitter (X) üzerinden yaptığı paylaşımlar incelenmiştir.

Araştırmamızda öncelikle literatürdeki propaganda türleri detaylı olarak incelenip aralarındaki farklar tespit edilerek birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Ardından bahsettiğimiz beş siyasi liderin 2013-2020 yılları arasında Twitter üzerinden yapmış oldukları tüm paylaşımları kapsayan bir profil incelemesi yapılmıştır. Bu kapsamda liderlerin en yoğun paylaşım yaptığı konular tespit edilmiş, yıllara göre paylaşım yoğunlukları incelenip önemli kırılmalar tespit edilmiş ve yürütülen propaganda farklılıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın temel amacı, beş siyasi liderin 2013-2020 yılları arasında Twitter (X)'da yaptığı paylaşımlar üzerinden Gezi Parkı Olaylarında yürüttüğü propaganda türlerini inceleyerek aralarında farklılık olup olmadığını araştırmak ve mevcutsa bu farklılıkların temel kök nedenlerini tespit etmektir.

Araştırmamızda genel olarak üç temel soru yanıtlandırılmaya çalışılmıştır. Sorular şu şekildedir:

1. Liderlerin sosyal medya üzerinden yaptıkları paylaşımlar literatürdeki kaynaklarına göre propaganda tiplerinden hangisi altında sınıflandırılabilir?
2. Liderlerin 2013-2020 yılları arasında Twitter (X) kullanımlarındaki farklılıklar nelerdir?
3. Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttükleri propaganda türlerinde benzerlik veya farklılıklar var mıdır? Eğer varsa kök nedenleri neler olabilir?

Bu soruların her birine kısaca değinmek istiyoruz. İlk olarak, liderlerin sosyal medya üzerinden yaptıkları paylaşımlarla yürütmüş olduğu propagandanın literatüre göre nasıl sınıflandırılabileceği sorusu önem arz etmektedir. Bilindiği üzere siyasi parti liderleri, siyaseti bir ikna etme sanatı olarak icra ederler. Göndericinin mesajını

gönderene ulaştırması olarak tanımlanabilecek iletişim süreci diyalektik bir şekilde ilerler. Yeri geldiğinde seçmenler gönderici pozisyonunda olup taleplerini birer mesaj olarak parti liderlerine iletirler. Diğer bazı durumlarda ise gönderici durumunda bulunan parti liderleri iletmek istedikleri mesajı çeşitli metotlarla seçmen kitlelerine iletirler. Geçmişte bu mesajlar mitingler, billboardlar, radyo ve TV programları gibi araçlar aracılığıyla iletilirken, artık bu araçlara ek olarak sosyal medya aktif ve baskın bir şekilde kullanılmaktadır. Teorik olarak yıllar içerisinde siyasetin ve propagandanın işlevi temelde bir değişikliğe uğramasa da metot ve kullanılan araçlar yıllar içerisinde dönüşüme uğramıştır.

Yapılan paylaşımlarla ulaşılmak istenen amacın her zaman standart olmadığını söyleyebiliriz. Bazı dönemlerde liderler sosyal medya kanalları aracılığı ile kitlelerine doğrudan kendi vermek istedikleri mesajı iletmeyi öncelerlerken, bazı durumlarda kendileri hakkında yürütülen olumsuz bir kampanyaya cevap vermek amacıyla bu mecraları kullanırlar. Diğer bir önemli kullanım amacı ise, sosyal medyanın manipülatif bir şekilde algı yönetimi amacıyla kullanılmasıdır. Bu yöntemin en yaygın kullanım türü “troll” adı verilen kimliği belirsiz isimler kullanıcılar taraftan ulaştırılması hedeflenen algıya yönelik paylaşımlar yapılmasıdır. Araştırmamızda ele alacağımız temel sorulardan ilki, teorik açıdan propaganda sürecinin işleyişi ve dönüşümü hakkında olmuştur.

İkinci soruya baktığımızda, özellikle 2000’li yılların başından itibaren propaganda araçlarının dönüştüğünü net olarak tespit etmek gerekir. Bunun sonucu olarak liderlerin grup toplantılarında gerçekleştirmiş oldukları açıklamalar, TV programlarında ele aldıkları başlıklar, verdikleri röportajlarda temas etmiş oldukları konular ve nihayetinde sosyal medya üzerinden yürüttüğü propaganda türleri de farklılık göstermektedir. Kısaca örneklendirmek gerekirse, 2010 yılında gerçekleştirilen Anayasa Değişikliği Referandumu, paylaşılan içeriklerin özellikle hukuki propaganda etrafında yoğunlaşmasına neden olmuştur. 2012’de gerçekleştirilen “4+4+4” eğitim modeli eğitim propagandası yürütülen paylaşımları arttırmıştır. 15 Temmuz 2016 tarihinde meydana gelen darbe girişimi dini propaganda içeren açıklamaların sayısını yükseltirken, sonrasında artan terör olayları nedeniyle güvenlik propagandası yoğunlaşmıştır. 2017 yılında gerçekleştirilen bir diğer Anayasa Değişikliği Referandumu sürecinde Türkiye yoğun bir şekilde “Başkanlık Sistemi” gündemi ile meşgul olduğundan siyasi propaganda içeren paylaşımların sayısı

artmıştır. 2019 yılının sonunda Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan'da ortaya çıkan Covid-19 salgının tüm dünyayı etkisine almasıyla birlikte sağlık alanında çok yüksek sayıda paylaşımlar yapılmıştır. Araştırmamızın bu ikinci sorusunda, liderlerin 2013-2020 yılları arasındaki Twitter (X) kullanımlarındaki farklılıkların neler olduğu ve yıllara göre nasıl değişim gösterdiği ele alınmıştır.

Üçüncü ve son soruyu ele alırsak, özellikle propaganda araçlarının dönüşümünü ve kitleler tarafından kullanımının yoğunlaştığını en net gözler önüne seren olay Gezi Parkı eylemleri olmuştur. Olaylar boyunca kimi liderler basın açıklamaları ve TBMM grup toplantıları üzerinden propaganda yürütmeyi tercih ederken bir taraftan Twitter (X) üzerinden de çeşitli paylaşımlarda bulunmuşlardır. Araştırmamızın bu üçüncü sorusunda ise liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttükleri propaganda türlerinde farklılık olup olmadığı, eğer varsa kök nedenlerinin neler olabileceği sorusuna yanıt aranmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Özgün Değeri

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların önemli bir çoğunluğunun sözel içeriklerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Genellikle fikirler, düşünceler, ideolojiler, tarihi bilgiler gibi sözel veri ve yorumlara dayalı veriler üzerine yeni tezler inşa edilmektedir. Her ne kadar son yıllarda sayıları giderek artan anket, istatistik, içerik analizi gibi sayısal verilere dayalı çalışmalar yapılsa da sözel çalışmalara kıyasla tatmin edici bir seviyeye ulaşamamıştır. Bu noktada araştırmamızı özgün kılan birçok nokta bulunmaktadır. Öncelikle yapılan içerik analizi çalışmalarında genellikle incelenen olaylar yaşandıkları dönemlerle veya kısa bir süre sonrasındaki içeriklerle sınırlandırılmıştır. Çalışmamızdaki en önemli ayırt edici husus veri setinin 8 yıllık geniş bir tarih aralığını kapsaması nedeniyle sonraki yıllardan olaylara yapılan atıfların da araştırma kapsamına alınabilmesidir.

8 yıllık geniş bir tarih aralığını kapsayan çalışmamızda beş siyasi liderin 2013-2020 yılları arasında Twitter üzerinden yapmış olduğu tüm paylaşımlar incelenmiştir. Ancak tüm paylaşımlara erişim hususunda Twitter tarafından uygulanan bazı sınırlamalar bulunmaktadır.

Özel bir filtreleme yapmadan "Tweetler" kısmından sadece son 800 tweet görüntülenebilmekte, "Tweetler ve Yanıtlar" kısmından ise sadece son 3.200 tweete

erişilebilmektedir.¹ Bu çok sınırlı veri ile yapılacak olası bir çalışmada anlamlı kırımlar elde edilmesi mümkün değildir. Bu noktada, erişilemeyen veriler için sosyal medya veri analizi yapan bir firmadan profesyonel destek alınarak bu sorun aşılmış, anlamlı bir zaman aralığını kapsayan bir veri seti oluşturulmuştur.

Karşılaşılan bu gibi sınırlamalardan ötürü sosyal bilimlerde sosyal medya üzerine yapılan çalışmalar daha dar kapsamlı olarak gerçekleştirilmektedir. Sosyal medya gibi dinamik bir ortamda kullanıcılar her an her yerden içerik üretebilme imkânına sahiptir. Birim zamanda paylaşılan içerik sayısının (frekansın) giderek artması, geçmiş içeriklere erişimin giderek zorlaşması anlamına gelmekte, bu durum da yapılacak akademik çalışmaların zaman aralığının mecburen daralmasına sebep olmaktadır.

Siyasal iletişim alanında her geçen gün daha etkili bir kanal haline gelen Twitter üzerinden yapılan paylaşımları geniş bir zaman aralığını kapsayan şekilde veri olarak kullanan bu araştırmanın bir veri seti gibi somut çıktıları da olmuştur. Liderlerin verdiği mesajları tasnif edip analizini yapmak, bunun sonucunda istatistiksel somut verilere ulaşma imkânı elde edilmiştir. Yakın dönemde Türkiye’deki siyasi parti liderlerinin Gezi Parkı Olayları hakkında yapmış olduğu açıklamaları günümüzün en çok kullanılan aracı olan sosyal medya ve Twitter (X) üzerinden incelemenin literatüre önemli bir katkı sağlayacağına inanıyoruz. Özellikle öznel ve sözel yorumlara dayalı çalışmaların yaygın olduğu, sayısal verilere dayalı bir çalışma yapmanın belirli noktalarda ortak paydalar sağlamasını ve farklı perspektiflere yönelimi kolaylaştırmasını umuyoruz. Bu bağlamda çalışmamızın hem siyaset bilimi hem de iletişim alanlarında literatürde önemli bir boşluğu doldurduğuna inanıyoruz.

1.3. Araştırmanın Yöntemi ve Planı

Tezimizde araştırma yöntemi olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nicel ve nitel olmak üzere iki alt metodu bulunan “içerik analizi”nin, sosyal bilimlerde daha yaygın olarak kullanılan “nitel içerik analizi” yöntemini takip ettik. Bu yöntemin de “örtülü” ve “açık” olmak üzere kendi içerisinde de iki ayrı tipi bulunmaktadır. Örtülü nitel içerik analizi yönteminde incelenen metnin asıl anlamına odaklanılıp

---

¹ <https://help.twitter.com/tr/using-twitter/missing-tweets>

yorumlara yer verilmesi mümkünken, açık nitel içerik analizinde metin, somut veriler üzerinden ele alınır ve herhangi bir şekilde yoruma yer verilmez.² Araştırmamızda örtülü içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Microsoft Excel programından faydalanarak oluşturduğumuz veri setinde 8 ana sütun bulunmaktadır. İlk sütunda paylaşılan tweetin tarih ve saat bilgisi yer almaktadır. İkinci sütunda tweet metnini paylaşan liderin partisi yer almakta olup, üçüncü sütunda ilgili liderin partideki görevi bulunmaktadır. Liderlerin isminin yer aldığı dördüncü sütunun hemen ardından gelen beşinci sütunda ise liderlerin hesaplarından paylaştığı ilgili tweetin metni yer almaktadır. Altıncı sütunda paylaşılan tweetin türü bulunmakta olup, “doğrudan”, “retweet” veya “cevaben” seçeneklerinden uygun olanı seçilmiştir. Yedinci sütunda ilgili tweet üzerinden hangi tip propaganda yürütüldüğüne ait sütun yer almakta olup siyasi, güvenlik, dini, hukuki, dış politika, medya, ekonomi gibi 27 propaganda türünden uygun olanları belirlenmiştir. Sekizinci sütunda ise paylaşılan tweetin konusu yer almakta olup Çözüm Süreci, Gezi Parkı Olayları, 17-25 Aralık Soruşturması, 15 Temmuz Darbe Girişimi, Başkanlık Sistemi gibi 168 konudan uygun olanları seçilmiştir. Son sütunda ise tweetlerin linkleri yer almaktadır.

Giriş bölümünü ilk bölüm olarak kabul edersek, tez çalışmamız toplam beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmamızın ikinci bölümü siyasal iletişim, propaganda ve sosyal medya kavramlarına genel bir bakış hakkındadır. Bu bölümde öncelikle Türkiye’deki siyasal iletişim tarihindeki bazı önemli noktalar ele alınmış, ardından siyasal iletişimde kullanılan yöntemler incelenmiştir. Daha sonrasında ise bir siyasal iletişim yöntemi olarak propaganda kavramı, amacı ve esaslarıyla birlikte ele alınarak propaganda türleri incelenmiştir. “Yeni medya” ve “sosyal medya” kavramlarıyla alakalı genel bir çerçeve çizilmesinin ardından Twitter (X)’in siyasal iletişim ve propaganda aracı olarak kullanımı üzerine detaylı bir araştırma yapılmıştır.

Araştırmamızın üçüncü bölümünde verilerin kodlanması sonucu elde edilen bulgulara dayanarak sırasıyla Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli, Meral Akşener ve Selahattin Demirtaş’ın Twitter (X) profilleri incelenerek genel bir çerçeve ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda liderlerin en çok paylaşım

---

² Niklas Humble ve Peter Mozelius, “Content Analysis or Thematic Analysis: Similarities, Differences and Applications in Qualitative Research”, *European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies*, S:21, (2022), 3.

yaptığı konular, yıllara göre meydana gelen kırılmalar ve yürüttüğü propaganda türleri listelenmiştir. Ayrıca bu bölümlerde verilerin kodlanması sonucunda elde edilen bulgulardan faydalanarak çeşitli tablolar ve grafikler oluşturulmuş, bu liderlerin paylaşmış olduğu tweetler üzerinden hangi konular hakkında hangi tür propaganda yürüttükleri ortaya konulmuştur.

Dördüncü bölümde, yakın dönem Türkiye siyasi tarihinde büyük etkiye sahip olan Gezi Parkı Olayları üzerinden beş siyasi liderin eylemleri nasıl birbirinden farklı şekillerde ve sıklıklarda propaganda aracı olarak kullandıkları paylaşmış oldukları örnek tweetler üzerinden incelenmiştir. Burada beş liderin de yürütmüş olduğu propaganda türleri mümkün olduğunca alt başlıklar halinde incelenerek sınıflandırılmıştır.

Beşinci bölümde beş liderin Gezi Parkı Olayları üzerinden Twitter (X)'da yürüttükleri propagandalar karşılaştırılmıştır. Sonuç kısmında ise liderlerin yürüttükleri propaganda türlerinin birbirinden farklılığı üzerinden Gezi Parkı Olaylarının Türkiye'deki siyasi alanda bıraktığı sonuçlar tartışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASAL İLETİŞİM, SOSYAL MEDYA VE SİYASAL PROPAGANDA

Bu bölümümüzde önce siyasal iletişim kavramını yöntemleriyle birlikte ele alacağız. Ardından yeni medya kavramını ve sırasıyla dijital siyaset, dijital demokrasi ve dijital aktivizm kavramlarını açıklayıp sosyal medya kavramı ve en yoğun kullanılan araçlarına değineceğiz. Propaganda kavramını da kavramı, amacı ve esaslarıyla birlikte ele alıp tezimizde önemli bir yeri olan kaynağına göre propaganda türlerinden bahsedeceğiz. Son olarak Türkiye'nin siyasal iletişim tarihini kısaca özetleyip Twitter (X) ve Türkiye'deki kullanımı ile ilgili detaylardan bahsedeceğiz.

2.1. Siyasal İletişim

Jean Baudrillard, “Sıfır ölü: İşte çatışmanın ana motifi. İşte savaşın mükemmelliği ama aynı zamanda da gülünçlüğü: Bir spor parkurunun mükemmelliği gibi kuşkusuz. Aynı şey Körfez Savaşı'nda da olmuştu ve o zaman, sadece Batılı ölümler kaza sonucu ölmüştü”³ ifadeleriyle Körfez Savaşı'nın aslında hiç yaşanmadığını ve iletişimin en önemli araçlarından biri olan medyanın bu savaşı oldu gibi gösterdiğini iddia etmekteydi. Bir başka eserinde ise bu konuya dair şöyle bir yaklaşım getirmiştir: “Bir şeyler olması gerekirken (Körfez Savaşı sırasında ekranlarda) hiçbir şey olmuyorsa, burada da benzeri bir karmaşa yok mudur? Görüntü yoksa gerçek anlamda savaş da yok mu demektir?”⁴ İletişim araçlarının geçirdiği dönüşümü, böylesi argümanların kurulmasına temel sağladığını söyleyebiliriz. Araçlarının geçirdiği dönüşümle paralel olarak hayatımıza temas ettiği noktaların da artmasıyla birlikte siyaset bilimi alanı da iletişim konusunda çalışmalarını arttırmış ve bu konuyla ilgili “siyasal iletişim” adı verilen bir disiplin oluşmuştur.

Kapsamı itibarıyla geniş bir alana sahip olan siyasal iletişim kavramına ilişkin literatürde pek çok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu bağlamda öncelikle Erol Mutlu,

---

³ Jean Baudrillard, *Tam Ekran*, 1 bs. (İstanbul: Yapı Kredi, 2001), 55.

⁴ Jean Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, 3 bs. (İstanbul: Ayrıntı, 2012), 89.

yazmış olduğu iletişim sözlüğünde siyasal iletişim kavramını dar anlamda “iletişim süreçleriyle siyasal süreçler arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalardan oluşan, disiplinler arası bir akademik alan”⁵ şeklinde tanımlamaktadır. Aysel Aziz’e göre ise siyasal iletişimin tanımı şu şekildedir: “Belli ideolojik amaçları toplumda belli gruplara, kitlelere, ülkelere, ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak üzere siyasal aktörler tarafından çeşitli iletişim tür ve tekniklerinin kullanılması ile yapılan iletişim”.⁶ Dominique Wolton, “Siyaset üzerinde kamu önünde fikir belirtmeleri meşru olan üç aktörün (politikacı, gazeteci ve kamuoyu) çelişkili söylemlerinin mübadele edildiği alandır” şeklinde siyasal iletişimi tanımlamıştır.⁷ Böylesi kritik alanlara temas eden önemli bir disiplinin kapsamı da şüphesiz son derece geniştir. Ferhat Kentel, “Siyasetle iletişim içinde olan ve analitik bir alan olarak kamuoyu dendiğinde, bu alanın hem içinde yer alarak bir parçası, hem de dışında yer alarak farklı bir aktör biçiminde tezahür eden medya organlarını (kitle iletişim araçları), aydınları göz önünde tutmak gerekiyor”⁸ ifadesiyle de bu kapsamın genişliğine dikkat çekmiştir. Erol Çankaya da “propagandadan dedikoduya, alt-üst ilişkilerinden iktidar kurumlarındaki işleyişe, baskı gruplarının faaliyetlerinden halkla ilişkilere, basına haber ‘yaratma’dan TV açık oturumlarına, beyin yıkamadan siyasal reklamcılığa, çok geniş bir yelpaze içindeki siyasal amaçlı tüm iletişim etkinlikleri bu kapsamda yer almaktadır” demek suretiyle bu genişliğe parmak basmıştır.⁹ Zeynep Karahan Uslu ise bu kavrama ilişkin “Bir siyasal görüş ya da organın, etkinlikte bulunduğu siyasal sistem içerisinde kamuoyu güvenini ve desteğini sağlamak, dolayısıyla iktidar olabilmek için, zaman ve konjonktürün gereklerine göre reklâm, propaganda ve halkla ilişkiler tekniklerinden yararlanarak sürekli gerçekleştirdiği tek

---

⁵ Erol Mutlu, *İletişim Sözlüğü*, (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2004), 304.

⁶ Aysel Aziz, *Siyasal İletişim*, 1 bs. (Ankara: Nobel, 2013), 4.

⁷ Dominique Wolton, *Medya Siyasal İletişimin Zayıf Halkası* (çev. Hülya Tufan, Ömer Laçiner), (İstanbul: Birikim Yayınları, 1991), 52.

⁸ Ferhat Kentel, "Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair", *Birikim*, S. 30, (1991): 42.

⁹ Erol Çankaya, *Siyasal İletişim – Dünyada ve Türkiye’de*, 2 bs. (İstanbul: İmge Kitabevi, 2019), 13.

veya çift yönlü iletişim çabasıdır” şeklinde bir tanımlama yapma yoluna gitmiştir.¹⁰ Siyasal iletişim demokrasi ile de yakın ilişkili bir kavram olarak ifade edilmektedir.¹¹

Marshall McLuhan, siyasal iletişim literatürü içinde son derece önemli bir figürdür. McLuhan’ın yaygın haline gelmiş “The medium is the message”¹² (Araç mesajdır) ifadesi iletişim aracının içerikten daha önemli hale geldiğini iddia etmektedir. McLuhan’a göre radyo, gazete gibi iletişim araçları yalnızca bilginin taşıyıcıları değildir, aynı zamanda taşınan bilginin nasıl ve ne derecede algılandığını da belirlemektedir. Araçlar mesajı ve mesajın içeriğini belirler; çünkü mesaj aracın onu sunuş biçimine göre şekillenmektedir. McLuhan mesajın alıcısı ile vericisi ve aracı hakkındaki teorisine medyayı sıcak ve soğuk medya olarak ayırarak da katkıda bulunur. Sıcak medya daha fazla bilgi içeren ancak alıcı taraftan daha az katılım gerektiren; soğuk medya ise daha az bilgi sunan ancak alıcının katılımını daha fazla gerektiren medyadır. Bu iki unsur arasındaki ayrımın ortaya konma nedeni siyasal iletişimde araçların ne şekillerde etki yaratabileceğini açığa çıkarmaktır.¹³ Ayrıca “global köy” kavramıyla iletişimde coğrafi mesafe unsurunun ortadan kalkarak sınırların birbirine yakınlaştığını, bunun da yerel kültürlerin küreselleşmesini hatta global bir kültürün doğuşunu simgelediğini öne sürmektedir.¹⁴

Stuart Hall da siyasal iletişim literatürüne özellikle kültürel çalışmalar temelli olarak çeşitli katkılarda bulunmuştur. Hall’un “kodlama” ve “kod açma” düşünceleri kültürel ve iletişim çalışmalarına yapısalcı ve semiyotik odaklı katkılardır. Kodlama ve kod açmada anlam dünya görüşü ve ideoloji ekseninde kurulmaktadır. Kodlamada medyanın içerik üreticisinin ideolojik çerçevesi yansıtılmakta; kod açmada ise alıcı mesajı kendi toplumsal statüsü ve ideolojisi doğrultusunda anlamaktadır. Anlamlar,

---

¹⁰ Zeynep Karahan Uslu, “Siyasal İletişim ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S:11, (1996), 790.

¹¹ Abdullah Özkan, *Siyasal İletişim Stratejileri* (İstanbul: Tasam Yayınları, 2007), 23.

¹² Marshall McLuhan, *Understanding Media*, (London: The MIT Press Cambridge, 1994), s. 7.

¹³ McLuhan, A.g.e., s. 30.

¹⁴ Marshall McLuhan ve Bruce R. Powers, *Global Köy*, çev. Bahar Öcal Düzgören, (İstanbul, Scala Yayıncılık, 2001), 10.

bir toplumun kalıplaşmış ideolojilerinden hareketle oluşur. Kodlar, gücün ve ideolojini kurulduğu araçlar olarak her toplumun sosyal, kültürel ve siyasi sınıflandırmalarını kurarak kendi baskın kültürel düzenini ortaya çıkarır.¹⁵ Hall'un literatüre bir diğer katkısı Gramsci'nin hegemonya kavramını genişleterek ideolojik iktidarın nasıl ve hangi araçlarla sürdürüldüğünü ortaya koymasındadır. Ona göre siyasal iletişim yalnızca enformatif bilgi taşıma aracı değil toplumdaki baskın ideolojileri yeniden üreten ve meşrulaştıran bir araçtır.

Buradaki tanımlamaların çoğaltılması mümkün olmakla beraber, görüldüğü gibi doktrinde siyasal iletişim kavramına ilişkin farklı açılardan yaklaşır şekilde pek çok tanımlama yapılmıştır. Bu noktada sıkça gündeme gelen bir husus siyasal iletişimin sadece seçim dönemlerinde söz konusu olup olmadığı hususudur. Kılıçaslan bu konuda siyasal iletişimin yaygın olarak seçim dönemindeki seçim propagandaları, oy verme, aday seçme tutumları gibi hususlar üzerinden tartışıldığını, ancak salt seçim sürecine yönelik bir iletişim türü olmadığını; sosyal, kültürel, ekonomik tüm boyutları kapsamına alan bir siyasal kampanya-seçim dönemi-seçim dışı dönem şeklinde ele alınması gereken bir iletişim süreci olduğunu ifade etmektedir.¹⁶ Tüm bu tanımlamalar genel anlamda değerlendirildiğinde, siyasetle ilgili her türlü iletişimin siyasal iletişim kapsamına gireceğinin ifade edilmesinde bir beis olmayacaktır.¹⁷

Son olarak tezimizde de önemli bir yeri olan bağlam kavramına da kısa birkaç cümle ile değinmek gerekirse, "İletişim gerçekleşirken sürecin niteliğini belirleyen en önemli faktör olarak bağlamdan bahsedilebilir. En geniş anlamıyla bağlam; içinde dilsel birimlerin kullanıldığı toplumsal durum olarak tanımlanabilir... Metinler, kullanıldıkları ya da okundukları bağlama göre anlam kazanırlar."¹⁸ Tezimizin sonraki bölümlerinde siyasal iletişim kapsamında Türkiye'deki siyasi liderlerin söylemleriyle

---

¹⁵ Stuart Hall, "Encoding/Decoding", Culture, Media, Language, (London: Hutchinson, 1980), 97.

¹⁶ Emine Çakmak Kılıçaslan, *Siyasal İletişim: İdeoloji ve Medya İlişkisi* (İstanbul: Kriter Yayınevi, 2008), 10.

¹⁷ Hasret Aktaş, *Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak İnternet* (Konya: Tablet Kitabevi, 2004), 49.

¹⁸ Zübeyde Süllü, *Siyasal İletişim Sürecinde Milliyetçi Söylemin Kullanımı*, 1 bs. (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020) 34.

alakalı detaylı değerlendirme yapacağımızdan Şimdilik bu kadarını ifade etmekle yetiniyoruz.

2.1.1. Siyasal İletişimde Kullanılan Yöntemler

Temel amacı çeşitli yöntemlerle hedef kitleye istenen mesajları vermek olan siyasal iletişimde kullanılacak yöntemler son derece önemlidir. Biz bu baŐlıđımızda öncelikle bu yöntemlerden yüz yüze siyasal iletişim ve kitle iletişim araçlarıyla siyasal iletişimi incelemek istiyoruz.

2.1.1.1. Yüz Yüze Siyasal İletişim

İki veya daha fazla kişinin aynı ortamda bulunacak Şekilde, herhangi bir araca ihtiyaç duymadan birbirleriyle karşılıklı olarak iletişim kurması yüz yüze iletişim olarak adlandırılır. Yüz yüze siyasal iletişimde ise kaynak ile hedef kitlenin dar veya geniş anlamda aynı ortamda bulunması durumu söz konusudur. Bu iletişim Şeklinde verilmek istenen mesajlar karşı tarafa iletilmekte ve geri bildirim de o anda karşı taraftan alınması mümkün olabilmektedir. Bu tür yüz yüze siyasal iletişim faaliyetleri; sergi, konser, konferans, kongre, sempozyum, miting, aŐılıŐ, kermes, niŐan, düğün, hasta ve ev ziyareti, toplumsal olayları anma-yıldönümü, yurtiçi ve yurtdiŐi gezileri gibi sıralamak mümkündür.¹⁹ Burada içinde bulunulan ortama göre hedef kitle boyutu ve geri bildirim alınma Şekli deđiŐmektedir. Örneğin bir miting alanında binlerce kişiye hitap edilmesi mümkün olmakla beraber bu kitleden alınan geri bildirim tezahürat ya da alkıŐ Şeklinde olabilmektedir. Daha küçük ölçekli bir konferansta ise hitap edilen kitle daha az kiŐiden oluŐmakta ve geri bildirimlerin soru-cevap gibi yöntemlerle alınması mümkün olabilmektedir.

Yüz yüze görüşmenin adayların kendilerini iyi anlatacakları ortamı sağladığı, adayları tanıma noktasında seçmene iyi bir fırsat tanıdığı, seçmenin kendi düşüncelerini adaylara iyi bir Şekilde aktarabildiği ve ikna aÇısından da etkili olduğu

---

¹⁹ Aziz, A.g.e., 46.

belirtilmektedir.²⁰ Bu durumla birlikte yüz yüze görüşmenin özellikle küçük yerleşim yerlerindeki kampanyalarda etkili bir sonuç alınmasına sebep olacağı da ifade edilmektedir.²¹ Literatürde bu tür iletişimin seçmeni ikna etme noktasında en ideal yöntem olduğu görüşü de mevcuttur.²² Evin posta kutusuna gelen ilan ve broşürlere kıyasla etkisinin çok daha fazla olduğu, çift yönlü iletişim imkanı sağlaması sebebiyle jest ve mimiklerin daha etkili olacağı ve seçmenin adayı canlı şekilde görmesinin ona karşı duyacağı güveni artırma noktasında etkili olabileceği de ifade edilmektedir.²³ Ülkemizde gelişen teknoloji ile birlikte siyasal iletişimde kitle iletişim araçları yaygın olarak kullanılmakla birlikte yüz yüze iletişim de önemini korumaktadır.

2.1.1.2. Kitle İletişim Araçlarıyla Siyasal İletişim

Siyasal iletişimde hedef kitleye istenen mesajları vermek için kullanılan bir diğer yöntem kitle iletişim araçlarıdır. Bu iletişim türü “uzaktan” ya da “araçlı” iletişim şeklinde de adlandırılabilir. Kitle iletişim araçları geçmişten günümüze gelişme ve çeşitlilik göstermekle beraber bunlara örnek olarak; gazete, dergi, mektup, faks, telefon, telgraf, televizyon, radyo, kitap, SMS, internet, sosyal medya, vb. verilebilir. Aziz, kitle iletişim araçlarını siyasal iletişimin temel üç unsurundan biri olarak tanımlamakta ve mesajların vericiden alıcıya yani hedef kitleye iletilmesini sağlayan tüm kitlesel iletişim kanallarını kapsamadığını ifade etmektedir.²⁴ Bu araçların en önemli özelliği olarak ise kime, ne zaman, nasıl, hangi araçla ve ne tür mesaj verilmek isteniyorsa siyasi aktörlerin buna ilişkin karar verebilmeleri ve denetimini

---

²⁰ Hasan Güllüpunar, “Seçim Kampanyalarında Yüz-Yüze İletişim Tekniği Olarak Canvassing: 2011 Seçim Kampanyaları Bağlamında Gümüşhane Araştırması”, *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(2), (2012), 94.

²¹ Güllüpunar, A.g.e., 94.

²² Yusuf Devran, *Siyasal Kampanya Yönetimi* (İstanbul: Odak İletişim, 2004), 212.

²³ Devran, A.g.e., 214.

²⁴ Aziz, A.g.e., 67.

yapabilmelerini ayrıca belirtmektedir.²⁵ Dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu araçlar iktidarlar tarafından kendi çıkarları için kullanılmıştır.

Siyasi liderlerin kitle iletişim araçlarını bir propaganda aracı olarak kullanmalarının detaylandırmasını propandaya ilişkin bölümümüzde daha detaylı inceleyecek olsak da yazılı-basılı ve görsel-işitsel kitle iletişim araçlarından da kısaca bahsetmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Siyasal iletişimde kullanılan yazılı ve basılı kitle iletişim araçlarına örnek olarak; kitap, gazete, broşür, afiş vb. verilmesi mümkündür. Bu araçlardan öncelikle kitapların siyasal iletişimde kullanımına değinecek olursak; dönem dönem siyasi liderler kendi düşüncelerini aktaran kitaplar yazmakta ya da yazdırmaktadır. Adolf Hitler'in kaleme almış olduğu *Kavgam* ve Sun Tzu'nin yazdığı *Savaş Sanatı* kitapları bu bağlamın dünyadaki örneklerinin başında gelmektedir. Ülkemizde ise 1978 yılında Firuzan Tekil tarafından yazılan *Türk Demokrasisi İçinde Süleyman Demirel* kitabı, Necmettin Erbakan'ın kendisinin yazdığı *Türkiye Meseleleri ve Çözümleri* kitabı, Deniz Baykal'ın *Temiz Toplum-Temiz Çevre* kitabı liderlerin seçmenlere kendi düşüncelerini aktarmak için yayımlanmış kitaplar olarak sayılabilir.²⁶ Yine Necmettin Erbakan'ın *Davam* ve *Adil Düzen* kitapları da bu bağlamda yayınlanmış kitaplardır. Nitekim biraz daha yakın tarihli kitaplara örnek olarak da Yalçın Akdoğan'ın yazdığı *Ak Parti ve Muhafazakâr Demokrasi* Recep Tayyip Erdoğan'ın kaleme almış olduğu *Daha Adil Bir Dünya Mümkün, Bu Şarkı Burada Bitmez* kitapları verilebilir.

Gazeteler de siyasi liderlerin propaganda aracı olarak kullandığı araçlardan bir diğeridir. Gazete haberlerinde liderlerin miting sayılarından, bu mitinglere katılan kişi miktarına; partilerin şarkılarından sloganlarına, seçim ya da diğer kampanyalarına, reklam filmlerine kadar pek çok husus yer alabilmektedir.²⁷ Bu propagandanın manşetler aracılığıyla kimi zaman doğrudan kimi zaman dolaylı anlatımlarla yapılması

---

²⁵ Aziz, A.g.e., 48.

²⁶ Başak Kalkan, "Siyasal İletişim Sürecinin ve Araçlarının 22. Dönem (3 Kasım 2002 - 2007) CHP Milletvekilleri Boyutunda Değerlendirilmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007), 37.

²⁷ Ahmet Öztekin, "Siyasal İletişimin Amerikanlaşması Bağlamında Ak Parti'nin Siyasal İletişim Çalışmalarının Gazeteler Üzerinden İncelenmesi", *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1), (2020), 695.

mümkündür. Bu durumun Türkiye’deki uygulamalarından örnek vermek gerekirse; 2002 genel seçimlerinde Genç Parti’nin “Türkiye’yi Bu Hale Getirenleri Cezalandırmak İstiyor Musunuz?” şeklindeki gazete reklamı, dolaylı anlatımla yine 2002 seçimleri döneminde ANAP’ın “Bu Ampul Avrupa Yolunu Karartacak” şeklindeki gazete başlığı örnek verilebilir.²⁸ Türkiye’deki siyasal iletişim tarihine ilişkin açıklamalar yaptığımız başlıkta da ifade ettiğimiz gibi afiş ve broşürler de siyasal iletişimde propaganda aracı olarak kullanılan kitle iletişim araçlarından biridir. Bu bağlamda 1950’li yıllarda Demokrat Parti’nin “Yeter, Söz Milletindir!” afişi ile Adnan Menderes’in fotoğrafının bulunduğu “Büyük Türkiye için Desteğinizi İstiyorum” afişleri seçim kazandıran afişler olarak tarihimizde yer almıştır. Esasen o dönemde siyasal propaganda amaçlı halkın posta kutularına bırakılan ilan, afiş ve broşürler günümüzde cep telefonlarına gönderilen SMS’ler, e-posta hesaplarına gönderilen e-postalar şeklinde kendini göstermektedir.

İşitsel kitle iletişim araçları arasında yer alan radyo siyasal iletişimde propaganda aracı olarak kullanılan bir diğer araçtır. Ülkemizde çok partili hayata geçildikten sonra henüz televizyon yaygın bir araç olarak kullanılmadığı için radyo aracılığıyla siyasi liderler partilerinin propagandasını yapabilmekteydi. Demokrat Parti iktidara gelmelerinden önce radyoyu etkili bir biçimde kullanmış, iktidar olduktan sonra da diğer siyasi partilerin radyoyu kullanımını sınırlandırılmıştır. Bu dönemde radyodaki programların ideolojik hale geldiği, iktidardakilerin isteklerine göre haberlerin seçildiği ve özellikle dönemin içişlerinin bakanının kızının düğününün ögle bültenindeki ilk haber olarak sunulması ile 1957 seçimleri henüz sonuçlanmadan sonucunun ezici üstünlükle iktidar partisi tarafından kazanıldığı şeklinde ilan edilmesi durumu, artık herhangi bir kural tanınmadan yayıncılık yapıldığını ve siyasal propaganda aracı olarak radyonun kullanıldığının göstergesi olarak görülmüştür.²⁹

Televizyonun ise Türkiye’de 1990’ların başına kadar TRT dışında herhangi bir özel kanal bulunmaması nedeniyle yazılı basına kıyasla daha sonradan siyasal iletişim aracı

---

²⁸ Selma Koç Akgül ve Tolga Şahin, “Siyasal İletişim ve Reklam: Siyasal Partilerin Gazete Reklam İletilerinin Analizi (2002 Genel Seçimleri)”, *Akademik Bakış Dergisi*, S:65, (2018), 242.

²⁹ Bengül Güngörmez, “Kitle İletişim Araçları, Siyaset ve Propaganda”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), (2002), 9.

olarak kullanılması mümkün hale gelmiştir. O dönemlerde Turgut Özal'ın girişimiyle TRT'de yayınlanan "İcraatın İçinden" isimli program esasen siyasi iletişim aracı olarak televizyonların kullanılmasında ülkemizde öncü olarak sayılabilecektir.³⁰ Bu program ile Özal, toplumun desteğini alma düşüncesinden hareketle icraatlarını onlara anlatarak yeni sağ ideolojisini de benimsetme amacına katkıda bulunmuştur.³¹ Bu programların Recep Tayyip Erdoğan'ın "Ulusa Sesleniş" programlarına da ilham olmuş olabileceği de literatürde ifade edilmiştir.³²

2.2. Yeni Medya ve Dijital Boyutları

Kitle iletişim araçlarının ve medyanın siyasi liderler tarafından siyasi iletişim ve propaganda aracı olarak kullanıldığını ifade etmiştik. Gelişen teknoloji ile birlikte medya alanında da dönüşümler gerçekleşmiş, literatürde önemli bir yer tutacak olan "yeni medya" kavramı ortaya çıkmıştır. Bu tanımlama aslında bir nevi "geleneksel" medyanın "eski" olduğu iması barındırılmaktadır.

Yeni medya kendi mevcudiyeti ile birlikte her geçen gün geleneksel medya araçlarının da daha az tercih edilir bir şekilde dönüşmesine sebep olmuş, bilgisayar, internet, mobil iletişim teknolojileri, uydu teknolojisi gibi kavramlar bu kavramın doğmasına sebebiyet vermiştir. Nitekim yeni medya; iletişim teknolojilerindeki yeni alanların ortaya çıkmasıyla bilgisayar ağ yapıları aracılığıyla iletişim kurulmasını sağlayan yazılımlara dayanmakta ve toplumdaki etkileşimin hızla artmasını sağlamaktadır.³³

Teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi iletişim alanında da pek çok yeniliğe öncü olmuştur. Bunun uzantısı olarak iletişimin yaygın görünümünden biri olan

---

³⁰ Burak Başkan, "Margaret Thatcher ve Turgut Özal'ın Yeni Sağında Yeni Tarz Siyasal İletişim", *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, Yıl: 17, S: 60, 76.

³¹ Tuğçe Köksal, "1980 Sonrası Yeni Sağ Politikalar ve İcraatın İçinden Programlarının (1984-1989) Değerlendirilmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 115-116.

³² Başkan, A.g.e., 76.

³³ Özgür Köseoğlu, "Halkla İlişkilerde Yeni Medyanın Kullanımı", *Stratejik Halkla İlişkiler Yönetimi, Araştır, Planla, Uygula, Değerlendir* (Ed. Aylin Göztaş, Füsun Topsümer), (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012, 433-435.

medya sektöründe de birtakım dönüşümler gerçekleşmiş ve “yeni medya” kavramının ortaya çıkmasını gerektirmiştir. Bu kavram, 1970 yıllarında bilgi iletişim tabanlı incelemeler yapan araştırmacılar tarafından öne sürülmüş, internet ve bilgisayarın varlığı ile birlikte 90’lardan sonra farklı bir boyut kazanmıştır.³⁴ Zaman ve mekan kavramını önemsiz kılan bu ileri teknoloji ve bilgisayarlar dünyanın herhangi bir yeriyle iletişimi mümkün kılmakta; bu durum da iletişim aşamalarında aktif şekilde bu gelişmelerin kullanılmasına sebebiyet vererek yeni medya olgusunu iletişimde temel araç haline getirmektedir.³⁵ Mutlu Binark yeni medya için siyaset, sağlık, kişilerarası iletişim, ticaret, oyun gibi alanlar dahil olmak üzere günümüzde hayatın her alanına yayıldığını belirtmiş, ardından Van Dijk’e atıf yaparak “Yeni medya kavramsallaştırmasıyla, geleneksel medyadan (gazete, radyo, televizyon, sinema) farklı olarak, dijital kodlama sistemine temellenen, iletişim sürecinin aktörleri arasında eş anlı ve çok yoğun kapasitede, yüksek hızda karşılıklı ve çok katmanlı etkileşimin gerçekleştiği multimedya biçimselliğine sahip iletişim araçları kastedilmektedir” şeklinde tanımını belirtmiştir.³⁶ Bir başka deyişle, yeni medya gündelik hayatımızdaki yaşama şeklimiz farkında olarak ya da olmayarak değiştiren, toplumsal hayattaki bazı gereksinimler sebebiyle daha fazla kullanılmaya başlanan internet ortamı, bilgisayarlar, cep telefonları, ipodlar gibi tüm dijital teknolojileri kapsamına alan bir kavramdır.³⁷ Her geçen gün kullanım alanı yayılan yeni medyanın siyasal iletişimde propaganda aracı olarak kullanımı da hiç şüphesiz ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda özellikle 2000 yılından sonra internetin siyasal kampanyalarda araç olarak kullanımı da ehemmiyet kazanmış ve günümüzde de bu önemi korumaya devam etmektedir.³⁸

---

³⁴ John B. Thompson, “The Media and Modernity: a Social Theory of The Media” (Cambridge: Polity Press, 1995), 23-25.

³⁵ Sinem Onar Çambay, “Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak Yeni Medya: Kuramsal Bir Değerlendirme”, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 2015, 240-241.

³⁶ Mutlu Binark, “Yeni Medya Çalışmaları”, (Der. Mutlu Binark) *Yeni Medya Çalışmaları* içinde 5-20, (Ankara: Dipnot Yayınları, 2007), 5.

³⁷ Binark, A.g.e., 21.

³⁸ Aziz, A.g.e., 138. (2015)

Yeni medya ile gündemimize giren internet kavramının günümüze kadar gösterdiği gelişim dönemleri web 1.0, 2.0, 3.0 gibi farklı şekilde isimlendirilmiştir. Bu bağlamda web 1.0 dönemi 1990'lı yıllara kadar olan ilk versiyonun olduğu ve yalnızca tek yönlü olup etkileşim olmayan dönemi kapsamakta; web 2.0 dönemi 2004 yılında ortaya çıkan sosyal ağ, forum, blog gibi platformları içeren, paylaşımına izin veren bir dönemi kapsamakta; web 3.0 2010'dan itibaren olan, semantik web şeklinde bilinmekte; web 4.0 2016'da başlayıp erişim, yapay zeka ve artırılmış gerçeklikler üzerine odaklanan bir dönemi kapsamakta; web 5.0 ile geleceğin teknolojisi olarak adlandırılarak duygusal robotlar, hologramlar ve ileri teknolojileri hedefleyen bir dönemi kapsamaktadır.³⁹

2.2.1. Dijital Siyaset

Yeni medya teknolojinin kat ettiği ilerleme ile paralel olarak her geçen gün yeni gelişmelerle büyümekte ve farklı formlara evrilmektedir. Bu evrilmenin etkileri ise doğrudan yahut dolaylı olarak toplumsal normları, kurumları, pratikleri etkilemektedir. Gelişen teknolojiler doğrultusunda yeni medyanın ortaya çıkardığı modern biçimler alışlageldik pratiklerin yerini almaktadır. Yeni medyanın etki ettiği alanlardan birisi de şüphesiz siyasettir. Yeni medya hem devlet hem de kamuoyunun siyaset yapma pratiklerini de dijital bir alana taşımakta; bu da siyasette dijitalizmin mevzubahis olduğu yeni bir düzene kapı aralamaktadır. Bu düzen özellikle siyasal iletişim alanında ilişkilenmeyi ana akım medyanın alanından çıkararak sosyal medya platformlarının alanına taşımaktadır. Mesaj veren ile alan arasında doğrudan ve kesintisiz iletişimin amaçlandığı bu biçim, siyasete de daha kuşatıcı imkanlar sağlamakta ve siyasal propagandanın araçlarını çoğaltmaktadır. Bütün bunlardan hareketle en genel anlamda dijital siyaset, yeni iletişim teknolojileri ile belirlenmiş ve

---

³⁹ Özgür Yılmaz (Çev.), “Web 1.0, 2.0, 3.0, 4.0’ın Tarihi”, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 2021, 344-345; M. Nur Erdem, “Yeni Medya Terminolojisi-1”, <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/nur.erdem/141283/YEN%C4%B0%20MEDYA%20TERM%C4%B0NOLOJ%C4%B0S%C4%B0%20-%201.pdf>, [10.06.2024]

dolayımlanmış bir siyasal sürece gönderme yapmaktadır.⁴⁰ 21. yüzyıl itibari ile başta seçimler olmak üzere siyaset yapma biçimlerinde etkin olan bu yaklaşım, dijital iletişim modeli olarak isimlendirilmekte; dijital çağda demokrasinin kamusal alanı, programları ve kampanyaları sosyalleştirmek ve dijital düzeyde tutmak için sosyal medyayı kullandığı görülmektedir.⁴¹ Genişleyen imkanlar ve yaşanan deneyimler ekseninde dijitalizm siyasette farklı kavramlara etki etmekte ve dijital siyasete ilişkin literatürü genişletmektedir. Giderek yaygın bir kullanım kazanan dijital siyaset terimi, geleneksel siyasetin dijitalleşmesini ve dijital dünyadan doğan yeni siyasi yaşam biçimlerini inceleyen disiplinler arası bir alanın doğuşuna işaret etmektedir.⁴² Sosyal medyanın sokak siyasetinde alternatif bir ifade zemini haline gelmesi ile dijital siyaset bireylerin kamusal alana katılımı ve etki imkanlarını artırmıştır. Bu anlamda dijital siyaset içerisinde devletlerin alanına istinaden dijital kampanya, dijital propaganda gibi kavramlar öne çıkarken kamuoyu nezdinde dijital aktivizm, dijital demokrasi gibi kavramlar açığa çıkmaktadır. Yeni medyanın güdümünde yaşanan tarihsel deneyimlerin ortaya çıkardığı adlandırma/anlamlandırma süreçleri sonucunda zenginleşen kavram dünyası literatürde kendisine yer bulmaktadır. Her geçen gün genişleyen bu literatürde Manuel Castells'in *The Rise of the Network Society*⁴³; Andrew Chadwick ve Philip N. Howard'ın *Routledge Handbook of Internet Politics*⁴⁴; Sarah Oates, Diana Owen ve Rachel K. Gibson'ın *The Internet and Politics*⁴⁵; Andrew

---

⁴⁰ A. Fulya Şen ve Y. Furkan Şen, Türkiye'de Dijital Siyaset: Siyasal Partilerin Dijital Demokrasi Pratikleri. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 2023, 491. (490-509.)

⁴¹ Turan Şener. "Dijital Siyaset ve Siyasal Katılımın Yeni Bir Boyutu Olarak E-Katılım", Siyasal İletişimde Dijitalleşme, ed. Yelda Korkut, (Konya: Eğitim Yayınevi, 2022), 31.

⁴² John Postill. *Digital Politics and Political Engagement, Digital Anthropology*, In H. Horst and D. Miller (ed.), (Oxford: Berg, 2012), 1.

⁴³ Manuel Castells. *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society and Culture*, (Oxford: Blackwell Publishers, 1997).

⁴⁴ Andrew Chadwick. Philip N. Howard, *Routledge Handbook of Internet Politics*, (New York: Routledge, 2009).

⁴⁵ Sarah Oates, Diana Owen ve Rachel K. Gibson. *The Internet and Politics*, (New York: Routledge, 2006).

Chadwick'in *The Hybrid Media System: Politics and Power*⁴⁶; Jan van Dijk'in *The Network Society*⁴⁷ gibi çalışmalar öne çıkmaktadır.

Jan van Dijk'in 1999 yılında kaleme aldığı *Ağ Toplumu (The Network Society)* eserinde yüz yüze geleneksel ilişkilerden ziyade internet üzerinden ilişkilenen ve iletişime geçen yeni bir toplum tahayyülü ortaya konulmaktadır. "Ağ Toplumu" olarak isimlendirilen bu toplum modeli, Dijk'e göre dijital devrimle gelişen iletişim teknolojilerinin ekonomik, siyasi, kültürel, bürokratik ağları sonucu ortaya çıkmıştır. Dijital teknolojiler sayesinde insanlık bilgi toplumundan ağ toplumuna taşınmaktadır.⁴⁸

"Ağ toplumu" kavramı Manuel Castells tarafından da kullanılmaktadır. Castells bu kavramla küresel finans sektöründeki menkul kıymetler piyasası, Avrupa Birliği ağındaki bakanlar konseyi, medya sistemindeki TV stüdyoları, sinyal alıcıları gibi birbirine bağlı düğümler olduğunu ifade etmiştir.⁴⁹ Castells'e göre "ağlar" inovasyona, küreselleşmeye, merkezileşmemiş yoğunlaşmaya, yeni değerlerin işlenmesi ve halkın havasına ve esnekliğin önemli olduğu şirketler için kapitalist ekonomiye uygun dinamik yapılar olarak tasnif edilmektedir. Bu yapısıyla birlikte "ağlar", yaşamın birçok alanını etkilediği gibi siyasal hareketler ve protestoların örgütlenmesine de ön ayak olmuştur. Castells, 1999 yılında Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı protestoların örgütlenmesi ve yayılmasında bu "ağlar"ın rol oynadığına dair bir örneklendirme de yapmıştır.⁵⁰

---

⁴⁶ Andrew Chadwickç *The Hybrid Media System: Politics and Power*, (Oxford, Oxford University Press, 2013).

⁴⁷ Jan van Dijk. *The Network Society*, (London: Sage Publications, 2012); Jan van Dijk, *Ağ Toplumu*, çev. Özlem Sakin, (İstanbul: Kafka, 2016).

⁴⁸ Ömer Çaha. *Yeni Medya Araçları ve Toplumsal Hareketler*, 13; Jan Van Dijk, *Ağ Toplumu*, çev. Özlem Sakin, (İstanbul: Kafka Yayınevi, 2016).

⁴⁹ Castells, Manuel. *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society and Culture*, 622-626.

⁵⁰ Banu Dalaman, "Feminist Alternatif Medya Bağlamında Kadın Örgütlenmeleri: Türkiye ve Tunus Örnekleri", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2020, 77-78.

Toplum, müzakere, katılıma yönelik imkanların genişletilerek tartışmaya açıldığı dijital siyasete dair literatür Jürgen Habermas'ın kamusal alan (Öffentlichkeit) ile ilişkilendirmektedir. Habermas'a göre kamusal alan, umumi ve aleni olarak vatandaşların erişimine açık olan ve kamusal aklın yürütüldüğü alandır.⁵¹ Habermas'ta kamusal alan kavramı üzerinden demokratik katılımın siyasette değişen yapılar ile ilişkisi kurulmaya çalışılır. Habermas'ın *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü* (1962) ve *İletişimsel Eylem Kuramı* (1981) metinlerinde yürütülen “kamusal alan” tartışmaları demokratik katılım ve vatandaşlığın kamusal temsili üzerinden yürütülmektedir. Burada ortaya çıkan kamusal alan, kamu, kamuoyu, kamusallık gibi kavramlar normatif olarak ele alınmış ve belli bir zaman diliminde uğradığı yapısal değişimler ortaya çıkarılmıştır. Habermas, iletişim alanı ve kritik alanı olarak temellendirdiği kamusallık üzerinden iletişimsel eyleme dayalı bir kamusal alan modeli inşa etmiştir. “Bugün genel kabul gören anlayışa göre ifade özgürlüğünün, örgütlenmenin, karşılıklı iletişimin, tartışmanın, müzakerenin, değişimin, mübadelenin, katılımın alanı kamusal alan olup bu tür etkinlikler özel yaşam alanının dışında gerçekleşir”.⁵² Bu anlamda aktüel dijital siyaset ve dijital demokrasi araştırmalarındaki teorik çerçeve kendisini büyük oranda Habermas'ın ortaya koyduğu kamusal alan inşasına dayandırılmaktadır. Habermas'ın radyo, gazete, televizyon gibi erken modernliğe dair araçlar üzerinden örneklendirdiği kamusal alanda iletişimsel eylem unsurları post-modern dönemle birlikte sosyal medyayı da içine alacak biçimde çeşitlenmiş; bu da kamusal alan pratiklerinde yeni biçimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dijital demokrasi ve dijital aktivizm kavramları yenilenen iletişim araçlarının kamusal alan pratikleri üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktadır.

2.2.2. Dijital Demokrasi

Dijital demokrasi, bilgi sağlamak ve şeffaflığı teşvik etme adına dijital araçların kullanımını öne çıkarmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin politik katılımı genişletme ve derinleştirme biçimleri ve yurttaşların doğrudan çevrimiçi araçlar

---

⁵¹ Jürgen Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, çev. Tanıl Bora – Mithat Sancar, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2003), 57-61.

⁵² Çaha, A.g.e., 7.

aracılığıyla karar alma süreçlerine katılımının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.⁵³ Bu anlamda onu en geniş biçimde “dijital araçlar ve teknolojileri kullanan demokrasi pratiği”⁵⁴ şeklinde tanımlamak mümkündür. Kamusal alanın geliştirilmesi, genişletilmesi ve şeffaflaştırılması üzerine kuruludur. Son dönemde ortaya çıkan dijital demokrasi literatürü göz önüne alındığında kavrama yönelik daha dar ve geniş çerçevede iki tanım getirmek mümkündür. Dar çerçevedeki tanımda dijital demokrasi vatandaşlara hükümet bilgilerine erişim sağlamayı ve çevrimiçi danışma süreçleri veya çevrimiçi işlem hizmetleri yoluyla hükümetle etkileşim kurmalarını sağlama amacı olarak ele alınmaktadır. Daha geniş perspektifte ise vatandaşlara daha katılımcı bir rol öngörülmekte; halkın hükümet yetkilileriyle iş birliği yapması, yerel topluluklarının nasıl yönetileceği konusunda karar mekanizmalarına dahil olması gibi hususlar gündeme gelmektedir.⁵⁵ Vatandaşların yeni medyanın sağladığı araçlar üzerinden kamusal alana ve politikaya dahil olma ve orada temsil edilme imkanlarının artması dijitalleşmenin demokrasi üzerindeki olumlu etkileri olarak gösterilmektedir.

2.2.3. Dijital Aktivizm

Dijital siyaset alanı içerisinde temsil ve müdahale alanı açan bir diğer boyut aktivizm boyutudur. Dijitalleşme ile birlikte toplumsal hareketlerdeki geleneksel mücadele yöntemleri yerini bireylerin online şekilde katılabildiği, imza, söylem, duyuru gibi unsurlar üzerinden parçası haline gelebildiği yeni bir aktivizm modeline bırakmıştır. Bu unsurlar katılımındaki mekân boyutunu devreden çıkarmaktadır: “Bir kişi meydanlara inmeden, siyasal partilerle fiziki bağlantı kurmadan, sokaklara çıkmadan bilgisayarından veya cep telefonundan akmakta olan sosyal ve siyasal süreçlere dahil olarak katılım gerçekleştirebilir. Böylece kamusal alan fiziki mekânlardan dijital bir alana kaymış bulunmaktadır”.⁵⁶ Bu aktivizm biçimi literatürde “dijital aktivizm”

---

⁵³ Şen ve Şen, A.g.e., 491.

⁵⁴ J. Simon, Theo Bass ve Victoria Boelman. Digital Democracy: The tools transforming political engagement, Nesta, MacArthur Foundation Research Network, 2017, 11. Erişim adresi: https://media.nesta.org.uk/documents/digital_democracy.pdf

⁵⁵ Simon, Bass ve Boelman, A.g.e., 11.

⁵⁶ Çaha, A.g.e., 8.

şeklinde isimlendirilmektedir. Dijital Aktivizm kavramı web 2.0 teknolojilerinin sağladığı teknolojik altyapı ile toplumsal hareketlerin deneyim alanına ve konuya ilişkin literatüre girmiştir. Sokak siyasetinde çabuk örgütlenme, mobilizasyon ve meşruiyete yer açan dijital aktivizm kavramı Arap Baharı, Occupy Wall Street, “Me too” Kadın Hareketi gibi pratik alanda vuku bulan ve toplumsal değişim talep eden hareketlerde örneklenmektedir. Bu anlamda dijital aktivizm kavramını da geniş bir biçimde “dijital platformu kullanan her türlü aktivizm örneği”⁵⁷ şeklinde tanımlamak mümkündür. Nitekim tezde propaganda kavramı üzerinden ele aldığımız 2013 Gezi Parkı Olayları da yerel siyaset içerisinde bir dijital aktivizm örneğidir. Olayların meydana gelişinde, devamlılığında, toplumsal alanda yankı uyandırmasında geleneksel medyanın yanında sosyal medyanın sağladığı dijitalleşme imkanlarının katkısı vardır. Olayların örgütlenme zemini, örgütlenme hızı, ses getirmesi, şehrin tüm kamusal alanlarına yayılması gibi hususların internet üzerinden sağlanması toplumsal hareketler ve aktivizmde yeni bir form olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan Gezi Parkı Olaylarını bir dijital aktivizm olarak tanımlamak mümkündür.

2.3. Sosyal Medya

Sosyal medya, web 2.0 teknolojisi ile hayatımıza giren ve tek taraflı bilgi paylaşımını, çift taraflı bir etkileşime dönüştüren bir kavramdır. Güzel, sosyal medyayı “En basit şekilde sosyal medya internet kullanıcılarının birbirleriyle çevrimiçi etkileşim kurmalarına yardımcı olan, paylaşımlar, kişisel yorumlar gibi aktivitelere dayalı sosyal ağ siteleri şeklinde açıklanabilir” şeklinde tanımlamaktadır.⁵⁸ Onat’ın bir başka tanımına göre ise kullanıcıların birbirleri ile görüş, ilgi alanı, düşüncelerini paylaşma imkanı sağlayan sosyal medya kavramı içerisinde; online araçlar, web sitesi, bloglar, sosyal ağ siteleri, forumlar, çevrimiçi sohbet kanalları, wikiler gibi internet üzerinde

---

⁵⁷ Marcos Sivitanides, The Era of The Digital Activism, Conference for Information Systems Applied Research, 2011, 2.

⁵⁸ Cansel Güzel, “Sosyal Medyanın Neliği, Gelişimi ve Kullanım Alanları Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”, Sosyolojik Düşün Dergisi, 5(2), 2020, 95.

katılıma açık iletişim ortamlarını barındırmaktadır.⁵⁹ Deniz Türkmen ise sosyal medyayı tanımlarken “İnsanların birbiriyle paylaşımında buldukları, birlikte üretim yapabildikleri ve çeşitli konuları tartışabildikleri, gelişmiş içerikli ve etkileşimli mobil teknolojileri kullanmaktadır. Sosyal medya, kullanıcıların diğer kullanıcılarla çevrim içi haber, video, fotoğraf gibi içerik paylaşımı sağlayan sitelerin ortak adı” şeklinde tanımlamıştır.⁶⁰

Görüldüğü gibi sosyal medya pek çok farklı amaçla kullanılmaktadır. Bu bağlamda dünyada önde gelen analiz sitelerinden *We Are Social* tarafından yayınlanan 2024 yılı Sosyal Medya Raporu’nda ülkemizde sosyal medya kullanımının başlıca nedenleri ve oranları şu şekildedir: Arkadaş ya da aileyle iletişim kurmak %53,0, haber hikayelerini okumak %52,7, boş zamanları doldurmak %47,3, içerik bulma (ör. makaleler, videolar) %34,0, satın alınacak ürünleri bulma %33,9, yapılacak ve satın alınacak şeyler için ilham bulmak %33,1, görüşlerinizi başkalarıyla paylaşmak ve tartışmak %28,4, spor izlemek veya takip etmek %26,0, favori markalarınızın içeriğini görmek %25,8, canlı yayınları izlemek %25,3, neler hakkında konuşulduğunu görmek %24,7, işle ilgili sosyal ağ oluşturmak veya araştırmak %24,1, hayatınızla ilgili paylaşımlar yapmak %22,2, benzer düşüncelere sahip topluluklar ve ilgi grupları bulmak %19,5, ünlüleri veya fenomenleri takip etmek %19,5.⁶¹ Tanımlarda ve raporda ifade edilen amaçlarla içeriklerin ve paylaşımların yapıldığı platformlar arasında Twitter, Facebook, Instagram ve Youtube öne çıkmaktadır.⁶² Bu platformlara dair bilgi

---

⁵⁹ Ferah Onat, “Bir Halkla İlişkiler Uygulama Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kavram ve Araştırma Dergisi*, 31, 2010, 105.

⁶⁰ Deniz Türkmen, “Sosyal Medyanın Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanılması: Twitter Ankara Milletvekilleri Örneği”, *Bilim Armonisi*, 3(1), 2020, 7.

⁶¹ “Digital 2024: 5 Billion Social Media Users”, <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>, [15.06.2024]

⁶² Umut Özdemir, "Facebook-Cambridge Analytica Skandalının Katılımcı Kültür, Dijital Emek Sömürüsü ve Mahremiyetin İhlali Çerçevesinde İncelenmesi", *Egemia Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, S:10, 2022, 23; “Digital 2024: 5 Billion Social Media Users”,

vermeden önce bahsi geçen sosyal medya araçlarından birkaçına kısaca yer vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Siyasi liderler sosyal medya araçları olarak kabul edilen özellikle Twitter, Facebook, Instagram, Youtube, Tiktok gibi dijital platformlar üzerinden kendi siyasi propagandaları daha yoğun biçimde yapmaktadır.

2.3.1. Sosyal Medya Araçları

Sosyal medya araçları kullanım amaçlarına ve kullanılan içeriğin türüne göre forum, blog, podcast, mikroblog, wiki, ses-müzik paylaşım ağı, video paylaşım ağı, fotoğraf paylaşım ağı, sosyal ağlar gibi çeşitli kategorilere ayrılmaktadır.

Bu araçların yaygın türlerinden biri olan blog, 1999'da kurulan ve adı Blogger olan bir blog sitesi ile tanınır hale gelmiş ve yaygınlaşmıştır. Weblog kelimesinin bir tür kısaltılmış hali olan ve web günlüğü şeklinde de bilinen bloglar; web sitesinin sahipleri ve internetteki başka kullanıcıların kişisel konu ve alanlarda fikirlerini paylaştıkları, bu fikirlere yorumların yapıldığı platformlar şeklinde tanımlanmaktadır.⁶³ Sosyal medya içerisinde yer alan çeşitli türlerden bir diğeri podcastlerdir. Podcasting çeşitli ses, yazı ve görüntü bulunan yayın içeriklerinin, yayını bittikten sonra aktif olarak izlenip kullanılabilmesi için gerekli donanımlara sahip telefon, bilgisayar vb. cihazlara aktarım sağlanmasıdır.⁶⁴ Video ve fotoğraf paylaşım ağları, sosyal medya kullanım alışkanlığı içerisinde en fazla tercih edilen yöntemlerden ikisidir. Kullanıcılar bu araçları kullanarak sosyal ağ üzerindeki platformlarda üyelikler oluşturmakta, birbirleriyle iletişim kurabilmekte ve kendilerine ait içerikleri video ve fotoğraf formatında paylaşabilmektedirler. Bir diğeri araç olan mikrobloglar, uzun olmayan ve anlık içeriklerin başka topluluklarla paylaşım platformudur; çoğunlukla uzmanlar

---

<https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>,
[15.06.2024].

⁶³ Levent Eldeniz, "İkinci Medya Çağında İletişimin Rolü ve Web 2.0.", *İkinci Medya Çağında İnternet* (der.) Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz, 1. Baskı, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2010), s.23.

⁶⁴ Güzel, A.g.e., 100.

tarafından, haber ve bilgi aktarmak, paylaşımda bulunmak için kullanılmaktadır.⁶⁵ Twitter (X) de bu kategoriye girmektedir. Wikiler ise, GNU Özgür Belgeleme Lisansı kapsamında kişilerin sıfırdan sayfa oluşturmaya, oluşturulan sayfalarda değişiklikler yapmasına ve bu düzlemlerin birbirileri ile bağlanabilmesine müsaade eden bir yazılımdır, bu alanda en çok tercih edilen wiki, Wikipedia sitesidir.⁶⁶ Son olarak forum siteleri, metin tabanlı blog vb. sitelerden farklı olarak üye olma sistemini mecburi kılar, farklı konularda her kullanıcının fikirlerini paylaşabildiği bu süreci yöneten belirli bir site yöneticisi olması gerekmektedir ve bu yönetici gerektiğinde süreçlere müdahale edebilir.⁶⁷

Dünyada en çok kullanılan sosyal medya platformlarından Facebook, Instagram ve YouTube hakkında kısa bir bilgilendirme yaparak, bu platformlarda siyasi aktörlerin propaganda ve siyasal iletişim kullanım örneklerine değineceğiz. Tezimizin ana konusu olan siyasi liderlerin Twitter (X) kullanımını ayrı bir başlık olarak ele alacağımızdan bu başlık altında Twitter'a ilişkin bir bilgilendirme yapmayacağız.

2.3.1.1. Facebook

4 Şubat 2004 tarihinde Mark Zuckerberg tarafından, Harvard Üniversitesi öğrencilerine kendi kişisel okul e-postalarıyla kaydolabilecekleri, kişisel profil sayfalarını oluşturup birbirleriyle iletişim kurabilecekleri bir platform olan bugünkü adıyla Facebook kurulmuştur.⁶⁸ Site kullanıma sunulduktan kısa bir süre sonra, önce ABD'deki farklı üniversitelerde, ardından liselerde, bundan sonra ise ABD dışındaki eğitim kurumlarında kullanılmaya başlandı. Hızla büyüyen bu platform sadece 1-2

---

⁶⁵ Mustafa Çalışkan ve Yunus Mencik, “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, Akademik Bakış Dergisi, S:50, 2015, 267.

⁶⁶ Çalışkan ve Mencik, A.g.e., 269.

⁶⁷ Seda Yıldırım ve Mert Kalender, “Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Satın Alma Davranışlarına Etkisi Üzerine Kavramsal Bir Bakış”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 2018, 571-572.

⁶⁸ Niels Brügger, “A Brief History of Facebook as a Media Text: The Development of an Empty Structure”, *First Monday*, 20(5), 2015, 3.

sene gibi kısa bir süre içinde sıfırdan 6 milyon kullanıcıya ulaştı.⁶⁹ Yıllar içerisinde Facebook'un sadece eğitim kurumlarınca değil herkes tarafından kullanılabilmesi mümkün hale gelmiş, bu da zaten hızlı bir büyümesi olan platformu daha da yaygın hale getirmiştir. *We Are Social* tarafından yayınlanan 2024 yılı Sosyal Medya raporunda Facebook'un dünyada 3 milyarın üzerinde kullanıcıya sahip olduğu ifade edilmiştir.⁷⁰

Facebook, WhatsApp ve Instagram platformları Meta Platforms Inc. firmasına aittir. Bu bağlamda Facebook henüz kendi üyesi olmayan kişileri de diğer iki platform aracılığıyla yönlendirerek bünyesine katma potansiyelini barındırmaktadır. Bunun tersi diğer platformlar için de geçerlidir. Ancak bu tip bir yönlendirmeye gerek olmaksızın, 3 milyar gibi bir kullanıcı sayısına sahip olan Facebook'ta bile kullanıcıların pek çok kişisel bilgisi, özel mesajları, fotoğrafları gibi kişisel verileri yer almaktadır. Böyle bir veri boyutunun gizliliğinin ne ölçüde korunduğu da her dönem merak edilmiştir. Bu kadar büyük bir platformun gerek sahip olduğu veri miktarının gerek etki yaratma ve iletişim sağlama potansiyelinin ne kadar fazla olduğu aşıkardır. Siyasi aktörler de tüm bu alanlarındaki potansiyeli görmüş olacak ki, Facebook siyasal iletişim ve propaganda aracı olarak kullanılan aktörlerden biri haline gelmiştir. Bu propagandanın en bariz örneği şüphesiz Cambridge Analytica skandalı olarak tarihe geçmiştir.

Şirket farklı zamanlarda kullanıcı verilerini reklam verenlerle paylaştığını açıklamış olsa da 2017 yılında yaşanan skandal ile bu veri paylaşımının kullanıldığı diğer amaçlar da ortaya çıkmış; bireylerin cinsiyet, yaş, siyasi görüş, paylaşım yorumları ve beğeni modellerinin kullanıcı izni alınmadan önemli siyasal manipülasyonlarda kullanıldığı görülmüştür.⁷¹ Cambridge Analytica adıyla bilinen bu skandalda Cambridge Analytica adlı şirket, reklam ve propaganda amacıyla Facebook

---

⁶⁹ Brügger, A.g.e., 3.

⁷⁰ “Digital 2024: 5 Billion Social Media Users”, <https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>, [15.06.2024]

⁷¹ Abdulkadir Aksoy ve Onur Türkölmez, “Dijital Çağa Demokrasiyi Çağırarak: Cambridge Analytica Skandalı”, *Journal of Political Administrative and Local Studies (JPAL)*, 3(1), 2020, 48.

kullanıcılarının verilerine izinsiz şekilde ulaşmış, bu verileri algoritmalara analiz ettirerek seçmenin düşüncelerini çözümlenmiş ve onlara siyasal propaganda amaçlı özelleştirilmiş reklamlar sunulmasını sağlamıştır.⁷² Bu araştırma firması ABD'de faaliyet göstermekle beraber İngiltere Merkezi SCL Group'a bağlı bir firmadır. Firmanın kuruluş amacı "kitle davranışını değiştirmek için veri kullanmak" şeklinde açıklanırken sloganı ise "yaptıklarınızı veriler belirler" şeklindedir.⁷³ SCL Group veri, analiz ve strateji sağlayarak askeri örgütler ile hükümetlere destek vermek şeklinde bir misyona sahiptir. Bu bağlamda Cambridge Analytica da 2015 yılında ABD ön seçimlerinde Ted Cruz'a ve 2016 Başkanlık Seçimlerinde Donald Trump'a veri sağlamıştır.⁷⁴ Buradaki işleyiş firmanın geliştirdiği kişilik testi ile Facebook'tan alınan veriler arasında korelasyon kurularak yapılmakta; belli bir dönemdeki Facebook paylaşımlarındaki siyasal ve toplumsal duyarlılık ağırlığı ölçülüp, testte de ağır basan duygu durumu ile eşlenmekte ve duygularla siyasal tercihler arasında bir korelasyon oluşturulmaktadır.⁷⁵ Eski bir firma çalışanının itirafıyla ortaya çıkan skandal dünya çapında büyük ses getirmiş ve sosyal medyanın siyasal aktörler tarafından bir propaganda aracı olarak nasıl kullanılabileceğini gözler önüne sermiştir.

2.3.1.2. Instagram

Instagram, 2010 yılında kurulup 2012 yılında Facebook'un da sahibi Meta Platforms Inc. firmasına satılan ve halen bu bünyede yer alan sosyal medya platformlarından

---

⁷² Asena Yıldırım, "Enformasyon Çağında Gözetim Toplumu: Facebook Cambridge Analytica Skandalı", *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 6(2), 2022, 108; Bu konuda ayrıca bkz. Barış Özcan, "Facebook'u silelim mi? #deleteFacebook Psikografik Propaganda Teknikleri ve Cambridge Analytica", <https://www.youtube.com/watch?v=AwL5uSm4hL8>, [10.06.2024]

⁷³ Aksoy ve Türkölmez, A.g.e., 49.

⁷⁴ Onurcan Güden, "Küresel Kuruluşların Kriz Yönetimi ve İletişimi Süreçlerine Yönelik Bir Değerlendirme: Facebook & Cambridge Analytica Veri Skandalının Retoriksel Arena Kuramı Bağlamında İncelenmesi", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, S:31, 2019, 217.

⁷⁵ Aksoy ve Türkölmez, A.g.e., 62.

biridir. Yine *We are Social* firmasının 2024 Sosyal Medya Raporu'na göre Instagram dünya çapında 1.65 milyarlık bir kullanıcı sayısına sahiptir.⁷⁶

Instagram, kullanıcıların istedikleri fotoğraflar ve videoları paylaşabildikleri, beğeni ve yorum yapabildikleri sosyal medya platformlarından biridir. Uygulama içerisinde yer alan “keşfet” bölümü ile de farklı kategorilerde pek çok fotoğraf ve video izleme olanağı doğmaktadır. Aynı zamanda kitleler tarafından normalde televizyonda yayınlanmış ancak izlenmemiş canlı yayınlar, açık oturumlar vb. programların da önemli görülen ya da istenen kısımları klip haline getirilerek bu platform üzerinden normalde her türlü konuyu içerebilecek reels denen video paylaşım şekli ile paylaşılabilen, çok yüksek kitlelere ulaşım etki doğurabilmektedir.

Instagram yaygın şekilde kullanıldığı için kitleleri etkileme anlamında sahip olduğu potansiyel siyasal aktörler tarafından da fark edilmiş ve siyasal iletişim ve propaganda aracı olarak da kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁷ Bu bağlamda örneğin; yapılan mitinglerin, konferansların, toplantıların, ziyaretlerin fotoğraf ve videolarının Instagram üzerinden paylaşılması, yukarıda ifade ettiğimiz tarzda reels videolar oluşturularak keşfet üzerinden kitlelere ulaşılması gibi yöntemlerle kitlelere ulaşmak ve onları etkilemek hedeflenmektedir. Ülkemizde muhtarların Instagram kullanımı özelinde yapılan bir araştırmada; çeşitli bölge ve illerden muhtar adaylarının muhtarlık seçimine dikkat çekmek adına Instagram'da çok sayıda hashtag oluşturduğu ve içerik üreterek hedef kitleye ulaşmaya çalıştıkları görülmüştür.⁷⁸

---

⁷⁶ “Digital in Turkey”, <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey> , [15.06.2024].

⁷⁷ Instagram'ın sahip olduğu etkileşim potansiyelinin büyüklüğünün ülkemizdeki siyasi liderler tarafından yeterince avantaja çevrelemediği yönünde bkz. Ömer Kutlu, “Siyasal İletişimde Instagram Kullanımı: Türkiye’de Liderlerin Instagram Kullanım Pratikleri Üzerine Bir Araştırma”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 2019, 752.

⁷⁸ Ayda Sabuncuoğlu İnanç, Yasin Bozdemir ve Esra Doğan, “Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medyada 2019 Yerel Seçimlerindeki Muhtar Adaylarının Instagram Kullanımları”, *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 2020, 158.

2.3.1.3. YouTube

PayPal'in üç çalışanın ilk defa tamamen kullanıcıların yükleyecekleri içeriklerin yükleneceği bir platform kurmasıyla YouTube ortaya çıkmış; o güne kadar "we" diline kullanan internet artık "you" dilini kullanmaya başlamıştır.⁷⁹ YouTube ortaya çıktığından beri hızla büyümüş, insanların yeteneklerini sergiledikleri bir ortam haline gelmiş, sadece içerik üretimiyle değil yorumlar aracılığıyla da kullanım yoğunluğunu arttırmıştır.⁸⁰ Günümüzde *We Are Social*'ın 2024 Sosyal Medya Raporu'na göre YouTube dünyada 2.49 milyar kullanıcı tarafından kullanılmaktadır.⁸¹

Siyasi liderler; kişiye yönelik strateji ve mesajların uygulanması açısından geleneksel medyadan daha aktif ve etkili şekilde kullanılmaya başlanan yeni medyada, seçmenleriyle etkileşim oluşturabilecekleri platformların arayışına girmiş ve özellikle son yıllarda ülkemizde daha da öne çıkan bir platform haline gelen YouTube'u bu bağlamda kullanmaya başlamıştır.⁸² Gerek medyada kendisine yer bulabilen gerekse bulamayan birçok siyasi lider, YouTube'da yayın yapan ve Türkiye'de en çok izlenen dijital televizyon olma niteliğini haiz olan Babala TV bünyesindeki "Mevzular" isimli programa çıkmış; burada özellikle genç seçmenle bir araya gelme imkanına sahip olmuştur.⁸³ Türkiye'deki pek çok siyasi lider bu programa çıkmıştır. Nitekim bu program esasen gençlerin de bulunduğu belli sayıdaki kişiye karşı yapılmakta, o anda genç seçmen sorularını liderlere sormaktadır. Fiziksel olarak orada bulunan insanların yanı sıra, yeni medyanın vermiş olduğu dijital erişim gücü ile süreç milyonlarca insana ulaşmış, sonuçlara etki edebilmektedir. Bazı siyasi liderlerin programdaki siyasal propagandalarını konu eden bir araştırmada; pek çok liderin söylemleri belirtilmiş, oy oranı yüksek herhangi bir siyasi parti desteği almayan liderlerin bile kendilerini

---

⁷⁹ Dağhan Irak ve Onur Yazıcıoğlu, *Türkiye ve Sosyal Medya* (İstanbul: Okuyan Yayınları, 2012), 14-15.

⁸⁰ Irak ve Yazıcıoğlu, A.g.e., 15.

⁸¹ "Digital in Turkey", <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey> , [15.06.2024].

⁸² Nur Kuban Torun ve Tolga Torun, "Youtube Üzerinden Siyasal İletişim Yarışının Sosyal Medya Madenciliği Yoluyla İncelenmesi", *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 9 (2), 2023, 131.

⁸³ Torun ve Torun, A.g.e., 117.

açıklama anlamında fırsat eşitliğine sahip olabildiği ve kitlelere ulaşabildiği ifade edilmiştir.⁸⁴

YouTube üzerinde siyasi partilerin propaganda kullanımını inceleyen bir başka araştırmada, AK Parti'nin “Cumhurbaşkanı Erdoğan Şiir” kategorisinde videolar, tv ortak canlı yayınları, basın toplantıları, TBMM grup toplantıları gibi videoları paylaştığı; CHP'nin “Tıkır Tıkır Çalışıyoruz”, “Anadolu'nun Kemal'i”, “CHP Kadın Kolları Faaliyetleri” başlıklı video oynatma listelerinin, ayrıca bütçe görüşmeleri ve TBMM grup toplantılarına ilişkin videolar paylaştığı; İyi Parti'nin “Milletin Sesi Sokakta”, “Milletin Enflasyonu”, “Kalkınma Politikamız”, “Sağlık Politikamız”, “Şarkılarımız”, “Basın Açıklamalarımız” kategorilerinde videolar paylaştıkları ortaya konmuştur.⁸⁵

2.4. Siyasal Propaganda

Propaganda; geçmişten günümüze kadar siyasi liderlerin iktidar olabilmek için toplumdaki insanların duygu ve düşüncelerini değiştirmek, onları kendi istekleri doğrultusunda ikna etmek ve onların desteğini kazanmak amacıyla kullanıldıkları en önemli yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde öncelikle siyasal iletişim yöntemi olarak siyasi liderler tarafından sıkça kullanılan propaganda kavramının tanımına, amacına ve esaslarına yer verecek, ardından beyaz, gri ve siyah (kara) propaganda olarak adlandırılan bazı propaganda türlerini inceleyeceğiz.

2.4.1. Propaganda Kavramı, Amacı ve Esasları

Propaganda kavramına ilişkin literatürde pek çok tanımlama yapılmış olup bunlardan bazılarını kısaca yer vermenin önemli olduğu kanaatindeyiz. *Propaganda* kelimesi köken olarak Latince'ye dayanmakta ve *propagare* kökünden gelmektedir. Bu

---

⁸⁴ Torun ve Torun, A.g.e., 133.

⁸⁵ Yelda Korkut, “Siyasal İletişimde Bir Araç Olarak Youtube Kullanımı”, *Atatürk İletişim Dergisi*, S:23, 2022, 32-24.

ifadenin anlamı ise “yeni fidanlar elde etmek için toprağı ekmek” şeklindedir.⁸⁶ Aziz’e göre propagandanın sözcük itibarıyla “mesajları otoriter bir biçim (üslup) ile tek taraflı ve yoğun olarak hedef kitleye aktarılması” şeklinde tanımlanması mümkündür.⁸⁷ Tarhan ise “Bir topluluğun düşüncelerini, duygularını, davranışlarını, tavır ve hareketlerini etki altında tutmak ve onları değiştirmek amacıyla yayımlanan bilgi, belge, doktrin ve görüşlerdir” ifadeleriyle propagandayı tanımlamıştır.⁸⁸

Jean M. Domenach propagandaya ilişkin “Propaganda, toplumun görüş ve davranışını, kişilerin belirli bir görüşü, belirli bir davranışı benimsemelerini sağlayacak biçimde etkileme girişimidir” Şeklinde bir tanımlama yapmaktadır.⁸⁹ Harold D. Laswell propaganda ile alakalı “Propaganda, önemli sembollerin manipülasyonu yoluyla kolektif tutumların yönetilmesidir” ifadelerini kullanmaktadır.⁹⁰ Mull ve Wallin ise “Propaganda, temel anlamıyla şu şekilde tanımlanabilir: Birinin davasını ilerletmek veya karşıt davaya zarar vermek amacıyla kasıtlı olarak yayılan fikirler, olgular veya iddialar” ifadelerini kullanarak propagandayı tanımlama yoluna gitmiştir.⁹¹

Propaganda kavramının tarihsel gelişimine kısaca bakacak olursak; öncelikle 1622 yılında Roma Kilisesi tarafından kendi din anlayışlarını pekiştirmek ve Katolik inancını dünyaya duyurmak amacıyla resmi bir organ olarak *Sacra Congregatio de*

---

⁸⁶ J.A.C. Brown, *Beyin Yıkama*, 7. Bs, (Çev. Behzat Tanç), (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2000), 9; Christian Mull and Matthew Wallin. “Propaganda: A Tool of Strategic Influence.” American Security Project, 2013, 2; Gołyźniak, Paweł. “Self-Presentation and Propaganda – Definitions and Characteristics.” In *Engraved Gems and Propaganda in the Roman Republic and under Augustus*, Archaeopress: Oxford, 2020), 22.

⁸⁷ Aziz, A.g.e., 16.

⁸⁸ Nevzat Tarhan, *Psikolojik Savaş: Gri Propaganda* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020), 34.

⁸⁹ Jean M. Domenach, *Politika ve Propaganda* (Çev. Tahsin Yücel), (İstanbul: Varlık Yayınları, 2003), 17.

⁹⁰ Harold D. Laswell, The Theory of Political Propaganda.” *The American Political Science Review*, 21(3) , (1927), 627.

⁹¹ Mull and Wallin. A.g.e., 2.

Propaganda Fide kurulmuştur.⁹² Bu kuruluş propaganda yapması için kurulan ilk organ değil; bu işi yapmak üzere resmi olarak aynı adla isimlendirilen ilk kuruluştur.⁹³ Birinci Dünya Savaşı döneminde tarafların kullandığı ikna teknikleri olarak kullanılmış; 20. Yüzyıl döneminde ise kitle manipülasyonunda diktatörlüklerin kullandığı en önemli silah olarak yer almıştır.⁹⁴ İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında Hitler hükümeti tarafından başına Joseph Goebbels'in getirildiği Propaganda Bakanlığı kurulmuştur.⁹⁵ Goebbels ve Lenin iletişim alanındaki uzmanlar tarafından tüm zamanların en büyük propaganda uzmanları olarak görülmektedir.⁹⁶ Lenin, rasyonel ve ideolojik temellere dayanan kışkırtma içerikli Bolşevik propagandası geliştirmiş; Hitler ise daha çok irrasyonel (öfke, kin, vb.) temele dayanan bir propaganda sistemi oluşturmuştur.⁹⁷ Birinci Dünya savaşı sırasında propaganda aracı olarak gazete, telsiz ve sinema kullanılırken; bu süreçten sonra gelişmelerle birlikte radyo ve televizyonun ortaya çıkması, savaşın gecikeceği durumda bu araçların da propagandacıların işlerini kolaylaştıracak şekilde yoğun biçimde kullanılacağı o dönemdeki yazarlar tarafından dile getirilmiştir.⁹⁸ Nitekim sonrasındaki dönemde zaten bu düşünce kanıtlar nitelikte yaşanmıştır. Özet olarak propaganda kavramı; Birinci Dünya Savaşı döneminde gelişen, İkinci Dünya Savaşı sırasında uzmanlaşan ve günümüzde de karmaşıklaşıp çeşitlenen ve daha da güçlü hale gelen bir kavram olarak görülmektedir.⁹⁹

---

⁹² Terence H. Qualter, "Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 35(1), 1980, 255.

⁹³ Qualter, A.g.e., 255.

⁹⁴ Çankaya, A.g.e., 23.

⁹⁵ Aziz, A.g.e., 16.

⁹⁶ Çankaya, A.g.e., 25; Goebbels'in propaganda ilkelerine ilişkin ayr. bkz. Leonard Doob, "Goebbels'in Propaganda İlkeleri". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 23(03), (Mart 1968), 337-366.

⁹⁷ Çankaya, A.g.e., 25.

⁹⁸ Sadri Ertem, *Propaganda* (Ankara: Ulusal Matbaası, 1941), 88

⁹⁹ İbrahim Sarıtaş, "Nazi Döneminde Sinemanın Propaganda Aracı Olarak İşlevi", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, S:47, 2022, 330.

Propagandanın amaçları esasen bu kavrama ilişkin yapılan tanımlamalardan da görülebilmektedir. Yukarıda iletmişimiz tanımlamalara baktığımızda propagandanın amaçlarından bir kısmı; bir topluluğun duygu, düşünce ya da davranışlarını istenilen doğrultuda yönlendirmek, değiştirmek, etkilemek, kontrol altına almak ya da onlara bir düşünceyi yaymak ve benimsetmeye çalışmak şeklinde sıralanabilir. Jowett ve O'Donnell'a göre "Propagandanın amacı vurgulandığında bu terim kontrolle ilişkilendirilir ve propagandacının avantajına olan bir güç dengesini değiştirmeye veya korumaya yönelik kasıtlı bir girişim olarak kabul edilir".¹⁰⁰ Joseph Goebbels ise propagandanın temel hedefinin bir şey söylemekten ziyade bir etki yaratmak olduğunu ifade etmektedir.¹⁰¹

Propaganda yaparken izlenmesi gereken stratejilere ilişkin pek çok husus ifade edilmiştir. Hitler ve Goebbels'e göre propaganda basit olmalı, kolayca öğrenilebilecek sloganlara indirgenmeli ve en düşük akıl seviyesi hedeflenmeli; sloganlar pek çok defa tekrar edilmeli sevgi ile nefret gibi duygulara dayanmalıdır.¹⁰² Propagandanın amacına ulaşabilmesi için hedef kitlenin iyi tanınması ve ona göre hareket edilmesi gerekmektedir. Propaganda kişiye seçenek sunmaktan çok gerçek tepki ve inançlar oluşturmayı hedeflemekte; kişinin mantığından ziyade duygularına hitap etmektedir.¹⁰³ Buradaki tutumların değiştirilmesi karşındakini inandırarak elde edilmek istenen bir sonuçtur. Dolayısıyla bu amaca ulaşabilmek için bireyin kişilik yapıları dahil genel anlamda bulunduğu kültürün özellikleri, o tutumun derecesi gibi pek çok husus dikkate alınmalıdır.¹⁰⁴

Literatürde Domenach tarafından propaganda bağlamında ifade edilmiş bazı temel kurallar vardır. Bu kuralların; yalınlık ve tek düşman kuralı, büyütme ve bozma kuralı,

---

¹⁰⁰ Garth.S.Jowett ve Victoria.O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, Third Edition, (Thousand Oaks: Sage Publications, 1999), 3.

¹⁰¹ Çankaya, A.g.e., 27.

¹⁰² Sarıtaş, A.g.e., 333.

¹⁰³ Özkan, A.g.e., 163.

¹⁰⁴ Şeref Ateş, "Bir Siyasal İletişim Tarzı Olan Propagandanın Tanınması ve Propaganda Metinlerinin Çözümlemesi", *Bilgi-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, (2000), 121-122.

düzenleme kuralı, aşılama kuralı ve birlik ve bulaşma kuralı şeklinde sıralanması mümkündür.¹⁰⁵ Burada ifade edilen hususları kısaca özetlemek gerekirse; yalınlık ve tek düşman kuralı ile anlatılmak istenen belli bir düşünce etrafında toplanılması istenen kamuoyuna sunulacak tezin sade, kısa, öz, herkesin anlayabileceği şekle dönüştürülmesidir.¹⁰⁶ Buradaki kısalık ve basitlik kuralı; propagandanın mesajının slogan ve parola şekline dönüştürmektedir.¹⁰⁷ Büyütme ve bozma kuralında büyütme, propagandası yapılacak her türlü mesajın olduğundan daha büyük gösterilmesi; bozma ise mesajın içeriğinin propagandacının isteği doğrultusunda bozularak tekrardan düzenlenmesi manasına gelmektedir. Düzenleme kuralı; bir mesajın hedef kitleye uygun şekilde dönem dönem düzenlenerek devamlı tekrarlanmasını kapsamına almaktadır. Aşılama kuralı ile ise hedef kitlenin sahip olduğu duygular göz önüne alınarak, ilk etapta kitle ile karşı karşıya gelmeyecek şekilde bu kitlenin aşına olduğu konular ve mevcut olan temel üzerinden bir mesaj oluşturulur. Birlik ve bulaşma kuralında, belli bir görüşün birlik olacak şekilde toplumdaki herkes tarafından savunulduğu, bu yönde görüş bildirilmediği ya da harekete geçilmediği takdirde bu kişinin toplumdan dışlanacağına bilinci yaratılır; bunun sonucunda dışlanmak istemeyen bireyler de bu korku ile birliğe katılır.¹⁰⁸ Bu amaç için bayraklar, sancaklar, üniformalar, amblemler, semboller, meşaleler vb. öğeler kullanılmaktadır. Bulaşma kuralı ise yine bir kişinin düşüncesinin diğerine bulaştırılması ve bunun toplumun genel düşüncesi olduğu kanaatinin yaratılmaya çalışılmasıdır.

---

¹⁰⁵ Domenach, A.g.e., 55-79; Ateş'in propagandanın temel kurallarına çağdaş propagandanın ilave ettiği kuralları; Sempati kuralı, Sentez Kuralı, Sürpriz Kuralı, Yineleme Kuralı, Birlik Kuralı, Zamanlama Kuralı, Abartma ve Çarpıtma Kuralı, Basitleştirme ve Tek Hedef Kuralı, Uyumlaştırma Kuralı, Yayılma Kuralı, Devamlılık Kuralı şeklinde sıralaması için bkz. Ateş, A.g.e., 122; Bu kurallara ilişkin ayrı ayrı bkz. Aziz, A.g.e., 62-66.

¹⁰⁶ Nuri Paşa Özer, "Propagandada Yöntemler, Araçlar ve Bir Propaganda Modeli Olarak; Herman ve Chomsky Propaganda Modeli", *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 2019, 18.

¹⁰⁷ Salih Gülerer ve Ahmet Asar, "Propaganda Teknikleri Üzerine Bir İnceleme", *International Journal Of Language Academy*, S:34, (2020), 204.

¹⁰⁸ Özer, A.g.e., 18.

Görüldüğü gibi propagandaya ilişkin literatürde pek çok tanımlama yapılmakla birlikte genel anlamda propaganda duygu, düşünce ve davranışları etki altına almak ve istenilen doğrultuda yönlendirmek amacıyla yapılan karşı tarafı etkileme girişimleridir. Propagandanın literatürdeki tanımlamalarını, kısaca tarihsel süreçteki gelişimini, amacını ve esaslarını dile getirdikten sonra bu aşamada bazı propaganda türlerine de yer vermenin önemli olduğu kanaatindeyiz.

2.4.2. Propaganda Türleri

Propagandanın bazı kriterlere bağlı olarak sınıflandırılması mümkündür. Propaganda sahası bakımından iç ve dış propaganda; başlıca konularına göre ise siyasal, ekonomik, kültürel ve askeri propaganda; kaynaklarına göre ise beyaz, gri ve siyah (kara) propaganda şeklinde sınıflandırılmaktadır. İç propaganda ile demokratik ülkelerin iktidar olabilmek için yürüttüğü faaliyetler; dış propaganda ile ise daha çok devlet tarafından kontrol edilen ve kamuoyu tarafından da desteklenen bir faaliyet türü kastedilmektedir.¹⁰⁹ Konularına göre propagandaları kısaca özetlemek gerekirse; siyasal propaganda tezimiz kapsamında incelenen siyasi liderlerin tweetlerinde de yaygın şekilde kullanılan propaganda çeşididir. Bu tür propaganda da hükümet, siyasi liderler, siyasi partiler gibi siyasi aktörler tarafından toplumun duygu, düşünce ve davranışları istenen yöne çekilmeye çalışılmaktadır. Kültürel propaganda ile devletler kendi kültürlerini yaymayı ve başka kültürlere olumlu imaj vermeyi; askeri propaganda ile ordularını, silahlı kuvvetlerini ve kendilerini dış devletlere karşı güçlü göstermeyi; ekonomik propaganda ile ise maddi menfaat elde etmeyi hedeflemektedir.¹¹⁰ Tezimizin ilerleyen bölümlerinde incelediğimiz siyasi liderlerin sosyal medya platformu Twitter (X) kullanımlarındaki “siyaset-kültür/sanat-güvenlik-ekonomi” propagandaları da buradaki konularına göre propagandaya örnek teşkil eder niteliktedir. Diğer bir ayırım olan kaynakları bakımından beyaz-gri-siyah (kara) propaganda şeklindeki ayırımı ise kaynağın bilinirliği, sunulan bilginin doğruluğu ön

---

¹⁰⁹ Faik Türkmen, *Siyasi Propaganda Sanatı: Seçimi Kazanmanın Püf Noktaları* (İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası, 1965), 4-5.

¹¹⁰ Türkmen, A.g.e., 7.

plana alınmaktadır. Bu noktada belirtmiş olduğumuz beyaz, gri ve siyah (kara) propagandayı biraz daha detaylı incelemenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

2.4.2.1. Beyaz Propaganda

Beyaz propaganda, açık şekilde yapılan bir propaganda çeşidi olmakla beraber kaynağı belli, doğru ve açık şekilde olan mesajlar aracılığıyla yapılan propagandadır.¹¹¹ Bu propaganda türünde kaynaklar kolayca ulaşılabilir niteliktedir ve hedef kitlenin duyduğu güvenin sarsılmaması için mesajın temelinde doğruluk yatmaktadır.¹¹² Hedef kitlenin neredeyse sorgusuz şekilde bu propaganda türünü kabul etmesi sebebiyle; mesajda yanlışlık içerecek şekilde yapılacak bir paylaşım, büyük bir güven kırıklığına yol açma ve hedef kitleyi yeni kaynaklara yönlendirerek propagandanın etkisiz kalmasına sebep olma potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır.¹¹³ Dolayısıyla amaç; bu kitleyi kaybetmemek için kaynağı güvenilir şekilde göstererek çözüm adına herhangi bir alternatif düşünülmemesini sağlamaktır. Bu tür propaganda çeşidine gelişmiş demokratik ülkelerde sıkça başvurulmakla beraber; *Voice of America* (Amerika'nın Sesi), barış zamanında Moskova Radyosu, İkinci Dünya Savaşı dönemindeki BBC radyosunun yayınları örnek olarak verilebilir.¹¹⁴ Aslında bu propagandaya verilebilecek en iyi örnek haber metinleridir. Örneğin bir bankanın yerel bir hastaneye yaptığı büyük bir bağışı yerel gazetede duyurulduğunda; haberde hem hastane hem de banka toplum nezdinde görülmeleri ve olumlu bir imaj yaratılması için doğrudan belirtilmese bile muhakkak ima edilir.¹¹⁵ Haber metinleri dışında televizyon

---

¹¹¹ Tarhan, A.g.e, 35.

¹¹² Tarhan, A.g.e., 37.

¹¹³ Arsev Bektaş, *Siyasal Propaganda: Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumdaki Uygulamaları* (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2002), 35.

¹¹⁴ Bektaş, A.g.e., 35.

¹¹⁵ Jeff Bradford, "White, Gray And Black Propaganda: A Business Owner's Guide", <https://www.forbes.com/sites/forbesagencycouncil/2023/02/13/white-gray-and-black-propaganda-a-business-owners-guide>, [11.05.2024]

programları, törenler, reklamlar, kamu spotları, radyolar, filmler, müzikler, spor müsabakaları vb. faaliyetlerde de beyaz propagandanın uygulandığı görülmektedir.¹¹⁶

Ülkeler ile şirketler beyaz propagandayı pozitif hedefleri için kullanabilmektedir. Bir ülkenin negatif propagandaya maruz kaldığı durumda benzer bir karşılık vermektense şeffaf bir biçimde kamuoyuna sürekli bilgi vermesi kaynak yönünden bu propaganda tipine örnek teşkil etmektedir.¹¹⁷ Bunun dışında ülkelerin yalnızca savaş dönemlerinde değil barış dönemlerinde de kendi siyasi, kültürel, teknolojik, ekonomik güçlerini karşı tarafa hissettirmek istemeleri ve yumuşak güç kullanımının da bu anlamda ortaya çıkarak beyaz propaganda çalışması olarak kamu diplomasisinde yer aldığı ifade edilmektedir.¹¹⁸ Beyaz propagandayla ilgili olarak yapılan çalışmalarda hedef kitleye korku ve zorlama politikasından ziyade ikna yöntemiyle ulaşmanın amaçlandığı da ayrıca belirtilmektedir.¹¹⁹

2.4.2.2. Kara (Siyah) Propaganda

Kara (siyah) propaganda türü kaynağı resmi olarak belli olmayan, öznesi gizli; amacı ise hedeflediği kurum, topluluk yahut kişileri toplum nezdinde karalamak, aşağılamak suretiyle yapılan telkindir.¹²⁰ Propaganda türleri arasında en tehlikeli ve zararlı biçim olan kara propagandada diğer türlerden farklı olarak mesajların içeriğinde yalan, yanıltma ve yanlışlık mevcuttur. Güvenilir kaynaklar toplulukları bütünleştirmede, ortak idealler yaratmada etkiliyken, topluluk içinde ayrıştırma yaratmak ve tarafları

---

¹¹⁶ Özkan Avcı, “Propaganda Çeşitleri”, M. Karaca & C. Çakı (Ed.) *İletişim ve Propaganda* içinde, (Konya: Eğitim Yayınevi, 2018), 78.

¹¹⁷ Avcı, A.g.e., 78.

¹¹⁸ Aygül Ernek Alan, “Propaganda Aracı Olarak Ganbot Diplomasi”, Gürdal Ülger (Ed.), *Propaganda* içinde 83-99, (İstanbul, Beta Yayınevi, 2015), 97.

¹¹⁹ Avcı, A.g.e., 80.

¹²⁰ Avcı, A.g.e., 86.

birbirine kışkırtmak için bilinmeyen-bildirilmeyen bir kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır.¹²¹

Ek olarak, kara propaganda bir yandan bu amaca hizmet ederken, diğer yandan içerisinde dil, anlam ve retorik olarak kışkırtan, aldatan, gerçeği değiştiren manipülasyonun çeşitlerini barındırmaktadır.¹²² Verilmeye çalışılan bu gerçek-dışı ve yanıltıcı mesajların kaynaklarına dair de bir yanıltma söz konusudur; kaynakların anonim olması dışında kısmen yanlış kaynağa atıfta bulunmaktadır.¹²³

Ayrıca kara propagandada mesajın sahibinin kimliği de manipüle edilerek doğru olmayan kaynağa atfa dönüşmektedir. Burada amaç kaynağa yönelik nefretin körüklenmesi, güvenilirliğin yitirilmesi, kışkırtıcı yahut kötücül mesajların başka kaynaklara atfedilerek kara propagandacıya fayda sağlayacak şekilde kullanılmasıdır.¹²⁴ İlâveten kara propagandada esas kaynağın gizli oluşunun sebebi kaynağın belli olduğu durumda etkisini yitirmesi, düşmanlığı arttırarak amaçlanan şeyin ters tepmesi sonucunu doğurmasıdır.¹²⁵

Kara propagandanın özellikle kullanıldığı dönemlerden biri savaş dönemleridir.¹²⁶ Örneğin Goebbels, radyo programlarında Amerika ve İngilizler tarafından işgal edilmiş bölgelerdeki askerlik çağındaki İtalyan erkeklerinin İngiliz ve Amerikalılar tarafından askere alınacağı şeklinde yalan propaganda ile yayın yaptırarak, onları Almanya'ya işçi olarak getirmeyi hedeflemiştir.¹²⁷ Goebbels'e göre yalanlar

---

¹²¹ Beyzade Nadir Çetin, "Propaganda Olgusu ve Propagandanın Amerikanlaşması", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 2014, 242-243.

¹²² Çetin, A.g.e., 242.

¹²³ Özer Silsüpür, "Propaganda", <https://iletisimansiklopedisi.com/2023/03/05/propaganda-propaganda>, [12.05.2024]

¹²⁴ Jeff Bradford, "White, Gray And Black Propaganda: A Business Owner's Guide", <https://www.forbes.com/sites/forbesagencycouncil/2023/02/13/white-gray-and-black-propaganda-a-business-owners-guide>, [11.05.2024]

¹²⁵ Avcı, A.g.e., 86.

¹²⁶ İbrahim Uğur ERKİŞ ve M. Erhan SUMMAK, "Propaganda ve Dış Politika", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1-2), 2014, 301.

¹²⁷ Doob, A.g.e., 348.

“yalanlanamayacağı takdirde yararlı şeyler”dir.¹²⁸ Bu noktada Goebbels’in söylemiş olduğuna dair herhangi bir kanıt olmamasına rağmen ona isnat edilen ve internette yüzbinlerce kez paylaşılan “big lie” ifadesi ise kara propagandanın işleyişi ve etkisini özetler niteliktedir:

Yeterince büyük bir yalan söyler ve onu tekrar etmeye devam ederseniz, insanlar sonunda ona inanmaya başlayacaklardır. Yalan, ancak devletin halkı yalanın siyasi, ekonomik ve/veya askeri sonuçlarından koruyabileceği süre boyunca sürdürülebilir. Dolayısıyla, devletin muhalefeti bastırmak için tüm yetkilerini kullanması hayati önem taşır, çünkü gerçek, yalanın ölümcül düşmanıdır ve dolayısıyla gerçek, devletin en büyük düşmanıdır.¹²⁹

Yakın dönemde ülkemizden örnek vermek gerekirse; TSK tarafından 20.01.2018 tarihinde başlatılan Zeytin Dalı Harekatı sürecinde terör örgütleri aracılığıyla kara propaganda faaliyetleri başlatılmış, o dönem hala faaliyette olan Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından bu propagandaları belgelemek amacıyla “Tuzağa Düşme” şeklinde bir kitapçık oluşturulmuş ve kara propaganda olarak yayılan mesajlardaki fotoğrafların gerçek zaman ve mekanları belgelenecek, dezenformasyonun önüne geçilmeye çalışılmıştır.¹³⁰

2018 yılında kapatılan Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü’nün yerine T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı isimli yeni bir kurum ihdas edilmiş, bu tarihten dört yıl sonra, kamuoyunda yaygınlaşan kara propagandaya karşı kurum bünyesinde “Dezenformasyonla Mücadele Merkezi” isimli bir birim kurulmuştur. Oluşturulan bu merkezin amaç ve hedefi resmî web sitesinde şu şekilde ifade edilmektedir: “Gerek yurt içi gerek yurt dışı kaynaklı algı operasyonlarının, komplo

---

¹²⁸ Doob, A.g.e., 348.

¹²⁹ Schultze, Quentin J., and Randall L. Bytwerk. “Plausible Quotations and Reverse Credibility in Online Vernacular Communities” *ETC: A Review of General Semantics*, 69(2), (2012): 216–217.

¹³⁰ Avcı, A.g.e., 89.

teorilerinin ve manipülasyon girişimlerinin önemli bir parçası olan dezenformasyonun erken aşamada tespitini ve eş zamanlı olarak ele alınmasını hedefler”.¹³¹

Dezenformasyonla Mücadele Merkezi kara propaganda olarak tespit edilen dezenformasyon ve manipülasyonlara ilişkin kurumun web sitesinde çeşitli bültenler oluşturmakta ve Twitter (X) hesabından paylaşımlarla desteklemektedir. Şimdiye dek Dezenformasyonla Mücadele Merkezinin resmi web sitesinde 131 dezenformasyon bülteni yayınlanmıştır. Örneğin bir bültende "Türk Silahlı Kuvvetleri Kimyasal Silah Kullanıyor" başlıklı haberle ilgili "Milli Savunma Bakanlığında yapılan açıklamada, iddiaların asılsız olduğu ve bu tür mühimmatın TSK envanterinde bulunmadığı belirtilmiş, 'Bu dezenformasyon, çökme noktasına gelen terör örgütünün beyhude çırpınışlarıdır' ifadelerinde bulunulmuştur".¹³² Türkiye'nin bir NATO üyesi olması nedeniyle envanterinde kimyasal silahlara yer verilemeyeceği ve sürecin uluslararası hukuka uygun yürütüldüğü de ek olarak not edilmiştir.

Önemli bir diğer örnek ise 6 Şubat 2023'teki deprem sonrasında bir paylaşımda yer alan "Belediye Başkanı Gelince Kurulan Çadırlar, Başkan Gidince Toplandı" ifadesi olmuştur. Kullanılan bu ifadeye karşı yapılan açıklamada "İddiaya konu çadır, iş makinalarının çalıştığı bir alana kurulmuştur. Bölgede çalışan ekipler, güvenli bir noktada kurulmayan çadırı taşımıştır. Afet bölgesinde çadırlar güvenli bir alana ve arama kurtarma çalışmalarını engellemeyecek şekilde kurulmalıdır"¹³³ ifadeleri kullanılmıştır. Yayınlanan başka bir bültende ise o dönem kamuoyunda birçok haberde yer alan "Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Bakan Şimşek Arasında Kriz Ortaya Çıktı ve

---

¹³¹ "Dezenformasyonla Mücadele Merkezi Ne Yapar?", <https://www.dmm.gov.tr/>, [19.05.2024]

¹³² "Dezenformasyon Bülteni 17-23 Ekim 2022", <https://www.dmm.gov.tr/bultenler/dezenformasyon-bulteni-17-23-ekim-2022/>, [19.05.2024]

¹³³ "Deprem Dezenformasyon Bülteni (12-13 Şubat 2023)", <https://www.dmm.gov.tr/bultenler/deprem-dezenformasyon-bulteni-12-13-subat-2023/>, [19.05.2024].

Kriz Küresel Sistemin Devreye Girmesiyle Çözüldü” iddiasına değinilmiştir. Bunu bir kara propaganda örneği olarak ele alan kurum şu ifadelerle iddiayı yalanlamıştır:¹³⁴

*Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek arasında iddia edildiği gibi herhangi bir gerginlik yaşanmamıştır. Ülkemiz ekonomisinde yol haritasını belirleyen Orta Vadeli Program ve 12’nci Kalkınma Planı, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da kararlılıkla sürdürülmeye devam edecektir.*¹³⁵

Buradaki örnekleri çoğaltmak mümkün olmakla beraber genel anlamda kara propagandanın başta siyasal propaganda türü olmak üzere her alanda yapıldığını söylemekte bir sakınca olmayacaktır. Özet olarak kara propaganda, yalan ve yanlış bilgilerin toplulukta karmaşa ve karışıklık yaratma amacıyla gizli bir kaynak tarafından sunulmasıdır.

2.4.2.3. Gri Propaganda

Beyaz ve siyah propagandanın arasında bir konumu olan gri propagandada; mesajın kaynağı kimi zaman belirli kimi zamanda belirsiz olmakta, gerçekler ile yalanlar birbiri içinde sunularak rivayet ile dedikodular kullanılmaktadır.¹³⁶ Bu tür propaganda da doğruluğu kesin olmayan dedikodular yayılır, rivayetler aracılığıyla şüphe oluşturulur; doğru olan bilgiye de abartılar ve yalanlar katılır ve bilginin itibarsızlaştırılması sağlanır.¹³⁷ Tarhan, gri propagandanın amacının zihinleri bulandırmak ve soru işaretlerine sebep olmak olduğunu ifade etmekte; bunun kusurlu

¹³⁴ Bu kısım TESAM tarafından düzenlenen “21. Yüzyılda Uluslararası Sistemin Geleceği: Fırsatlar, Zorluklar ve Yeni Dinamikler” başlıklı kongrede “Türk Siyasal Hayatında Gözlemlenen Kara Propaganda Örneklendirmesi” başlığıyla bildiri olarak sunulmuştur: https://cms.tesamkongre.com/dosyalar/tammetin/kongre_tammetin_tissc2024_tr.pdf

¹³⁵ “Dezenformasyon Bülteni Sayı 123”, <https://www.dmm.gov.tr/bultenler/dezenformasyon-bulteni-sayi-123/>, [19.05.2024].

¹³⁶ Truda Gray and Brian Martin, Backfires: White, Black and Grey.” *Journal of Information Warfare* 6, no. 1 (2007): 9; Bektaş, A.g.e., 37.

¹³⁷ Duygu Aydın, “Göstergebilim ve Sinemada Propaganda Kodları”, *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, S:43, 2016, 18.

bir şeyi tam göstererek ya da tam olan bir şeyi gölgelendirecek ve değerini azaltacak şekilde şüpheli göstererek yapılabileceğini, çelişkilerin kullanılabilceğini, çelişkinin olmadığı yerde de varmış gibi gösterilerek yapılabileceğini ifade etmektedir.¹³⁸

Bu propaganda türüne dış politika açısından bir örnek vermek gerekirse; doğrudan karşı tarafın halkına hitap edecek reklamları satın almak yerine onların haber medyasından gelen tarafsız ve inandırıcı bültenlerine bazı haber hikayeleri yerleştirmek, doğrudan kendilerinin yapacağı ve zaten inanılmayacak çağrılara kıyasla daha etkili olacaktır.¹³⁹ Bu duruma kara propaganda da rastlanması mümkündür. Sadece hükümetler tarafından değil aynı zamanda ticari faaliyet gösteren firmalar tarafından da kullanılan gri propaganda; yıllık faaliyet raporlarındaki oranlar, ürünlerinin piyasaya sokulması için yapılan haberler, filmler ve gerçekte sağlamayacağı yararların reklamları gibi durumlarda da kullanılmaktadır.¹⁴⁰ Bu propagandanın geçmişteki kanonik örneklerinden biri Doğu Avrupa vatandaşlarının bilgi aldığı devlete ait olmayan medyadan biri olan *Radio Free Europe*'un Soğuk Savaş döneminden 1972'ye kadar (İkinci Dünya Savaşı'ndan Berlin Duvarı'nın yıkılmasına kadar) CIA tarafından finanse edilmesidir.¹⁴¹

2.5. Siyasal İletişim ve Propaganda İlişkisi

Siyasal iletişim ve propaganda bazen birbirlerinin yerine kullanılan ve birbirleriyle çok yakın ilişkisi olan iki kavramdır. Esasen siyasal iletişim, içerisinde propagandanın da yer aldığı siyasal reklamdan basın faaliyetlerini, TV oturumlarından her türlü siyasal amaç güden iletişim tekniklerini bünyesinde barındıran bir kavramdır.¹⁴² Propaganda

---

¹³⁸ Tarhan, A.g.e., 38.

¹³⁹ Jeff Bradford, "White, Gray And Black Propaganda: A Business Owner's Guide", <https://www.forbes.com/sites/forbesagencycouncil/2023/02/13/white-gray-and-black-propaganda-a-business-owners-guide>, [21.05.2024].

¹⁴⁰ Bektaş, A.g.e., 37.

¹⁴¹ Kyle Hamilton, "What Are The Techniques of Propaganda - and How Do They Work?", <https://www.rte.ie/brainstorm/2024/0430/1446518-propaganda-techniques-white-black-grey-text/>, [25.05.2024]

¹⁴² Çankaya, A.g.e., 13.

ise reklam ve halkla ilişkiler teknikleri gibi siyasal iletişimde kullanılan en yaygın yöntemlerden biri olarak görülmektedir. Nitekim bünyesinde psikolojik yönden ikna ve telkin temelli bir yönü barındırdığı için kuvvetli bir siyasal iletişim etkinliği şeklinde de değerlendirilmektedir.¹⁴³

Siyasal iletişim ve propaganda arasındaki ilişki özünde ikna yöntemiyle hedef kitleyi etkileme esasına dayanmaktadır. Bu doğrultuda siyasi liderler ve partiler tarafından geçmişten günümüze kullanılan pek çok iletişim aracı bu amaca hizmet etmiştir. Önceki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi; siyasi liderler siyasal iletişimde propaganda araçları olarak hedef kitlelerini etkilemek ve iktidar olmak ya da iktidarda kalmak amacıyla yazılı basın olmadığı dönemde retoriği, sonrasında özellikle afiş, broşür, gazete, radyo ve televizyonu kullanmıştır. Özellikle seçim dönemlerinde, başarılı olmak adına bu propaganda faaliyetleri arttırılmaktadır. Nitekim medya, seçmen ve politik sistemden sonra bir seçim kampanyasının üçüncü önemli unsuru olarak görülmüş ve bu bağlamda 1940'lı yıllardan sonra kitle iletişim araçlarının seçmenin oy davranışına ve seçim sonuçlarına etkisi ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda şu sonuçlar elde edilmiştir: 1941'de ABD'de yapılan araştırmada o yılki seçim için televizyon ve radyodaki propagandaların seçmenin %51'ini etkilediği, 1983'te Türkiye'deki seçim için ise seçimden 2 gün önce yayınlanan televizyon açık oturumunun oyların dağılımı şeklini %30 oranında etkilediği belirtilmiştir.¹⁴⁴ Daha yakın bir dönemde, 2012 yılında yapılan araştırmalardan birindeyse yine televizyonun bir siyasal propaganda aracı olarak kullanımının kararlı ve kararsız seçmenlerin siyasal davranışları üzerinde etkili olup olmadığı hususu irdelenmiş ve beyanlarına bakılarak kararlı seçmenlerin %40'ının, kararsız seçmenlerin ise %57'sinin üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁴⁵ Bazı yazarlar tarafından televizyon programlarının

---

¹⁴³ Kazım Özkan Ertürk ve Elif Şeşen, "Türkiye-AB İlişkilerinin Siyasal Halkla İlişkiler Faaliyetlerine Yansımaları: Kamuyu Bilgilendirme Aracı Olarak Hükümet Programlarında Türkiye-AB İlişkileri", *Muhakeme Dergisi*, 1(1), 2018: 38.

¹⁴⁴ Tayyip Sabri Erdil, "Politik Pazarlama ve Siyasi Partilerde Seçim Kampanyaları" *Pazarlama Dünyası Dergisi*, S:16, 1989, 35.

¹⁴⁵ Cemal Baltacı ve Erdal Eke, "Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 2012, 125-126.

yakın dönemdeki etkisi ile alakalı, 2019 yerel seçimleri döneminde 16 Haziran 2019 tarihinde Binali Yıldırım ile Ekrem İmamoğlu'nun açık oturum niteliğinde birlikte canlı yayına çıkması örneği özelinde, Yıldırım'ın argümanlarının kendi içinde kapalı veya dayanaksız oluşunun İmamoğlu'nun lehine bir sonuca yol açtığı öne sürülmüştür.¹⁴⁶ Bu yayından sonra pek çok haber yapılmış; televizyonda bu tip münazaraların yayını canlı izleyen seçmen üzerinde etkisi olduğu belirtilmiş, canlı izleyemeyen seçmenlerde ise sonrasında sosyal medya ya da medyada bu yayına dair kısa videolar şeklinde yayınlanan kliplerin etkili olduğu ifade edilmiştir.¹⁴⁷

Günümüzde siyasal iletişim kapsamında propaganda aracı olarak yaygın şekilde medya ve internet kullanılmaktadır. Bu bağlamda medya ile ilgili toplumun henüz gündeminde yer almayan bir olayı haber olarak önce aktarması, ardından konu hakkında düşünme şekli açısından etkilemesi ifade edilmekte; buna da gündem yaratma denmektedir.¹⁴⁸ Bu durum siyasal aktörler tarafından belli konuları kendi belirledikleri zamanlama ile medya aracılığıyla açıklamaları şeklinde de kullanılabilir. Örneğin siyasi partiler kendileri hakkında olumsuz haber paylaşımını azaltmak adına kriz zamanlarında ya da bazı önemli politik günlerden önce medyaya bazı haberler sızdırarak, kamuoyunun dikkatini farklı yöne çekmeye çalışmaktadır.¹⁴⁹ Bu durum yeni medya ile gündemimize giren sosyal medyada da karşımıza çıkabilmektedir. Barack Hussain Obama tarafından 2008 yılındaki Amerikan başkanlık seçimlerinde sosyal medyanın aktif ve etkin bir biçimde kullanılması ile birlikte siyasal iletişim aktiviteleri noktasında siyasilere yeni fırsatlar sunulmuş, bu bağlamda Türkiye'deki siyasi aktörler tarafından da sosyal medya

---

¹⁴⁶ M. Selahattin Okuroğlu ve Eral Dağtaş, "İletişim Çalışmalarında Siyasal Öykü Anlatımı: 2019 Yerel Seçimlerinde İmamoğlu Kampanyası Örneği", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 25(2), Ağustos 2021, 395.

¹⁴⁷ "İstanbul seçimi - Ekrem İmamoğlu-Binali Yıldırım canlı yayında tartıştı, hangi aday daha başarılı bulundu?". *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48665681>, [01.06.2024]

¹⁴⁸ Aziz, A.g.e., 74.

¹⁴⁹ Aziz, A.g.e., 74-75.

kullanılmaya başlanmıştır.¹⁵⁰ Sosyal medya platformlarından Youtube, Twitter (X), Facebook, Instagram -özellikle Twitter (X)- üzerinden yoğun bir biçimde siyasi liderler propagandalarını yapabilmektedir. Örneğin günümüzde seçim zamanları yaklaştığında bazı siyasi liderlerin “Açık Mikrofon” adlı YouTube kanalına çıkarak burada soru-cevap bünyesinde açıklamalar yaptığı, kendi resmi Twitter (X), Facebook ya da Instagram hesapları üzerinden paylaşımlarda buldukları görülmektedir. Biz tezimizin sonraki bölümünde siyasi liderlerin siyasal iletişim aracı olarak bu platformlardan Twitter (X) üzerinden kullanımlarını detaylı şekilde inceleyeceğimiz için şimdilik bu kadarını ifade etmekle yetiniyoruz.

2.6. Türkiye’nin Siyasal İletişim Tarihi ve Twitter (X)

Her dönemin siyasi liderleri kendilerini topluluktakilere aktarmak ve halkın desteğini almak için çabalamışlardır. Siyasal iletişimin tarihini Antik Yunan ve Roma dönemlerine kadar dayandıran görüşe göre; bu dönemde ülkenin geleceği hakkında alınacak kararlar ile ilgili halk meclislerinde yapılan bilgi aktarımları, ünlü siyasetçilerin kitleleri ikna etme süreçlerindeki yetenekleri gibi bir anlamlandırma ile tanımlanan “retorik” konuşma şekli siyasal iletişim kapsamındadır.¹⁵¹

Türkiye’deki siyasal iletişim kampanyalarının tarihçesine kısaca bakacak olursak, Tokgöz’ün aktardığı üzere “1923’te Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Türkiye’de tek partili dönemde, seçim kampanyalarının yapılan seçimlerde fazla önemi olduğunu söylemek zordur... Türk seçim kampanyalarında en önemli değişiklik, 1950 seçimleri öncesi, radyonun propagandaya açılması için sürdürülen girişimlerdir”.¹⁵² Bu bağlamda özellikle 1950 seçimlerinde 5392 Sayılı Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Kanunu’nun¹⁵³ 23. maddesi ile seçim gününden 15 gün

---

¹⁵⁰ Süleyman Aldemir ve Sinem Çambay, “Sosyal Medyada Siyasal İletişim: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimlerinde Cumhurbaşkanı Adaylarının Twitter Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, S:7, 2021, 65.

¹⁵¹ Aziz, A.g.e., 18; Kılıçaslan, A.g.e., 13.

¹⁵² Oya Tokgöz, *Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*, 2 bs. (İstanbul: İmge Kitabevi, 2019), 138.

¹⁵³ Resmi Gazete, 28 Mayıs 1949, Sayı: 7218.

öncesinde başlayıp 2 gün öncesinde de bitmesi şartıyla radyodan ücretsiz konuşma hakkı tüm siyasi partilere tanınmıştır.¹⁵⁴ Bu dönemde Demokrat Parti tarafından kullanılan “Yeter, Söz Milletindir” sloganının önemini ayrıca belirtmekle beraber; bu sloganın yer aldığı afiş ile Adnan Menderes’in fotoğrafının bulunduğu “Büyük Türkiye için Desteginizi İstiyorum” afişini de seçim kazandıran afişler olarak Türk siyasal iletişim tarihinde yer aldığını ifade etmek gerekmektedir.¹⁵⁵ İlgili afişler şu şekildedir:

Şekil 2.1: Demokrat Parti Seçim Afişleri

Ancak Demokrat Parti iktidara geldikten sonra; seçimi kazanmasında önemli etkisi olan siyasi partilerin radyolarda konuşma hakkını muhalefet partilerinin kullanımına kapatmış; 10 yıllık iktidarı 1960 askeri darbesiyle sona erene kadar muhalefet partileri radyoyu kullanamamıştır.¹⁵⁶ 1961 Anayasası ile bu durum ortadan kaldırılmış ve her partiye yeniden radyolarda konuşma hakkı tanınmıştır. Siyasal iletişimin bir diğer etkili araçlarından biri olan televizyon ise Türkiye’ye 1968 tarihinde RTÜK deneme yayını ile başlamış; 1977 senesinde 298 sayılı yasada yapılan değişiklikle birlikte radyolar gibi televizyon da seçim propagandası yapılabilmesi için siyasi partilere

¹⁵⁴ Ferruh Uztuğ, *Siyasal Marka Seçim Kampanyaları ve Aday İmajı* (Ankara: Mediacat Yayınları, 1999), 26.

¹⁵⁵ Aktaş, A.g.e., 70.

¹⁵⁶ Çankaya, A.g.e., 171.

parasız şekilde açılmıştır.¹⁵⁷ Ancak yine de 1990'lı yıllardan sonra özel televizyonların da ortaya çıkmasıyla birlikte televizyonun etkili bir siyasal iletişim aracı olarak kullanımı söz konusu olmuştur.¹⁵⁸

Küresel boyutta bakıldığında, “Los Angeles’da Clem Whittaker ve Leon Baxter tarafından ilk siyasal halkla ilişkiler danışmanlık şirketi kurulmuş; 1970’lerden sonra da Avrupa ve ABD’de birçok siyasal PR şirketi kurulmuştur”.¹⁵⁹ Türkiye’de 1970’li yıllarda Türkiye siyasal iletişim tarihine “ilk planlı siyasal tanıtım organizasyonu” olarak geçen Adalet Partisi’nin Cen Ajans ile anlaşması; bununla beraber gazete ilanları, afişler, “Demirel Evinizde” şeklinde bant kayıtları ile birbirini destekleyen bir kampanya yürütülmüştür.¹⁶⁰ Ancak siyasal iletişim çalışmalarının tam anlamıyla profesyonelleşmesi 1983 yılının ikinci yarısında çıkan karara kadar mümkün olmamıştır. Bu dönemde, Milli Güvenlik Konseyi’nin, 7 Temmuz 1983 tarihinde *Resmi Gazete*’de yayımlanan bir kararı siyasal iletişimin önünü açmış: siyasal partilerin gazete ve dergilerde paralı ilan yayımlanması serbest bırakılmıştır.¹⁶¹ Bu tarihten sonra Türkiye’de resmi olarak başlayan siyasal iletişim çalışmalarının ilki, 12 Eylül askeri darbesinin ardından yapılan ilk genel seçim olan 1983 seçimlerinde Turgut Özal’ın lideri olduğu Anavatan Partisi’nin Manajans firması ile çalışması olmuştur.

O tarihten bugüne Türkiye’de ve dünyada siyasal iletişim araçları değişse ve gelişse de önemi sürekli olarak, bilhassa genel seçim dönemlerinde artmaya devam etmiştir. Çaha ve Guida’ya göre “Genel seçim atmosferinin önemli bir hava olayı olarak kampanyaların iskeleti rakip partilerle rekabet mantığıyla, programlar, hedefler,

---

¹⁵⁷ Çankaya, A.g.e., 173.

¹⁵⁸ Mine İnanç Demir, “Siyasal İletişim: Kavramsal Bir Derleme”, *Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi*, 1(1), (2018), 99.

¹⁵⁹ Mahmut Oktay, *Politikada Halkla İlişkiler*, 1 bs. (İstanbul: Derin, 2002), 78-79.

¹⁶⁰ Demir, A.g.e., 97.

¹⁶¹ Çankaya, A.g.e., 180.

söylemler, semboller, lider ve kadrolar üzerinden özgürlükler, dış politika, ekonomik konular, kalkınma, ideolojik söylemlerle şekillenmektedir”.¹⁶²

2.6.1. Twitter (X)

Başlangıçtaki ismiyle Twitter, Mart 2006’da Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone ve Evan Williams tarafından kurulan bir sosyal medya platformudur. Temmuz 2006 itibarıyla faaliyete geçen Twitter’ın ABD başta olmak üzere popüler bir platform haline gelmesi ise 100 milyon kullanıcıya ulaştığı 2011 yılı olarak kabul edilmektedir.¹⁶³ 2024 yılı itibarıyla Twitter (X), 500 milyon kullanıcıyı aşmış bulunmaktadır.

O dönemki en güçlü sosyal medya platformu olan Facebook’tan farklı olarak metin yazımını merkeze alan Twitter’da 2017 yılına kadar 140 karakter sınırı bulunmaktaydı. Kasım 2017 itibarıyla 140 karakterlik bu sınır 280 karaktere yükseltilmiştir. Zaman içerisinde birtakım güncellemelerle birlikte değişiklikler meydana gelse de temelde metni merkeze alan yapısını korumuştur.

Ünlü iş insanı Elon Musk, Ekim 2022’de 44 milyar dolarlık rekor bir bedelle platformun çoğunluk hissesini satın almasıyla birlikte platformda radikal birtakım dönüşümler başlamıştır. Musk, aralarında CEO Parag Agrawal’ın da bulunduğu 8000’e yakın personelin yaklaşık %80’ine tekabül eden 6000 kişinin işine çok kısa bir süre içinde son vermiştir.¹⁶⁴ Elon Musk, Twitter için adeta bir devrim niteliğinde olan bu satın alımla birlikte “bot olarak adlandırılan hesapları ortadan kaldırmayı ve gerçek kullanıcıların uygulamada olmasını sağlamayı hedeflediğini” söylemiştir.¹⁶⁵

---

¹⁶² Ömer Çaha ve Michelangelo Guida, *Türkiye’de Seçim Kampanyaları* (Ankara: Orion Kitabevi, 2011), 9.

¹⁶³ <https://searchengineland.com/twitter-hits-100-million-active-users-92243>

¹⁶⁴ “Elon Musk Says He’s Cut About 80% of Twitter’s Staff”. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2023/04/12/tech/elon-musk-bbc-interview-twitter-intl-hnk/index.html> [06.08.2023]

¹⁶⁵ “As Twitter's New Owner, Musk Gets His Chance to Defeat Bots”. *CBS News*. <https://www.cbsnews.com/news/elon-musk-twitter-bots-new-owner-2022/> [13.05.2023]

Kendisini “ifade özgürlüğünün mutlak savunucusu”¹⁶⁶ olarak tanımlayan Elon Musk, Şubat 2023’te Twitter Blue adı verilen bir üyelik paketi hizmetini kullanıma sunmuştur. Twitter Blue ile aylık belirli bir ödeme karşılığında doğrulama rozeti alma, 4000 karaktere kadar tweet atabilme gibi birtakım ayrıcalıklar vadetmiştir.

Temmuz 2023’te ise Twitter tarihi için bir dönüm noktası olarak, platformun ismi “X” olarak değiştirilmiş ve logosunda yer alan “kuş” da yerini X harfine bırakmıştır.

2.6.1.1. Twitter (X)’in Temel Özellikleri ve İlgili Kavramlar

Yüzlerce farklı teknik terim barındıran Twitter (X) platformu hakkında yalnızca tezimizle alakalı olan önemli kavramlar hakkında bilgi vermekle yetineceğiz.

Kelime anlamıyla “kuş civıltısı” manasına gelen *tweet* platformun isim değişikliğinin ardından *post* (gönderi) olarak isimlendirilmeye başlamıştır. Twitter (X)’de paylaşılan ve (Blue aboneliği bulunmaması kaydıyla) maksimum 280 karakterden oluşan her bir içeriğe *post* adı verilmektedir.

Retweet/repost (yeniden gönderme) bir kullanıcı tarafından daha önce paylaşılan bir gönderinin bir başkası tarafından takipçileriyle yeniden paylaşması anlamına gelmektedir. Bir gönderinin kaç kişi tarafından yeniden gönderildiğine dair bilgi ilgili gönderinin hemen altında yer almaktadır.

Kurulduğu tarihte *fav* (favori) olarak isimlendirilen ve sarı bir yıldızla simgelenen özellik, Kasım 2015 itibarıyla *like* (beğeni) olarak değiştirilmiş ve kırmızı renkte bir kalple simgelenmektedir. Bu özellik sonucu beğenilen içerik kişinin takipçileriyle yeniden paylaşılmamakta ancak ilgili gönderinin beğenildiğine dair bilgilendirmeler (bazı) takipçilerin zaman akışına düşmektedir. Bir gönderinin kaç kişi tarafından beğenildiğine dair bilgi ilgili gönderinin hemen altında yer almaktadır.

Kişinin bir başkasının gönderisine yanıt olarak yapmış olduğu yorumlar ise *reply* (cevap) olarak isimlendirilmektedir. Gönderiye yapılan bütün yorumlar ilgili gönderinin altında yer almakta ve bu gönderi hakkında karşılıklı şekilde ayrı cevap

---

¹⁶⁶ “Defender of Free Speech? Elon Musk’s Twitter Takeover Sparks Calls for Regulation”.

France24. <https://www.france24.com/en/tv-shows/the-debate/20221110-defender-of-free-speech-elon-musk-takeover-sparks-calls-for-regulation> [09.10.2023]

içerikleri de paylaşılabilir. Bir gönderiye kaç kişi tarafından cevap içeriği paylaşıldığına dair bilgi ilgili gönderinin hemen altında yer almaktadır.

2020 itibarıyla sunulan *quote* (alıntılama) özelliğiyle birlikte kişiler bir gönderiyi yorumlarıyla birlikte paylaşmaya başlamışlardır. Bir gönderinin kaç kişi tarafından alıntılındığına dair bilgi ilgili gönderinin hemen altında yer almaktadır.

Belirli bir konu hakkında yapılan paylaşımları gruplamak için kullanılan anahtar kelime veya sözcük öbeklerine *hashtag* (konu etiketi) adı verilmektedir. Yapılan kullanımlarda # sembolünün ardından konu hakkında belirlenen bir söz/söz grubu yer alır ve konuyla ilgili görüşlerini paylaşmak isteyen kullanıcılar #ilgiliikonu şeklinde paylaşımlarda bulunur. İlgili konu etiketine tıklayarak her kullanıcı bu *hashtag* kullanarak yapılan tüm paylaşımlara ulaşabilir.

Bir konu veya hashtag hakkında yapılan paylaşımların çok yoğun olması durumunda *trend topic* (gündemdeki konu)lar arasına girer. Böylece tüm dünya veya belirli bir ülkenin “gündemindeki konular” listesinde yer alan bir konu hakkında çok yoğun bir şekilde konuşulma sağlanabilir.

2.6.1.2. Twitter (X)'in Türkiye'deki Kullanımı

2012 yılında dünyada en çok X (Twitter) kullanıcılarına sahip 11. ülke olan Türkiye,¹⁶⁷ 2024 yılı itibarıyla 21.7 milyon aktif kullanıcı¹⁶⁸ ile dünyada bu platformdaki en çok kullanıcıya sahip yedinci ülke konumuna ulaşmıştır.¹⁶⁹ Ülkemiz ABD, Japonya, Hindistan, İngiltere, Endonezya ve Brezilya'dan sonra Twitter (X)'in dünyada en çok kullanıldığı 7. ülke durumundadır.¹⁷⁰

Twitter (X), 2024 yılında Türkiye'de en çok kullanılan dördüncü sosyal medya platformu olmuştur. Rapora göre 16-64 yaş aralığında olup tüm sosyal medya platformlarını kullanan kullanıcıların %69.1'i Twitter (X)'i aktif olarak

¹⁶⁷ <https://webrazzi.com/2012/08/07/turkiye-twitter-kullaniminda-11inci/>

¹⁶⁸ <https://x.com/XTurkiye/status/1795431836006355130>

¹⁶⁹ <https://www.oberlo.com/statistics/number-of-twitter-users-by-country>

¹⁷⁰ “Digital in Turkey”, <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey> , [15.06.2024].

kullanmaktadır. Aynı kitleye favori sosyal medya platformu sorulduğunda ise X (Twitter) %10'luk oy oranı ile üçüncü sırada yer almıştır.¹⁷¹

Şubat 2023'de yapılan bir anketteki katılımcılara yöneltilen "Twitter (X)'i günde ortalama kaç saat kullanırsınız?" sorusuna %38.6'lık kesim "0-1 saat", %42.1'lik kesim ise "1-2 saat" cevabı vermiştir. Yine aynı ankette sorulan "Twitter'da ortalama kaç kişiyi takip ediyorsunuz?" sorusunu ise %58.8'lik bir kesim "501-1000" olarak cevaplamıştır.¹⁷²

Twitter (X)'in bir siyasal iletişim ve propaganda aracı olarak beş siyasi lider tarafından nasıl kullanıldığına dair detaylara geçmeden önce Türkiye'deki kullanıcıların sosyal medya kullanım nedenleriyle ilgili birkaç istatistik paylaşmak istiyoruz.

Sosyal medya kullanıcılarının %18.1'i, sosyal medyayı doğrudan siyasetçileri takip etme amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir.¹⁷³ Farklı bir ankette¹⁷⁴ sorulan benzer bir soruya ise katılımcıların %27.8'i "Siyasi meseleler hakkında fikir beyan etmek, fikir alışverişi yapmak" yanıtını vermiştir. Aynı şekilde "Twitter'ı hangi içerikleri takip etmek için kullanıyorsunuz?" sorusuna verilen yanıtların %43'ünde "Siyasi İçerikler" cevabı alınmıştır. Benzer şekilde "Hangi içeriklerdeki tweetleri/retweetleri paylaştınız?" sorusuna ise %28.5 oranında yine "Siyasi İçerikler" yanıtı verilmiştir.

Medya araçlarının dönüşümü ve yeni medya araçlarının kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte siyasi liderler de buna paralel olarak seçmenleriyle iletişim kanallarını çeşitlendirmeye başlamışlardır. El broşürleri, afişler, outdoor reklamlar gibi seçim kampanyalarında ciddi maliyetler tutan geleneksel iletişim kalemlerine ayrılan bütçeler içerisinde artık dijital medya planlamalarına doğru da önemli bütçeler ayrılmaya başlamıştır. Bu yönelimin oluşmasındaki en önemli etkeni 2013 yılındaki Gezi Parkı Olayları olarak ortaya koymak hatalı olmayacaktır. Özellikle genç kitlenin çok hızlı bir şekilde organize olmasını sağlayan ve kolektif bir harekete imkan tanıyan sosyal medya platformları artık partiler ve liderler için de yadsınamaz birer propaganda aracına dönüşmeye başlamıştır. Tezimizde de detaylı olarak

---

¹⁷¹ <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey>

¹⁷² <https://sosyalagharitasi.gov.tr/report/download/123>

¹⁷³ <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey>

¹⁷⁴ <https://sosyalagharitasi.gov.tr/report/download/123>

inceleyeceğimiz Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli, Meral Akşener ve Selahattin Demirtaş Gezi Parkı sürecinde aktif bir şekilde Twitter (X) üzerinden propagandaya başlamıştır. Liderlerden bazıları daha aktif ve yoğun bir şekilde paylaşımlarda bulunmayı tercih ederken, kimi liderler daha az sayıda tweet paylaşarak farklı bir strateji yürütmüşlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEŞ LİDERİN 2013-2020 YILLARI ARASINDAKİ TWITTER (X) KULLANIMI

Çalışmamız kapsamında Türkiye'deki beş liderin 2013-2020 yılları arasında paylaşmış olduğu 26.252 tweet incelenmiştir. Meral Akşener dışındaki liderler ilgili tarih aralığında en yüksek oy alan partilerden seçilmiştir. Gezi Parkı Olayları gerçekleşikten bir siyasi parti genel başkanı olmayarak çalışmamızda istisna teşkil eden Meral Akşener'e çalışmamızda neden yer verdiğimizden kısaca bahsetmek istiyoruz.

MHP, Gezi Parkı Olaylarının başlangıcında olaylara aktif bir şekilde müdahil olmama yönünde bir pozisyonda bulunmuştur. Ancak buna rağmen eylemlerin ilk günlerinde Gezi Parkı'na giderek basın açıklaması yapan bazı MHP'li milletvekilleri olmuş ve Meral Akşener de bu isimleri sahiplenmiştir. Akşener'in bu duruşunun 2017 yılında İyi Parti'yi kurmasına giden yolda MHP içerisindeki pozisyonunu güçlendirdiği kanaatindeyiz. Ancak o tarihlerde kendisinin Bahçeli'ye muhalif olduğunu belirtmek hatalı olacaktır. Zira araştırmamızda da değineceğimiz üzere Akşener, Bahçeli'ye ait birçok tweeti retweet ederek sahiplenmiştir. Gezi Parkı Olayları esnasında bir parti genel başkanı olmasa da hem o dönemde hem de sonraki yıllarda bu konuyla ilgili Twitter (X) üzerinden birçok paylaşımında bulunduğu için Meral Akşener araştırmamıza dahil edilmiştir.

Liderlerin X platformu üzerinden yapmış olduğu paylaşım sayıları şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 3.1: Beş liderin 2013-2020 yılları arasında paylaştığı toplam tweet sayısı

Siyasi Lider	Tweet Sayısı
Recep Tayyip Erdoğan	6007
Kemal Kılıçdaroğlu	2498
Devlet Bahçeli	5099

Meral Akşener	11542
Selahattin Demirtaş	1106
TOPLAM	26252

Çalışmaya konu olan iki değişkenimizin ilki yürütülen propaganda türleridir. Bu kapsamda çalışmanın konusu olan bütün tweetler üzerinden yürütülen propaganda türleri tek tek manuel olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda tüm veriye baktığımızda en çok siyasi propaganda yürütülmüş olup, sırasıyla dış politika, güvenlik, dini ve medya propagandası en çok içerik barındıran propaganda türleri olduğunu görürüz. Çoktan aza şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 3.2: Yürütülen propaganda türlerine göre paylaşılan tweet sayısı

Propaganda Türü	Adet	Yüzde	Propaganda Türü	Adet	Yüzde
Siyasi	7099	27.0	Kültür Sanat	275	1.0
Dış Politika	2569	9.8	İletişim	242	0.9
Güvenlik	2352	9.0	Ulaştırma/Altyapı	199	0.8
Dini	1219	4.6	Doğal Afet	197	0.8
Medya	1165	4.4	Enerji	174	0.7
Hukuki	822	3.1	Sanayi	147	0.6
Ekonomi	660	2.5	Tarım	145	0.6
Eğitim	610	2.3	Çevre	127	0.5
Dil ve Edebiyat	593	2.3	Bilim	69	0.3
Kadın	385	1.5	Teknoloji	55	0.2
Gençlik	345	1.3	Ticaret	54	0.2
Sağlık	344	1.3	Turizm	26	0.1
Spor	308	1.2	Diğer	6071	23.1
TOPLAM				26252	100

Bu çalışmadaki ikinci önemli değişkenimiz ise “konu”lardır. Bu kapsamda çalışmanın konusu olan bütün tweetlerin konuları da tıpkı propaganda türleri gibi ayrı ayrı manuel olarak belirlenmiştir. Tüm veriye baktığımızda liderler tarafından en çok paylaşım adedi AK Parti/Hükümet Eleştirisi konusunda yapılmış olup, sırasıyla Taziye, Miting, Özel Gün Tebriği ve Sloganlar en çok içerik barındıran konular olmuştur. Konular çoktan aza aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 3.2: Konulara göre paylaşılan tweet sayısı

Konu	Sayı	Yüzde	Konu	Sayı	Yüzde
AK Parti/Hükümet Eleştirisi	1746	6.7	İşsizlik	49	0.2
Taziye	1184	4.5	Soma Faciası	47	0.2
Miting	1141	4.3	İBB Seçimlerinin Yenilenmesi	46	0.2
Özel Gün Tebriği	1133	4.3	Avrupa Birliği Üyelik Süreci	42	0.2
Sloganlar	1020	3.9	Cinsel İstismar	42	0.2
Recep Tayyip Erdoğan Eleştirisi	912	3.5	Başörtüsü	41	0.2
Dilek ve Temenni	900	3.4	Kobani Olayları	38	0.1
Anma	748	2.8	Birleşmiş Milletler	37	0.1
Tebrik ve Teşekkür	601	2.3	Kürt Meselesi	36	0.1
Vaat	564	2.1	Şehir Hastaneleri	36	0.1
Parti Programı/Kongresi	507	1.9	Anayasa Değişikliği	35	0.1
Ziyaret	434	1.7	Andımız	35	0.1
Özlü Söz	427	1.6	Hükümete Destek	35	0.1
TV Röportajı	419	1.6	12 Eylül 1980 Darbesi	34	0.1
Terör	381	1.5	Ekonomik Kriz	34	0.1
Çözüm Süreci	327	1.2	Engelli Vatandaşlar	32	0.1
Konuşma ve Konferans	294	1.1	Lozan Tartışmaları	32	0.1

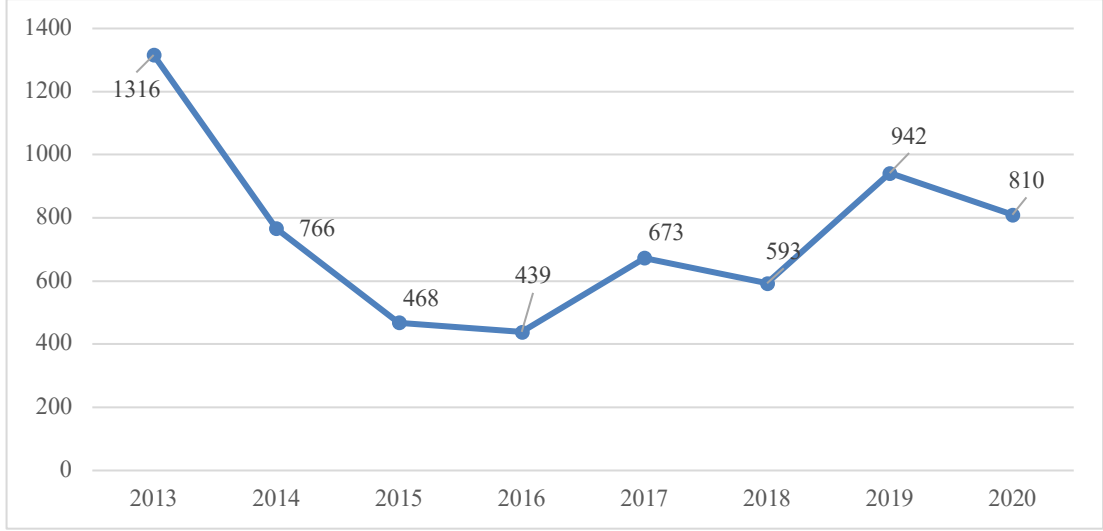
İcraat	287	1.1	Parlamenteer Sistem	32	0.1
Grup Toplantısı	275	1.0	Af	31	0.1
Aday Tanıtımı	229	0.9	Dershanelerin Kapatılması	30	0.1
Gezi Parkı Olayları	227	0.9	Ayasofya	29	0.1
Fetullah Gülen Meselesi	215	0.8	Charlie Hebdo Saldırısı	25	0.1
2017 Anayasa Değişikliği Referandumu	210	0.8	Süleyman Şah Türbesi	25	0.1
17-25 Aralık Soruşturması	209	0.8	Akil İnsanlar Heyeti	24	0.1
Muhalefet Eleştirisi	209	0.8	Kanal İstanbul	23	0.1
Eleştiri	202	0.8	Radyo Röportajı	23	0.1
Irak Meselesi	200	0.8	Meral Akşener Eleştirisi	22	0.1
Başkanlık Sistemi	199	0.8	OHAL	22	0.1
Suriye Meselesi	196	0.7	27 Mayıs 1960 Darbesi	21	0.1
Şehitleri Anma	185	0.7	Alevi Meselesi	21	0.1
Açılış	180	0.7	Doğu Akdeniz Meselesi	21	0.1
Covid-19	180	0.7	Özelleştirme Tartışmaları	21	0.1
15 Temmuz Darbe Girişimi	179	0.7	Beşiktaş Saldırısı	20	0.1
2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimleri	177	0.7	Ergenekon Davası	20	0.1
Toplantı ve Zirveler	169	0.6	Muhsin Yazıcıoğlu Suikasti	20	0.1
CHP Eleştirisi	157	0.6	Sosyal Medya Yasası	20	0.1
Filistin Meselesi	146	0.6	Troll Meselesi	20	0.1
Hayvanlar	144	0.5	NATO	19	0.1

Basın Açıklaması	143	0.5	Sosyal Medya Hesap Tanıtımı	19	0.1
Devlet Bahçeli'ye Övgü	141	0.5	Ana Dilde Eğitim	18	0.1
Geçmiş Olsun Dileği	126	0.5	Rahip Brunson Meselesi	18	0.1
Kınama	126	0.5	Zeytin Dalı Harekâtı	18	0.1
Mısır Meselesi	119	0.5	Ankara Gar Katliamı	17	0.1
MHP Olağanüstü Kurultayı	117	0.4	Barış Pınarı Harekâtı	17	0.1
Kemal Kılıçdaroğlu Eleştirisi	115	0.4	Cumhurbaşkanlığı Külliyesi	17	0.1
Devlet Bahçeli Eleştirisi	108	0.4	İstanbul Havalimanı	17	0.1
Mülteci Meselesi	87	0.3	Koalisyon Tartışmaları	17	0.1
2015 Genel Seçimleri	83	0.3	Reyhanlı Saldırısı	17	0.1
Ahmet Davutoğlu Eleştirisi	81	0.3	Binali Yıldırım Eleştirisi	16	0.1
Doğu Türkistan Meselesi	81	0.3	İnsan Hakları	16	0.1
Seçim İttifakları	74	0.3	İyi Parti Eleştirisi	16	0.1
Köşe Yazısı	72	0.3	Yenikapı Mitingi	16	0.1
Kadına Yönelik Şiddet	71	0.3	Afrin Harekâtı	15	0.1
Adalet Yürüyüşü	67	0.3	İdlib Meselesi	15	0.1
Berat Albayrak Eleştirisi	65	0.2	Karabağ Meselesi	15	0.1
Kıbrıs Meselesi	63	0.2	Abdullah Gül Eleştirisi	14	0.1
2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri	62	0.2	Christchurch Saldırısı	14	0.1
Döviz Kuru	62	0.2	Kürtçe Tartışmaları	14	0.1
Sosyal Medya Platformlarına Erişimin Engellenmesi	62	0.2	Mavi Marmara Saldırısı	14	0.1

2019 Yerel Seçimleri	58	0.2	Kemal Kılıçdaroğlu'na Saldırı	13	0.1
Parti İçi Eleştiri	57	0.2	Laiklik	12	0.1
Ermeni Meselesi	55	0.2	S-400 Meselesi	12	0.1
MHP Eleştirisi	55	0.2	Yargı Bağımsızlığı	12	0.1
HDP/BDP Eleştirisi	53	0.2	Erken Seçim	11	0.1
Online Röportaj	53	0.2	KHK Meselesi	11	0.1
2014 Yerel Seçimleri	52	0.2	Madımak Olayı	11	0.1
28 Şubat Süreci	50	0.2	TOGG	11	0.1
Beka Meselesi	50	0.2	Diyarbakır Mitingi	10	0.1
DAEŞ	49	0.2	Diğer	5299	20.2
TOPLAM				26252	100

3.1. Recep Tayyip Erdoğan'ın Twitter (X) Kullanımı

Ağustos 2009 itibariyle Twitter hesabını kullanmaya başlayan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı 6.007 tweeti bulunmaktadır. Bu tweetlerin 5.372'si (%89.4'ü) doğrudan, 628'i (%10.4'ü) retweet olarak, 7'si (%0.2'si) ise cevaben paylaşılmıştır. Yıllara göre paylaştığı tweet sayılarına bakıldığında, özellikle 2013 yılında çok yoğun bir kullanım olmuştur. Zamanla paylaşılan tweet oranlarında ciddi bir düşüş olsa da 2016 yılından itibaren dalgalı bir seyir izleyen artışlar gözlenmiştir. Özellikle 2019 Mart ayında gerçekleşen yerel seçimler ve sonrasında yenilenen İBB seçimleri paylaşım sayısını arttırmıştır.

Şekil 3.1: Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı tweet sayılarının değişimi

Erdoğan'ın yürütmüş olduğu propaganda türlerine baktığımızda siyasi propagandanın 1.736 tweet (%28.9) ile en yüksek tweet sayısına sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamdaki konuları incelediğimizde diğer liderlerden net bir şekilde ayrılan bir nokta olarak göze çarpmaktadır. En çok paylaşılan konular 455 tweet (%7.6) ile Sloganlar, 432 tweet (%7.2) ile Miting, 283 tweet (%4.7) ile İcraat olmuştur.

1.204 tweet (%20) ile ikinci sırada yer alan dış politika propagandası tweetlerinin sayısının bu denli yüksek olmasının sebebi ise Erdoğan'ın yurtdışında gerçekleştirmiş olduğu diplomatik görüşmeler ile Türkiye'de yapmış olduğu yabancı ülke liderlerinin ağırlamalarıdır. Ardından gelen 509 tweetlik (%8.5) güvenlik propagandası paylaşımlarının önemli bir kısmı ise terör saldırıları ve 15 Temmuz Darbe Girişimi gibi konular ile alakalıdır.

Tablo 3.3: Recep Tayyip Erdoğan'ın 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri

Propaganda Türü	Sayı	Yüzde	Propaganda Türü	Sayı	Yüzde
Siyasi	1736	28.9	Kadın	77	1.3
Dış Politika	1204	20.0	Kültür Sanat	75	1.2

Güvenlik	509	8.5	Dil ve Edebiyat	68	1.1
Dini	352	5.9	Çevre	64	1.1
Ulaştırma/Altyapı	157	2.6	Teknoloji	51	0.8
Sağlık	132	2.2	Ticaret	41	0.7
Ekonomi	119	2.0	Doğal Afet	41	0.7
Eğitim	111	1.8	Sanayi	32	0.5
Hukuki	104	1.7	İletişim	23	0.4
Enerji	91	1.5	Turizm	19	0.3
Spor	89	1.5	Tarım	17	0.3
Gençlik	87	1.4	Bilim	17	0.3
Medya	82	1.4	Diğer	709	11.8
TOPLAM				6007	100

Recep Tayyip Erdoğan’ın en yoğun paylaşım yaptığı konulara baktığımızda “Özel Gün Tebriği” ve “İcraat” gibi genel konuların dışında en çok paylaşım yaptığı konu ise Gezi Parkı Olayları olup bu konuyla alakalı 282 tweet paylaşmıştır.

Tablo 3.4: Recep Tayyip Erdoğan’ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı

Konu	Adet	Yüzde	Konu	Adet	Yüzde
Sloganlar	455	7.6	Kınama	37	0.6
Miting	432	7.2	2017 Anayasa Değişikliği Referandumu	37	0.6
Özel Gün Tebriği	367	6.1	Mülteci Meselesi	35	0.6
İcraat	283	4.7	Şehir Hastaneleri	34	0.6
Gezi Parkı Olayları	282	4.7	Şehitleri Anma	33	0.5
Konuşma ve Konferans	194	3.2	Özlü Söz	29	0.5

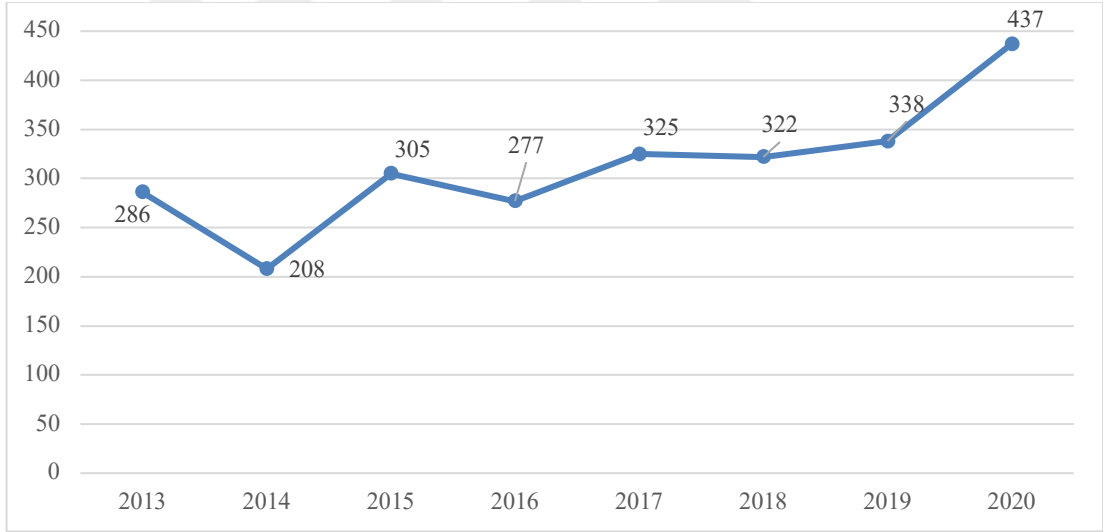
Vaat	173	2.9
Toplantı ve Zirveler	153	2.5
Ziyaret	150	2.5
Çözüm Süreci	148	2.5
Parti Programı/Kongresi	146	2.4
Dilek ve Temenni	145	2.4
Muhalefet Eleştirisi	136	2.3
Tebrik ve Teşekkür	131	2.2
Taziye	124	2.1
Anma	121	2.0
Suriye Meselesi	118	2.0
Açılış	116	1.9
Fetullah Gülen Meselesi	113	1.9
Aday Tanıtımı	108	1.8
15 Temmuz Darbe Girişimi	102	1.7
Mısır Meselesi	94	1.6
Basın Açıklaması	91	1.5
Terör	84	1.4
Filistin Meselesi	84	1.4
Covid-19	71	1.2
Kemal Kılıçdaroğlu Eleştirisi	65	1.1
CHP Eleştirisi	62	1.0
Başkanlık Sistemi	55	0.9
Grup Toplantısı	45	0.7
Eleştiri	41	0.7

2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri	27	0.4
Birleşmiş Milletler	27	0.4
TV Röportajı	27	0.4
Devlet Bahçeli Eleştirisi	26	0.4
2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimleri	25	0.4
Başörtüsü	22	0.4
Avrupa Birliği Üyelik Süreci	19	0.3
DAEŞ	18	0.3
27 Mayıs 1960 Darbesi	17	0.3
2014 Yerel Seçimleri	17	0.3
Kadına Yönelik Şiddet	17	0.3
Doğu Akdeniz Meselesi	15	0.2
2019 Yerel Seçimleri	15	0.2
İdlib Meselesi	13	0.2
Ayasofya	13	0.2
MHP Eleştirisi	13	0.2
Koalisyon Tartışmaları	12	0.2
Christchurch Saldırısı	12	0.2
Engelli Vatandaşlar	12	0.2
Mavi Marmara Saldırısı	11	0.2
İstanbul Havalimanı	11	0.2
Geçmiş Olsun Dileği	11	0.2
Anayasa Değişikliği	10	0.2
TOGG	10	0.2
HDP/BDP Eleştirisi	10	0.2

17-25 Aralık Soruşturması	40	0.7	Diğer	663	11.0
TOPLAM				6007	100

3.2. Kemal Kılıçdaroğlu'nun Twitter (X) Kullanımı

Twitter hesabını Haziran 2010'da açan Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2013-2020 yılları arasında paylaştığı 2.498 tweeti bulunmaktadır. Bu tweetlerin 2.368'i (%94.8'i) doğrudan, 129'u (%5.1'i) retweet olarak, 1'i (%0.1'i) ise cevaben paylaşılmıştır. Yıllara göre paylaştığı tweet sayılarına bakıldığında, özellikle 2015 yılından itibaren ciddi bir dalgalanma yaşanmamış olup 2020 yılında ise bir önceki yıla kıyasla yaklaşık 100 tweetlik bir artış gözlemlenmiştir.

Şekil 3.2: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2013-2020 yılları arasında paylaştığı tweet adetlerinin değişimi

Kemal Kılıçdaroğlu'nun yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda siyasi propagandanın 629 tweet (%25.2) ile en yüksek tweet oranına sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılan paylaşımların yüksek olmasında özellikle AK Parti, Hükümet ve Erdoğan'a yönelik eleştiri içerikli paylaşılan toplam 414 tweet etkili

olmuştur. 313 tweet (%12.5) ile ikinci sırada yer alan güvenlik propagandası tweetlerinin sayısının bu denli yüksek olmasının sebebi ise terör ile alakalıdır.

Tablo 3.5: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri

Propaganda Türü	Adet	Yüzde	Propaganda Türü	Adet	Yüzde
Siyasi	629	25.2	Kadın	37	1.5
Güvenlik	313	12.5	Sanayi	35	1.4
Medya	270	10.8	Dil ve Edebiyat	34	1.4
Hukuki	178	7.1	Doğal Afet	32	1.3
Dış Politika	172	6.9	Gençlik	30	1.2
Ekonomi	79	3.2	Sağlık	27	1.1
Kültür Sanat	70	2.8	İletişim	20	0.8
Dini	68	2.7	Enerji	15	0.6
Eğitim	57	2.3	Tarım	14	0.6
Spor	55	2.2	Diğer	363	14.6
TOPLAM				2498	100

Kemal Kılıçdaroğlu'nun en yoğun paylaşım yaptığı konulara baktığımızda AK Parti/Hükümet Eleştirisi konulu tweetlerin 248 adet (%9.8) ile en üst sırada olduğu göze çarpmaktadır. Kılıçdaroğlu'nun "Özlü Söz, Dilek ve Temenni, Taziye, Özel Gün Tebriği, Eleştiri" gibi genel konuların dışında ikinci en çok paylaşım yaptığı konu ise AK Parti veya Hükümet Eleştirisi konusundan ayrı olarak doğrudan Erdoğan'a yönelik yapmış olduğu eleştiri paylaşımları olup bununla alakalı 166 tweet (%6.1) paylaşımında bulunmuştur.

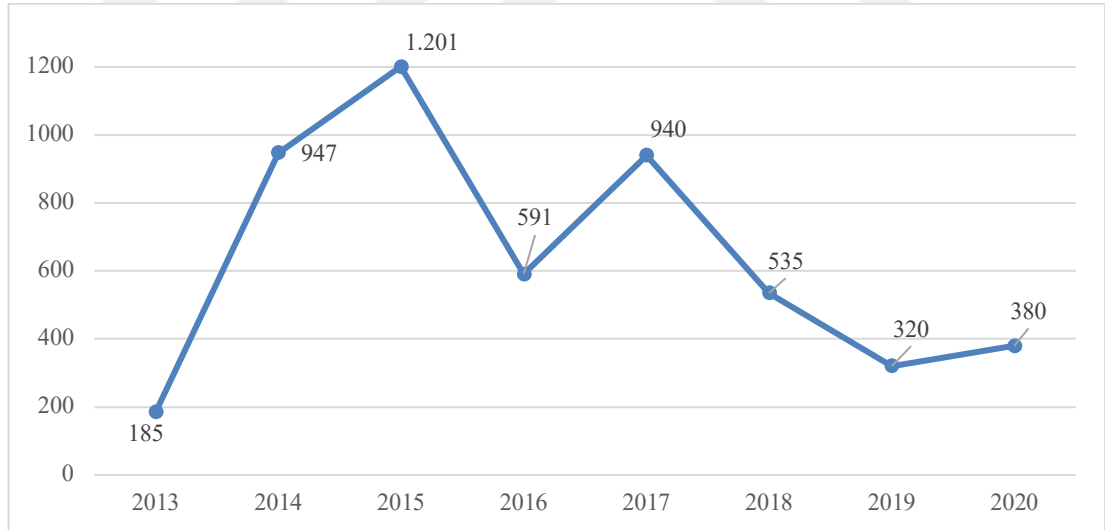
Tablo 3.6: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı

Konu	Adet	Yüzde	Konu	Adet	Yüzde
AK Parti/Hükümet Eleştirisi	248	9.8	15 Temmuz Darbe Girişimi	20	0.8
Özel Gün Tebriği	246	9.3	Geçmiş Olsun Dileği	20	0.8
Taziye	232	6.6	Terör	19	0.8
Recep Tayyip Erdoğan Eleştirisi	166	6.1	Online Röportaj	18	0.7
Anma	153	5.3	Şehitleri Anma	16	0.6
TV Röportajı	132	3.7	Aday Tanıtımı	15	0.6
Parti Programı/Kongresi	93	3.2	Açılış	15	0.6
Vaat	80	3.0	Basın Açıklaması	14	0.6
Grup Toplantısı	75	2.6	Konuşma ve Konferans	13	0.5
Sloganlar	65	2.5	Çözüm Süreci	13	0.5
Tebrik ve Teşekkür	63	2.2	Suriye Meselesi	12	0.5
Miting	55	2.0	OHAL	12	0.5
Gezi Parkı Olayları	49	1.7	Döviz Kuru	10	0.4
17-25 Aralık Soruşturması	43	1.7	Eleştiri	10	0.4
Dilek ve Temenni	42	1.4	Özelleştirme Tartışmaları	10	0.4
Ziyaret	34	1.3	Ergenekon Davası	10	0.4
Adalet Yürüyüşü	33	0.9	2017 Anayasa Değişikliği Referandumu	10	0.4
Ahmet Davutoğlu Eleştirisi	23	0.8	2019 Yerel Seçimleri	10	0.4
Başkanlık Sistemi	21	0.8	Diğer	378	15.1
Fetullah Gülen Meselesi	20	0.8			

TOPLAM	2498	100
---------------	-------------	------------

3.3. Devlet Bahçeli'nin Twitter (X) Kullanımı

Twitter hesabını Kasım 2010'da açan Devlet Bahçeli'nin 2013-2020 yılları arasında paylaştığı 5.099 tweeti bulunmaktadır. Yapmış olduğu paylaşımların diline bakıldığında hesabı doğrudan kendisinin kullandığı anlaşılmaktadır.¹⁷⁵ Bahçeli, hesabından paylaşmış olduğu tüm tweetleri doğrudan paylaşmıştır. Kendisi Twitter üzerinden hiçbir kullanıcıya cevaben tweet paylaşmamış veya MHP'nin kurumsal hesabı da dahil olmak üzere hiçbir hesaptan bir retweet yapmamıştır. Yıllara göre paylaştığı tweet sayılarına bakıldığında, özellikle Çözüm Süreci'nin ilerlediği 2014 yılında Bahçeli'nin paylaşmış olduğu tweet sayısı ciddi bir yükseliş trendine geçmiş ve 2015 yılında 1.201 tweet ile zirve yapmıştır. Bu yıl gerçekleşen 7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri de tweet sayısının yüksekliğinde etkili olmuştur.

Şekil 3.3: Devlet Bahçeli'nin 2013-2020 yılları arasında paylaştığı tweet adetlerinin değişimi

Devlet Bahçeli'nin yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda siyasi propagandanın 1.219 tweet (%23.9) ile en yüksek tweet oranına sahip olduğu

¹⁷⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/472435274199203841>

görülmektedir. Bu kapsamda yapılan paylaşımların yüksek olmasında özellikle AK Parti ve Erdoğan'a yönelik eleştirileri, Çözüm Süreci ve 2014, 2015, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında gerçekleştirilen seçimler ve referandum etkili olmuştur. İkinci sırada yer alan güvenlik propagandası türündeki tweetlerinin tüm tweetlerinin %14.1'ini oluşturmasının nedeni yapılan terör saldırıları, gerçekleştirilen sınır ötesi operasyonlar, 15 Temmuz Darbe Girişimi, Olağanüstü MHP Kurultayı gibi konulardır. Bahçeli'nin yürüttüğü propaganda türlerine göre paylaşım yaptığı tweet adetleri ve oranları aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.7: Devlet Bahçeli'nin 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri

Propaganda Türü	Adet	Yüzde	Propaganda Türü	Adet	Yüzde
Siyasi	1219	23.9	Gençlik	76	1.5
Güvenlik	718	14.1	Doğal Afet	66	1.3
Dış Politika	474	9.3	İletişim	63	1.2
Dini	361	7.1	Ekonomi	48	0.9
Dil ve Edebiyat	304	6.0	Kadın	40	0.8
Hukuki	169	3.3	Spor	34	0.7
Eğitim	146	2.9	Enerji	27	0.5
Medya	114	2.2	Kültür Sanat	14	0.3
Sağlık	81	1.6	Diğer	1145	22.4
TOPLAM				5099	100

Devlet Bahçeli'nin en yoğun paylaşım yaptığı konulara baktığımızda AK Parti/Hükümet Eleştirisi konulu tweetlerin 395 adet (%7.7) ile en üst sırada olduğu göze çarpmaktadır. İkinci sırada ise doğrudan Recep Tayyip Erdoğan'ın şahsına yöneltilen eleştiriler yer almakta olup, bu konuda 260 tweet (%5.1) paylaşmıştır. “Özlu Söz, Dilek ve Temenni, Taziye, Özel Gün Tebriği, Eleştiri” gibi genel konuların dışında en çok paylaşım yaptığı konu 226 tweet (%4.4) ile “Terör”, 111'er tweet

(%2.2) ile “Gezi Parkı Olayları” ve “Irak Meselesi”, 92 tweet (%1.8) ile “CHP Eleştirisi” ve 86 tweet (%1.7) ile “Çözüm Süreci”dir.

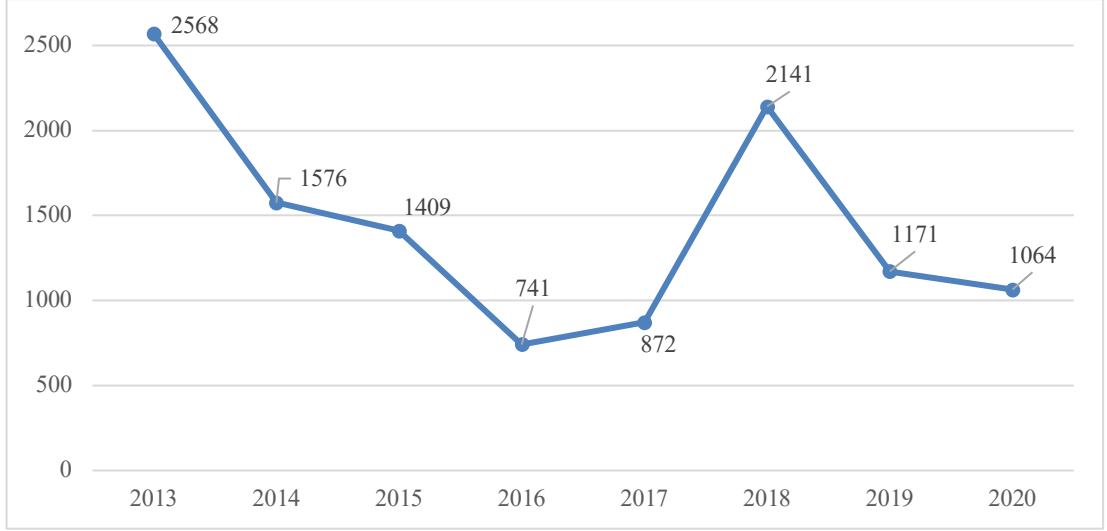
Tablo 3.8: Devlet Bahçeli’nin 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı

Konu	Adet	Yüzde	Konu	Adet	Yüzde
AK Parti/Hükümet Eleştirisi	395	7.7	Kıbrıs Meselesi	31	0.6
Recep Tayyip Erdoğan Eleştirisi	260	5.1	Suriye Meselesi	30	0.6
Terör	226	4.4	Ermeni Meselesi	30	0.6
Özlü Söz	225	4.4	Parti İçi Eleştiri	29	0.6
Dilek ve Temenni	199	3.9	HDP/BDP Eleştirisi	27	0.5
Taziye	130	2.5	Ahmet Davutoğlu Eleştirisi	26	0.5
Özel Gün Tebriği	116	2.3	Döviz Kuru	26	0.5
Gezi Parkı Olayları	111	2.2	Hükümete Destek	25	0.5
Irak Meselesi	111	2.2	Geçmiş Olsun Dileği	23	0.5
Eleştiri	111	2.2	Meral Akşener Eleştirisi	22	0.4
CHP Eleştirisi	92	1.8	Fetullah Gülen Meselesi	21	0.4
Çözüm Süreci	86	1.7	17-25 Aralık Soruşturması	19	0.4
Covid-19	74	1.5	Lozan Tartışmaları	19	0.4
Muhalefet Eleştirisi	69	1.4	Vaat	18	0.4
2017 Anayasa Değişikliği Referandumu	67	1.3	Charlie Hebdo Saldırısı	18	0.4
Başkanlık Sistemi	65	1.3	Zeytin Dalı Harekâtı	17	0.3
Anma	62	1.2	Andımız	17	0.3
Şehitleri Anma	61	1.2	Kadına Yönelik Şiddet	17	0.3
Sloganlar	61	1.2	İyi Parti Eleştirisi	16	0.3

Kınama	59	1.2	Akil İnsanlar Heyeti	16	0.3
Kemal Kılıçdaroğlu Eleştirisi	48	0.9	Soma Faciası	16	0.3
2015 Genel Seçimleri	43	0.8	NATO	14	0.3
Seçim İttifakları	40	0.8	Doğu Türkistan Meselesi	13	0.3
Beka Meselesi	39	0.8	Süleyman Şah Türbesi	13	0.3
Sosyal Medya Platformlarına Erişimin Engellenmesi	37	0.7	Avrupa Birliği Üyelik Süreci	12	0.2
Filistin Meselesi	36	0.7	Ana Dilde Eğitim	12	0.2
15 Temmuz Darbe Girişimi	34	0.7	Beşiktaş Saldırısı	12	0.2
Tebrik ve Teşekkür	33	0.6	Af	12	0.2
MHP Olağanüstü Kurultayı	33	0.6	Diğer	1593	31.2
Adalet Yürüyüşü	32	0.6			
TOPLAM				5099	100

3.4. Meral Akşener'in Twitter (X) Kullanımı

Mayıs 2012 itibariyle Twitter hesabını kullanmaya başlayan Meral Akşener'in 2013-2020 yılları arasında paylaştığı 11.542 tweeti bulunmaktadır. Bu tweetlerin 6.810'u (%59'u) doğrudan, 2.985'i (%25.8'i) retweet olarak, 1.747'si (%15.2'si) ise cevaben paylaşılmıştır. Yıllara göre paylaştığı tweet sayılarına bakıldığında, özellikle 2013 yılında çok yoğun bir kullanım olmuştur. Zamanla paylaşılan tweet oranlarında ciddi bir düşüş olsa da tweet sayısına bakıldığında diğer liderlere kıyasla yüksek sayılabilecek miktarda paylaşımında bulunmuştur. 2017 yılında İYİ Parti'nin kurulmasının etkisiyle 2018 yılında paylaşılan tweet sayısı ciddi bir şekilde artmıştır.

Şekil 3.4: Meral Akşener'in 2013-2020 yılları arasında paylaştığı tweet adetlerinin değişimi

Meral Akşener'in yürütmüş olduğu propaganda türlerine baktığımızda siyasi propagandanın 3.137 tweet (%27.2) ile ciddi bir farkla en yüksek tweet sayısına sahip olduğunu görürüz. Bu kapsamda yapılan paylaşımların yüksek olmasında, özellikle AK Parti, Hükümet ve Erdoğan'a yönelik eleştiri içerikli paylaşılan toplam 1.423 tweet etkili olmuştur. Buna ek olarak MHP'nin Olağanüstü Kurultayı ile İYİ Parti kuruluş süreci ile alakalı da yoğun paylaşımlarda bulunulmuştur.

İkinci sırada yer alan 774 tweetlik (%6.7) güvenlik propagandası paylaşımları ise tıpkı Bahçeli gibi terör ile alakalıdır.

Tablo 3.9: Meral Akşener'in 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri

Propaganda Türü	Adet	Yüzde	Propaganda Türü	Adet	Yüzde
Siyasi	3137	27.2	Tarım	102	0.9
Güvenlik	774	6.7	İletişim	102	0.9
Dış Politika	688	6.0	Sağlık	96	0.8
Medya	624	5.4	Kültür Sanat	85	0.7
Dini	429	3.7	Sanayi	74	0.6
Ekonomi	402	3.5	Çevre	52	0.5

Eğitim	272	2.4	Doğal Afet	48	0.4
Hukuki	247	2.1	Bilim	44	0.4
Kadın	207	1.8	Ulaştırma/Altyapı	36	0.3
Dil ve Edebiyat	152	1.3	Enerji	35	0.3
Gençlik	143	1.2	Diğer	3664	31.7
Spor	129	1.1			
TOPLAM				11542	100

Meral Akşener'in en yoğun paylaşım yaptığı konulara baktığımızda AK Parti/Hükümet Eleştirisini konulu tweetlerin 988 adet (%8.6) ile en üst sırada olduğu gözümüze çarpar. Akşener'in "Özlu Söz, Dilek ve Temenni, Taziye, Özel Gün Tebriği, Eleştiri" gibi genel konuların dışında ikinci en çok paylaşım yaptığı konu ise AK Parti veya Hükümet Eleştirisini konusundan ayrı olarak doğrudan Erdoğan'a yönelik yapmış olduğu eleştiri paylaşımları olup bununla alakalı 435 tweet (%3.8) paylaşımında bulunmuştur. Akşener'in 141 tweet (%1.2) ile yoğun paylaşım yaptığı bir diğer önemli konu ise Devlet Bahçeli'ye yönelik övgü temalı paylaşımlarıdır.

Tablo 3.10: Meral Akşener'in 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı

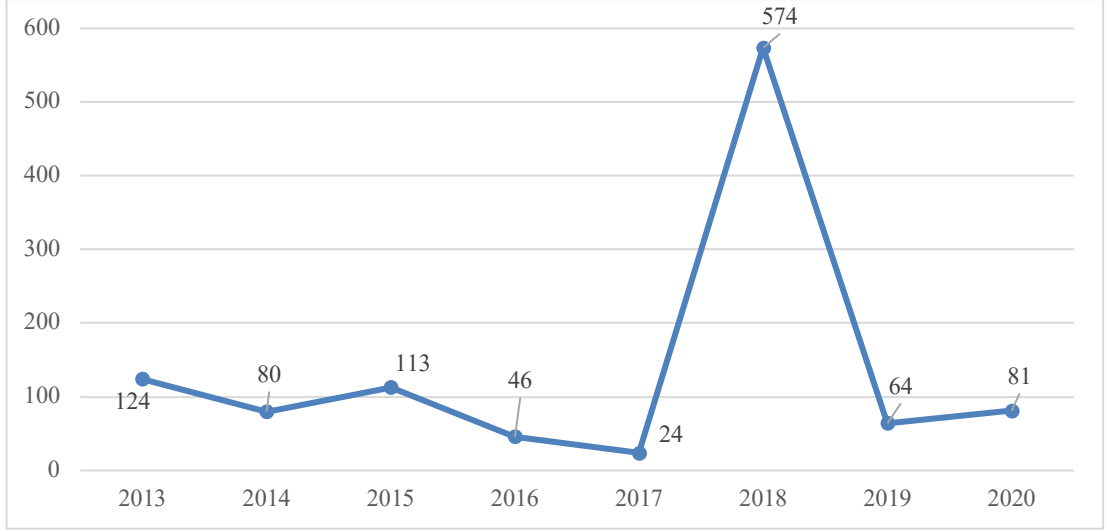
Konu	Adet	Yüzde	Konu	Adet	Yüzde
AK Parti/Hükümet Eleştirisini	988	8.6	Ahmet Davutoğlu Eleştirisini	29	0.3
Taziye	681	5.9	Eleştiri	28	0.2
Miting	632	5.5	Parlamente Sistemi	27	0.2
Dilek ve Temenni	498	4.3	Online Röportaj	26	0.2
Recep Tayyip Erdoğan Eleştirisini	435	3.8	Mısır Meselesi	25	0.2
Anma	403	3.5	12 Eylül 1980 Darbesi	25	0.2
Özel Gün Tebriği	382	3.3	İBB Seçimlerinin Yenilenmesi	24	0.2

Sloganlar	362	3.1	Dershanelerin Kapatılması	24	0.2
Tebrik ve Teşekkür	347	3.0	Kınama	24	0.2
Parti Programı/Kongresi	253	2.2	Ekonomik Kriz	22	0.2
TV Röportajı	247	2.1	Kıbrıs Meselesi	22	0.2
Vaat	242	2.1	15 Temmuz Darbe Girişimi	22	0.2
Ziyaret	239	2.1	2019 Yerel Seçimleri	20	0.2
Gezi Parkı Olayları	238	2.1	Covid-19	20	0.2
Özlü Söz	166	1.4	Döviz Kuru	19	0.2
Grup Toplantısı	153	1.3	2015 Genel Seçimleri	18	0.2
Devlet Bahçeli'ye Övgü	141	1.2	Sosyal Medya Platformlarına Erişimin Engellenmesi	18	0.2
Hayvanlar	136	1.2	Muhsin Yazıcıoğlu Suikasti	18	0.2
Aday Tanıtımı	106	0.9	Seçim İttifakları	17	0.1
2017 Anayasa Değişikliği Referandumu	96	0.8	Ayasofya	16	0.1
17-25 Aralık Soruşturması	95	0.8	Ermeni Meselesi	16	0.1
Konuşma ve Konferans	86	0.7	Kürt Meselesi	16	0.1
Irak Meselesi	85	0.7	DAEŞ	16	0.1
MHP Olağanüstü Kurultayı	84	0.7	Andımız	16	0.1
Devlet Bahçeli Eleştirisi	79	0.7	HDP/BDP Eleştirisi	16	0.1
Şehitleri Anma	75	0.6	2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri	15	0.1
Geçmiş Olsun Dileği	69	0.6	Engelli Vatandaşlar	14	0.1
Çözüm Süreci	68	0.6	Troll Meselesi	14	0.1
Doğu Türkistan Meselesi	67	0.6	Af	14	0.1
Köşe Yazısı	63	0.5	Toplantı ve Zirveler	14	0.1
Berat Albayrak Eleştirisi	61	0.5	Afrin Harekâtı	14	0.1

2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimleri	57	0.5	Filistin Meselesi	14	0.1
Başkanlık Sistemi	54	0.5	Anayasa Değişikliği	14	0.1
Terör	51	0.4	Başörtüsü	14	0.1
Açılış	49	0.4	Soma Faciası	13	0.1
Fetullah Gülen Meselesi	48	0.4	Rahip Brunson Meselesi	13	0.1
Mülteci Meselesi	43	0.4	Parti İçi Eleştiri	12	0.1
İşsizlik	41	0.4	Kanal İstanbul	12	0.1
MHP Eleştirisi	41	0.4	Sosyal Medya Hesap Tanıtımı	12	0.1
28 Şubat Süreci	38	0.3	2014 Yerel Seçimleri	12	0.1
Cinsel İstismar	37	0.3	Özelleştirme Tartışmaları	11	0.1
Suriye Meselesi	36	0.3	Radyo Röportajı	10	0.1
Basın Açıklaması	35	0.3	Diğer	2660	23.0
Kadına Yönelik Şiddet	29	0.3			
TOPLAM				11542	100

3.5. Selahattin Demirtaş'ın Twitter (X) Kullanımı

Twitter hesabını Aralık 2010'da açan Selahattin Demirtaş'ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı 1.106 tweeti bulunmaktadır. Bu tweetlerin 826'sı (%74.6'sı) doğrudan, 233'ü cevaben (%21.1), 47'si (%4.3'ü) ise retweet olarak paylaşılmıştır. Kasım 2016 itibariyle hapiste bulunan Demirtaş, 2018 yılındaki Cumhurbaşkanlığı adaylığı kapsamında Twitter üzerinden bir miting düzenlemiş ve bu yıl paylaştığı tweet sayısı 574'e yükselerek çok keskin bir artış göstermiştir. Sonraki yıllarda ise Demirtaş'ın paylaşmış olduğu tweet sayısı 2016 yılında tutuklanmasının da etkisiyle ciddi bir düşüş trendine girmiştir.

Şekil 3.5: Selahattin Demirtaş’ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı tweet adetlerinin değişimi

Selahattin Demirtaş’ın yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda siyasi propagandanın 378 tweet (%34.2) ile en yüksek tweet sayısına sahip olduğunu görürüz. Bu kapsamdaki tweet sayısının yüksek olmasının en önemli sebebi Demirtaş’ın AK Parti, Hükümet veya Erdoğan’a yönelmiş olduğu eleştiri tweetleri ve 2018’deki Cumhurbaşkanlığı Seçimleri’dir. Paylaşım adetleri açısından ikinci sırada 124 tweet (%11.2) ile hukuki propaganda yer almaktadır.

Tablo 3.11: Selahattin Demirtaş’ın 2013-2020 yılları arasında yürüttüğü propaganda türleri

Propaganda Türü	Adet	Yüzde	Propaganda Türü	Adet	Yüzde
Siyasi	378	34.2	Eğitim	24	2.2
Hukuki	124	11.2	Kadın	24	2.2
Medya	75	6.8	Ekonomi	12	1.1
Güvenlik	38	3.4	Doğal Afet	10	0.9
Dil ve Edebiyat	35	3.2	Dini	10	0.9
İletişim	34	3.1	Gençlik	10	0.9

Kültür Sanat	31	2.8	Diğer	270	24.4
Dış Politika	31	2.8			
TOPLAM				1106	100

Demirtaş'ın en yoğun paylaşım yaptığı konu, 115 tweet (%10.4) ile AK Parti/Hükümet Eleştirisidir. Bu konu onun paylaşımlarında ilk sırada yer almaktadır. Hemen ardından gelen 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimleri hakkında paylaşılan 80 tweet (%7.2), Demirtaş'ın "Twitter Mitingi" adını verdiği konseptte avukatı aracılığıyla paylaşılmıştır. Yine seçim kampanyası kapsamında Selahattin Demirtaş'ın paylaştığı Sloganlar ve Vaat konulu tweetlerin toplam sayısı 128 (%11.6) olmuştur.

Tablo 3.12: Selahattin Demirtaş'ın 2013-2020 yılları arasında paylaştığı konulara göre tweet sayısı

Konu	Adet	Yüzde	Konu	Adet	Yüzde
AK Parti/Hükümet Eleştirisi	115	10.4	TV Röportajı	13	1.2
2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimleri	80	7.2	Kürtçe Tartışmaları	13	1.2
Sloganlar	77	7.0	Fetullah Gülen Meselesi	13	1.2
Vaat	51	4.6	Gezi Parkı Olayları	12	1.1
Recep Tayyip Erdoğan Eleştirisi	51	4.6	Çözüm Süreci	12	1.1
Tebrik ve Teşekkür	27	2.4	Eleştiri	12	1.1
Kobani Olayları	24	2.2	17-25 Aralık Soruşturması	12	1.1
Özel Gün Tebriği	22	2.0	Ziyaret	11	1.0
Miting	20	1.8	2014 Yerel Seçimleri	10	0.9
Taziye	17	1.5	2015 Genel Seçimleri	10	0.9
Dilek ve Temenni	16	1.4	Diğer	473	42.8
Parti Programı/Kongresi	15	1.4			

TOPLAM	1106	100
---------------	-------------	------------

Liderlerin 2013-2020 yılları arasındaki Twitter (X) kullarımlarına dair verileri incelemiş olduk. Beşinci bölümde liderlerin bu kullarımları arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyup karşılaştırmalara yer vereceğiz. Şimdi liderlerin Twitter (X)'i siyasal propaganda aracı olarak kullanımını Gezi Parkı Olayları üzerinden inceleyeceğimiz dördüncü bölüme geçmek istiyoruz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEŞ LİDERİN TWITTER (X)'İ SİYASAL PROPAGANDA ARACI OLARAK KULLANIMI: GEZİ PARKI OLAYLARI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Tezimizin dördüncü bölümünde Recep Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli, Meral Akşener ve Selahattin Demirtaş'ın Twitter (X)'i siyasi propaganda aracı olarak kullanımları Gezi Parkı Olayları üzerinden analiz edilmiştir. Özellikle Türkiye'deki propaganda biçiminin dönüşümünü net bir şekilde ortaya koyan olay olduğu ve sonraki yıllarda da atıflar aldığı için Gezi Olayı analiz konusu olarak belirlenmiştir. Beş liderin eylemler hakkında nasıl birbirinden farklı şekillerde propagandalar yürüttüğü tweetlerle örneklendirilerek incelenecek ve bunun nedenleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

4.1. Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları hakkında yapmış olduğu paylaşımlara baktığımızda konu hakkında 12 farklı türde propaganda yürüttüğü göze çarpmaktadır. Bu çerçevede 119 tweet (%42.2) ile siyasi, 30'ar tweet (%21.2) ile din ve güvenlik, 22 tweet (%7.8) ile çevre propagandası en yoğun propaganda yürütülen türler olmuştur. Ancak bunun dışında kalan medya, ekonomi, gençlik, dış politika, iletişim, hukuki, kültür Sanat ve sağlık propagandaları da dikkat çekmektedir. Erdoğan, 28 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan eylemler hakkındaki ilk paylaşımını eylemlerden dört gün sonra, 1 Haziran 2013'te gerçekleştirmiştir. Erdoğan konuyla ilgili 2013'te 273, 2014'te 7, 2015'te ve 2020'de de 1'er adet olmak üzere toplam 282 tweet paylaşmıştır. Erdoğan'ın bu olayla alakalı yapmış olduğu 282 tweetlik paylaşımı 2013-2020 yılları arasındaki tüm tweetlerinin yaklaşık %4.7'sini oluşturmaktadır.

Tablo 4.1: Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları

Propaganda Türü	Sayı	Yüzde
Siyasi	119	42.2
Dini	30	10.6
Güvenlik	30	10.6
Çevre	22	7.8
Medya	13	4.6
Ekonomi	12	4.3
Gençlik	12	4.3
Dış Politika	11	3.9
İletişim	5	1.8
Hukuki	5	1.8
Kültür Sanat	3	1.1
Sağlık	3	1.1
Diğer	17	6.0
TOPLAM	282	100

Erdoğan, olayların ilk günlerinde 2 Haziran 2013'te Habertürk TV'de bir programa katılmış ve programdan önemli başlıkları aynı zamanda Twitter (X) üzerinden de paylaşmıştır. Yine Gezi Parkı Olayları devam ederken 3 Haziran'da Kuzey Afrika'ya seyahati öncesinde Erdoğan, kendisine yöneltilen soruları yanıtlamıştır. Burada yapmış olduğu açıklamalardan önemli satır başlarını da yine Twitter (X) hesabından paylaşmıştır. Program esnasında Twitter (X) hakkında kullanmış olduğu bir ifade dikkat çekicidir: “Şu anda Twitter denilen bir bela var, yalanın daniskası burada. Sosyal medya denilen şey aslında şu anda toplumların baş belasıdır”.¹⁷⁶

¹⁷⁶ “Erdoğan: Twitter Denilen Bir Bela Var”. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-twitter-denilen-bir-bela-var,nNAKG2OAMUewglwLKFVNfA> [01.10.2024]

Erdoğan'ın bu programlarda kullanmış olduğu ifadeler birebir kullanılmamış, konuşma dilinden yazı diline çevrilmiştir. Bu noktada özellikle o tarihlerde X'te bulunan 140 karakter sınırı da etkili olmuştur. Örnek vermek gerekirse programdaki konuşmasında “Yani bu millete hizmetkar olan insana diktatör yakıştırmasını yapıyorlar; buna ben diyecek bir şey bulamıyorum. Benim 81 vilayette 76 milyon vatandaşına hizmet etmekten başka bugüne kadar hiçbir derdim olmamıştır”¹⁷⁷ ifadesini kullanan Erdoğan'ın, paylaşmış olduğu tweette kullandığı metin ise “Bu millete hizmetkar olan insana diktatör diyorlarsa ben buna diyecek bir şey bulamıyorum. Benim ülkeme hizmetten başka bir derdim olmadı”¹⁷⁸ şeklindedir.

4.1.1. Siyasi Propaganda

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında en yoğun yürüttüğü propaganda türü siyasi propaganda olmuştur. Erdoğan Gezi Parkı Olayları boyunca toplumun bir kesimine karşı sert bir dil kullansa da zaman zaman Başbakan oluşuna referans yaparak uyarıcı ve bilgilendirici bir imaj da sergilemiştir: “Tüm göstericilerin büyük fotoğrafı görmelerini ve eylemlerini sonlandırıp çekilmelerini bir başbakan olarak bekliyorum”.¹⁷⁹

Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürütmüş olduğu siyasi propaganda türleri demokrasi, kendisine yönelik yakıştırmalar, CHP ve Kemal Kılıçdaroğlu Eleştirisi, MHP ve Devlet Bahçeli Eleştirisi, “Milletin Adamları” sloganı, “Milli İradeye Saygı” mitingleri, Mustafa Kemal Atatürk, icraatlar, sloganlar ve sonraki yıllardan atıflar olmak üzere 10 alt başlıkta incelenebilir.

Olayların en başından beri eylemleri bir çevre eyleminden daha fazlası olarak ele alan Erdoğan, olayların başından itibaren birçok paylaşımında “demokrasiye sahip çıkma” vurgusu yapmıştır. “Türkiye 76 milyonu ile tek yürek olarak demokrasisine en güçlü

---

¹⁷⁷ “Vallahi Diktatör Değilim”. *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/haber/58473/vallahi-diktator-degilim> [23.06.2024]

¹⁷⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341146422835556352

¹⁷⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344389730273751040

şekilde sahip çıkacaktır”¹⁸⁰ ifadesiyle halkı demokrasiyi savunma adına eylemlere karşı durmaya çağırarak Erdoğan, dolaylı olarak Gezi Parkı Eylemlerinin “anti-demokratik” bir hüviyete sahip olduğunu ima etmiştir.

Gezi Parkı Olaylarını bir “hak ve özgürlük mücadelesi” olarak niteleyenlere karşı yapmış olduğu bir paylaşımda “Demokrasi mücadelesi yakıp yıkarak verilmez”¹⁸¹ ifadesini kullanan Erdoğan, halkın Gezi Parkı’na “dökülmesini” de demokrasi dışı bir faaliyet olarak değerlendirmiştir. Buradaki örneklendirmeyi 17 Mart 2008’de açılan AK Parti’nin kapatılmasına yönelik dava üzerinden yapması dikkat çekicidir: “AK Parti olarak kapatılma noktasına bile gelmiştik ancak hiçbir zaman halkımızı sokaklara dökmedik. Mücadelemizi demokratik olarak verdik”.¹⁸² Erdoğan bu konu üzerinden CHP’ye de yüklenmiştir: “Ama biz meydanlara çıkmadık. Hakkımızı böyle aramadık. Ana muhalefet arayıp bulamadığını sokaklarda arıyor”.¹⁸³

Bir başka paylaşımında “Bugüne kadar nasıl demokratik talepleri dinlediysen bundan sonra da dinleyeceğiz”¹⁸⁴ ifadesini kullanan Erdoğan “eylemcilerin talepleri” ile “Gezi Parkı Olaylarını” birbirinden ayırtmıştır. Erdoğan bir nevi burada taleplerin “demokratik yollarla” gelmesi gerektiği alt mesajını da vermiştir: “Türkiye’de karar da yetki de söz de milletindir. Meclis’in dışında Türkiye’ye yön vermek hiç kimsenin haddi değildir”.¹⁸⁵ Buradan bağlantıyla Gezi Parkı Olaylarının temelinde yatan nedenlerden birinin Türkiye’deki “demokrasi standartlarının yükselmesi” olduğunu da ifade etmiştir: “Demokrasinin standartlarının yükselmesi içeride ve dışarıda birilerini rahatsız etmektedir”.¹⁸⁶

Erdoğan, demokrasinin yegâne adresi olarak ise seçimleri işaret etmiştir: “Bizi millet getirdi eğer götüreceksen de millet götürür. Hükümet ile hesabı olan vakti zamanı

---

¹⁸⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344398161156141056

¹⁸¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341187950828216320

¹⁸² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342631828890456064

¹⁸³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343696081034555392

¹⁸⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344381802867220480

¹⁸⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343742855531081730

¹⁸⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344395583974428673

gelince sandıkta hesap sorar.¹⁸⁷ Emaneti veren millettir, alacak olan da sadece millettir. Millet dışında hiç kimse bu emanete el uzatamaz”.¹⁸⁸ “Emanete el uzatma” vurgusu ile Erdoğan daha sonrasında bir darbe girişimi gibi nitelendireceği olayları güvenlikçi perspektiften bir nevi temellendirmiştir.

Gezi Parkı Olayları boyunca kendisine yönelik birçok eleştiride bulunulsa da Erdoğan özellikle iki eleştiriyi kabul etmemiştir. Yapılan yakıştırmalardan ilki “diktatör” yakıştırmaları olurken diğeri ise “yüzde 50’nin Başbakanı” ifadesi olmuştur.

Olayların hemen başında Recep Tayyip Erdoğan sosyal medya platformlarından kendisine yönelik kullanılan “diktatör” yakıştırmalarına sert bir cevap vermiştir: “Bu millete hizmetkar olan insana diktatör diyorlarsa ben buna diyecek bir şey bulamıyorum. Benim ülkeme hizmetten başka bir derdim olmadı”.¹⁸⁹

Olayların sona ermesinin ardından 25 Haziran’da yapmış olduğu bir paylaşımda da bu konuyla ilgili tepkisini gösteren Erdoğan, İsmet İnönü’ye yönelik “faşist” ve “diktatör” ifadelerini kullanmıştır: “CHP faşist diktatör görmek istiyorsa aynaya ve geçmişine baksın.¹⁹⁰ Eğer faşist diktatör arıyorlarsa Milli Şeflerine baksınlar, Dersim katliamının mimarı Milli Şeflerine baksınlar”.¹⁹¹

Erdoğan’ın şiddetle karşı çıktığı bir diğeri yakıştırma ise “yüzde 50’nin Başbakanı” tabiri olmuştur. Bu konuyla ilgili olarak yapmış olduğu ilk paylaşımda şu ifadeleri kullanmıştır: “Birileri çıkıp diyor ki, ‘Başbakan yüzde 50'nin başbakanıdır’ elinize dilinize dursun.¹⁹² Biz, bize oy veren yüzde 50'nin partisi değiliz, yüzde 100’ün partisiyiz. Biz toplumsal hadiseleri okuruz, objektif bir şekilde yorumlarız”¹⁹³ ifadelerini kullanmıştır.

---

¹⁸⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343002784913846272

¹⁸⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342790046304313344

¹⁸⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341146422835556352

¹⁹⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349465736340717569

¹⁹¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349466594394644481

¹⁹² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342789192339816448

¹⁹³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343003124115587072

Bu paylaşımlardan dört gün sonra 11 Haziran'da yapmış olduğu bir diğer paylaşımında da bu konuya yeniden değinmiştir: “2009'da yapılan seçimlerde sandıktan çıkan sonuçları en küçük noktaya kadar analiz ettik. Bize oy vermeyen kesimleri de anlamaya çalıştık.¹⁹⁴ Yüzde 50'nin oyuyla gelmiş olsak da kendimizi her zaman yüzde 100'ün partisi olarak gördük”.¹⁹⁵

Erdoğan CHP'yi doğrudan Gezi Parkı Olaylarının faillerinden olarak nitelendirmiştir: “Bu olayın arkasında CHP zihniyeti ve aşırı uçlar var. Vatandaşlarımız bu oyuna gelmemelidir”.¹⁹⁶ CHP'nin olaylarda bu kadar aktif rol almasına gerekçe olarak CHP'nin almış olduğu seçim mağlubiyetlerini gösteren Erdoğan, ana muhalefet partisini demokrasi dışı yöntemlere başvurmakla itham etmiştir: “Sandıkta başarı sağlayamayan ve sağlayamayacağını bilen ana muhalefet partisinin bu eylemleri kışkırttığını görüyoruz”.¹⁹⁷

Erdoğan aynı zamanda hukuk profesörü olan CHP Eskişehir Milletvekili Süheyl Batum'un kullanmış olduğu “Öyle çivili sopayla, tosuncuklarla, 5-6 tane ak it ile biz bu çocuklarımızı, ak itlere dövdürtmeyiz”¹⁹⁸ ifadesine karşı da bir paylaşım yapmıştır. Ancak burada Batum'un siyasi kişiliğine değil akademik unvanına atıf yapması dikkat çekicidir: “Bir profesör benim polisime hakaret ediyor. Bu polis Türk milletinin polisidir. Hakaret edemezsin. Polise hakaret etmeye hakkın yok”.¹⁹⁹

CHP Tunceli Milletvekili Hüseyin Aygün'ün Gezi Parkı Olayları süresince yapmış olduğu paylaşımlara cevaben Erdoğan, Aygün'ün Mart 2013'te yapmış olduğu “Gazetecileri işten atarken senin yaptığın 'terörizm' değil miydi? Türkiye'de en büyük terörist sensin” paylaşımı üzerine açmış olduğu davayı da hatırlatmıştır: “Bu arada bir

---

¹⁹⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344379037529038849

¹⁹⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344379956907896832

¹⁹⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341478657157656576

¹⁹⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341144023760764930

¹⁹⁸ “Süheyl Batum'dan Sopalı Polislere Sert Tepki”. *Cumhuriyet*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/suheyl-batumdan-sopali-polislere-sert-tepki-426640> [03.07.2024]

¹⁹⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343700286193430528

CHP'li vekilin çirkin tahriklerine karşı uyarıyorum. Kendisinin şahsıma yönelik sözleri üzerine dava açtım”.²⁰⁰

Erdoğan, Gezi Parkı Olayları boyunca ana siyasi hedef olarak Cumhuriyet Halk Partisi’ni ve Kemal Kılıçdaroğlu’nu belirlemiştir. Yapmış olduğu bir paylaşımında Kılıçdaroğlu’nun şahsını hedef almış ve onu “yalancılık” ile suçlamıştır: “Yalancıdan bu ülkede başbakan olmaz. İşte onun için Kılıçdaroğlu hiçbir zaman bu ülkede başbakan olamayacak”.²⁰¹

Erdoğan, olayların henüz ilk günlerinde Kadıköy’de miting yapacağını açıklayan Kılıçdaroğlu’na bir ön uyarı da yapmıştır: “Ana muhalefet lideri bu akşam Kadıköy’de miting yapacakmış, hakkıdır yapabilir.²⁰² Bilsin ki, eğer tahrik edici ifadeler kullanırsa bu millet onu ve CHP’yi affetmez”.²⁰³

CHP’yi “Duran Adam Eylemleri” üzerinden de eleştiren Erdoğan, toplum genelinin bir “Duran Adam” figürüyle temsil edildiğine dair olan yargıya şiddetle karşı çıkmıştır: “Taksim’de bir eylemciyi gösterip 'Türkiye ayakta' diyenler, milyonlar sokağa çıkınca bunu görmezden gelmiştir”.²⁰⁴

Erdoğan, olayların sembollerinden biri haline gelen “Duran Adam” figürünü “yerinde sayma, icraat yapmama, bekletme” ile ilişkilendirmiş ve bunun üzerinden Kılıçdaroğlu’nun SSK Genel Müdürü olduğu döneme de atıf yapan bir siyasi propaganda yürütmüştür:

*Biz ne diyoruz; Durmak yok yola devam. Onlar ne diyor; Duran adam!²⁰⁵
Bunların hayatları boyunca yaptıkları en iyi iş durmaktır, durdurmaktır.²⁰⁶
Bunlar bizi SSK kuyruklarında, eczane, üniversite kapılarında, tüpgaz,*

---

²⁰⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349465513916768256

²⁰¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345929849422086144

²⁰² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340775505634684928

²⁰³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340775704310460416

²⁰⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346916285403254784

²⁰⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348058441094406144

²⁰⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348060066072653824

ekmek, şeker kuyruklarında durdurdular.²⁰⁷ Milleti durduramadılar ama kendileri duran adam oldular. 2023 hedefine doğru emin adımlarla yürüyeceğiz ve bu oyunu da bozacağız.²⁰⁸

Recep Tayyip Erdoğan, 22 Haziran'da yapmış olduğu bir başka paylaşımında da “duran adam-duraklayan adam” analojisini kullanarak konu üzerinden siyasi propaganda yapmaya devam etmiştir: “Bazıları duran adamlar üretmişler. Ama biz durmayacağız, duraklamayacağız. Biz ‘Durmak yok yola devam’ demeye devam edeceğiz”.²⁰⁹

Eylemlerin başlangıcına tekabül eden 29 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul'a yapılacak üçüncü köprü'nün ismi dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından Erdoğan'ın da katıldığı törende “Yavuz Sultan Selim” olarak açıklanmıştır. CHP Tunceli Milletvekili Hüseyin Aygün yapmış olduğu paylaşımında “AKP İstanbul'daki 3. köprüye Yavuz Sultan Selim adlı Alevi celladının adını vermiş. Bu, Alevilere yeni bir hakaret ve açık bir gözdağıdır”²¹⁰ ifadelerini kullanmıştır.

Erdoğan 14 Haziran'da yapmış olduğu bir açıklamada 11 Mayıs 2013'te gerçekleşen Reyhanlı Saldırısına gönderme yapmıştır. Açıklamasında “53 Sünni vatandaşımız ne yazık ki şehit edildi”²¹¹ ifadesini kullanan Erdoğan'ın “Sünni” kelimesini kullanması kamuoyundan yoğun tepki almıştır. Erdoğan tepkilere cevap olarak ertesi gün isim vermeden şöyle bir tweet paylaşmıştır: “Kimi siyasetçiler, söylemleri ve eylemleri ile bir mezhep çatışması çıkarmak için her türlü tahriki yaptılar”.²¹² Burada ilk defa konunun bir mezheple ilişkilendirmesi “Sünni” vurgusuyla Erdoğan tarafından yapılmış olsa da kendisinin bu konuyla ilgili CHP'ye yüklenmesi ilginç olmuştur. Tayyip Erdoğan daha sonrasında yapmış olduğu bir paylaşımında da “Kapıların

---

²⁰⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348060589261721600

²⁰⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348063624285261824

²⁰⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348456996913168384

²¹⁰ <https://x.com/HuseyinAygün62/status/339690635848208384>

²¹¹ “Erdoğan: Gezi Parkı Mesajı Alınmıştır”. *BBC Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130614_erdogan_gezi [20.09.2024]

²¹² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345928569869967361

işaretlenmelerinden tutunuz, Reyhanlı saldırısına, Gezi olaylarına kadar CHP çok tehlikeli bir senaryoya destek vermektedir”²¹³ ifadelerini kullanmıştır.

Erdoğan, Alevi kimliği bilinen Kemal Kılıçdaroğlu’nu ismen hedef almasa da Gezi Parkı Olayları süresince bu mesele üzerinden CHP’yi hedef alan birçok paylaşımda bulunmuştur: “CHP’nin Alevi vatandaşlarımızın sorunlarını çözmek için gayret etmek yerine, hangi kirli planların içinde yer aldığını biliyoruz”.²¹⁴ Erdoğan bir başka paylaşımında ise geçmişte yaşanan Dersim olaylarını CHP iktidarıyla ilişkilendirerek hatırlatmıştır: “Ülkemdeki bütün Alevilere sesleniyorum. Dersim katliamında iktidar hangi partiydi? CHP’nin iktidar olduğu dönemde bu katliam gerçekleşti”.²¹⁵

Erdoğan CHP başta olmak üzere Gezi Parkı’na gitmeye çağrı yapanlara kişi sayıları üzerinden adeta meydan okumuştur: “Muhalefetin 100 bin kişi topladığı yerde biz 1 milyon kişi toplarız ama bizim böyle bir derdimiz yok”.²¹⁶ Ertesi gün yaptığı paylaşımdaya örnek verdiği kişi sayısını 1 milyondan 500 bine düşürmüştür: “Onlar Taksim’e 20 bin kişi çıkardıysa, ben 500 bin kişiyi Kazlıçeşme’ye çıkarırım. Böyle bir imkânımız, gücümüz var”.²¹⁷

Seçmenlerinin kendisine adeta bir baskı kurduğunu aktaran Erdoğan, kendisinin mutedil bir duruş sergilediğinden bahsetmiştir: “Partimin tabanı da 'Biz bunlara karşı sessiz mi kalacağız' diye sürekli bizi aradılar ama biz sakin durduk”.²¹⁸ Biz 21.5 milyon oy almışız ama onlar gelip tahakküm edecekler. Böyle bir şeye müsaade etmeyiz”.²¹⁹

Olayların başlangıç tarihlerinde kitlelerine aktif bir şekilde çağrıda bulunmayan MHP lideri Devlet Bahçeli ile BDP lideri Selahattin Demirtaş, Erdoğan tarafından hedef alınmamıştır. Konuyla ilgili bir paylaşımında Erdoğan “CHP Genel Başkanı Kadıköy

---

²¹³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349465357796392960

²¹⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349465067718324224

²¹⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348825009839538176

²¹⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340775820798877696

²¹⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341190465200197632

²¹⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341190676001726466

²¹⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341192948916031488

mitingini iptal etti ve herkesi Taksim'e çağırdı. MHP ve BDP bu işe bulaşmadı. CHP ortada yalnız kaldı”²²⁰ ifadelerini kullanmıştır.

Ancak Erdoğan olayların başlamasından bir süre sonra, 13 Haziran tarihinde kendisine yönelik sert eleştirilerde bulunan Bahçeli’yi Kılıçdaroğlu’yla birlikte hedef alan bir tweet paylaşmıştır: “Sizin derdinizi en iyi ben anlarım. Kılıçdaroğlu mu anlar? Bahçeli mi anlar? Onların eline 5 tane koyun ver kaybeder, geri gelirler”.²²¹ Bu tweet tespit edilmesi mümkün olmayan bir tarihte silinmiştir ancak bazı haber sitelerinden hala bu ifadeye erişilebilmektedir.²²²

Erdoğan 2014’te yaptığı bir başka paylaşımında da Bahçeli’yi yine Gezi Parkı eylemcilerini savunduğu için eleştirmiştir: “Ey Bahçeli, gezicileri savunmak sana mı düştü? Duvarlara ‘Bu topraklarda zulüm 1453'te başladı’ yazanları savunmak sana mı kaldı?”²²³ Bu paylaşım da tespiti mümkün olmayan bir tarihte silinmiştir ancak haber sitelerinden hala bu ifadeye erişmek mümkündür.²²⁴ Erdoğan’ın burada Bahçeli’ye Gezi Parkı’nda açılan “Zulüm 1453’te başladı” hatırlatmasını yapması Bahçeli’ye MHP’nin temel ideolojisi olan milliyetçilik üzerinden eleştiride bulunması anlamına gelmektedir.

Gezi Parkı Olaylarının başlangıç tarihi olarak kabul edilen 28 Mayıs 2013 tarihinin, 27 Mayıs Darbesinin yıldönümünün hemen ertesi günü olmasından ilhamla sosyal medya üzerinden birçok AK Partili tarafından “Menderes'i astınız, Özal'ı zehirlediniz, Erdoğan'ı yedirmeyiz” şeklinde “Milletin Adamları” başlığıyla bir propaganda yürütülmüştür. Bu propaganda, AK Parti veya Erdoğan’ın resmi sosyal medya hesaplarından değil de AK Partili seçmenlerin kendi hesaplarından başlattığı bir kampanya olması açısından önem arz etmektedir.

---

²²⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341189551303299073

²²¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345110922362253312

²²² “Erdoğan'dan Gezi Parkı'ndakilere Çağrı!”. *Haber7*. <https://www.haber7.com/yerel-yonetimler/haber/1038046-erdogandan-gezi-parkindakilere-cagri> [02.06.2024]

²²³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/436101399001059328

²²⁴ “Başbakan Erdoğan: Gezicileri Savunmak Sana Mı Kaldı Bahçeli?”. *Diken*. <https://www.diken.com.tr/basbakan-erdogan-gezcileri-savunmak-sana-mi-kaldi-bahceli/> [13.03.2024]

Erdoğan, eylemlerin henüz başlangıç safhasında Gezi Parkı Olaylarını geçmişle ilişkilendirmeye başlamıştır: “Geçmişte hükümetleri hizaya getirmek için tertip edilen tuzakların benzerini yaşıyoruz”.²²⁵ Daha sonraki süreçte yoğun bir şekilde “Yedirmeyiz” vurgusu yapılan propagandaya Erdoğan tarafından da gönderme yapılmıştır: “Biz dik dururuz ama dikleşmeyiz. Bu ülkede birçok şey oldu. Astılar, zehirlediler ama biz bazı şeyleri sahiplenip geleceğe yürüyeceğiz”.²²⁶ Erdoğan birçok tartışma ve soru önergesi bulunsa da hakkında resmi bir kanıt olmayan Turgut Özal’ın “zehirlendiği” iddiasını siyasi propaganda kapsamında sahiplenmiştir.

Şekil 4.1: Sosyal Medyada Kullanılan “Milletin Adamları” Propagandası

Erdoğan, Turgut Özal’ın yanı sıra “Milletin Adamları” propagandasını destekler şekilde Adnan Menderes’i de sahiplenmiştir. Kendisinin “çok sert” olduğuna dair ithamlara cevap verirken bu durumu kabullenmeyen Erdoğan, bunun tam zıddı olmadığını alt mesajını da Menderes üzerinden vermiştir: “Bana çok sert diyenlere sesleniyorum: Sayın Menderes çok kibardı nazikti. Bu kadar nazik insanı ipe götürdünüz ve astınız”.²²⁷

Gezi Parkı Olaylarının hemen sonrasında düzenlemiş olduğu birçok mitingde “Milli İradeye Saygı” başlığını kullanan Erdoğan, Gezi Parkı eylemlerinin toplumsal bir

²²⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341143177299914752

²²⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341481488908431360

²²⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346309428477313025

kalkışma olduğuna dolaylı bir gönderme yapmıştır. Erdoğan, bu mitinglerde yapmış olduğu konuşmalarda “Milli İradeye Saygı” mitinglerine katılan katılımcılarla Gezi Parkı Olaylarında rol alan eylemcileri kıyaslamıştır: “Miting sonrası milyonu geçen vatandaşlarımız hiçbir şeyi yakıp yıkmadan evlerine gitmiştir.²²⁸ Birileri gibi eline taş alan, molotof kokteyli alan, sapan alanlardan olmadık”.²²⁹ Erdoğan bu mitinglerin katılımcılarını Gezi Parkı eylemcilerinin karşıtları gibi konumlandırmış ve toplumda “oyanan oyunu gören kişiler” olarak tasvir etmiştir:

İşte bugün siz bu meydanda, tek bir yürek olarak o çirkin oyunu bozuyor ‘millet burada’ diye tüm dünyaya haykırıyorsunuz.²³⁰ Sadece alan değil, alana gelen yollarda kilometrelerce insan seli vardı. Bu miting milletimizin bu olaylara tepkisini göstermiştir.²³¹ Siz oynanan oyunu gördünüz. Siz kurulan tuzağı hiç ettiniz. Siz yapılan saldırıların hedefini anladınız.²³²

Erdoğan özellikle toplumun Gezi Parkı Olaylarına ve Türkiye’nin çeşitli illerinde düzenlenen destek eylemlerine katılanlardan ibaret olmadığını hatırlatan birçok paylaşım yapmıştır: “Dost da düşman da artık bunu anlasın. Türkiye sadece Taksim, Kuğulu Park, Alsancak’tan ibaret değildir.²³³ Dün Ankara’da söyledim; bugün İstanbul’da yine söylüyorum; eğer Türkiye fotoğrafı görmek isteyen varsa fotoğraf burada”.²³⁴ Buradaki örneklendirmelerinde İstanbul, Ankara ve İzmir’i kullanan Erdoğan bir nevi üç büyük şehir ile Anadolu’nun geri kalanı arasında bir ayrıma giderek “toplumun Gezi Parkı Olaylarını destekleyenlerden ibaret olmadığı” argümanını güçlendirmiştir.

Erdoğan, bunu destekler nitelikte Gezi Parkı Olaylarının sembol isimlerinden biri haline gelen Zahide Nine örneğini de siyasi propaganda aracı olarak kullanmıştır:

---

²²⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346914108530114560

²²⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345924807675756545

²³⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345923361114820610

²³¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346913713430855680

²³² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345922887041032193

²³³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346290558270070784

²³⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346286100794462208

“Zahide nine analarını ağlattı! Ama onlar ne yaptı. Arkada konuş belki sana para verir dediler. Zahide Nine'yi tahkir etmeye kalktılar.²³⁵ Makarnacı ve kömürcü diye aşağıladıkları bu millet artık susmuyor”.²³⁶

Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları esnasında propaganda aracı olarak kullandığı en ilginç unsurlardan biri ise Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Birkaç başlık önce de bahsetmiş olduğumuz üzere İsmet İnönü'yü “faşist bir diktatör” olarak tasvir ederek CHP'yi eleştiren Erdoğan, Atatürk'ü ise sahiplenen bir propaganda yürütmüştür.

Erdoğan'ın “Faiz lobisi” diye tabir ettiği kitleyi Atatürkçülerin tam karşısına konumlandırması not edilmelidir: “Mustafa Kemal'in askerleriyiz diye yola çıktılar. Faiz lobisinin askerleri oldular. Mustafa Kemal faiz lobisinin adamı mıydı?”²³⁷ Erdoğan bu paylaşımından 1 gün sonra yapmış olduğu bir başka paylaşımında ise bu kez karşılaştırmayı “faiz lobisi” yerine “Kurtuluş Savaşı'ndaki askerlerle” yapmıştır: “Mustafa Kemal'in askerleriyiz diyorlar. Kurtuluş Savaşı'nın askerlerine bu hakareti ettirmeyiz”.²³⁸

Erdoğan gerçekleşen eylemleri bir çevre eylemi olarak değil “AK Parti'ye yönelik bir saldırı” olarak nitelendirmiştir: “Ama dert bu değil, dert; ‘Acaba AK PARTi'ye nasıl vururuz.’ Nereden vurmaya kalkışacaksanız kalkışın, biz dimdik ayaktayız”.²³⁹ Erdoğan benzer şekilde yapmış olduğu “AK Parti büyük icraatlar yaptı. Hem Türkiye'de hem de İstanbul'da. Bu tür eylemler AK Parti'nin icraatlarına engel çıkarmak için yapılıyor”²⁴⁰ paylaşımıyla da AK Parti'nin icraatlarına gönderme yapmış ve bu olayların “icraatlara engel olmak için” başladığını ima etmiştir.

Gezi Parkı Olayları süresince Erdoğan geçmişten beri AK Parti'nin yapmış olduğu icraatlara dair birçok gönderme içeren paylaşımında bulunmuştur: “Biz bugüne kadar 76 milyonun hizmetkârı olduğumuzu söyledik. En batısından en doğusuna hizmet

---

²³⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348055898297614336

²³⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348056572171255808

²³⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348452354015768576

²³⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348820393219469312

²³⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340826952715890689

²⁴⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342630748395819008

götürdük.²⁴¹ 11 yıl önce Hakkari, Şırnak, Ağrı, Muş, Iğdır'a havaalanı yapılacak dense kim inanırdı?”²⁴²

Erdoğan ayrıca inşa edilmesi planlanan Topçu Kışlası'ndan isim vermeden bahsetmiş, projenin misyonunu “kayıp hazineleri ortaya çıkarmak” olarak belirlemiştir: “İstanbul'da hangi projeyi gerçekleştiriyorsak, tarihini, kültürünü, birikimini, kayıp hazinelerini ortaya çıkarmak adına yapıyoruz.²⁴³ Biz Türkiye genelinde attığımız her adımda milletin hissiyatını gözetiyoruz”²⁴⁴

Erdoğan Gezi Parkı Olayları boyunca siyasi propaganda aracı olarak bağımsız sloganlar da kullanmıştır. Bunlardan birkaç örneği liste halinde vermekle yetinmek istiyoruz:

- “Dik dur eğilme bu millet seninle’ sözünü o kadar güzel söylediniz ki 3 yaşındaki torunum bile bu sloganı ezberledi”²⁴⁵
- “Bu halkın dediği neyse o olacak. Bu milletin dediği olacak”²⁴⁶
- “Biz kimsesizlerin kimsesiyiz, biz zalimler karşısında mazlumların yanındayız”²⁴⁷
- “Bugün olduğu gibi bundan sonra da bir olacağız, beraber olacağız. İri ve diri olacağız. Birlikte Türkiye olacağız”²⁴⁸
- “Büyük oyunu bozmaya, haydi tarih yazmaya!
#BugünGünlerdenANKARA”²⁴⁹

---

²⁴¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342789553809133569

²⁴² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344380783806521345

²⁴³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/353907862990356480

²⁴⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/353908240335110144

²⁴⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343742595538771968

²⁴⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343003590379585536

²⁴⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343791000143159296

²⁴⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345529785461649409

²⁴⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345874031427350528

- “İşte Türkiye bu! İşte Anadolu bu! Kayseri Selçuklu'nun ve Osmanlı'nın şehri, Cumhuriyetin şehri”²⁵⁰
- “Oyunu millet bozar, finali sandık yazar”.²⁵¹

Gezi Parkı Olaylarından 1 yıl sonra, 27 Mayıs 2014'te TBMM grup toplantısında yapmış olduğu konuşmadan alıntı yaparak paylaşımında bulunan Erdoğan, olaylarda “istikrar”ın hedef alındığını belirtmiştir: “Gezi'de istediklerini elde edemeyenler, 17 Aralık ve 25 Aralık'ta darbe girişimlerinde bulunarak istikrarı hedef aldılar”.²⁵²

Recep Tayyip Erdoğan 19 Haziran 2014'te yapmış olduğu bir paylaşımında Gezi Parkı Olaylarını 17-25 Aralık Soruşturması ile ilişkilendirerek bu olayları “Türkiye'ye ihanet” olarak nitelendirmiştir: “Gezi dediler, 17 Aralık, 25 Aralık dediler tutmadı. Milli iradenin karşısında kimse duramaz. Türkiye'ye ihanet etmenin bedelini ödeyecekler”.²⁵³

Erdoğan 7 Haziran seçimlerinden yaklaşık 4 ay önce 30 Ocak 2015'te yapmış olduğu bir paylaşımında ise “millet iradesi” vurgusu yapmıştır: “İster Gezici, ister Paralel, ister yerli, ister yabancı medya olsun... Kim ne derse desin, milletin iradesinden asla taviz vermeyeceğiz”.²⁵⁴ Bu paylaşımıyla Erdoğan Gezi Parkı eylemlerini destekleyenleri FETÖ yapılanmasıyla, muhalif veya uluslararası medya kuruluşları mensuplarıyla birlikte anarak ortak bir şekilde hedefe almıştır.

4.1.2. Dini Propaganda

Başbakanlığının yanı sıra siyasi kimlik olarak kendini muhafazakâr-demokrat bir parti²⁵⁵ olarak tanımlayan AK Parti'nin Genel Başkanı olan Erdoğan'ın bu olayı birçok

²⁵⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348051730900058112

²⁵¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348814712529645568

²⁵² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/471226414159908864

²⁵³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/479691809757863937

²⁵⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/56114543777059840

²⁵⁵ <https://www.akparti.org.tr/parti/2023-siyasal-vizyon/siyaset/muhafazakâr-demokrat-siyasi-kimlik/>

şekilde propaganda aracı olarak kullanması önemlidir ancak en dikkat çekici olanlarından biri şüphesiz dini propagandadır.

Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürütmüş olduğu dini propaganda türleri 28 Şubat Sürecindeki başörtüsü mağduriyeti, “Kabataş Saldırısı” ve “Camide İçki İçilmesi” iddiaları, “Sahte müftü eşi” üzerinden CHP eleştirisi, Türkçe ezan konusu ve sloganlar olmak üzere 5 alt başlıkta incelenebilir.

Erdoğan, Gezi Parkı Olaylarının başlamasının ardından 9 Haziran'da yapmış olduğu paylaşımlarda konuyu dini propaganda türünde ele almaya başlamış ve 28 Şubat Sürecinde kız öğrencilerin yaşadığı başörtüsü mağduriyetinden bahsetmiş olup bu durumun sonucunda 2008 yılında AK Parti'ye yönelik açılan kapatma davasını hatırlatmıştır: “Bu ülkede 10 yıllardır başı örtülü olduğu için üniversiteye giremeyenler için siz ne yaptınız? Soruyorum sizlere.²⁵⁶ Bunları söyleyince başörtülü kızlarımızın hakkını savunduğumuzda hemen AK Parti'nin kapatılması için dava açıldı”.²⁵⁷

Recep Tayyip Erdoğan bu tweetinin hemen devamında yapmış olduğu bir diğer paylaşımında ise iki kızı ile kız kardeşinin isimlerini vermeden 28 Şubat sürecinin mağdurlarından olduğunu hatırlatmıştır: “Benim kızlarım sabrettiler burada okuyamadılar dışarıda okumak zorunda kaldı. Başörtülü kardeşim yıllarca parya muamelesi gördü”.²⁵⁸ Erdoğan bu paylaşımından birkaç gün sonra kendi ailesinin başörtüsü mağduriyeti ve 2008'deki kapatma davası üzerinden 28 Şubat Sürecini bir kez daha takipçilerine hatırlatmıştır:

Sadece başörtüsü takıyor diye halkının %99'u Müslüman olan bir ülkede, kızlarımız üniversiteye gidemedi.²⁵⁹ Birçoğu yurtdışına gitmek zorunda kaldı. Ben bunu İspanya'da gündeme getirdim diye partimiz hakkında kapatılma

---

²⁵⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343695610223947776

²⁵⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343695875622699008

²⁵⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343741636683112448

²⁵⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344391391637544960

davası açıldı.²⁶⁰ Bunları yaşayan bir baba olarak ben de özgürlüklerin kısıtlanmasının ne demek olduğunu çok iyi biliyorum.²⁶¹

Erdoğan'ın 7 Haziran 2013'teki AK Parti grup toplantısında "Çok önemli bir yakınımın gelinini yerlerde sürüklediler" ifadesiyle gündeme getirdiği kişinin dönemin Bahçelievler Belediye Başkanı Osman Develioğlu'nun gelini Zehra Develioğlu olduğu ortaya çıkmıştır. Zehra Develioğlu "Kabataş Saldırısı" ile alakalı vermiş olduğu röportajda²⁶² olayla ilgili iddia etmiş olduğu birçok detayı da kamuoyu ile paylaşmıştır.

Erdoğan bu olayla ilgili olarak iddiaların ilk günlerinde birkaç paylaşımında da bulunmuştur: "Başörtülü kızlarımızın başörtülerinden tutmak suretiyle, onları yerlerde sürükleyenler bunun hesabını nasıl verecekler?"²⁶³ Özellikle konunun Erdoğan tarafından sahiplenilmesiyle birlikte konu Gezi Parkı sürecinin sembol konuları arasında yerini almıştır.

3 Haziran 2013 günü "Sığındıkları Camide İçki İçmişler" başlığıyla yayınlanan haberde yer alan video ve fotoğraflar kamuoyunda yoğun bir tepkiye sebep olmuştur.²⁶⁴ Ancak bu olaydan üç gün sonra Beşiktaş'taki Bezmiâlem Valide Sultan Camii'nin o dönemki müezzini Fuat Yıldırım bu iddiayı reddeden bir açıklama yapmıştır: "Burada içki içilmedi. Eylemciler buraya sığındıktan sonra içki içenleri görselerdi zaten kendileri dışarı atardı".²⁶⁵ Ancak Yıldırım, fotoğraf ve videolarda yer alan ezilmiş bir bira kutusu ile yarım paket sigara paketi tespit ettiğini de not olarak belirtmiştir.

---

²⁶⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344391883826556929

²⁶¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344392034733408257

²⁶² "Başbakan Erdoğan'ın 'Yerlerde Sürüklediler' Dediği Anne Star'a Konuştu". *Star*. <https://www.star.com.tr/guncel/basbakan-erdoganin-yerlerde-suruklediler-dedigi-anne-stara-konustu-haber-762093/> [11.03.2024]

²⁶³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344392237041451008

²⁶⁴ "Sığındıkları Camide İçki İçtiler!". *Yeni Şafak*. <https://www.yenisafak.com/gundem/sigindiklari-camide-icki-ictiler-529113> [05.08.2024]

²⁶⁵ "Camide İçki İddiası Yalan". *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/camide-icki-iddiasi-yalan,eUKH-tVoQkaf2IAk7roXYA> [06.04.2024]

Müezzinin yapmış olduğu yalanlamaya rağmen Recep Tayyip Erdoğan 9 Haziran'da bu olayla ilgili ilk paylaşımında "camiye bira şişeleriyle girildiği" şeklinde bir ifade kullanmıştır: "Benim başörtülü kardeşlerime saldırdılar, camiye bira şişeleriyle girdiler".²⁶⁶ Bu açıklaması ile Erdoğan müezzinin ifadesini tam olarak yalanlamasa da bu paylaşımından yaklaşık 1 hafta sonra yapmış olduğu bir başka paylaşımında bu kez "camide içki içildiği" iddiasını dile getirmiştir: "Camilerimizde içki içtiler. Sabrettik. Duvarlara, hakaretler yazdılar. Sabahlara kadar azgınca küfrettiler. Yine sabrettik."²⁶⁷ Niye sabrettik? Çünkü biliyorduk ki kem söz sahibinindir".²⁶⁸

O dönem *Hürriyet* gazetesi yazarı olan Yılmaz Özdil'in X hesabından paylaştığı, kendisinin bir müftünün eşi olduğunu iddia eden başörtülü bir kadının Erdoğan'a yönelik eleştiriler içeren videosu kısa sürede gündem olmuştur.²⁶⁹ Ancak kısa süre sonra videodaki kadının eski CHP Burhaniye İlçe Başkanı Faruk Cenal'ın eşi ve aynı zamanda bir bar işletmecisi olan Gül Taşlı Cenal olduğunun ortaya çıkması üzerine Erdoğan bu iftira üzerinden CHP'yi hedef almıştır: "CHP'linin biri, başörtüsü takmış müftünün karısıym diye ortaya çıkıyor. Aman bu oyuna gelmeyin. CHP'nin geçmişinde bu oyunlardan çok var".²⁷⁰

Erdoğan bir gün sonra yapmış olduğu paylaşımında da tepkisinin odağını Cenal yerine CHP olarak belirlemeye devam etmiştir: "Müftü eşiyim diyerek ortaya çıkan şahsın, CHP eski ilçe başkanının karısı olduğu, bar işletmecisi olduğu anında meydana çıktı.²⁷¹ Göreceksiniz ortalık duruldukça bunların başka tezgâhları da ortaya çıkacak".²⁷²

²⁶⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343741493640564737

²⁶⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345927125079031808

²⁶⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345927395179638784

²⁶⁹ "Müftü Karısıym Dedi Bar İşletmecisi Çıktı". *Habertürk*. <https://tv.haberturk.com/tv/gundem/video/muftu-karisiyim-dedi-bar-isletmecisi-cikti/91786> [30.10.2024]

²⁷⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348451174388727808

²⁷¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348862644880564224

²⁷² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348862769610760192

Tayyip Erdoğan bu konuyla ilgili olarak yapmış olduğu son iki paylaşımında ise #ProvokatörlerHesapVerecek hashtagini kullanmış ve “hesap verme” vurgusu yapmıştır: “Siz hiç merak etmeyin bunları en küçük detayına kadar deşifre etmeye devam edeceğiz. #ProvokatörlerHesapVerecek²⁷³ Kimsenin kamu düzenini bozmaya hakkı yoktur. Bu ülke demokratik, laik bir hukuk devletidir. #ProvokatörlerHesapVerecek”²⁷⁴

Gezi Parkı Olayları süresince sık sık Adnan Menderes’i hatırlatan Erdoğan ilginç bir şekilde “Türkçe Ezan” konusunu da gündeme getirmiş ve bunu bir dini propaganda aracı haline getirmiştir. “Bundan 63 yıl önce İstanbul’un minarelerinden ezan iç karartıcı bir sesle, 'Tanrı Uludur' diye okunuyordu.²⁷⁵ 1950’de merhum Adnan Menderes bu büyük zulme son verdi. Minarelerde ezan aslıyla 'Allâhü ekber' diyerek okunmaya başlandı”.²⁷⁶ “Türkçe Ezan” meselesini açarak bir dini propaganda unsuru haline getiren Erdoğan, bu olay üzerinden CHP ve İsmet İnönü’ye isim vermeden gönderme yapmıştır.

Tayyip Erdoğan bu tweetlerin hemen ardından paylaşmış olduğu bir başka tweette kullanmış olduğu bir ibare ile de Turgut Özal’a yönelik suikast girişiminden hemen sonra kurmuş olduğu “Allah’ın verdiği ömrü, O’nun izninden başka alacak yoktur” cümlesine benzer bir ifade kullanmıştır: “Şimdi benim için bunu kullanıyorsunuz. Biz ölüm haktır Allah’ın verdiği ömrü Allah’tan başka kimse alamaz diyen ve buna inanan insanlarız”.²⁷⁷

Recep Tayyip Erdoğan bir başka paylaşımında ise Menderes ve Özal’a ek olarak Necmettin Erbakan’ı da 28 Şubat Süreci üzerinden anmıştır: “Bu millet merhum Menderes’i de Özal’ı da unutmayacaktır. Bu aziz millet Necmettin Erbakan’ı da 28 Şubat’ı da unutmayacaktır”.²⁷⁸

---

²⁷³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348862976545153024

²⁷⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348863187724161024

²⁷⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346308938087690240

²⁷⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346309145030430722

²⁷⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346310186086047744

²⁷⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344398383525535744

Erdoğan son olarak inandığı yolda ölümü bile göze aldığına atıf yaparken dini bir unsur olan “kefen” kavramını kullanmıştır: “Hiçbir sermaye grubu, hiçbir faiz lobisi bize geri adım attıramaz. Biz bu yola Merhum Menderes, Özal, Erbakan gibi kefenimiz ile çıktık”.²⁷⁹

Erdoğan Gezi Parkı Olayları boyunca dini propaganda aracı olarak bağımsız sloganlar da kullanmıştır. Örneğin “Onlar milyonlarca tweet atınsınlar, bizim tek bir besmelemiz oyunları bozar”²⁸⁰ paylaşımında Erdoğan’ın “tweet”leri dini bir sembol olan “besmele” ile karşılaştırması önemli olarak not edilmelidir. Ayrıca özellikle bir önceki başlıkta da değindiğimiz üzere dini bir sembol olan “kefen” özelindeki kullanımları da dikkat çekicidir: “Biz kefenimizi giyerek bu yola çıktık”²⁸¹; “Biz bu yola kefenimizi giyerek çıktık, bu millet hükümetine sahip çıkıyor”.²⁸² Bunlara ek olarak “Allah”, “dua” ve “halk” kavramlarını kullandığı birkaç örneği de liste halinde veremeye yetinmek istiyoruz:

- “Türkiye'nin yükselişini Allah'tan başka hiçbir güç engelleyemez”.²⁸³
- “Biz iki güç tanırız. Bir Hak, diğeri halk. Başka güç tanımamız”.²⁸⁴
- “Hiçbir çeteye, örgüte, mafyatik oluşuma diz çökmedik. Sırtımızı önce Hakk'a sonra halka dayadık”.²⁸⁵
- “Biz sabırla direniriz, itidalle direniriz, ellerimizi semaya açıp duamızla direniriz”.²⁸⁶

---

²⁷⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345932428763881472

²⁸⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348489687406612481

²⁸¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343738260629110785

²⁸² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345920353354280960

²⁸³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342794834597249025

²⁸⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348815354543370240

²⁸⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340824599392559106

²⁸⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348489362419355649

4.1.3. Güvenlik Propagandası

Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında üçüncü en yoğun propaganda yürüttüğü şekil güvenlik propagandası olmuştur. Bundaki temel neden olayların gerçekleştiği dönemde Başbakanlık görevinde bulunmasıdır.

Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürütmüş olduğu güvenlik propagandaları “anarşizm” ve “terör” kavramları, “orantısız güç” ve “biber gazı” tartışmaları, polis teşkilatını sahiplenme, “vandallık” kavramı üzerinden eylemcilerin kullandığı şiddete eleştiri, geçmişteki askeri darbeler ve sonraki yıllardan atıflar olmak üzere 6 alt propaganda türünde incelenebilir.

Erdoğan olayları başından beri bir “çevre duyarlılığı” eyleminden çok hükümetine yönelik bir başkaldırı ve devlete yönelik bir güvenlik tehdidi eylemi olarak ele almıştır: “Birilerinin işine gelmeyecek tabi bu durum. Polisi çekin diyorlar. Burası yol geçen hanı değil, Türkiye Cumhuriyeti devletidir”.²⁸⁷

Yine bir başka paylaşımında polislerin görevlerini yaptığını ifade eden Erdoğan, karşılarındaki grupta “anarşist” ve “terörist”lerin bulunduğunu ifade etmiştir: “Can güvenliğimizi sağlamak için görev yapan polisimiz, yeri geliyor teröristin, anarşistin karşısına dikiliyor”.²⁸⁸ Burada ifade edilen “terörist” ve “anarşist” kavramları Erdoğan'ın konuyu güvenlik ekseninde ele aldığı en net örneklerinden biridir. Terim olarak “küralsızlık” anlamına gelen *anarşi*, yönetimin ortadan kaldırıldığı bir toplumun gerekli olduğunu savunur.²⁸⁹ *Anarşizm* kavramının burada kullanılması ile Gezi Parkı Olayları, Erdoğan tarafından devlet otoritesine aykırı bir kalkışma olarak nitelendirilmiştir.

İlk andan itibaren provokasyondan uzak durulmasına yönelik açıklamalarda bulunan Erdoğan yapmış olduğu bir diğer paylaşımında terör örgütleriyle iç içe olan kişilerin de eylemlerde bulunduğunu ifade etmiştir: “Bu olayları provoke edenlerin hazırlıklı donanımlı olduklarını biliyoruz. Bunlar terör örgütleriyle iç içe olan kişilerdir”.²⁹⁰

²⁸⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342792337983946754

²⁸⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342792117040590849

²⁸⁹ John P. Clark. “What is Anarchism?”, *Nomos*, S. 19 (1978): 4.

²⁹⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345523598120857601

Polis tarafından eylemcilere karşı uygulanan “Orantısız Güç” iddialarına karşı Erdoğan, olayların başlangıç tarihine yakın bir zaman olan 1 Haziran’da yapmış olduğu paylaşımda durumu “biber gazı” üzerinden kısmen kabullenen bir paylaşımda bulunmuştur: “Biber gazı kullanımındaki yanlışlar var, durumun incelenmesi için İçişleri Bakanı’na ve İstanbul Valisi’ne talimat verdim”.²⁹¹ Kamuoyunda “Orantısız Güç” tartışmalarının devam etmesi üzerine Erdoğan, 7 Haziran’da bu konuyla ilgili kabullenici bir paylaşım daha gerçekleştirmiştir: “Biz olayların ilk müdahale noktasında yapılanlar ile ilgili boyutunu eleştirdiğimizi söyledik, gereğinin yapılacağını da belirttik”.²⁹²

Ancak Gezi Parkı Olaylarının sona ermesinden sonra Erdoğan yapılan polis müdahalesinin ülke güvenliği için olduğunu ifade etmiştir: “Bizim polisimiz yeri geldiği zaman TOMA'yı da kullanır, biber gazını da kullanır. Bu ülkemizin güvenliği içindir”.²⁹³

“Orantısız Güç” konusuyla ilgili gelen eleştirilere karşı kısmi bir kabullenme olsa da Erdoğan süreç boyunca polislerin yanında duran ve sahiplenen bir pozisyon sergilemiştir. Erdoğan Gezi Parkı Olaylarının devam etmekte olduğu 7 Haziran’da yapmış olduğu bir paylaşımda, olaylar esnasında vefat eden 1 polise özellikle dikkat çekerken paylaşımını iki gencin vefatı ile ilişkilendirmiştir: “2 gencimiz hayatını kaybetti, 1 polisimiz şehit oldu. Bu gençlerin ölümü ne kadar önemliyse polisimin ölümü de o kadar önemlidir”.²⁹⁴

Erdoğan, özellikle eylemler sırasında yaralanan polisleri net bir şekilde kucaklayan bir propaganda da yürütmüştür: “Kimsenin yaralanan yüzlerce polisimizi gündemine getirdiği yok. Taşlı, sopalı, molotflu saldırıların üzerinde durduğu yok.”²⁹⁵ Aylardır

---

²⁹¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340769290926039040

²⁹² <https://x.com/RT Erdogan/status/343000238740611072>

²⁹³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/360108800394534912

²⁹⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342791289743503360

²⁹⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/360108223656755201

her türlü vandallığa, şiddete karşı sabırla müdahale eden polisimiz görülüyor. Ama eylemcilerin sırtı sıvazlanıyor”.²⁹⁶

Erdoğan, Gezi Parkı Olaylarında eylemciler tarafından başvuru alan şiddeti hedef alan birçok paylaşımda da bulunmuştur. Şiddet kullanımıyla ilgili yapmış olduğu eleştirilerinde özellikle “vandallık” kavramını kullanması dikkat çekicidir. Bu tarihe kadar Türk siyasi tarihinde çok sık kullanımına rastlanmayan bir kavram olan vandallık “bir mülkün bir kısmına veya tamamına yönelik kasıtlı olarak yıkıcı bir eylem biçimi”²⁹⁷ anlamına gelmektedir. Erdoğan’ın bu kavramı kullanma nedeninin Gezi Parkı’nın 1940’ta son kalıntıları da yıkılan Topçu Kışlası’nın yerine yapılmasına bir gönderme olup olmadığı merak konusudur. Erdoğan olaylar esnasında düzenlemiş olduğu bir mitingde yine “vandallık” vurgusu yapmış, halkın Gezi Parkı’ndaki vandallığa karşı olduğunu ifade etmiştir: “Sizin isyanınız şiddete başvuran isyancılara karşı. Tüm Türkiye vandallığa, yağmacılara isyan ediyor”.²⁹⁸

Erdoğan süreç boyunca yapmış olduğu birçok paylaşımında kamu mallarına zarar veren ve şiddet uygulayan kişilere de sert eleştirilerde bulunmuş, eylemciler tarafından uygulanan şiddetin “özgürlük” olarak tabir edilmesine çok net bir şekilde karşı çıkmıştır: “Taksim’de bulunanlar yakıp yıkanlar. Türkiye’nin belirli yerlerinde yakıp yıkanlar. Soruyorum bunları hangi özgürlük adına yapıyorlar?²⁹⁹ Belediye otobüslerini yakıyorlar ve geçip o otobüslerde poz veriyorlar. Bunun adı özgürlük mücadelesi olamaz”³⁰⁰ ifadelerini kullanmıştır. Erdoğan benzer bir şekilde yapmış olduğu bir başka paylaşımında ise şiddetin rol aldığı bu eylemlerin demokrasi bağlamında değerlendirilemeyeceğini vurgulamıştır: “Bu olanlar sistemli bir projeyi devreye

---

²⁹⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/360108379785543684

²⁹⁷ Baginda Khalid Hidayat Jati ve Sigrid Riyanto. “Forms of Vandalism and Their Relation as a Trigger Motives For misdemeanor in Yogyakarta City”, *Journal of Arts & Humanities*, S. 8 (2019): 39.

²⁹⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348049821380247552

²⁹⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343695061906751491

³⁰⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345117950157656064

sokmuştur. Şiddet sarmalına dönen bu olayları demokratik bir hak arama olarak görmek mümkün değil”.³⁰¹

Erdoğan, Gezi Parkı Olaylarının başlangıcından beri eylemleri demokratik bir hak arayışı veya düşünce ve ifade özgürlüğü ekseninde ele almadığı için “Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı” gibi anayasal ifadelere de hiç başvurmamıştır. Olayları en başından beri bir “kalkışma” olarak nitelendirmiştir. Olayları bazen ekonomiye bazen siyasi istikrara bazense toplumsal huzuru bozmaya yönelik bir kalkışma olarak nitelendirse de yapmış olduğu birçok benzetmede bunun doğrudan devlet yönetimini hedef alan bir “darbe girişimi” olduğunu da ima etmiştir. Bu noktada yapmış olduğu bir paylaşımda “cunta” kelimesi kullanan Erdoğan, o dönemlerin “geri gelmemek üzere kapandığını” ifade ederek eylemcilere “umutlanmamaları” alt mesajını vermiştir: “Artık bu ülkede çeteler dönemi bitmiştir, mafya dönemi bitmiştir, cunta dönemi geri gelmemek üzere bitmiştir”.³⁰²

Erdoğan özellikle Adnan Menderes ve Turgut Özal’ın geçmişte yaşadıklarını birer siyasi propaganda aracı olarak kullansa da askeri darbe girişimlerine hatırlatmalar yaparak konuyu bir güvenlik propagandası aracı haline dönüştürmüştür: “Biz 27 Mayıs’ın karanlığını işte böyle bir direnişle aştık. Biz 28 Şubat’ı, 12 Eylül’ü ve 27 Nisan’ı böyle aştık.”³⁰³ 27 Mayıs müdahalesini, merhum Menderes olayını özellikle bu aziz millete karşı yaptılar. Bu aziz millet sandıkta hesabını sordu”.³⁰⁴

Gezi Parkı Olaylarının birinci yıl dönümünde Taksim Dayanışması platformu tarafından bir eylem çağrısı yapılmıştır: “31 Mayıs’ta Meydandayız. Taksim’deyiz”.³⁰⁵ Erdoğan 31 Mayıs 2014’te yapmış olduğu paylaşımda bu olayı güvenlik bağlamında ele almaya devam etmiş, eylem için adresin Yenikapı olduğunu ifade etmiştir: “Devlet, güvenlik için gereken neyse onu yapacak. Taksim Meydanı gösteri yeri değildir, biz nasıl Yenikapı’ya gidiyorsak siz de gideceksiniz”.³⁰⁶ Erdoğan bir diğer paylaşımda ise

---

³⁰¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344386183733837824

³⁰² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343743372378390528

³⁰³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345924512111525889

³⁰⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346289429826113537

³⁰⁵ <https://x.com/taksimdayanisma/status/471229793531228161>

³⁰⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/472723776187424768

şiddet vurgusunu hatırlatmıştır: “Unutmayın, fikrin bittiği yerde şiddet başlar. Düşüncenin yetersiz kaldığı, fikirlerin konuşulmadığı yerde silahlar, taşlar, sopalar konuşur”.³⁰⁷

19 Şubat 2020’de ise Erdoğan’ın X hesabından konuyla ilgili TBMM Grup Toplantısı’nda yapmış olduğu konuşmadan bir kesit içeren videolu tweet paylaşılmıştır. Konuşmanın en dikkat çekici kısmı o dönem önemli bir güvenlik gündemi olan İdlid Harekâtı olsa da Erdoğan bu konuşmasında Gezi Parkı Olaylarına referans vermiştir. Olayların üzerinden 7 yıl geçmiş olsa dahi Erdoğan’ın güvenlik bağlamında bir propaganda yürütürken Gezi Parkı Olaylarına referans vermesi çok önemlidir: “Gezi olayları, tıpkı askeri darbeler, tıpkı muhtıralar, tıpkı terör örgütlerinin saldırıları, tıpkı FETÖ’nün 17-25 Aralık ve 15 Temmuz darbe girişimleri gibi, devleti ve milleti hedef alan alçak bir saldırıdır”.³⁰⁸ Gezi Parkı Olayları tıpkı bir “askeri darbe girişimi” gibi doğrudan devletin güvenliğini hedef alan bir vaka olarak nitelendirilmiştir.

4.1.4. Çevre Propagandası

Erdoğan, Gezi Parkı Olayları hakkında üçüncü en yoğun yürüttüğü propaganda ise çevre propagandasıdır. Erdoğan’ın çevre propagandası yürütmüş olduğu konular “samimi çevrecileri” ayrı tutma, CHP ve Kemal Kılıçdaroğlu eleştirisi, icraatlar ve sonraki yıllardan atıflar olmak üzere 4 alt başlıkta incelenebilir.

Erdoğan’ın olayların en başından itibaren çevre duyarlılığı nedeniyle orda olan “samimi eylemciler” ile çevre harici amaçlar için orada olanları birbirinden ayıran bir propaganda yürüttüğü görülmektedir. Erdoğan’ın bu yaklaşımına örnek olarak verilebilecek birçok paylaşımı da bulunmaktadır: “Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, biz çevre duyarlılığı olan vatandaşlarımızı bu olayların dışında tutuyoruz”.³⁰⁹ “Çevre

---

³⁰⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/472443121285218304

³⁰⁸ <http://twitter.com/RTerdogan/status/1230160110531596294>

³⁰⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342629186546069504

duyarlılığı gösteren insanların niyetlerini kötüye kullanıyorlar. Orada bazı terör olaylarına katılanlar var”.³¹⁰

Gezi Parkı Olayları esnasında “çevre duyarlılığı”nı merkeze alan yoğun bir propaganda yürüten Erdoğan, sorunun çözümü için gerekli aksiyonları alacağına dair alt mesajlar içeren ifadeler kullanmış, “samimi” olarak nitelendirdiği kitleye birçok çağrıda da bulunmuştur: “Çevreci kardeşlerime sesleniyorum, bu konuda bir ortaklık yaparsanız gelin Başbakanınız ile yapın.³¹¹ Buradaki ideolojik temsil görevi yapanlara katılmayın, kopun onlardan, çevreciyseniz emrinizdeyim”.³¹² Bir diğer paylaşımında ise Erdoğan yine “terörist” vurgusu yapmıştır: “Samimi çevreci kardeşlerime diyorum ki, siz oradan çekilin bizi o uç terör örgütü üyeleri ile baş başa bırakın”.³¹³

Erdoğan, olayların sona ermesinin ardından yapmış olduğu paylaşımında da “samimi çevrecilerle iletişime açık” bir pozisyonda olduğunu yinelemiştir: “Biz hiçbir zaman taleplere sırt çeviren olmadık aksine tüm talepleri dinledik. Gezi Parkı olaylarında samimi çevreciler ile görüştük”.³¹⁴

Recep Tayyip Erdoğan sürecin başından beri Gezi Parkı’ndaki ağaçların kesilmesini bahane olarak kullandığını öne sürerek CHP ve Kemal Kılıçdaroğlu’na birçok eleştiride bulunmuştur. Erdoğan yapmış olduğu bir paylaşımında 1994’te kazanmış olduğu İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminden önceki dönemde CHP’nin yerine kurulan SHP’den belediye başkanı olan Nurettin Sözen dönemini “Haliç’teki çöp dağları” üzerinden hatırlatmıştır: “Biz İstanbul’u CHP’den devraldığımızda çöp dağlarını temizledik.³¹⁵ Benim Taksim’deki samimi kardeşlerim siz Haliç’in nasıl koktuğunu bilir misiniz?”³¹⁶

---

³¹⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342629461595922433

³¹¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342997867776073729

³¹² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343698620123607040

³¹³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345118174066376704

³¹⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349463055215759361

³¹⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343805248227397632

³¹⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343805806954835969

Erdoğan 2011’de CHP’nin de desteğiyle İBB Meclisi tarafından oy birliğiyle alınan Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi hakkındaki karara da gönderme yapmıştır: “Bazı ağaçların sökülüp bir başka yere taşınmasından ibaret olan bu proje CHP'nin onayıyla başlatılmıştır. Bunlar onu da inkâr ederler”.³¹⁷ İlgili toplantıda CHP İBB Grup Başkan Vekili Fahrettin Kayhan, İstanbul'un lehine yapılan projelere destek vereceklerini belirtmiş, bu projeyi hazırlayanlara teşekkür etmiştir.³¹⁸ Ancak 2013’te Gezi Parkı Olaylarının başlamasından sonra Kayhan, Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi’ne verilen onayın Gezi Parkı’nı kapsayan boyutuyla ilgili bir onaylarının olmadığını ifade etmiştir.

*Biz CHP grubu olarak insanların rahatça gezebileceği, yaklaşık 100 dönüm bir alanı yayalaştıracak projeye evet dedik. Yayalaştırma Projesi'nin de aslan gibi arkasında durduk. Ama bunu tartışmadan sanki Gezi Parsı'nda bir plan geçmiş, CHP'de buna onay vermiş gibi algı yaratılıyor, yanlışır doğrudur, arkasında durduk. Ama Gezi Parkı yok.*³¹⁹

CHP tarafından yapılan bu gibi açıklamaların üzerine Erdoğan CHP’yi daha önce onay verdiği bir konudan “çark etme” ile suçlamıştır: “Bazı siyasilerin çark etmeleri oradaki itirazları büyütüştür. Bir çevre katliamını orada olanlar bizzat icra etmişlerdir”.³²⁰

Erdoğan yapmış olduğu bir başka paylaşımda AK Parti olarak iktidarda bulunulan süre boyunca ekilen fidan sayısı üzerinden bir paylaşım yapmıştır: “İktidarımız döneminde 2 milyar üzerinde fidan diktik. 10 yılda 120 şehir ormanı kurduk. Türkiye’yi yeşillik noktasında güçlendirelim istedik”.³²¹ Kılıçdaroğlu CHP grup toplantısında Erdoğan’ın yapmış olduğu bu açıklamaya cevap vermiştir: “2 milyar 800 milyon ağaç dikildi dedi.

³¹⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344383491095531521

³¹⁸ “Taksim'in Yayalaştırma Projesine Onay”. *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/09/16/taksim-in-yayalasma-projesine-onay> [30.06.2024]

³¹⁹ “İBB Meclisi'nde Gezi Parkı gerginliği”. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ibb-meclisinde-gezi-parki-gerginligi-23473978> [12.07.2024]

³²⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344384963333992449

³²¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340770878134550528

Hesap yaptık böyle bir şey olabilir mi? Yani 24 saat çalışsalar her 20 dakikada bir robot gibi dikiyorlar. Atma Recep din kardeşiyiz. Bu kadar da atılmaz ki”.³²² Erdoğan da Kemal Kılıçdaroğlu’nun bu iddiası karşısında “fidan” ile “ağaç” kelimeleri arasındaki farka vurgu yapmış ve Kılıçdaroğlu’nu tekrar eleştirmiştir: “2 milyar 800 milyon fidandan bahsettim, muhalefet partisinin lideri çıkmış hesaplama yapıyor.³²³ Onlar ağaç değil fidan. Siz zaten fidana ağaç, ağaca ise fidan dersiniz”.³²⁴

Erdoğan AK Parti iktidarı döneminde çevre ile alakalı gerçekleştirmiş olduğu icraatlarını da propaganda aracı olarak kullanmıştır. Yurtdışından ithal edilen ağaç sayısı üzerinden çevre propagandası yapan Erdoğan “Bizim zamanımızda dışarıdan ağaç ithal ettik. 10 yaşın üzerinde ağaçlardı. 2 milyarı aşkın fidan diktik”³²⁵ ifadelerini kullanmıştır.

Erdoğan bir başka paylaşımında ise İBB Başkanlığı döneminde temizlemiş olduğu Haliç’i hatırlatarak İstanbul’a geniş bir alan kazandırdığını ifade etmiştir. Ancak Gezi Parkı Eylemlerinde rol alan gençleri yaşları nedeniyle bu icraatları “bilmemekle” itham etmiştir: “Haliç’in çamurunu taşıdığımız yerde 650 bin metrekarelik bir alan kazandırdık. Ama orada eylem yapanlar bunları bilmez”.³²⁶

Erdoğan, 30 Mayıs 2014’te yapmış olduğu bir paylaşımında Gezi Parkı Eylemcilerini “dikili bir ağacı olmayanlar” olarak tasvir etmiştir. “İşte bu Geziciler var ya, işte onlar fikri olmayanlardır. Onlar düşüncesi, dikili bir ağacı olmayanlardır”.³²⁷

Recep Tayyip Erdoğan Gezi Parkı’nın 1. yıldönümünde düzenlenen eyleme gitmeyi planlayan kişilere ise “oyuna gelmemeleri” için uyarıda bulunmuştur: “Geziciler bu

---

³²² “Kılıçdaroğlu’ndan Önemli Açıklamalar”. *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kilicdaroglundan-onemli-aciklamalar-23481174>
[30.08.2024]

³²³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345119946495389696

³²⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345120133393551360

³²⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341145274657423360

³²⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343806106201645056

³²⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/472444389391073281

akşam Taksim'de bir araya geleceklermiş. Tüm halkıma sesleniyorum: Bu oyuna gelmeyin; bu, safiyane bir çevrecilik eylemi değil".³²⁸

4.1.5. Medya Propagandası

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları boyunca hedefinde olan en önemli unsurlardan biri medya kuruluşları olmuştur. Erdoğan özellikle uluslararası medya kuruluşlarını birçok kez hedef almış, hatta bazen isim vererek bazense ima yoluyla kendilerine ve/veya muhabirlerine sert eleştiriler yöneltmiştir. Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürütmüş olduğu medya propaganda örnekleri uluslararası basın kuruluşları ve "Türk Baharı" ifadesi üzerinden olmak üzere 2 alt başlıkta incelenebilir.

Recep Tayyip Erdoğan Gezi Parkı Olayları süresince uluslararası basın kuruluşlarını birçok kez hedefte tutmuştur. Bu medya kuruluşlarının amaçlarını bir "operasyon düzenlemek" olarak tanımlamıştır: "Türkiye uluslararası medya kuruluşlarının üzerinde operasyon yapabilecekleri bir ülke değildir".³²⁹ Erdoğan konuyla ilgili benzer bir paylaşımında ise "Uluslararası medya kuruluşlarının karalama kampanyalarına asla eyvallah etmeyiz.³³⁰ Onlar gidip muz cumhuriyeti ülkelerinde yalan haberler yapıp oraları karıştırabilirler ancak benim ülkemde bunu yapamazlar"³³¹ ifadelerini kullanmıştır. Buradaki "muz cumhuriyetleri" benzetmesinde kastedilenin Arap Baharı'na atıfla Orta Doğu ülkeleri olduğu çıkarımını yapabiliriz. Zira "oraları karıştırma" vurgusu ile Arap Baharı sırasında Mısır ve Libya başta olmak üzere bölgedeki ülkelerde yaşanan eylemlerin kastedilmesi mümkündür.

Erdoğan, bahsedilen uluslararası medya kuruluşlarını "yalan haberler üretme" ile de itham etmiştir. Erdoğan'ın burada ilgili medya kuruluşlarını suçladığı konunun literatüre göre "manipülasyon" olarak ifade edilmesi daha doğrudur. Whitfield'e göre manipülasyon eylemi, bir failin (A) başka bir failin (B) tercihi veya niyetini halihazırda kabul ettiğinden farklı bir irade/tercih/niyet/eyleme dönüştürmek için, A'nın B'ye karşı

³²⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/472722542822977536

³²⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346291224405233664

³³⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345524420296720384

³³¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345524591118147584

niyetini gizleyen ve inkar edilebilir yöntemler kullanarak yaptığı herhangi bir kasıtlı girişim olarak tanımlanır.³³² Goodin'e göre manipülasyon iki temel unsur içeren bir kavramdır. Bunlardan ilki olan “bilinmeyen müdahale” hedef üzerinde gizli ve aldatıcı bir güç kullanımı anlamına gelirken ve “istenmeyen müdahale” hedefin bilinen veya varsayılan iradesine aykırı şekillerde kullanılan güç olarak karşımıza çıkmaktadır.³³³ Dolayısıyla Erdoğan'ın “manipülasyon”u doğrudan “yalan” ile eş değer olarak konumlandırmasının hatalı olduğu kanaatindeyiz.

O dönem Erdoğan'ın danışmanı olan İbrahim Kalın, Gezi Parkı Olayları ile alakalı olarak *CNN International*'da Christiane Amanpour'un yayımına bağlanmış ancak kendisinin sözünü bitirmesine fırsat verilmemiştir. “*The show is over*” (şov bitti) ifadesini kullanan Amanpour, Kalın'ı yayından almıştır.

Gezi Parkı Olayları devam ederken 3 Haziran'da Kuzey Afrika'ya seyahati bulunan Erdoğan, uçuş öncesinde kendisine yöneltilen soruları yanıtlamıştır. Burada Erdoğan *Reuters* muhabiri Birsen Altaylı'nın eleştirel sorularına cevap verirken bir tartışma yaşamıştır. Kendisi doğrudan Altaylı ile ilgili bir paylaşımında bulunmamış ancak yapmış olduğu açıklamalardan önemli satır başlarını Twitter (X) hesabından paylaşmıştır.

Tayyip Erdoğan 16 Haziran'da İstanbul'daki Milli İradeye Saygı mitinginde “İşte Türkiye bu. Yazılı ve görsel medya, sosyal medya bunu da saptırmazsınız umarım. Ama gerçek burada”³³⁴ ifadelerini tweet olarak da paylaşmıştır. Erdoğan *BBC*, *CNN* ve *Reuters*'i isim vererek doğrudan hedef almıştır: “Uluslararası medya bunu da gizleyin olur mu? Hadi bakalım BBC bunu da gizle. CNN bunu da gizle Reuters bunu da gizle.”³³⁵ Günlerdir yalan haberler ürettiniz dünyaya Türkiye'yi farklı gösterdiniz. Bu millet sizin dünyaya tanıttığınız millet değil”.³³⁶ Erdoğan'ın bu kuruluşları hedef

---

³³² Whitfield G. 2021. Two Puzzles for Shared-reason Accounts of Persuasion. *Journal of Political Power* 14, 324–339.

³³³ Goodin R.E. 1980. *Manipulatory Politics*. New Haven, CT: Yale University Press.

³³⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346290393299681280

³³⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346286311260442625

³³⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346286637300449280

alırken vermek istediği ana mesaj “Türkiye’nin Gezi Parkı eylemcilerinden ibaret olmadığı”dır.

BBC Türkçe muhabiri Selin Girit, Gezi Parkı döneminde Kadıköy Yoğurtçu Parkı’nda düzenlenen bir buluşmadan aktarmış olduğu bir tweet üzerine Erdoğan tarafından hedefe alınmıştır. O dönem Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan Melih Gökçek’in bu konuyla ilgili #İNGİLTEREADINAAJANLIKYAPMASELİNGİRİT başlığıyla bir trend topic kampanyası başlatmıştır.³³⁷ Girit’in paylaşımı ise şu şekildedir: “#Yoğurtçu forumundan bir öneri: Duran adam değil, durduran adam olalım. Ekonomiyi durduralım. Tüketmeyin. Altı ay tüketmeyin. Dinleyecekler”.³³⁸

Selin Girit 25 Haziran’da Erdoğan tarafından isim verilmeden sert bir şekilde aktarmış olduğu tweete referans yapılarak hedef alınmıştır: “Uluslararası bir haber ajansının Türkiye temsilcisi tweet atıyor. 'Ekonomiyi durduralım, tüketmeyelim bizi dinleyeceklerdir' diyor...³³⁹ Bir insan kendi ülkesine karşı böyle bir komplonun içinde yer alabilir mi? Bu içinde bulunduğu gemiye delik açma zihniyetidir”.³⁴⁰ Ancak burada Girit’in ilgili tweeti “Yoğurtçu Parkı’ndan aktardığı” detayı verilmemiş, doğrudan Selin Girit’in ifadesiymiş gibi ele alınmıştır.

Erdoğan’ın medya propagandası yürütmüş olduğu bir diğer önemli konu ise “Türk Baharı” benzetmesidir. “Bahar” kelimesi Arap Baharı ile ilgili yapılan benzetmesinde “uyanış” anlamında kullanılarak konuyla ilişkilendirilmiştir. Arap Baharı süresince çeşitli ülkelerdeki topluluklardan gelen demokratik yönetim talepleri medya tarafından bir “uyanış” olarak nitelendirilmiştir.

Ancak Erdoğan “Türk Baharı” ifadesindeki “bahar” kelimesini “kış” mevsiminin zıddı olarak konumlandırarak bir nevi “çiçeklerin yeşerdiği ve havanın güzelleşmeye başladığı zaman dilimi” benzetmesinde bulunmuştur: “Türkiye’de Türk Baharı yaşanıyor diyenler doğru söylüyor. Evet, bir bahar var ve bunu kışa

³³⁷ <https://x.com/06melihgokcek/status/348832875988267010>

³³⁸ <https://x.com/selingirit/status/347790414293655553>

³³⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349470903589015553

³⁴⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349471133323624448

çeviremeyecekler.³⁴¹ Bu ülkede Türk baharı 2002'de, Ak Parti'nin iktidar olması ile başlamıştır".³⁴² Erdoğan'ın kullanmış olduğu anlamıyla buradaki "baharın gelişi" 3 Kasım 2002'de AK Parti'nin iktidara gelmiş olduğu tarihtir.

16 Haziran'da Tayyip Erdoğan bu konuyla ilgili benzer bir paylaşımda daha bulunmuş ve Türk Baharı ifadesini yeniden hatırlatmıştır: "Arap Baharını gördük, şimdi de Türk baharını görelim diyorlar. Hey gafil, be hey cahil Türkiye'deki Türk baharı 3 Kasım 2002'de gerçekleşti".³⁴³

4.1.6. Ekonomi Propagandası

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları üzerinden yürüttüğü bir diğer önemli propaganda ekonomi olmuştur. Erdoğan'ın ekonomi propagandası yürütmüş olduğu konular "faiz lobisi", Türkiye ekonomisi ve Cem Boyner'e eleştiri olmak üzere 3 alt başlıkta incelenebilir.

Kavramın ilk kez Erdoğan tarafından Gezi Parkı Olayları esnasında *interest lobby* (çıkar lobisi) kavramının hatalı tercümesi sonucu kullanıldığı zannedilse de "faiz lobisi" tabiri ilk kez 2011 yılında eskiden Özelleştirme İdaresi Başkan Vekili de olan yazar Süleyman Yaşar tarafından kullanılmıştır. Yaşar'ın "Faiz lobisi, AK Parti'ye karşı milliyetçi cephe kurdurdu" başlıklı bir köşe yazısındaki ifadesine göre faiz lobisi, "sıfır reel faize karşı çıkan ve yüksek faizden beslenen kişileri" tarif etmektedir.³⁴⁴ Bu tabir Erdoğan tarafından ilk kez Ocak 2012'de, yani Gezi Parkı Olaylarından yaklaşık 1.5 yıl önce kullanılmıştır:

Ama şu anda faiz lobisinin çalışması, atağı var. Faiz lobisine karşı da gerekli köşeli, sert çıkışları yapacağız. Çünkü biz faiz lobisini bu kadar rahat çalıştıramayız. Faiz lobisi ne kadar acımasız çalışırsa bu ülkede tüketici

³⁴¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341483255385694210

³⁴² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343807531560341506

³⁴³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346292730978246657

³⁴⁴ Süleyman Yaşar. "Faiz Lobisi, AK Parti'ye Karşı Milliyetçi Cephe Kurdurdu". *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/yasar/2011/06/01/faiz-lobisi-ak-partiye-karsi-milliyetci-cephe-kurdurdu> [17.02.2024]

*durumunda olan vatandaşımızın harcamadaki imkanları, satın alma gücü de o kadar azalacaktır.*³⁴⁵

Gezi Parkı Olayları zamanında Erdoğan “faiz lobisi” ifadesini ilk kez 7 Haziran tarihinde kullanmıştır: “Faiz lobisi şu anda borsada spekülasyonlara girmek suretiyle bizi tehdit edeceğini sanıyor.”³⁴⁶ Şunu çok iyi bilmeliler: Bu milletin alın terini biz onlara yedirtmeyeceğiz.”³⁴⁷ Erdoğan, “faiz lobisi” kavramını özellikle Gezi Parkı Olaylarından sonra daha sık kullanmaya başlamış, uzun yıllar boyunca birçok kez bu tabire başvurmuştur.

Siyasi Propaganda başlığında da bahsettiğimiz üzere Recep Tayyip Erdoğan, isim vermeden bazı CHP’lileri “Faiz lobisinin askerleri” olarak tasvir etmiştir: “Mustafa Kemal'in askerleriyiz diye yola çıktılar. Faiz lobisinin askerleri oldular. Mustafa Kemal faiz lobisinin adamı mıydı?”³⁴⁸ Erdoğan olaylar sürerken 11 Haziran’da yapmış olduğu paylaşımında ise şu ifadeleri kullanmıştır:

*Türkiye ekonomisi bu olaylarla hedef alınmıştır. Faizler yükseltilmiştir. Bunlar içeridekilerle dışarıdakilerin dayanışmasıyla olmuştur.*³⁴⁹ *Şu anda Taksim'de eylem yapanlar, Türkiye ekonomisine kastedenler tarafından açık şekilde kullanılıyor.*³⁵⁰ *Gezi Parkı olayları sonrası kimse ellerini ovuşturup farklı heveslere kapılmasın. Türkiye her alanda büyümeye devam edecektir.*³⁵¹

Recep Tayyip Erdoğan 2008-2012 yılları arasında tüm dünyayı etkisi alan küresel ekonomik krizde Türkiye’nin birçok Avrupa ülkesine kıyasla çok başarılı bir performans sergilemesine referans vermiş, bunu da bir ekonomi propagandası olarak

---

³⁴⁵ “Faiz Lobisi Atakta!”. *Habertürk*.
<https://www.haberturk.com/ekonomi/para/haber/704791-faiz-lobisi-atakta-> [20.08.2024]

³⁴⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342786780153647104

³⁴⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342787107724619776

³⁴⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348452354015768576

³⁴⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344385642219859968

³⁵⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344387171257577473

³⁵¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/344428784948215808

kullanmıştır: “Avrupa ekonomisi çökerken, Japonya ekonomisi %1 büyürken bizim ekonomimiz %3 büyüdü”.³⁵² Bu kıyaslamasının ardından yapmış olduğu paylaşımda konuyu daha üst bir seviyeye taşıyarak Türkiye’nin “dünyadaki en güçlü ekonomilerinden” olduğunu ifade etmiştir: “Şu an dünyanın en sağlam ve güçlü ekonomilerinden biri olduk”.³⁵³

Erdoğan 25 Haziran’da yapmış olduğu paylaşımlarda da olayların temel hedefinin “Türkiye ekonomisi” olduğunu ifade etmeye devam etmiştir: “Bu gösterileri fırsat olarak görenler Türkiye ekonomisi üzerinde çok ciddi bir operasyon yapmak istediler.³⁵⁴ Ekonomi kötüye gitsin biz kazanalım diye çırpınanlar da oldu. Bu operasyon tutmadı rahat olun. Türkiye üzerinde bu ameliyatı yapamadılar”.³⁵⁵

Gezi Parkı Olaylarının başlangıç ve bitiş tarihleri incelendiğinde ilgili aralıktaki döviz kurlarında ciddi bir değişim görülmesi de Karabulut ve Uğur’a göre bu tarihlerde Türkiye ekonomisi özellikle faiz oranı açısından ciddi olarak etkilenmiştir:

*2013 Mayıs ve Haziran aylarında finansal ve ekonomik göstergelerde meydana gelen değişimin bir nedeni ise FED’in (22 Mayıs’taki) açıklamasıdır. Doğal olarak, FED’in açıklaması ve gezi olaylarının finans sektörüne etkisi birbirine karışmıştır... Bu etkinin içinden FED’in açıklamasından kaynaklanan kısmını ayırırsak Gezi Olaylarının en fazla etkilediği değişken %20,54 ile faiz oranı olmuştur.*³⁵⁶

Bu bağlamda Erdoğan’ın Gezi Parkı Olaylarını “Türkiye ekonomisi üzerinde bir operasyon” olarak değerlendirmesi neden açısından ispat edilemese de sonuç açısından olumsuz açıdan “ekonomik” sonuçlar barındırdığı doğrudur. Yine Karabulut ve Uğur’a göre “Faiz oranlarının artması ekonominin büyüme hızının azalması anlamındadır. En az etkilenen değişkenin döviz kuru olmasının nedeni ise o dönemde

³⁵² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346611027431018496

³⁵³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346611842677895168

³⁵⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349471423963734018

³⁵⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349471940857184257

³⁵⁶ Recep Karabulut ve Ahmet Uğur. *Taksim Gezi Olaylarının Türk Finans Sektörüne Etkisi*, Birey ve Toplum, Bahar 2014, Cilt 4 Sayı 7, s. 293.

TCMB'nin piyasaya yoğun döviz müdahalesidir ki bunun etkisini merkez bankasının rezervlerindeki değişimden ortaya çıkarabiliriz".³⁵⁷

"Ne sağcıyım ne solcu, çapulcuyum çapulcu" pankartıyla poz veren Boyner Holding Yönetim Kurulu Başkanı Cem Boyner'i de isim vermeden hedef alan Erdoğan, "Bu millete hakaret edenlere demokrasi içinde haddini bildirmek bu milletin görevidir"³⁵⁸ ifadesini kullanmıştır. Konuşmasından yalnızca bu kısmı X üzerinden paylaşan Erdoğan'ın konuşmasının öncesinde kullandığı ifadeler ise şöyledir: "Şimdi bakıyorum bir tanesi çıkmış, 'ne sağcıyım, ne solcu çapulcuyum çapulcu' diyor. Hayırlı olsun. Sevgili kardeşlerim, sakın bu çapulcuları da ihya etmeyin ha. Bunları ihya etmeyin. Biliyorsunuz bunlar yıllarca bu milletin sırtından geçindiler".³⁵⁹ Erdoğan'ın bu sözlerinin ardından Borsa'da işlem gören Boyner grubunun hisseleri %3.8 oranında değer kaybetmiştir.³⁶⁰

4.1.7. Gençlik Propagandası

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı eylemleri esnasında başvurmuş olduğu propaganda türlerinden bir diğeri ise gençlik propagandası olmuştur. Erdoğan'ın yürütmüş olduğu gençlik propagandası gençleri aktif muhatap alma, seçilme yaşının 18'e düşürülmesi ve icraatlar üzerinden olmak üzere 2 alt başlıkta incelenebilir.

Erdoğan, gençlik propagandası yürütmeye başladığı ilk tweetinde gençliği pasif bir nesne gibi konumlandırmış ve muhalefet tarafından "yarışa sokulduklarını" ifade

---

³⁵⁷ A.g.e., 293.

³⁵⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343791530118610944

³⁵⁹ "Başbakan Erdoğan: Çünkü CHP Zihniyeti Pisliktir". *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/basbakan-erdogan-cunku-chp-zihniyeti-pisliktir-1720752> [16.03.2024]

³⁶⁰ "Erdoğan Konuştuktan Sonra Boyner'in Hisseleri Düştü". *T24*. <https://t24.com.tr/haber/erdogan-konustuktan-sonra-boynerin-hissleri-dustu.231697> [21.07.2024]

etmiştir: “Biz ne aldanan olacağız ne de aldatan olacağız. Bu gençleri orada bir yarışa sokmanın mantığı yoktur. Böyle bir mantıkla devlet yönetilemez”.³⁶¹

Ancak Erdoğan bu tweetinden sonra gençlik propagandası yapmış olduğu tüm paylaşımlarında gençleri aktif bir şekilde muhatap almıştır. Örneğin olayların ilk günlerinde akşam saatlerinde bazı vatandaşlar tarafından gerçekleştirilen “tencere-tava” eylemleri üzerinden gençlik propagandası yapmıştır. 7 Haziran’da yapmış olduğu paylaşımda doğrudan gençlere seslenen Erdoğan, “Siz sokaklarda tencere, tavayla dolaşanlardan değil, elinde bilgisayarla dolaşan bir gençlik olacaksınız.”³⁶² Büyük Türkiye’nin büyük gençleri olarak büyük Türkiye ülküsü için mücadeleyi sonuna kadar sürdüreceksiniz”³⁶³ ifadesini kullanarak bu eylemde bulunanlara dolaylı bir eleştiri yöneltmiştir. Burada Erdoğan’ın kullanmış olduğu “Büyük Türkiye’nin büyük gençleri” ifadesi dikkat çekicidir. Kendisinin “büyük gençler” ifadesini kullanması ile gençliğe yakıştıramadığı davranışları “küçüklük/çocukluk” şeklinde değerlendirdiği öne sürülebilir.

Erdoğan’ın 9 Haziran’da yapmış olduğu bir konuşmasında kullanmış olduğu ifade “benim gençliğim” olsa da X platformundan paylaşılan içerikte yazım yanlışlığı yapılmıştır: “Kendi ülkesinin Başbakanına ağza alınmayacak derecede küfür eden gençlik **benim gençliğimiz** olamaz”.³⁶⁴ Burada amaçlanan şey “bizim gençliğimiz” şeklinde düzeltmek olsa da bu ifade tam olarak düzeltilmediği için ifade bozukluğu meydana gelmiş, paylaşımına cevap olarak kullanıcılardan birçok olumsuz tweet de gönderilmiştir. Bu hatanın fark edildikten sonra neden düzeltilmediği ise merak konusudur.

Gezi Parkı Olaylarından 3 ay sonra, 30 Ağustos 2013’te yapmış olduğu Zafer Bayramına dair kutlama mesajında eylemlere tekrar gönderme yapan Erdoğan, gençlik propagandası içeren bir paylaşımda daha bulunmuştur. Daha önceki paylaşımında “tencere-tava eylemleri” ile “bilgisayar kullanımı” üzerinden bir zıt analogi kuran Erdoğan, bu kez benzer bir benzetmeyi “molotof kullanımı” ile “kitap-defter”

---

³⁶¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342631122661933057

³⁶² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342793518353354753

³⁶³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342793850559025152

³⁶⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343696642429562881

üzerinden kurmuştur: “Bu gençlik elinde taşla, sopayla, molotofla değil. Elinde kitapla, defterle yüreğinde cesaretle yürüyen bir gençlik”.³⁶⁵

Erdoğan özellikle seçilme yaşının 18’e düşürülmesi hakkında dört farklı paylaşımda bulunmuş ve bunu süreçte ciddi bir gençlik propagandası aracına dönüştürmüştür: “Gençliğe güvendiğimiz için 3 dönem şartı koyduk. Seçilme yaşını 18’e düşürmeye çalışıyoruz...³⁶⁶ AK Parti kurulurken 3 dönem kuralını koymuştur. Hangi partide var bu. 30 yaş olan seçilme yaşını biz 25 yaşına indirdik”.³⁶⁷

Gezi Parkı Olayları sürerken seçilme yaşının 18’e düşürülmesi konusu üzerinden gençlik propagandası yapan Recep Tayyip Erdoğan, 19 yaşında tahta çıkıp 21 yaşında İstanbul’u fetheden Fatih Sultan Mehmet’i örnek vermiştir: “Gençliğine güvenerek parlamento yolunu açan tek parti biziz. Önümüzde bir örnek var karanlık çağı kapatıp aydınlık çağı başlatan Fatih var”.³⁶⁸

Erdoğan bu konu üzerinden isim vermeden Kılıçdaroğlu ve Bahçeli’ye de eleştiri yöneltmiştir: “Talimat verdim bunu 18 yaşına indirmeye yönelik bu çalışma devam ediyor. Şimdi muhalefet diyor ki çoluk çocuğa mı bırakacağız ülkeyi”.³⁶⁹ Erdoğan’ın “çoluk çocuğa mı bırakacağız” şeklinde ifade etmiş olduğu açıklamanın kaynağı 2012’ye dayanmaktadır. Her iki liderin de gündeme gelen seçilme yaşının 18’e düşürülmesi konusuyla alakalı yapmış olduğu karşıt açıklamalar bulunmaktadır. Kılıçdaroğlu, o dönem 25’e düşürülen seçilme yaşının 18 yerine 21’e düşürülmesine sıcak bakarken buna gerekçe olarak “zorunlu askerlik” ve “olgunlaşma”yı göstermiştir: “Bizim baktığımız yaş 21 yaş. Kişinin milletvekili olabilmesi için askerlik yapması gerekir, olgunlaşması gerekir. 18 yaşındaki arkadaşlarımızın, kardeşlerimizin seçme hakkı var. Seçilme yaşı için de biraz olgunlaşması

---

³⁶⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/373424687943917568

³⁶⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343699418521931776

³⁶⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345112182272434176

³⁶⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345113147398574082

³⁶⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345112802412863488

gerekiyor”.³⁷⁰ Bahçeli de o dönem konuyla alakalı yapmış olduğu açıklamasında “zorunlu askerlik” üzerinden seçilme yaşının 18’e düşürülmesine karşı çıkmıştır:

*AKP hükümeti döneminde seçilme yaşı 25’e çekilmiştir, bu da yerindedir. Ancak 18 yaşını doldurmuş genç kardeşimin, henüz hayatın en kritik zamanında, eğitim ve askerlik meselelerini halletmeden seçilme derdine düşmesi hem madden hem de manen çok zordur. İlave olarak halen seçilme şartları arasında askerlik görevini ifa yükümlülüğü bulunmaktadır. Başbakan Erdoğan zorunlu askerlik görevini kaldırmayı planlamıyorsa 18 yaşındaki bir genç kardeşimin hukuken seçilme şansı olmayacaktır. Kimse kimseyi kandırmamalıdır.*³⁷¹

Özellikle her iki liderin de konuyu “askerlik” vurgusuyla ele alması konunun yalnızca erkekler üzerinden ele alınması bağlamında not edilmelidir.

Erdoğan AK Parti iktidarıyla birlikte gençlik odaklı gerçekleştirmiş olduğu yurt, üniversite gibi icraatlara da birçok gönderme yapmıştır: “Biz 2001 yılında partimizi kurarken insanı ama en önemlisi hanım kardeşlerimizi, gençlerimizi politikamızın odak noktasına yerleştirdik...³⁷² Türkiye genelinde 95 yeni üniversiteyi gençlerimiz için açarak toplam üniversite sayısını 175’e çıkardık. Yurt kapasitelerini arttırdık”.³⁷³

Bir taraftan gençliğe yönelik icraatlarından bahseden Erdoğan kendisine yöneltilen “gençlerin taleplerinin dinlenmediğine” yönelik iddialara da “gençlere kazandırdığı özgürlük ve demokrasi ortamı” üzerinden karşı çıkmıştır: “Gençlere özgürlük, demokrasi ortamı kazandıran ve mücadele eden bir hükümet olarak gençliğe asla kulaklarımızı tıkamadık, tıkamayız”.³⁷⁴

---

³⁷⁰ “Kılıçdaroğlu'dan Sürpriz Öneri!”. *Habertürk*.
<https://www.haberturk.com/gundem/haber/786639-kilicdarogludan-surpriz-oneri>
[31.08.2024]

³⁷¹ “Bahçeli'den 18 Yaş Önerisine Tepki”. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/bahceliden-18-yas-onerisine-tepki-wp73813> [13.05.2024]

³⁷² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343693901649047553

³⁷³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343694344521400320

³⁷⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343699682968600576

4.1.8. Dış Politika Propagandası

Recep Tayyip Erdoğan yaşanan Gezi Parkı Olaylarının “dışardan bağlantılı” olduğunu iddia ederek konuyu dış politika açısından da ele almıştır: “Taksim’de yaşananlar sadece Gezi Parkı olayı değildir. Bu olaylar dışarıdan ve içeriden bağlantıları olan olaylardır”.³⁷⁵ Erdoğan’ın Gezi Parkı Olayları sürecinde dış politika ile alakalı yapmış olduğu paylaşımlar Avrupa Birliği eleştirisi, Kemal Kılıçdaroğlu eleştirisi ve icraatlar üzerinden dış politika propagandası olmak üzere 3 alt başlıkta incelenebilir.

Erdoğan 7 Haziran 2013’te gerçekleşen “Türkiye ve AB İçin Ortak Gelecek” başlıklı ortak toplantıda yaptığı konuşmasında kullandığı Gezi Parkı Olayları ile alakalı bir ifadeyi tweet olarak da paylaşmıştır. Erdoğan 2008’de Yunanistan’da, 2011’de ABD’de ve İngiltere’de gerçekleşen olaylara referans göstererek Avrupa Birliği’ne sert bir cevap vermiştir: “Bize ders vermeye çalışanlar ABD'deki Wall Street olaylarını nereye koyacaklar peki? Bu tarz olaylar Yunanistan'da ve İngiltere'de de yaşandı”.³⁷⁶

Bu paylaşımlardan yaklaşık bir hafta sonra Avrupa Parlamentosu genel kurulunda düzenlenen Türkiye oturumunda dönemin AB Türkiye Raportörü Ria Oomen-Ruijten Gezi Parkı Olayları ile ilgili olarak Erdoğan’ı suçlarken doğru tavır olarak Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün süreçteki bir sözünü örnek vermiştir: “Erdoğan'ın açıklamalarında kullandığı dil ve kendisine oy vermeyenleri yönetme biçimi daha hassas olsaydı o zaman bunlar yaşanmazdı. Bu yüzden Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 'demokrasi sadece seçim demek değildir' sözüne tamamıyla katılıyorum”.³⁷⁷

Erdoğan bu açıklamanın hemen ardından aynı gün içerisinde paylaşmış olduğu tweetlerde ifadelere doğrudan cevap vermiştir: “AB'den biri çıkmış bizler ile ilgili bir takım kararlar aldığını söylüyor.”³⁷⁸ AB'nin bizler ile ilgili aldığı kararları

³⁷⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341478051684708352

³⁷⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342999105724903424

³⁷⁷ “Oomen-Ruijten: Erdoğan, Tüm Vatandaşların Lideri Olduğunu Gösterebilir”. *Timeturk*. <https://www.timeturk.com/tr/2013/06/12/oomen-ruijten-erdogan-tum-vatandaslarin-lideri-oldugunu-gosterebilir.html> [29.08.2024]

³⁷⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345114164114632704

tanımıyorum.³⁷⁹ Bu kararı alanlar önce Yunanistan'a baksınlar. Türkiye Avrupa Birliği üyesi değil. Sen nasıl oluyor da bizim ile ilgili karar alıyorsun?”³⁸⁰

Erdoğan CHP’li dört milletvekilinden oluşan bir heyetin Beşşar Esed ile Mart ayında yapmış olduğu görüşmesine gönderme yapmıştır. 8 Mart tarihindeki görüşmeye aracılık eden Ebu Firas isimindeki şahsın 11 Mayıs’ta gerçekleşen ve 53 kişinin hayatını kaybettiği Reyhanlı Saldırısı’nın planlayıcısı olduğu ortaya çıkmıştır. Erdoğan yapmış olduğu paylaşımda Kılıçdaroğlu’nu Beşşar Esed ile birlikte hedef almıştır: “Beşşar Esed, Türkiye’yi tehlikeli oyunun içine almaya çalışıyor ancak biz Kemal Kılıçdaroğlu’na rağmen bu kirli oyunun içine girmeyeceğiz”.³⁸¹

Tayyip Erdoğan, Kemal Kılıçdaroğlu’nu Almanya Başbakanı Angela Merkel ile Hollanda Başbakanı Mark Rutte’ye birer gün arayla göndermiş olduğu AB sürecinin aksamaması temennisi ile birlikte Erdoğan’a yönelik eleştirilerini içeren mektuplar üzerinden de sert bir şekilde eleştirmiştir. Kılıçdaroğlu’na yönelik eleştirilerinde “Türkiye’yi şikayet etme” vurgusu yapan Erdoğan, doğru adresi “millet” olarak göstermiştir: “CHP Genel Başkanı, Merkel’e mektup yazmış. Ülkesini şikayet ediyor. Avrupa’da bizi istemeyenlerle işbirliği yapmaya hazır olduğunu söylüyor...³⁸² Bu genel müdür bizi Almanya’ya, Hollanda’ya şikayet ediyor. Senin zerre kadar ferasetin varsa millete git”.³⁸³

Erdoğan iktidara gelmiş olduğu 2002 yılından önceki döneme birkaç kez gönderme yapmış ve AK Parti ile birlikte Türk dış politikasının kat etmiş olduğu mesafeyi ele almıştır:

Türkiye öyle bir ülkeydi ki, uluslararası bazı çevreler Türkiye üzerine senaryolar yazıp bunları başarıyla uygulayabiliyorlardı.³⁸⁴ Kendisine güveni olmayan bir ekonomimiz ve dış politikamız vardı. Dışarıda da özgüveni

³⁷⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345115127873409025

³⁸⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345115914485776385

³⁸¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345521975327879169

³⁸² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348453706074836992

³⁸³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348821310480195585

³⁸⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346609486619893760

olmayan bir siyasetimiz vardı.³⁸⁵ Artık gündemi belirlenen bir Türkiye yok, gündem belirleyen bir Türkiye var.³⁸⁶

Burada özellikle isim vermeden Bülent Ecevit dönemine bir gönderme yaptığı anlaşılabilir. Ecevit'in başbakanlık döneminde ABD'ye yapmış olduğu bir ziyaretindeki Oval Ofis'teki dönemin ABD başkanı Bill Clinton ile olan fotoğrafı o dönem kamuoyunda yoğun bir şekilde eleştirilmişti. Erdoğan'ın bu paylaşımında kullandığı "özgüvensiz siyaset" ifadesi ile akıllara bu fotoğrafı getirmeyi amaçladığı düşünülebilir. Ayrıca uzun yıllar AB'nin bekleme kapısında duran Türkiye'nin AK Parti döneminde müzakere sürecine geçilmesi ciddi bir başarı olarak dış politika propagandası aracı olarak kullanıldığı söylenebilir.

4.1.9. İletişim Propagandası

Erdoğan süreç boyunca genellikle açıklamalarını TBMM grup toplantıları, mitingler, TV programları, basın toplantıları gibi kanallar üzerinden yapmış olsa da buralarda yapmış olduğu açıklamalardan belirli cümleleri seçip X hesabı üzerinden paylaşmıştır. Erdoğan Gezi Parkı Olayları ile alakalı propaganda açısından iki önemli kavram olan "dezenformasyon" ve "provokasyon" kavramlarını kullanarak konuyu iletişim üzerinden propaganda aracı haline getirmiştir. Biz de Erdoğan'ın uyguladığı iletişim propagandasını dezenformasyon ve provokasyon kavramları üzerinden 2 alt başlıkta incelemek istiyoruz.

Türkiye'de sosyal medya ortamlarında trol olgusu, özellikle Twitter'da Gezi Parkı İsyanı sırasında siyasal içerikli, manipülatif ve yanıltıcı içerik dağıtımıyla gündeme gelmiştir.³⁸⁷ Erdoğan olayların ilk günlerinden itibaren özellikle sosyal medyadaki bilgi kirliliğine atıf yapmıştır. *Dezenformasyon* kavramı "kasıtlı olarak kamuya zarar vermek veya kâr elde etmek için tasarlanmış, sunulmuş ve teşvik edilmiş her türlü

---

³⁸⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346610758823604224

³⁸⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346612067136061441

³⁸⁷ Mutlu Binark, Şule Karataş, Tuğrul Çomu ve Eray Koca. *Türkiye'de Twitter'da Trol Kültürü*, Toplum ve Bilim, sayı 135, İletişim Yayınları, 2015, s.125.

yanlış, hatalı veya yanıltıcı bilgiyi”³⁸⁸ içerir. Erdoğan yapmış olduğu birkaç paylaşımda doğrudan “dezenformasyon” kavramına başvurarak duruma dikkat çekmiştir: “Çünkü burada korkunç bir dezenformasyon var. Bunların hepsi tespit edildi”.³⁸⁹

Erdoğan bir diğer paylaşımında ise yaşanan bu dezenformasyonun kasıtlı olduğunu ifade etmiş, kapsamını ise geleneksel ve sosyal medya olarak belirlemiştir: “Gösteriler başladığı andan itibaren yurtiçi ve yurtdışındaki medyada, sosyal medyada çok tertipli bir dezenformasyon çalışması başlatıldı”.³⁹⁰

Recep Tayyip Erdoğan’ın Gezi Parkı Olaylarında yürütmüş olduğu iletişim propagandasında başvurmuş olduğu bir diğer önemli kavram ise “provokasyon” olmuştur. Karwat’a göre *provokasyon* “olayların, tutumların ve insan davranışlarının yapay olarak tetiklenmesini ve meselelerin tek taraflı olarak önyargıyla ele alınmasını bir araya getirerek muhatabın şaşırmasına, tuzağa düşürülmesine, manipüle edilmesine veya zorlanmasına neden olan davranışlar”³⁹¹ olarak tanımlanır.

Erdoğan 15 Haziran’da yapmış olduğu bir paylaşımda “Sosyal medyada sahte hesaplar üzerinden yalan haberler yayılmak suretiyle akıl almaz provokasyon gerçekleştirildi.”³⁹² Biz bunların hiçbirine aynı yöntemlerle mukabele etmedik. Çünkü biz yakıp yıkarak, yalan ve iftira ile bu yola koyulmadık”³⁹³ ifadesini kullanarak yaşananlara provokasyon kavramı üzerinden dikkat çekmiştir.

Dini propaganda bölümünde de kısaca bahsetmiş olduğumuz “Onlar milyonlarca tweet atsınlar, bizim tek bir besmelemiz oyunları bozar”³⁹⁴ paylaşımında Erdoğan bu kez

---

³⁸⁸ Deen Freelon ve Chris Wells. “Disinformation as Political Communication.” *Political Communication* 37, no. 2 (February 14, 2020): 145–156.

³⁸⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342997526133215233

³⁹⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/349459680059330560

³⁹¹ Mirosław Karwat. *Theory of Provocation in Light of Political Science*. Bern: Peter Lang International Academic Publishing Group, 2022.

³⁹² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345928726225231874

³⁹³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345928908811669504

³⁹⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348489687406612481

provokasyon kavramını doğrudan kullanmamış ancak ilginç bir karşılaştırma yapmıştır. Yapmış olduğu bu karşılaştırmada Erdoğan'ın "tweet"lere karşı dini bir sembol olan "besmele"yi konumlandırması dikkat çekici bir nokta olarak değerlendirilmelidir.

4.1.10. Hukuki Propaganda

Erdoğan'ın, Gezi Parkı Olayları hakkında propaganda yürüttüğü bir alan da hukuki propaganda alanı olmuştur. 31 Mayıs 2013'te İstanbul 6. İdare Mahkemesi tarafından Topçu Kışlası Projesi'ne karşı açılan davada, yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir.³⁹⁵ Kararın ertesi günü konuyla ilgili bir paylaşımda bulunan Erdoğan, "Bölge idare mahkemesinin yürütmeyi durdurma kararı zamanlama açısından dikkat çekici"³⁹⁶ ifadesini kullanarak kararı veren yargı mensuplarına üstü kapalı bir eleştiride bulunmuştur.

Erdoğan yapmış olduğu bir diğer paylaşımda ise "hukukun özgürlüğü" vurgusu yapmıştır: "Hükümetimizle partimizle en önemlisi milletimizle demokrasinin hukukun özgürlüklerin en güçlü savunmasını biz yaptık".³⁹⁷ Bu paylaşımından yaklaşık bir hafta sonra, olayların sona ermesinin ardından yaşanan olaylardaki sorumlularla ilgili olarak yine hukuk ve yargı yoluna başvuracağını işaret etmiştir: "Tüm bu vandallıkların hesabını yargıda soracağız. Bu yaşananları takipsiz bırakmayacağız".³⁹⁸

Daha önceki ifadelerinde Gezi Parkı'ndaki eylemleri demokrasi sınırlarının dışında olarak nitelendiren Erdoğan bir başka paylaşımında ise dolaylı olarak "hukuksuz" olduğunu itham etmiştir: "Biz, söyleyeceğimizi demokratik yollarla, hukukun bize imkan tanıdığı yerlerde söyleriz".³⁹⁹ Benzer şekilde "Milli İradeye Saygı" eylemlerine

---

³⁹⁵ "Topçu Kışlasında Yürütmeyi Durdurma Kararı". *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/topcu-kislasinda-yurutmeyi-durdurma-karari/241169> [03.06.2024]

³⁹⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340818801048289281

³⁹⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/343742050350546944

³⁹⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345927626612957185

³⁹⁹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346288162080972800

yönelik kendisine yöneltilen eleştirilere yanıt verirken “hukuk içerisinde sorumluluğu yerine getirme” vurgusu yaparak dolaylı bir şekilde yine eylemlerin “hukuksuz” olduğunu iddia etmiştir: “Bize sorumluluğunuzun gereği olarak bu mitingleri yapma diyorlar. Biz sorumluluğumuzun gereğini hukuk içerisinde yerine getiriyoruz”.⁴⁰⁰

4.1.11. Kültür Sanat Propagandası

Gezi Parkı Olaylarının sembol isimlerinden biri olan oyuncu Memet Ali Alabora'nın özellikle bir paylaşımı Erdoğan'ın olayları bir çevre duyarlılığından çok daha fazlası olarak değerlendirmesinde önemli rol oynamıştır: “Mesele sadece Gezi Parkı değil arkadaş, sen hâlâ anlamadın mı? Hadi gel. [#direngeziparki](#)”⁴⁰¹ Bu paylaşımın üzerine Erdoğan, Alabora'ya atıfla şu tweeti paylaşmıştır: “Protestoysa protestonuzu yaptınız. Legal illegal. Meseleniz ağaç dikmek midir?”⁴⁰² Erdoğan geçmişte Türkiye İş Bankası reklamında oynayan Alabora'ya sonrasında bir gönderme daha yapmıştır: “Banka reklamında oynayıp Kapitalizme karşı olanlar ne kadar solcuysa, bu sendikacılar ve örgütçüler de o kadar solcudur”.⁴⁰³

Daha sonrasında da Erdoğan, Alabora gibi eylemlere katılan birçok ünlü ismi genelleştirerek hedef almış, sorumsuz davrandıklarını ifade etmiştir: “Gazeteciyim, sanatçiyim, siyasetçiyim diyerek son derece sorumsuz şekilde nefretin, ayrımcılığın, kışkırtmanın almasını yaptılar”.⁴⁰⁴ Bu paylaşım Erdoğan'ın konuyu Kültür-Sanat bağlamında ele aldığına yönelik örnek teşkil etmektedir.

4.1.12. Sağlık Propagandası

Tayyip Erdoğan, Gezi Parkı Olayları hakkında sağlık propagandasına da başvurmuştur. 17 Haziran 2013 tarihinde DİSK, KESK, TMMOB, TTB ve TDB başta

⁴⁰⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/348052923026124800

⁴⁰¹ <https://x.com/memetalialabora/status/340177091599400960>

⁴⁰² http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341144642219298817

⁴⁰³ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346920915910668289

⁴⁰⁴ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342792739039088640

olmak üzere birçok sendika ve sivil toplum kuruluşu Gezi Parkı Olaylarına destek amacıyla 1 günlük iş bırakma eylemi yapmaya karar vermiştir. Konuyla ilgili eleştiride bulunan Erdoğan açıklamasında birçok STK'yı isim vermeden hedefe alsa da eleştirilerini özellikle Türk Tabipleri Birliği'ne yöneltmiştir. Üyeleri Türkiye genelindeki doktorların çok büyük bir kısmını oluşturan TTB'nin böyle bir çağrı yapması Erdoğan tarafından çok sert bir şekilde eleştirilmiştir. TTB'nin hedefe alınmasıyla birlikte Erdoğan, Gezi Parkı Olaylarında sağlık üzerinden propaganda yapan tek lider olmuştur:

Türkiye'de bazı STK'lar var. Dün iş bırakma eylemi yaptılar. Yaptığınız çağrı hukuka aykırı.⁴⁰⁵ Türk Tabipler Birliği sen bu eyleme nasıl gidersin. Sizin insan sevginiz nerede, sizin hasta sevginiz nerede?⁴⁰⁶ Bu tür örgütlerin üyelerinin dikkatini çekmek istiyorum. Aidatlarınızla büyüyen bu sendika ve örgütlere dikkat edin.⁴⁰⁷

4.2. Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri

Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda konu hakkında 10 farklı şekilde propaganda yürütüldüğünü görürüz. En yoğun propagandayı 21 tweet (%42.9) ile siyasi ve 11 tweet (%22.4) ile gençlik alanında yürütmüştür. Kılıçdaroğlu bunun dışında çok sınırlı sayıda da olsa dini, hukuki, dış politika, medya, güvenlik, çevre, iletişim ve kültür sanat propagandası yürütmüştür.

Kılıçdaroğlu 28 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan Gezi Parkı Olayları hakkındaki ilk paylaşımını eylemlerden üç gün sonra, 31 Mayıs 2013'te gerçekleştirmiştir. Konuyla ilgili 2013'te 19, 2014'te 18, 2015'te 1, 2016'da 3, 2017'de 2, 2018'de 4 ve 2020'de 2 adet olmak üzere toplam 49 tweet paylaşmıştır. Kılıçdaroğlu'nun bu olayla

---

⁴⁰⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346920242406109185

⁴⁰⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346920333779013632

⁴⁰⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/346920528956772352

alakalı yapmış olduğu 49 tweetlik paylaşımı 2013-2020 yılları arasındaki tüm tweetlerinin yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır.

Tablo 4.2: Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğu propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları

Propaganda Türü	Sayı	Yüzde
Siyasi	21	42.9
Gençlik	11	22.4
Dini	5	10.2
Hukuki	4	8.2
Dış Politika	2	4.1
Medya	2	4.1
Güvenlik	1	2.0
Çevre	1	2.0
İletişim	1	2.0
Kültür Sanat	1	2.0
TOPLAM	49	100

Kemal Kılıçdaroğlu'nun propaganda yürüttüğu başlıkların sayısı 10 olsa da yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere paylaşmış olduğu tweet sayısı çok düşük seviyededir. Siyasi ve gençlik propagandasının dışında kalan 8 propaganda türünde toplam 18 tweeti bulunan Kılıçdaroğlu'nun paylaşmış olduğu bu tweetlerin de büyük bir çoğunluğu Erdoğan'a yönelik eleştirilerden oluşmaktadır. Ancak içlerinde barındırılan küçük birtakım detaylardan ötürü bu tweetleri ayrı başlıklarda ele alıp ayrı birer propaganda türü olarak ele almaya çalıştık.

4.2.1. Siyasi Propaganda

Kendini sosyal demokrat bir parti⁴⁰⁸ olarak tanımlayan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü siyasi propagandaya baktığımızda demokrasi vurgusunun ön planda olması beklenen bir durumdur. Kılıçdaroğlu ilk olarak 9 adayın yarıştığı CHP'nin TBMM Grup Başkanvekilliği seçimi üzerinden “demokrasi” hatırlatmasında bulunmuştur: “Demokrasinin ne olduğunu merak edenler, CHP grubunun hür iradesiyle yaptığı seçimlere bakabilirler. Arkadaşlarımı kutluyorum”.⁴⁰⁹

2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinden üç hafta önce yapmış olduğu paylaşımında “sandık” ifadesi ile demokrasi mesajı veren Kılıçdaroğlu, gerekçe olarak “çocukların düşünce özgürlüğü nedeniyle öldürülmemesi”ni vurgulamış ve isim vermeden Gezi Parkı eylemleri sırasında hayatını kaybeden gençleri hatırlatmıştır: “Sandığa sadece kendiniz için değil, gelecekte tertemiz çocuklarınız düşünceleri yüzünden öldürülmesin diye de gitmelisiniz”⁴¹⁰

Kemal Kılıçdaroğlu eylemlerin dördüncü yıldönümünde, 30 Mayıs 2017 tarihinde yapmış olduğu paylaşımında Gezi Parkı'ndaki “direnışı”, “80 sonrasındaki” en demokratik hareket olarak tanımlamıştır. Burada Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı'ndaki protestoları 28 Şubat sürecindeki eylemler ile isim vermeden karşılaştırdığı çıkarımı yapılabilir: “Gezi direnişi, 80 sonrası dönemin en demokratik, barışçı ve birleştirici hareketiydi. Haksızlığa karşı susmamayı hatırlatanlara selam olsun”.⁴¹¹

24 Haziran 2018'de gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nin hemen öncesinde, Gezi Parkı Olayları'nın beşinci yıldönümünde Kılıçdaroğlu yine Gezi Parkı eylemlerinin demokratik bir hareket oluşu üzerinden bir siyasi propaganda yürütmüştür. Yapmış olduğu paylaşımında “Gezi Parkı” ile birlikte doğrudan “24 Haziran” ifadesini kullanması ve bunu #MilletİçinGeliyoruz hashtagiyle paylaşması diğer paylaşımlarından ayrı olarak not edilmelidir. Zira bu paylaşım Gezi Parkı Olaylarını çok açık bir şekilde siyasi propaganda aracı haline getirmiş olduğu ilk örnek

---

⁴⁰⁸ <https://chp.org.tr/chp-tarihi>

⁴⁰⁹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/350268604723376129>

⁴¹⁰ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/491133772528484352>

⁴¹¹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/869446044551172096>

olarak sayılabilir: “Gezi direnişi; dayanışmaya, barışa, kardeşliğe ve demokrasiye adanmış bir millet hareketiydi, tüm farklılıklarımızla bu ülkede birlikte yaşama hayalimizdi. Umudumuzu tüketmedik! 5. yıl dönümünde Gezi’nin aydınlığıyla 24 Haziran’da karanlığı yıkmaya geliyoruz. #MilletİçinGeliyoruz”⁴¹²

Kemal Kılıçdaroğlu 23 Aralık 2018’de Erdoğan tarafından Gezi Parkı Olayları üzerinden hedef alınmıştır. Açıklamasında Gezi Parkı Eylemlerini hatırlatan Erdoğan, Kılıçdaroğlu’na yaşanan hendek olayları üzerinden bazı suçlamalar yöneltmiştir: “Gezi Parkı’ndaki 12 ağacın taşınması bahane edilerek sokak üzerinden ekonomimiz hedef alındı... Esnafımızın dükkanlarını yağmaladılar, polisimize kurşun sıktılar, belediye otobüslerini yakıp yıktılar. Sen ana muhalefetin başında olsan ne yazar... Güneydoğu’da o hendekleri açanlar neyse, ana muhalefetin başı da odur”.⁴¹³ Kılıçdaroğlu, bu ifadelerle karşı akşam saatlerinde Twitter (X) hesabı üzerinden cevap vermiş ve burada da Gezi Parkı eylemlerinin “barışçıl bir demokrasi hareketi” olduğu vurgusunu tekrarlamıştır: “Ülkemiz, kutuplaştırıcı ve ayrıştırıcı dilden çok yoruldu! Cumhurbaşkanlığı koltuğunu işgal eden zat ısrarla Gezi direnişini terörize etmeye çalışıyor. Gezi direnişi, doğru olmayan bilgilerle ucuz siyasetine malzeme edilemeyecek kadar onurlu ve barışçıl bir demokrasi hareketidir”.⁴¹⁴

Kemal Kılıçdaroğlu’nun Gezi Parkı eylemlerini siyasi propaganda aracı olarak kullanırken sıklıkla Erdoğan ve AK Parti eleştirisi üzerinden bu tip propaganda yürütmüştür. Olayların ilk günlerinde 1 Haziran 2013 tarihinde Erdoğan’a yönelik “diktatör” ifadesini kullanan Kılıçdaroğlu, propaganda yürütürken toplumda yaşandığını ifade ettiği “baskı ve zulüm” üzerinden iktidar eleştirisinde de bulunmuştur: “Halkın gücü diktatörün zulmünü yenecektir. Baskıya ve zulme meydan okuyan herkesi Taksim’e çağırıyorum”.⁴¹⁵

---

⁴¹² <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/1001915955977621507>

⁴¹³ “Erdoğan: Sanatçı Müsveddeleri Beni İpe Götürecekmiş! Bunun Bedelini Ödeyecekler”. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/erdogan-sanatci-musveddeleri-beni-ipe-goturecekmis-bunun-bedelini-odeyecekler-2270059> [22.09.2024]

⁴¹⁴ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/1076915608418164737>

⁴¹⁵ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/340772790498111490>

16 Haziran'da yaptığı bir başka paylaşımda ise doğrudan “diktatör” ifadesini kullanmasa da Erdoğan'ı tarihteki en önemli diktatör liderler arasında sayılan Adolf Hitler'le kıyaslamıştır: “Bir şehri gaz odasına çevirmek Hitler'in bile aklına gelmemiştir”.⁴¹⁶ Kılıçdaroğlu, Gezi Parkı eylemleri sırasında polisin göz yaşartıcı gaz bombası kullanmasını Erdoğan'ın bir planı olarak lanse etmiş ve bu uygulamayı Hitler'in II. Dünya Savaşı'nda idam amaçlı kurduğu “gaz odaları”na benzetmiştir.

Kılıçdaroğlu olayları devam ederken 26 Haziran'da yapmış olduğu bir diğer paylaşımında Erdoğan'ı mizahi bir şekilde eleştirmiştir. Kılıçdaroğlu dünya çocuk edebiyatının klasiklerinden olan *Alice Harikalar Diyarında* kitabının ismi üzerinden bir kelime oyunu ile Erdoğan'a eleştiride bulunmuştur: “Herkes AKP'ye oy versin, herkes senin gibi olsun, kimse ses çıkarmasın istiyorsun; ama burası Recep Harikalar Diyarı değil”.⁴¹⁷ Ancak Kılıçdaroğlu'nun iddia ettiği gibi Erdoğan'ın “herkesin AKP'ye oy vermesi”, “herkesin kendisi gibi olması” ve “kimsenin ses çıkarmaması” gibi istekleri olduğuna dair iddiaları herhangi bir temele dayanmamaktadır.

Kılıçdaroğlu bir diğer paylaşımında AK Parti'nin 2002 seçimlerini kazanmasına rağmen Erdoğan'ın siyasi yasağı nedeniyle milletvekili seçilememesini hatırlatmıştır: “CHP demokrasisi, Erdoğan'a seçilme hakkı kazandırmıştı. Kendisi bugün, seçilmiş vekilleri tutsak edip, palayla ileri demokrasisini sağlıyor”.⁴¹⁸ O dönem anayasa değişikliği teklifi için gereken üçte iki çoğunluk (367 oy) CHP'nin desteğiyle sağlanabilmiştir. Verilen bu desteği “CHP demokrasisi” şeklinde ifade eden Kılıçdaroğlu, Gezi Parkı eylemleri üzerinden Ergenekon Davası nedeniyle tutuklu olan CHP milletvekilleri Prof. Dr. Mehmet Haberal, Mustafa Balbay ve Sinan Aygün'ü de hatırlatmıştır.

Kemal Kılıçdaroğlu o dönemki CHP Genel Başkan Yardımcısı Haluk Koç'un düşününe nikah şahidi olarak katılmış ve evlilik cüzdanını takdim ederken “Sizlerden çapulcular bekliyorum” diyerek esprili şekilde çocuk temennisini Erdoğan'ın Gezi Parkı eylemcileri için kullandığı “çapulcu” kelimesi üzerinden iletmiştir. O dönem Başbakan Yardımcısı olan Bülent Arınç ise kullanılan esprili ifadeye karşı

---

⁴¹⁶ <http://twitter.com/kilicdaroglu/status/346209116638822400>

⁴¹⁷ <http://twitter.com/kilicdaroglu/status/349777875282558977>

⁴¹⁸ <http://twitter.com/kilicdaroglu/status/354901303899586562>

Kılıçdaroğlu'na sert bir tepki göstermiştir: “Siz böyle giderseniz, bırakınız genel başkanlıkta kalmayı, o bile şüpheli, ama kesinlikle iktidar partisi olamaz, Başbakan da olamazsınız ve emin olun bu zihniyetle sizi Tunceli'nin Ovacık'ın da bir köyde muhtar bile yapmazlar”.⁴¹⁹ Bu ifadeye karşı hem Haluk Koç hem de Kemal Kılıçdaroğlu aynı gün içerisinde Arınç'a yanıt vermiştir. Kılıçdaroğlu Twitter (X) hesabından yapmış olduğu paylaşımda Bülent Arınç'a “zekâ düzeyinin sınırlı olduğu” ifadesini kullanarak hakaret kabul edilebilecek bir tonda yanıt vermiştir: “Espri yeteneği olmayanların zeka düzeyleri sınırlıdır. Bu açıdan Sayın Arınç'ın eleştirisini anlıyoruz”.⁴²⁰

İstanbul Valiliği 1 Mayıs 2014'teki İşçi Bayramı kutlamalarının güvenlik gerekçesiyle Taksim'de yapılmasına izin vermemiştir. Ancak yaşanan olaylar sonucu 142 kişinin gözaltına alınması üzerine Kılıçdaroğlu Gezi Parkı'nda hükümetin “gençlerden korktuğunu” iddia ederek hatırlatmada bulunmuştur: “Gençlerimizden korkan hükümet, şimdi de emekçilerimizden korkuyor. 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda yapılan bu haksız müdahaleyi kınıyorum.”⁴²¹

Kemal Kılıçdaroğlu 2014'teki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yaklaşık bir ay öncesinde yaptığı paylaşımda Erdoğan'ı Gezi Parkı'nda ölen gençlerin “ölüm emrini vermek” ile suçlamıştır: “Hırsı uğruna, gencecik evlatlarımızın ölüm emrini veren kişinin, Cumhurbaşkanlığı koltuğunda ülkeyi huzura kavuşturacağına inanıyor musunuz?”⁴²² Burada Kılıçdaroğlu'nun iddiasını Erdoğan'ın 23 Haziran 2013'te kullanmış olduğu “Polise talimatı kim verdi?” diyorlar. Ben verdim, evet ben verdim”⁴²³ ifadesine dayandırdığı çıkarımı yapılabilir.

2 Haziran 2013'te Eskişehir'deki Gezi Parkı protestoları sırasında düzenlenen yürüyüşe güvenlik güçlerinin müdahale etmesinin ardından halk ara sokaklara

---

⁴¹⁹ “Koç: Ne Yazık Ki Sayın Arınç Espriyi Anlamamış”. *Cumhuriyet*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/koc-ne-yazik-ki-sayin-arinc-espriyi-anlamamis-429522> [28.08.2024]

⁴²⁰ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/348864544585678850>

⁴²¹ <https://x.com/kilicdarogluk/status/461790571129217024>

⁴²² <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/489479113066164224>

⁴²³ “Erdoğan: Polise Talimatı Veren Benim”. *BBC Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130623_erdogan_erzurum [11.08.2024]

dağılmıştır. O tarihte 19 yaşında ve Anadolu Üniversitesi 1. sınıf öğrencisi olan Ali İsmail Korkmaz, birkaç polis ve esnaf grubu tarafından üç kez darp edilmiştir. Saldırının ardından 38 gün komada kalan Korkmaz, 10 Temmuz 2013'te hayatını kaybetmiştir. Gezi Parkı Olayları'nın sembol isimlerinden biri haline gelen Ali İsmail Korkmaz'ın ölümünden 4.5 ay sonra, 30 Kasım 2013'te Eskişehir'de heykeli dikilmiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu, Ali İsmail Korkmaz'ın ölümünden iki gün sonra 12 Temmuz'da yaptığı paylaşımda Korkmaz'ın katili olarak suçladığı AK Parti iktidarını hedefine almıştır. Burada Korkmaz'ı öldüren polisleri “devletin kolluk kuvveti” yerine “iktidarın kolluk kuvveti” olarak konumlandırması önemlidir: “Özgürlük ve insanlık için direnen Ali İsmail Korkmaz'ın katili iktidardır. Onlar, Ali İsmail'i öldürdü; bize de bundan sonra yaşatmak düşer”.⁴²⁴

Korkmaz'ın birinci ölüm yıldönümü olan 10 Temmuz 2014 tarihi, 10 Ağustos'taki Cumhurbaşkanlığı Seçimleri döneminden tam 1 ay öncesine tekabül etmektedir. Kılıçdaroğlu yaptığı paylaşımda “yarınları bir genç olarak onun istediği gibi yapmak” ve “haksızlıklara karşı durmak” vurgularında bulunduğu gençliğe ek olarak bir siyasi propaganda örneği olarak da kabul edilebilir: “Güzel yarınlar için, haksızlıklara karşı dimdik durdu. Göremediği yarınları onun istediği gibi yapmak boynumuzun borcu. Ali İsmail Korkmaz”.⁴²⁵

Kılıçdaroğlu 24 Haziran 2018'de gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinden iki hafta sonra yapmış olduğu Ali İsmail Korkmaz'ı anma paylaşımında ise parti olarak Muharrem İnce'yi aday gösterdiği ve kaybedilen seçime atıf yapmıştır. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi için “Saray” ifadesini kullanan Kılıçdaroğlu, “nefret rejimi” benzetmesi üzerinden AK Parti hükümetini eleştirmiştir: “5 yıl oldu! Acısı hala yüreğimizde taze... Ali İsmail Korkmaz, inşa edilen nefret rejiminin kurbanlarından. Dünyanın hiçbir sarayı, hiçbir makamı #AliİsmailKorkmaz'ın gülümsemesinden ve hayatından değerli değildir! Nefret rejimine karşı mücadele etmek benim namus borcumdur”.⁴²⁶

---

⁴²⁴ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/355596432574648320>

⁴²⁵ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/487126661708521473>

⁴²⁶ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/1016641536505925632>

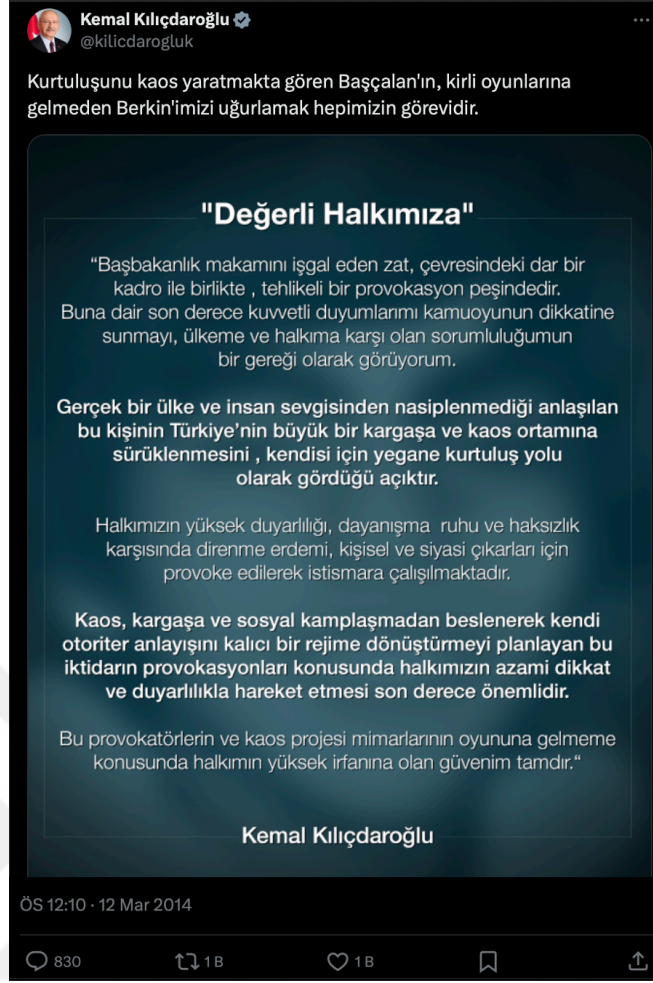
2019 yılında Twitter (X) hesabı üzerinden Korkmaz'ı anan bir paylaşım yapmayan Kılıçdaroğlu, 2020'deki paylaşımında 2018'dekine çok benzer bir içerik paylaşmış, yine “saray”, “makam” ve “nefret rejimi” vurgularını tekrar ederek siyasi propagandayı sürdürmüştür: “Dünyanın hiçbir sarayı, hiçbir makamı #AliİsmailKorkmaz'ın gülümsemesinden ve yaşamından değerli değildi! İnşa edilen bu nefret rejimine karşı mücadelem, fidanlarımızın gülüşleri sadece fotoğraflarda kalmasın diyedir. Sevgiyle anıyorum”.⁴²⁷

Kılıçdaroğlu'nun siyasi propaganda yürütmüş olduğu bir diğer konu Berkin Elvan olmuştur. Gezi Parkı Olayları devam ederken 16 Haziran'da Okmeydanı'nda göz yaşartıcı gaz kapsülünün başına isabet etmesi sonucu o tarihte 14 yaşında olan Berkin Elvan ağır yaralanmıştır. Yaklaşık 9 ay komada kalan Elvan 11 Mart 2014'te hayatını kaybetmiştir. Kılıçdaroğlu paylaşmış olduğu tweet metninde Berkin Elvan'ın cenazesinde yaşanabilecek olası bir provokasyona karşı takipçilerini uarmıştır: “Kurtuluşunu kaos yaratmakta gören Başçalan'ın, kirli oyunlarına gelmeden Berkin'imizi uğurlamak hepimizin görevidir”.⁴²⁸ Kılıçdaroğlu'nun paylaştığı tweette yer alan görselde detaylı bir açıklama metni bulunmakta olup arka plan olarak ise Berkin Elvan'ın flu bir fotoğrafı kullanılmıştır:

---

⁴²⁷ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/1281513138370883585>

⁴²⁸ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/443690607253262336>

Şekil 4.2: Kemal Kılıçdaroğlu'nun 12 Mart 2014 tarihli tweetindeki görsel açıklama metni

Kılıçdaroğlu burada Erdoğan'ı eleştirirken "Başçalan" ifadesini kullanarak Gezi Parkı Olaylarından 6 ay sonra gerçekleşen 17-25 Aralık Soruşturmasına gönderme yapmıştır. Kılıçdaroğlu'nun burada kullanmış olduğu "Başçalan" kelimesi 17-25 Aralık Soruşturmasının ardından Erdoğan ve hükümete dair birçok ses kaydını paylaşan anonim YouTube hesabının kullanıcı adıdır. Ancak Kılıçdaroğlu'nun bu ifadeyi kullanması yalnızca 17-25 Aralık Soruşturmasına gönderme olarak değil ayrıca Erdoğan'a yönelik bir kelime oyunu ile hakaret olarak da değerlendirilebilir.

Kemal Kılıçdaroğlu Berkin Elvan'ın cenazesinden iki gün sonra yapmış olduğu bir diğer paylaşımda ise Elvan ailesinin acısına vurgu yapmıştır: "Bu ülkenin evlatları ölüyor. Biliyorsunuz ki ortada evladını kaybetmiş bir ailenin acısından daha gerçek bir

şey olamaz”.⁴²⁹ Ancak Kılıçdaroğlu’nun burada kullandığı “bu ülkenin evlatları ölüyor” ifadesi o dönem Çözüm Süreci’ne karşı çıktığı için eleştirilere konu olmuştur.

16 Nisan 2017’de gerçekleşen Anayasa değişikliği referandumunun bir ay öncesinde, aynı zamanda Berkin Elvan’ın üçüncü ölüm yıldönümünde “demokrasi” hatırlatması yapan Kılıçdaroğlu böylece Elvan üzerinden bir siyasi propaganda yürütmüştür: “Berkin umut dolu gözleriyle hep 14 yaşında kalacak... Demokrasi, özgürlük ve huzur dolu günler sana olan borcumuzdur güzel kalpli çocuk”.⁴³⁰

Benzer şekilde 24 Haziran 2018’deki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden 3.5 ay önce ve aynı zamanda Elvan’ın dördüncü ölüm yıldönümünde paylaştığı tweetindeki ilk anma cümlesinin ardındaki ifadeleri bir siyasi propaganda örneği içermektedir: “Umut dolu gözlerinle hep 14 yaşında kalacaksın güzel kalpli çocuk... Herkesin bu ülkenin caddelerinde, sokaklarında, meydanlarında, parklarında, özgürce, huzur içinde gezebilecekleri günler Berkin Elvan’a olan borcumuzdur”.⁴³¹ Burada Kılıçdaroğlu toplumda bulunmadığını iddia ettiği “özgürlük” ve “huzur”u Berkin Elvan’a ödenmesi gereken birer borç olarak tanımlamıştır. Burada Kılıçdaroğlu doğrudan bir siyasi vaat türünde bir ifade kullanmasa da kastetmiş olduğu “borcun” ödenebilmesinin yolu CHP’nin iktidara gelmesidir.

4.2.2. Gençlik Propagandası

Kemal Kılıçdaroğlu’nun Gezi Parkı Olayları hakkında en yoğun yürüttüğü ikinci propaganda gençlik alanında olmuştur. Çevre hassasiyetiyle başlayıp iktidara karşı bir eyleme dönüşen ve gençlerin ön planda olduğu Gezi Parkı protestolarında ana muhalefet lideri olarak gençlik üzerinden propaganda yürütmesi kendi içinde tutarlı bir politika olarak değerlendirilebilir. Kılıçdaroğlu’nun gençlik propagandası yürütürken yaptığı paylaşımları incelediğimizde özellikle hayatını kaybeden gençler hakkında birçok içerik dikkat çekmektedir. Burada bir örnekle yetinip detayları daha sonraki alt başlıklarda vermek istiyoruz.

---

⁴²⁹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/444554859778695168>

⁴³⁰ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/840461467195473921>

⁴³¹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/972798463309156353>

Gezi Parkı Olayları esnasında hayatını kaybedenler için parkta bulunan süs havuzunun yanında sembolik bir anıt mezar oluşturulmuştur. Daha önce belediye yetkilileri tarafından bir kez daha kaldırıp sonrasında tekrar yerine konulan anıt 28 Temmuz tarihinde temelli olarak ortadan kaldırılmış, hayatını kaybedenlerin isimlerinin bulunduğu taşlar ise çöp kamyonuna atılmıştır.⁴³² Kılıçdaroğlu anıtın ikinci kez kaldırılmasının ardından 30 Temmuz'da yapmış olduğu paylaşımında isim vermeden iktidarı “ellerini çocukların kanlarıyla bulamak” ile suçlamıştır: “Ellerine o çocukların kanlarını buladıkları yetmedi, şimdi de Gezi Parkı'na yapılan anıtlarına göz dikmişler”.⁴³³

Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları sürecinde gençlik propagandası yürüttüğü paylaşımlar Ali İsmail Korkmaz, Berkin Elvan, Erdoğan eleştirisi ve sonraki yıllardan yapılan atıflar olmak üzere 4 alt başlıkta incelenebilir.

Kılıçdaroğlu birinci, ikinci, beşinci ve yedinci ölüm yıldönümlerinde Ali İsmail Korkmaz'ı Twitter (X) hesabı üzerinden yaptığı paylaşımlarla anmıştır. Ancak bu paylaşımlardan yalnızca biri gençlik propagandası olarak tasnif edilebilmektedir. Zira Kılıçdaroğlu'nun Ali İsmail Korkmaz'ı ölüm yıldönümlerinde andığı diğer paylaşımları iktidar eleştirisi temasıyla yapıldığından siyasi propaganda kısmında ele alınmıştır. Kılıçdaroğlu 10 Temmuz 2015'te yapmış olduğu anma paylaşımında Korkmaz'ın gençliğine vurgu yaparak “Hep 19 yaşında kalacak tertemiz bir genç, Ali İsmail Korkmaz... Haince öldürülüşünün 2. yılında evladımızı sevgiyle anıyorum”⁴³⁴ ifadelerini kullanmıştır.

Kemal Kılıçdaroğlu, Berkin Elvan'ın vefatından bir gün önce yapmış olduğu paylaşımında “pes etmeme” temennisinde bulunmuştur: “Berkin Elvan tam 268 gündür, tüm gücüyle yaşam mücadelesine devam ediyor! Ailenin, halkının sana ihtiyacı var. Sakın pes etme Berkin”.⁴³⁵

---

⁴³² “Gezi Parkı Kapatıldı, Yurttaşlar Gözaltına Alındı!”. *Cumhuriyet*. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/gezi-parki-kapatildi-yurttaslar-gozaltina-alindi-436484> [21.09.2024]

⁴³³ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/362159807102332929>

⁴³⁴ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/619444052166082560>

⁴³⁵ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/442973309882621952>

Kemal Kılıçdaroğlu, Berkin Elvan'ın hayatını kaybetmesinin ardından bir başsağlığı mesajı yayınlamıştır. Mesajında “her evde yas olduğunu” ifade eden Kılıçdaroğlu, tüm Türkiye'ye başsağlığı dilemiştir: “Bugün her evde yas var. Bugün hepimiz 15 yaşındaki evladımızı kaybettik, Berkin Elvan'ı kaybettik. Tüm Türkiye'nin başı sağ olsun”.⁴³⁶

Kılıçdaroğlu, Elvan'ın ölüm yıldönümlerinde Twitter (X) hesabı üzerinden anma konulu tweetler paylaşmıştır. Ancak bu paylaşımlardan yalnızca biri gençlik propagandası olarak tasnif edilebilmektedir. Zira Kılıçdaroğlu'nun tıpkı Ali İsmail Korkmaz gibi Berkin Elvan'ı da ölüm yıldönümlerinde andığı diğer paylaşımları iktidar eleştirisi temasıyla yapıldığından siyasi propaganda bölümünde incelenmiştir. Kılıçdaroğlu 11 Mart 2016'da yapmış olduğu paylaşımında “çocuklar” üzerinden Elvan'ı anarak bir gençlik propagandası yürütmüştür: “Çocuklar geleceğe dair en büyük umudumuz olsun, fotoğraflarını her gördüğümüzde yüreğimizi sızlatmasın. Berkin Elvan hep 15 yaşında”.⁴³⁷

Kemal Kılıçdaroğlu Gezi Parkı Olayları süresince birçok propaganda türünde olduğu gibi gençlik propagandası yaparken de Erdoğan'a yönelik eleştiriler içeren tweetler paylaşmıştır. Kılıçdaroğlu 11 Haziran'da yaptığı bir paylaşımında Erdoğan'ın üslubuna atıf yaparak onu “şiddet dili” kullanmak ile suçlamıştır: “Başbakan, gençlere 'Anladığınız dilden konuşacağım' diyor. Gençler sevgi, sen ise şiddet dilini kullanıyorsun. Sen, onların dilini bilmezsin”.⁴³⁸

Kılıçdaroğlu 19 Haziran'da yapmış olduğu bir diğer paylaşımında ise “Şu sıralar Başbakan'ın kafasının içinde milyonlarca kez dönen söz: ‘Şu gençler olmasa bu ülkeyi ne güzel yönetirim’”⁴³⁹ ifadesini kullanmıştır. Burada kullanmış olduğu sözün aslı “Şu mektepler olmasa maarifi ne güzel idare ederdim” şeklindedir. İroni içeren bu ifadenin Osmanlı'da II. Abdülhamid döneminde Maarif Nazırlığı (bugünkü adıyla Milli Eğitim

---

⁴³⁶ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/443301123961942016>

⁴³⁷ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/708258130501705729>

⁴³⁸ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/344540294936682496>

⁴³⁹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/347261859059097600>

Bakanlığı) görevini üstlenen Emrullah Efendi, Haşim Paşa veya Zühtü Paşa'ya ait olduğuna dair ihtilaf bulunmaktadır.⁴⁴⁰

Kemal Kılıçdaroğlu CHP'nin yüzde 25,6'lık oy oranı ile ikinci parti olduğu 2014 yerel seçimlerinden beş gün sonra yapmış olduğu paylaşımında Gezi Parkı Olayları sonrasında “gençlerin Türkiye'ye bir ders verdiği” vurgusunu yapmıştır. Paylaşım seçimlerin sonrasında ve yoğun bir şekilde “gençlik” vurgusuyla yapıldığı için bu içerikler bir siyasi propaganda olarak değil gençlik propagandası olarak tasnif edilmiştir:

Gezi Parkı ve sonrasında gelişen olaylarda gençler, Türkiye'ye büyük bir ders verdi. Gençler, Türkiye'nin gidişatından memnun değil...⁴⁴¹ Biz CHP olarak, gençlerimizin gücüne inanıyor ve değişime açık olduğumuzu belirtmek istiyoruz. Tüm gençlerimizi kucaklamaya hazırız.⁴⁴² 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri sonrası hilenin değil, doğrunun kazanması için gece gündüz bize destek veren gençlerimiz ile gurur duyuyoruz.⁴⁴³

Son olarak Kılıçdaroğlu, eylemlerin üçüncü yıl dönümünde 31 Mayıs 2016'da yapmış olduğu bir diğer paylaşımında Gezi Parkı Olayları ile ulaştığını iddia ettiği “başarı”nın kaynağını “gençler” olarak belirlemiş, bu ilişkilendirmesiyle de bir gençlik propagandası örneği sergilemiştir: “Haksızlığa karşı tek yürek olunabildiğini, Gezi'de tüm dünyaya gösteren gençlerimize, adaletli bir Türkiye için söz veriyorum”.⁴⁴⁴

---

⁴⁴⁰ “Şu Mektepler Olmasa Maarifi Ne Güzel İdare Ederdim” Sözü'nün Sahibini ve Amacını Yanlış Anlayan Yazarlar”. *Malumatfuruş*. <https://www.malumatfurus.org/su-mektepler-olmasa-maarifi-ne-guzel-idare-ederdim-sozunun-sahibini-ve-amacini-yanlis-anlayan-yazarlar/> [07.09.2024]

⁴⁴¹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/452058880345112577>

⁴⁴² <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/452059059265753088>

⁴⁴³ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/452059206611664896>

⁴⁴⁴ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/737683403483549696>

4.2.3. Dini Propaganda

Kılıçdaroğlu'nun yürütmüş olduğu dini propaganda temelde Erdoğan eleştirisi üzerinden olsa da iki konuyu ayrı başlıkta incelemek istedik.

Kemal Kılıçdaroğlu, Erdoğan'ı özellikle Milli İradeye Saygı mitinglerinde kullanmış olduğu dini kelime ve kavramlar üzerinden eleştirmiştir. Kılıçdaroğlu 3 Temmuz 2013'te yapmış olduğu bir paylaşımında “Artık herkes Başbakan'ın cami, başörtüsü, din, mezhep provokasyonlarından sıkıldı. Hatta Başbakan'ın ağzını açmasından dahi sıkıldı”⁴⁴⁵ ifadelerini kullanmıştır. Burada Kılıçdaroğlu, Erdoğan'ın yürütmüş olduğu dini propagandayı bir provokasyon olarak tanımlamış ve milletin bu durumdan “sıkıldığını” herhangi bir delile dayandırmadan iddia etmiştir.

Kılıçdaroğlu bir diğer paylaşımında ise Gezi Parkı Olayları'nın hemen öncesinde TBMM Genel Kurulu'ndan geçen alkol düzenlemesine isim belirtmeden bir gönderme yapmıştır: “İnancı, kimliği, yaşam tarzını sorgulayan ve siyasete malzeme yapan diktatöre Gezi ruhu dur dedi. Bu ruh dünyaya örnek, bizlere umut oldu”.⁴⁴⁶ Paylaşımında Tayyip Erdoğan için bir kez daha “diktatör” ifadesini kullanan Kılıçdaroğlu, ayrıca Erdoğan'ı “inançları sorgulama” ve “siyasete malzeme yapma” ile suçlayarak bir nevi yürütmüş olduğu propaganda şeklini eleştirmiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları sürecinde Erdoğan eleştirisini temele alan dini propaganda yürütürken ele almış olduğu en önemli konulardan biri “Kabataş Saldırısı”dır. Detaylarını Recep Tayyip Erdoğan bölümünde verdiğimiz olay hakkında kamuoyuyla net bir görüntü veya delil paylaşılmadığı için bu olay muhalefet tarafından “Kabataş Yalanı” olarak telaffuz edilmiştir. Kılıçdaroğlu yaptığı bir paylaşımında Erdoğan'ı bu yalana destek vermekle suçlamış ve Gezi Parkı Olaylarında hayatlarını kaybeden gençlerin isimlerini “gerçek” olarak kategorize etmiştir: “Kabataş yalanından utandıysan eğer biraz da gerçeklerden bahsedelim mi Erdoğan? Ahmet, Ali İsmail, Ethem, Abdullah, Mehmet, Medeni...”⁴⁴⁷

Kılıçdaroğlu 19 Şubat 2014'te yapmış olduğu bir başka paylaşımında ise Erdoğan'ı 17-25 Aralık Soruşturması üzerinden eleştirirken Gezi Parkı eylemlerini ve süreçte

⁴⁴⁵ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/352359713381433344>

⁴⁴⁶ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/737682957801029632>

⁴⁴⁷ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/434282337061195777>

Erdoğan'ın sahiplendiği “Kabataş” konusunu hatırlatmıştır: “Gezi olayları gibi hassas bir dönemde Kabataş yalanını söyleyebilen bir insanın, yolsuzluk sürecinde doğru söylediğine kim inanabilir?”⁴⁴⁸ Burada Kılıçdaroğlu Erdoğan'ı doğrudan yalancılıkla suçlamıştır.

Recep Tayyip Erdoğan bölümünde detaylı ele aldığımız üzere 3 Haziran 2013 günü *Yeni Şafak* gazetesinde “Sığındıkları Camide İçki İçmişler” başlığıyla yayınlanan haber toplumda geniş yer bulmuştur. Gezi Parkı Olayları sürecinde Beşiktaş'taki Valide Sultan Camii'nin 20 yıllık müezzini olan Fuat Yıldırım bu iddiayı reddeden bir açıklama yapmış ve “Ben camide içki içen görmedim, din adamıyım yalan söyleyemem”⁴⁴⁹ ifadelerini kullanmıştır.

Müezzin Fuat Yıldırım olaylardan üç ay sonra Başakşehir'deki Kayabaşı mahallesine müezzin olarak tayin edilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı konuyla ilgili 21 Eylül'de yapmış olduğu açıklamada bunun “teftiş sürecinin selameti için geçici görevlendirme”⁴⁵⁰ olduğunu ifade etmiştir. Ancak Kemal Kılıçdaroğlu 25 Eylül'de bu konunun bir “sürgün” olduğunu ifade eden bir paylaşımında bulunmuş, sorumlu olarak ise Erdoğan'ı belirlemiştir: “Ben din adamıyım yalan söyleyemem” dediği için sürgün edilen bir insanın vebali Recep Tayyip Erdoğan'ın boynundadır”.⁴⁵¹

Daha sonrasında yapılan bu geçici görevlendirmeye itiraz edip dava açan Yıldırım, Karaköy'deki Arap Camii'nin müezzini olarak tayin edilmiştir.⁴⁵² 14 Mayıs 2023'teki Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği seçimlerinde CHP'den İstanbul 2'nci bölge

---

⁴⁴⁸ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/436109584399208448>

⁴⁴⁹ “O Müezzin Konuştu: Din Adamıyım Yalan Söyleyemem”. *Sol Haber*. <https://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/o-muezzin-konustu-din-adamiyim-yalan-soyleyemem-haberi-75336> [30.09.2024]

⁴⁵⁰ “Diyanet'ten Bezmialem Camisi Açıklaması: Sürgün Değil Geçici Görev”. *T24*. <https://t24.com.tr/haber/diyanetten-bezmialem-camisi-aciklamasi-surgun-degil-gecici-gorev,240148> [06.07.2024]

⁴⁵¹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/382929052900016128>

⁴⁵² “O Müezzin İkinci Kez Tayin Oldu”. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/o-muezzin-ikinci-kez-tayin-oldu-24937462> [30.09.2024]

10'uncu sıradan aday olan Fuat Yıldırım yeterli oy oranına ulaşamadığından TBMM'ye girememiştir.

4.2.4. Hukuki Propaganda

Bingöl'de 16 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz iddiasıyla yargılanan 5 uzman çavuş 19 Haziran 2013'te serbest kalmıştır. Bu olaydan dört gün sonra, 23 Haziran'da ise Ankara Dikmen'deki Gezi Parkı protestoları sırasında 10 yaşında bir çocuk gözaltına alınmıştır. 24 Haziran'da ise Ethem Sarısülük'ün ölümüne neden olduğu iddiasıyla yargılanan polis memuru Ahmet Şahbaz adli kontrol şartıyla serbest bırakılmıştır. Kılıçdaroğlu 27 Haziran'da yapmış olduğu paylaşımda bu üç durumu da aynı tweet üzerinden eleştiren bir hukuki propaganda yürütmüştür: “Türkiye'de adalet; 10 yaşındaki bir çocuğun hapse girerken, tecavüzcü ve katilin dışarıda serbestçe gezmesidir”.⁴⁵³

Ali İsmail Korkmaz davasının görülmeye başladığı 3 Şubat 2014'te de Kemal Kılıçdaroğlu Twitter (X) hesabından bir açıklamada bulunmuştur. Korkmaz'ın tekme ile öldürülmesini hatırlatan Kılıçdaroğlu, ona atılan tekmeleri “adalete atılan tekmeler” olarak tanımlamış ve davanın görüldüğü günde hukuki propagandaya başvurmuştur: “Ali İsmail Korkmaz... Daha 19 yaşında, düşlerinde özgür dünya...⁴⁵⁴ Ali İsmail Korkmaz'a atılan her tekme adalete atılan tekmedir. Biz 19 yaşında hükümeti korkutan o cesur çocuğu unutmamak, unutturmayacağız”.⁴⁵⁵ Burada Kılıçdaroğlu'nun yapmış olduğu “adalete tekme atma” benzetmesiyle Korkmaz'a tekme atan polislerin bir nevi yargısız infazda bulunarak hukuki sürece aykırı davrandıkları ima edilmiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinden yaklaşık 1 ay önce yapmış olduğu paylaşımda “Hırsıza çal, polise öldür, hakime tutukla emrini veren biri Türkiye'nin Cumhurbaşkanı olamaz”.⁴⁵⁶ ifadesini kullanmıştır. Kılıçdaroğlu'nun “hırsıza çal” ifadesiyle 17-25 Aralık Soruşturmasına gönderme yaptığı

⁴⁵³ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/350161445918490624>

⁴⁵⁴ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/430296833131155456>

⁴⁵⁵ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/430297270030835712>

⁴⁵⁶ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/489143457710370816>

anlaşılmaktadır. Kılıçdaroğlu'nun cümlelerin devamındaki “polise öldür emrini verme” iddiasını ise Erdoğan'ın 23 Haziran 2013'te kullanmış olduğu “Polise talimatı kim verdi?” diyorlar. Ben verdim, evet ben verdim" ifadesine dayandırdığı çıkarımını yapabiliriz. Kılıçdaroğlu'nun hukuki propaganda boyutunda kullandığı “Erdoğan'ın hâkime tutukla emrini verdiği” iddiası ise Erdoğan'ın 2013 yılında Taksim'deki 1 Mayıs Olayları üzerine yaptığı ve kamuoyunda geniş yer tutan bir açıklamasına gönderme olduğu kanaatindeyiz.

Bu sapan taşları denilen o demir bilyeleri kullananları, ki suç olduğuna dair yasal düzenlemeler yapıldı, bu molotof kokteyllerini kullananları, bu kadar rahat bırakırsanız, bunlar bir kapıdan girip, öbür kapıdan çıkarsa bu ülkede terörle mücadele zorlaşır ve maalesef şu andaki sıkıntımızın altında biraz da bu yatıyor. Çözüm sürecini de aslında zora sokuyor. Çünkü birileri bu tür eylemlerine yönelik attıkları adımın bedelini ödemezlerse biz bu ülkede bu işte zorlanırız. Nitekim zaman zaman da yaşayarak bunu görüyoruz.⁴⁵⁷

Ancak Kılıçdaroğlu'nun gönderme yaptığı bu açıklama üzerinden net olarak “Erdoğan'ın hakime tutuklama emri verdiği” sonucuna varılabilecek bir durum bulunmamaktadır.

4.2.5. Dış Politika Propagandası

Kemal Kılıçdaroğlu temelde Erdoğan eleştirisi üzerinden olsa da sınırlı seviyede bir dış politika propagandası da yürütmüştür. Kılıçdaroğlu 13 Haziran 2013'te Avrupa Parlamentosu'nun “Gezi Parkı protestolarında polisin aşırı güç kullanmasını kınaması”na yönelik kararını “Avrupalı liderlerin Erdoğan'ın üzerini çizmesi” olarak propaganda unsuruna dönüştürmüştür: “O son hamleyi yapmayacaktın. Gençlerle egonu yarıştırmayacaktın. Avrupa'daki devlet başkanları üstünü gençler de karizmanı fena çizdi”.⁴⁵⁸ Recep Tayyip Erdoğan'ın propaganda türlerini ele aldığımız bir önceki bölümde detaylı olarak bahsettiğimiz üzere Kemal Kılıçdaroğlu'nun Almanya

⁴⁵⁷ “Erdoğan: CHP'nin Gazi, Polisinkinden Tehlikeli”. *Cumhuriyet*. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogan-chpnin-gazi-polisinkinden-tehlikeli-419650#google_vignette [21.08.2024]

⁴⁵⁸ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/352757221811171328>

Başbakanı Angela Merkel ile Hollanda Başbakanı Mark Rutte'ye göndermiş olduğu mektuplar üzerinden Erdoğan tarafından sert bir şekilde eleştirildiğini hatırlatmakta fayda olduğu kanaatindeyiz.

Tayyip Erdoğan 19 Temmuz 2013'te Ankara'daki büyükelçiler için düzenlemiş olduğu iftar programında "Türkiye'de bir, iki, üç-dört kişi polise şiddet uygularken ölüyor, Twitter, Facebook'ta dünyada altını üstüne getiriyorlar. Ama Mısır'da 300 kişi ölüyor bunların 53 tanesi namaz kılarak ibadet esnasında kurşunlanarak öldürülüyor, dünya sessiz"⁴⁵⁹ ifadelerini kullanmıştır. Erdoğan'ın yapmış olduğu kıyaslama özellikle muhalif basın tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu da Erdoğan'ın bu açıklamalarına ertesi gün Twitter (X) hesabından yanıt vermiştir: "Mısır'da ölenler, Gezi olaylarında ölenler diye bir ayrım söz konusu olamaz. Bölücülük yapma, en azından ölüye biraz saygın olsun Başbakan".⁴⁶⁰ Kılıçdaroğlu açıklamasında Erdoğan'ı "bölücülük" ve "ölüye saygısızlık" ile suçlamıştır.

4.2.6. Medya Propagandası

Kemal Kılıçdaroğlu, Gezi Parkı Olayları süresince yapmış olduğu iki paylaşım ile basın kuruluşlarına ve Erdoğan'a yönelik eleştiriler içeren bir medya propagandası yürütmüştür.

23 Temmuz 2013 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi, tutuklu gazetecilere dikkat çeken 131 sayfalık "Dünyanın En Büyük Gazeteci Cezaevi: Türkiye" başlıklı bir "Tutuklu Gazeteciler Raporu"⁴⁶¹ hazırlamıştır. Raporu ana akım TV kanallarının haberleştirmemesi üzerine Kılıçdaroğlu basın kuruluşlarını hedefine almıştır. Kemal Kılıçdaroğlu Twitter (X) hesabından yapmış olduğu paylaşımında "Asıl acı olan, basın

---

⁴⁵⁹ "Başbakan: 300 Kişi Ölüyor Dünya Sessiz" *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-300-kisi-oluyor-dunya-sessiz-23762000>
[6.03.2024]

⁴⁶⁰ <http://twitter.com/kilicdaroglu/status/358513347236335616>

⁴⁶¹ <https://chp.org.tr/yayin/tutuklu-gazeteciler-raporu/Open>

üzerindeki baskının kalkması için sunduğumuz raporu, televizyon kanallarının yayınlamaması”⁴⁶² ifadelerini kullanmıştır.

Gezi Parkı Olaylarının birinci yıldönümünde, *CNN International* muhabiri Ivan Watson canlı yayındayken göz altına alınmıştır. Watson yapmış olduğu paylaşımında şu ifadeleri kullanmıştır: “*Turkish police detained me and my crew in the middle of live report in Taksim Square. One officer kneed me in the butt*”⁴⁶³ (Türk polisi beni ve ekibi Taksim Meydanı’nda canlı yayın sırasında gözaltına aldı. Bir polis beni popomdan tekmeledi). Yarım saat sonra serbest bırakılan Ivan Watson paylaşımında polisin kendisinden özür dilediğini aktarmıştır: “*Turkish police released CNN team after half an hour. Officer apologized for another officer who kneed me while I was being detained.*”⁴⁶⁴ (Türk polisi CNN ekibini yarım saat sonra serbest bıraktı. Gözaltına alınırken tekmeleyen polis adına başka bir polis özür diledi)

Recep Tayyip Erdoğan bu konuyla ilgili 4 Haziran’da bir açıklama yapmıştır: “O CNN International'in dalkavuğu orada bir şeyler yapmaya çalışıyor. Geçen yıl 8 saat aralıksız yayın yaptı. Şimdi de suçüstü yakalandı. Bunlar görevli, bunlar ajan görevi icra ediyor”.⁴⁶⁵ Bu açıklamanın hemen ardından Twitter (X) hesabı üzerinden bir paylaşımında bulunan Kemal Kılıçdaroğlu, Erdoğan’ı muhabir için kullanmış olduğu “dalkavuk” ifadesi üzerinden “basın özgürlüğünü tanımamakla” suçlamıştır: “Ülkemizi dünyaya kötü tanıtan, işini yapan CNN International muhabiri değil, ona "dalkavuk" diyerek basın özgürlüğünü tanımayan zattır”.⁴⁶⁶

4.2.7. Güvenlik Propagandası

Gezi Parkı eylemleri başladığından beri özellikle polis teşkilatına yönelik Başbakan Erdoğan’dan aldığı talimatlar üzerinden birçok eleştiri yönelten Kemal Kılıçdaroğlu,

⁴⁶² <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/359613306098565120>

⁴⁶³ <https://x.com/IvanCNN/status/472713383855521794>

⁴⁶⁴ <https://x.com/IvanCNN/status/472721681925275648>

⁴⁶⁵ “Erdoğan: CNN'in Dalkavuğu”. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-cnnin-dalkavugu,9EtIQZviC0OEVxUzjtJdzQ> [21.08.2024]

⁴⁶⁶ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/474115490239877120>

30 Mart 2014 yerel seçimlerinden iki hafta önce yapmış olduğu paylaşımında genel sahiplenme içeren bir paylaşım yapmıştır: “Biz polisiyle, gezicisiyle, sağcısıyla, solcusuyla, Türkiye'yiz. Halkımızı kışkırtıp, bizi birbirimize düşman etmenize izin vermeyeceğiz”.⁴⁶⁷ Bu başlıkta yapılan tek paylaşım bu olsa da Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları'nın ardından bir güvenlik propagandasına başvurduğuna delil olarak sayılabileceği görüşündeyiz.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu tweetinde kullandığı ifade seçimlerine kısa bir parantez açmak istiyoruz. Paylaşımında “sağcısıyla-solcusuyla” diyerek iki zıt siyasi görüşe yer veren Kılıçdaroğlu'nun bu ifadenin öncesinde benzer şekilde “polisiyle-gezcisiyle” kıyaslaması yapması aslında bir zıt konumlandırma olarak kabul edilebilir. Kılıçdaroğlu sonraki cümlesinde iktidara yönelik “birbirimize düşman etmenize izin vermeme” vurgusu yapmış olsa da burada kendisinin yapmış olduğu “polis-gezici” karşılaştırması üzerinden Gezi Parkı eylemlerini hatırlatması birlik ve beraberlik mesajıyla çelişen bir durum teşkil etmiştir.

4.2.8. Çevre Propagandası

Kemal Kılıçdaroğlu, Gezi Parkı Olaylarının hemen başlangıcında, 31 Mayıs 2013'te yapmış olduğu bir paylaşımında hidroelektrik santrali karşıtlığı üzerinden çevre propagandası da içeren bir tweet paylaşmıştır: “Gezi için, Reyhanlı için, Uludere için, Hes'ler için, özgürlük ve demokrasi için, bu faşist yönetime meydan okuyoruz. Seni de bekliyoruz”.⁴⁶⁸ Görüleceği üzere Kılıçdaroğlu bu paylaşımı ile birlikte eylemleri 11 Mayıs'taki Reyhanlı Saldırısı, 2011'deki Uludere Olayı gibi birçok farklı siyasi gündemle de ilişkilendirmiştir. Ayrıca “özgürlük”, “demokrasi” gibi kavramları da bir siyasi propaganda örneği olarak kullanmış, AK Parti iktidarına yönelik eleştirisini ise “faşist yönetim” şeklinde ifade ederek ortaya koymuştur.

Bu paylaşımı geniş bir açıdan değerlendirdiğimizde Kılıçdaroğlu'nun Erdoğan'ın yürütmüş olduğu çevre propagandasına ciddi bir koz verdiği sonucuna varabiliriz. Zira Erdoğan'ın hemen ertesi günü yaptığı “Kimsenin ağaçlar kesiliyor bahanesiyle ortaya çıkıp gerilimi arttırmaya hakkı yoktur” paylaşımı başta olmak üzere süreç boyunca

⁴⁶⁷ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/444470194283749376>

⁴⁶⁸ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/340388945680539648>

Gezi Parkı Olaylarını “çevre eyleminden çok daha fazlası” olarak konumlandırmasına adeta bir zemin oluşturmuştur.

Biz bu tweet ile Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı eylemlerinde çevre propagandası yürüttüğünü de ortaya koyma adına küçük bir detay da olsa ayrı bir propaganda türü olarak vermek istedik.

4.2.9. İletişim Propagandası

Kemal Kılıçdaroğlu, Tayyip Erdoğan'ı sosyal medya kullanımını üzerinden eleştirdiği tweetle bir iletişim propagandası da yürütmüştür. Gezi Parkı Olaylarının henüz ilk günlerinde yapmış olduğu bir paylaşımında Kılıçdaroğlu, Erdoğan'ı Fas, Cezayir ve Tunus'u kapsayan Kuzey Afrika seyahati üzerinden eleştirmiştir: “Sosyalleşmeyi gündemi değiştirmek için ülkeyi terk etmek zanneden, asosyal bir Başbakan'dan Sosyal Medya'yı anlamasını bekleyemezsiniz”.⁴⁶⁹

İlgili tweette Erdoğan için “asosyal” kelimesini kullanan Kılıçdaroğlu, kelimeyi kendi anlamıyla değil mizahi amaçlı bir kelime oyunu şeklinde kullanmıştır. Kılıçdaroğlu burada Tayyip Erdoğan'a yönelik “sosyal medya” ve Gezi Parkı eylemleri üzerinden gelen tepki ve talepleri Erdoğan'ın “anlamasını beklenmemesinin gerektiğini” vurgulamıştır.

4.2.10. Kültür Sanat Propagandası

Kemal Kılıçdaroğlu, Tayyip Erdoğan'ı Şivan Perwer ile katıldığı 16 Kasım 2013'teki Diyarbakır Mitingi üzerinden eleştirmiş, Çözüm Süreci ile Gezi Parkı Olaylarını kıyaslamıştır. Kılıçdaroğlu, mitingden dört gün sonra 20 Kasım 2013'te yapmış olduğu paylaşımında Gezi Parkı eylemlerinde hayatını kaybedenler ve Perwer üzerinden Erdoğan çiftine bir eleştiri yöneltmiştir: “Barzani'nin ayağına gidildi, Şivan Perwer türkü söyledi; gözyaşları sel oldu. Gezi'de ölen fidanlarımıza bir damla bile akmayan gözyaşları”⁴⁷⁰

---

⁴⁶⁹ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/341974338188234752>

⁴⁷⁰ <http://twitter.com/kilicdarogluk/status/403065892428206081>

Buradaki en önemli detay Kılıçdaroğlu'nun “gözyaşları sel oldu” ifadesiyle isim vermeden Emine Erdoğan'ı da hedef alması olmuştur. Emine Erdoğan, İbrahim Tatlıses ile Şivan Perwer'in düet yaptığı ve “ağlama” anlamına gelen *Megri Megri* şarkısı esnasında gözyaşlarını tutamamıştır.⁴⁷¹ Kılıçdaroğlu'nun paylaşımında yapmış olduğu “gözyaşı” vurgusu buradaki sahneye bir göndermedir.

Bu son tweetle birlikte Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı eylemlerini 1 tweet ile de olsa kültür sanat bağlamında propaganda aracı haline getirdiğini ortaya koymak istedik.

4.3. Devlet Bahçeli'nin Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri

Devlet Bahçeli'nin Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda konu hakkında 8 farklı şekilde propaganda yürütüldüğü göze çarpmaktadır. En yoğun propaganda yürüttüğü şekiller 38 tweet (%34.2) ile siyasi, 18 tweet (%16.2) ile güvenlik ve 14 tweet (%12.6) ile gençlik propagandası olmuştur. Bahçeli bunun dışında kültür sanat, dil ve edebiyat, iletişim, din ve dış politika propagandası olan içerikler paylaşmıştır.

Bahçeli, 28 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan Gezi Parkı Olayları hakkındaki ilk paylaşımını eylemlerden bir hafta sonra, 5 Haziran 2013'te gerçekleştirmiştir. Konuyla ilgili 2013'te 28, 2014'te 79, 2015'te 3 ve 2017'de 1 adet olmak üzere toplam 111 tweet paylaşmıştır. Bahçeli'nin bu olayla alakalı yapmış olduğu 111 tweetlik paylaşımı 2013-2020 yılları arasındaki tüm tweetlerinin yaklaşık %2.2'sini oluşturmaktadır.

Tablo 4.3: Devlet Bahçeli'nin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları

Propaganda Türü	Sayı	Yüzde
Siyasi	38	34.2
Güvenlik	18	16.2
Gençlik	14	12.6

⁴⁷¹ “İşte Emine Erdoğan'ı Ağlatan Şarkı”. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/video/iste-emine-erdogan-i-aglatan-sarki-36084227> [21.11.2024]

Kültür Sanat	11	9.9
Dil ve Edebiyat	8	7.2
İletişim	7	6.3
Dini	5	4.5
Dış Politika	2	1.8
Diğer	8	7.2
TOPLAM	111	100

Devlet Bahçeli'nin paylaşmış olduğu tweet sayısı yüksek olsa da bu paylaşımların çok büyük bir kısmı blok halinde yapılmıştır. Yani Bahçeli bir konuyla ilgili belirli bir bağlamda propaganda yürütürken kısa ve öz cümleler kullanmayı tercih etmiştir. Bu durum da paylaşılan tweet sayısının yüksek seviyede olmasına sebep olmuştur.

Bahçeli'nin Gezi Parkı Olaylarıyla alakalı tüm paylaşımlarının yaklaşık üçte ikisini oluşturan siyasi, güvenlik ve gençlik propagandası dışında kalan diğer 5 propaganda türünde toplam 40 tweeti bulunmaktadır. Bu noktada içinde barındırılan küçük bir detaydan ötürü Bahçeli'nin yalnızca 1 tweet ile yürüttüğü dış politika propagandasını ayrı bir propaganda türü olarak vermek istedik.

Bahçeli'nin 2017'de yapmış olduğu ve Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelik eleştiri içeren tek paylaşımını saymadığımızda Gezi Parkı Olaylarının 2015 yılından itibaren Devlet Bahçeli tarafından hiç gündeme alınmadığı sonucuna varabiliriz.

4.3.1. Siyasi Propaganda

Devlet Bahçeli, Gezi Parkı olaylarının başlangıcında “destekleme” veya “karşı olma” pozisyonlarının herhangi birini tamamıyla sahiplenmemiş, her iki tarafa da mesafeli bir propaganda yürütmüştür. Bunun sonucu olarak da konuyla alakalı yoğun bir propaganda yürütmemiş, ilk paylaşımını 5 Haziran 2013 tarihinde gerçekleştirmiştir. Ancak Bahçeli'nin bu tarihe kadar olaylar hakkında herhangi bir açıklama yapmadığını iddia etmek hatalı olacaktır. Burada varılabilecek doğru sonuç Bahçeli'nin bu konuyu Twitter (X) üzerinden yoğun bir propaganda aracı haline getirmediğidir. Zira bu tarihin öncesinde MHP, Erdoğan tarafından CHP ve BDP ile

birlikte Gezi Parkı'ndaki eylemlere “destek vermekle” suçlanmış ve bu iddiaya karşı Bahçeli geleneksel medya üzerinden Erdoğan'a cevap vermiştir.

Recep Tayyip Erdoğan 1 Haziran 2013'te Türkiye İhracatçılar Meclisi Genel Kurulu'nda yapmış olduğu bir açıklamada “Çok enteresan, biz CHP'ye, MHP'ye ‘gelin doğuda, güneydoğuda gençler ölmesin bunu engelleyelim’ diye çağrı yapıyoruz. Şiddetle karşı çıkıyorlar. Ancak ‘ağaçlar katlediliyor’ yalanı karşısında CHP, MHP, BDP kol kola eylem yapıyor” açıklamasında bulunmuştur.⁴⁷² Bu açıklamaya aynı gün içerisinde yanıt veren Devlet Bahçeli, partisinin Gezi Parkı Eylemleri'nde rol aldığı iddiasına karşı çıkmıştır:

*MHP'nin hiçbir ferdi bu tür eylemlerin içinde olmamıştır. Bütün arkadaşlarımızdan bu tür eylemlere katılmamaları için hassasiyet göstermeleri istenmiştir. Ancak Başbakan Erdoğan'ın birtakım muhalefeti sayarken eylemlerin içerisinde Milliyetçi Hareket Partisini de gösterme gibi bir yalan ve iftiraya devam etmektedir.*⁴⁷³

Gezi Parkı eylemlerinin başından beri mutedil bir tavır sergileyen Devlet Bahçeli, aktif bir şekilde MHP teşkilatını veya Ülkü Ocaklarını eylemlere aktif destek amacıyla sokağa davet etmese de özellikle eylemlerdeki kitle ile empati kuran bir siyasi propaganda yürütmüştür. Bahçeli'nin 5 Haziran 2013'te konuyla alakalı yapmış olduğu ilk paylaşımları da bu minvalde olmuştur:

*Özelini tehdit altında gören, dışlandığını hisseden, saygı bekleyen, sahipsiz olduğunu düşünen ve ilgi gözleyen muazzam sayıda insanımız var.*⁴⁷⁴ *Bu kardeşlerimiz demokratik haklarıyla, bireysel özgürlükleriyle, kimlikleriyle ve gelecekleriyle ilgili haklı olarak endişe taşıyorlar.*⁴⁷⁵ *Bunların hepsini*

⁴⁷² “Başbakan'dan Gezi Parkı Açıklaması” *Sabah*.
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/06/01/basbakan-erdogan-konusuyor> [6.03.2024]

⁴⁷³ “MHP'nin Hiçbir Ferdi Eylemlerin İçinde Olmadı”. *Anadolu Ajansı*.
<https://www.aa.com.tr/tr/politika/mhpnin-hicbir-ferdi-eylemlerin-icinde-olmadi/241032>
[31.09.2024]

⁴⁷⁴ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346108036608001>

⁴⁷⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346305286324224>

anlıyor ve meşru görüyorum.⁴⁷⁶ Çalkantının bitirilmesi, belirsizliğin aşılması için sakın olmaya, teenniyle harekete ve empatiye ihtiyacımız var.⁴⁷⁷

Devlet Bahçeli'nin bu paylaşım zincirinde yapmış olduğu birkaç vurgunun önemli olduğu kanaatindeyiz. Öncelikle burada ifade edilen “endişe taşıma” vurgusu dikkat çekici bir unsurdur. Bahçeli, eylemcilerin asıl taleplerini “muhatap alınma ve gerektiğinde gözetilme isteği” çerçevesinde konumlandırmıştır. Gezi Parkı Olayları sürecinde veya sonrasında hiçbir şekilde olayları çevre bağlamında ele almayan Bahçeli'nin bu konumlandırmayı eylemlerin başından itibaren yapmış olması tutarlı değerlendirilebilecek bir durumdur. Bahçeli'nin devamında yapmış olduğu “demokrasi”, “hak ve özgürlükler”, “kimlik” ve “gelecek kaygısı” vurguları da olayı başından itibaren siyasi bir çerçevede ele aldığını delillendirir niteliktedir.

Bu tweet zincirinde paylaşmış olduğu son iki tweetindeki “anlama” ve “meşru görme” ifadeleriyle birlikte Devlet Bahçeli, yine empatiyi ön planda tutan ve eylemcilerin taleplerinin arkasında duran bir duruş sergilemiştir. Son paylaşımında empati ile birlikte yapmış olduğu *teenni* (aceleci olmama) vurgusuyla da eylemcilere de taleplerinin karşılığını almak için sakın bir tavır içerisinde olmalarını da tavsiye etmiştir.

Bahçeli, eylemcilerle empati kuran tutumunu destekler şekilde provokasyonlara karşı da birçok uyarıda bulunmuştur: “Nerede duracağı, hangi sonuçları ortaya çıkaracağı ve nasıl bir bünyeye taşıyıcılık yapacağı belli olmayan olay ve oluşumlara şahit oluyoruz”.⁴⁷⁸ Bahçeli burada yapmış olduğu “nasıl bir bünyeye taşıyıcılık yapacağı belli olmayan” vurgusuyla olayların dış müdahalelere açık olduğunu ifade etmiş ve eylemcileri olası bir provokasyona karşı uyarmıştır. Devlet Bahçeli bu tweet zincirinin sonraki paylaşımlarında da provokasyon vurgusuna dikkat çekmeye devam etmiştir: “Ancak masum beklentilerin nefsi müdafaası yapılırken, kötü niyetli plan, tertip ve hedeflere mutlaka dikkat edilmesi gerektiğine inanıyorum”.⁴⁷⁹ Burada da Bahçeli

---

⁴⁷⁶ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346357455069186>

⁴⁷⁷ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346805356396544>

⁴⁷⁸ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346007658516480>

⁴⁷⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346468981628928>

“masum beklenti” ifadesini kullanarak eylemcilerle empati yapmayı sürdürmüş ve provokatörlere karşı uyarıda bulunmuştur.

Devlet Bahçeli yaklaşık 9 ay komada kalan Berkin Elvan’ın 11 Mart 2014 tarihinde vefat etmesi sonucu cenaze töreninde yaşanabilecek olası bir provokasyona karşı takipçilerini bir kez daha uarmıştır: “Unutmayın ki bugün yapılan en ufak bir hata yarınlarda karşımıza korkunç bir manzara çıkarabilecektir”.⁴⁸⁰

Devlet Bahçeli’nin Gezi Parkı Olayları esnasında yürüttüğü siyasi propagandayı yakından incelediğimizde Recep Tayyip Erdoğan üzerinden eleştiri içeren paylaşımları en ön sırada yer almaktadır. İlk andan bu yana gerek şahsı gerekse MHP olarak eylemlere aktif bir şekilde müdahil olmayı tercih etmemiş olsa da eylemcilerin taleplerinin anlaşılması gerektiği vurgusunu yaparak empatiyi ön planda tutan bir strateji yürütmüştür. Yani Bahçeli ve MHP, Gezi Parkı Olaylarında aktif bir şekilde rol almamış olsa da eylemleri Erdoğan’a ve AK Parti iktidarına karşı bir propaganda aracı olarak kullanmıştır.

5 Haziran 2013’te paylaşmış olduğu ilk tweet zincirinde Erdoğan’ın ismini vermeden “tiran” ifadesini kullanmıştır: “Despotluklara, insan hayatına müdahale ve hükmetmeyi alışkanlık haline getirmiş tiranlara itiraz ederken kışkırtmalara gelmemek lazım”.⁴⁸¹

Burada Bahçeli’nin Erdoğan için kullanmış olduğu *tiran* ifadesinin rastgele bir seçim olmadığı kanaatindeyiz. Kavrama çok kısa değinecek olursak, Platon *Devlet*’inin son bölümünde yer alan Er Efsanesi bölümünde bahsetmiş olduğu *tiranı* “adaletsizliğin zirvesi” olarak tanımlamış, onun hükümetini ise mantıksızlığın ve orantısızlığın hükümdarlığı olarak kınamıştır.⁴⁸²

Gezi Parkı Olaylarında da özellikle orantısız güç tartışmalarının yoğun bir şekilde gündem olduğunu göz önünde bulundurursak bu kavramın seçiminin bilinçli bir tercih olduğunu ifade edebiliriz.

---

⁴⁸⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484721897816065>

⁴⁸¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346724821573632>

⁴⁸² David X Lévy Stone. “Plato, Socratics and the Tyrannical Personality.” *Journal of Greco-Roman Studies* 53, no. 3 (2014): 33–52.

Bahçeli 5 Haziran'da Gezi Parkı Olayları ile ilgili paylaşmış olduğu bu uzun tweet zincirinden itibaren 29 Haziran'a kadar herhangi bir paylaşımında bulunmamıştır. Bu tarihte yapmış olduğu paylaşımında ise Erdoğan'a yönelik isim telaffuz etmeden çok sert ifadeler kullanmıştır:

Şişkin benlikleri, frensiz ihtirasları, kibrin tasallutuna kapılan çok yüzlüleri ancak bu sayede geriletmek mümkündür...⁴⁸³ Yanlış bir dil, hastalıklı bir üslup ayarıyla oynanmış bozuk bir teraziye benzer.⁴⁸⁴ Bu nedenle tartmaz, ölçmez, isabetle yorum yapmaz; sadece yanıltır, aldatır ve yabancı telkinlerden gözünü ve kulağını alamaz.⁴⁸⁵ Unutmayın ki, dürüstlük, hoşgörü, kardeşlik, muhabbet sofrada bekleyen ekmek gibi olmalıdır; ambarda bekleyen buğday değil.⁴⁸⁶

Bahçeli'nin bu uzun paylaşımında “üslup” vurgusu üzerinden Erdoğan'a yönelik eleştirileri ön plana çıkmaktadır. Zira Erdoğan, Gezi Parkı Olayları döneminde kullanmış olduğu “çapulcu” gibi bazı kelime ve kavramlar üzerinden yoğun eleştiriye tabi tutulmuştur. Bahçeli en son paylaşımındaki “Dürüstlük, hoşgörü, kardeşlik, muhabbet sofrada bekleyen ekmek gibi olmalıdır; ambarda bekleyen buğday değil” cümlesiyle Erdoğan'a yönelik teoride kalmayıp pratikte aksiyon alması gerektiği hatırlatmasında bulunmuştur.

Berkin Elvan'ın vefat ettiği 11 Mart 2014 tarihinde bir tweet zinciri paylaşan Devlet Bahçeli, Erdoğan'ı isim vermeden “gerginliklerden çıkar sağlama” ile itham etmiştir: “Kalbi kirliler, yüreği kaskatı kesilenler, kavga ve küslükten çıkar sağlayanlar sevinç naraları atıyorlar.⁴⁸⁷ Çünkü zaman şimdilik onların lehine işliyor, gelişmeler onlara yarıyor”.⁴⁸⁸ Bahçeli bunun devamında yapmış olduğu bir paylaşımında Erdoğan'ın tutumunun kasıtlı olduğunu iddia ederek Erdoğan'ı “fail” olarak belirlemiştir: “Kasten varlığımızı köstekleyenlere, ölçsüzlüğün ve vicdan savurganlığının faili olanlara ne

⁴⁸³ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/351043254671785984>

⁴⁸⁴ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/351043349052006400>

⁴⁸⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/351043428366299136>

⁴⁸⁶ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/351043514324369408>

⁴⁸⁷ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484141838168064>

⁴⁸⁸ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484190982823936>

vatanımızı ne de milletimizi bırakmayız”.⁴⁸⁹ Bahçeli’nin bu son tweeti aynı zamanda 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri için yaklaşık üç hafta öncesinde yapılan bir siyasi propaganda örneği olarak sınıflandırılabilir.

Devlet Bahçeli paylaştığı bir önceki tweet zincirinden beş gün sonra, 16 Mart 2014 tarihinde Erdoğan eleştirisi merkezinde birçok tweet içeren uzun bir zincir daha paylaşmıştır. Ancak paylaşımlarında Gezi Parkı ifadesini geçirmeyen Bahçeli, üstü kapalı bir şekilde bu olaylara göndermede bulunmuştur:

Gün ışığında karanlığa mahkum edilmekten yorulduk.⁴⁹⁰ Her sabah yeni bir kabusla uyanmaktan, her akşam yeni bir çalkantı ve çarpıklıkla karşılaşmaktan bunaldık.⁴⁹¹ Suyu bulandırıp suçlu arayanlardan, hayallerimizi karartıp önüne gelene çamur atanlardan sıkıldık, artık yeter noktasına geldik.⁴⁹² Eminim ki, yaşananları film şeridi gibi gözünüzün önüne getirdiğinizde makul ve masum hiçbir şey göremeyeceksiniz.⁴⁹³

Bahçeli bu paylaşımlarında yaptığı “suyu bulandırıp suçlu arama” vurgusuyla Erdoğan’ı “fail” olarak belirleyen tutumunu sürdürmüş, buna ek olarak “mağdur” bir tutum sergilemesini de eleştirmiştir. Erdoğan’a yönelik eleştiriler içeren bu tweet zinciriyle Bahçeli, 30 Mart Yerel Seçimleri kapsamında yeniden bir siyasi propaganda yürütmüştür.

1 Mayıs 2015’te İşçi Bayramı kutlamaları için Taksim’e çıkmaya çalışan gruplara polisler tarafından göz yaşartıcı gaz ve tazyikli suyla müdahalede bulunmuş ve yaşanan olaylar sonucu 200’den fazla kişi gözaltına alınmıştır.⁴⁹⁴ Bahçeli “saray mukimi” ifadesini kullanarak Beştepe’deki Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’ne olumsuz bir atıf yapmış ve olaylardan Erdoğan’ı sorumlu tutmuştur: “Taksim Gezi Parkı’nda

⁴⁸⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484843708805120>

⁴⁹⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445120855618891776>

⁴⁹¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445120951433584640>

⁴⁹² <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121040038264832>

⁴⁹³ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121143876632576>

⁴⁹⁴ “1 Mayıs Kutlamalarına Polis Müdahalesi”. *BBC Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150501_1_mayis_derleme [17.07.2024]

yaşanan toplumsal olay ve kamplaşmaların bir benzerini tekrar tetiklemek isteyen saray mukimi başaramayacaktır”.⁴⁹⁵ 1 Mayıs eylemleri üzerinden Gezi Parkı eylemlerini hatırlatan Bahçeli, bu açıklamasıyla yaklaşık iki sene sonra Gezi Parkı Olayları’ndaki sorumluluğu da Erdoğan’a yüklemiş ve yine Erdoğan eleştirisi üzerinden bir siyasi propagandası yürütmüştür.

Devlet Bahçeli’nin Gezi Parkı Olayları üzerinden siyasi propaganda yürüttüğü bir diğer önemli konu ise Berkin Elvan olmuştur. Bahçeli, Erdoğan’ın 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri öncesinde 14 Mart’ta Gaziantep’te yapmış olduğu bir konuşmasına atıf yapmıştır. Öncelikle Erdoğan’ın bu açıklamasını kısaca hatırlatıp ardından Bahçeli’nin paylaşımına geçmek istiyoruz. Erdoğan ilgili konuşmasında Berkin Elvan ve annesi için şu ifadeleri kullanmıştır:

*Kardeşlerim, polis orada yüzü poşulu, elinde sapanla demir bilyeleri savuran o kişinin kaç yaşında olduğunu nerden ayıracak? Ama bu Kılıçdaroğlu her zamanki gibi yalanını söylüyor. Ne diyor? 'Ekmek almaya giden çocuk' diyor. Dürüst ol dürüst! Ne ekmek alması, ne alakası var! Ve çok enteresan; annesi diyor ki, 'Evladımın katili Başbakan' diyor.*⁴⁹⁶

Recep Tayyip Erdoğan’ın bu son cümlesinden sonra kalabalık yoğun bir şekilde Berkin Elvan’ın annesi Gülsüm Elvan’ı yuhalamıştır. Erdoğan bu ifadelerinden sonra da Elvan ailesine yönelik eleştirilerine devam etmiştir: “Ben evlada sevgiyi, muhabbeti bilirim ama sizin evladınızın mezarına karanfil ve demir bilye atışınızı pek anlamadım! O demir bilyeyi acaba niçin atıyorsun evladının mezarına? Neyin mesajını veriyorsun?”⁴⁹⁷

Berkin Elvan’ın öldürülmesiyle ilgili soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı Mehmet Selim Kiraz, 31 Mart 2015’te Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi

---

⁴⁹⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/594197259614576641>

⁴⁹⁶ “Erdoğan ile Berkin Elvan’ın Babası Arasında Suçlamalar”. *BBC Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140314_erdogan_berkin_elvan [21.07.2024]

⁴⁹⁷ “Elinde Sapan Var Cebinde Demir Bilye”. *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/elinde-sapan-var-cebinde-demir-bilye-1851896> [19.10.2024]

(DHKP-C) örgüt üyeleri tarafından makam odasında dokuz saat rehin alındıktan sonra öldürülmüştür. Devlet Bahçeli bu konuyla ilgili Erdoğan'ın 14 Mart'taki konuşmasına gönderme yaparak onu "kutuplaşmayı azdırmak" ile suçlamıştır: "Berkin Elvan'a hakaret seansları düzenleyip kutuplaşmayı azdıranlar, kaybolan masum canların bedelini ödemelidir".⁴⁹⁸ Savcı Kiraz'ın vefatından iki gün sonra yapmış olduğu "masum canların bedelini ödemelidir" vurgusuyla Bahçeli, Erdoğan'a bir suçlama da yöneltmiştir.

Özellikle "Kriz, Kargaşa, Kaos, Korku, Kutuplaşma, Kavga ve Karanlık" dan oluşan '7-K'lı tahribat zincirine engel olmalıyız".⁴⁹⁹ Bahçeli'nin burada "7-K'lı tahribat zinciri"nden bahsetmiş olması önemlidir. Kendisinin geçmişte bu ifadeyi birebir kullandığı birkaç açıklaması daha bulunmaktadır.

12 Eylül 2010'daki Anayasa Değişikliği Referandumu öncesinde yargı organları arasında yaşanan krize karşı erken seçim çağrısı yapan Bahçeli bu dönemi "fetret devri"ne benzetirken ilk kez bu açıklamasında "7-K'lı tahribat zinciri"nden bahsetmiştir: "Partimiz toplumun ve devletin her yanını saran ve giderek derinleşen bu siyasi, sosyal, ahlaki ve ekonomik 'bunalım ve buhran' halini 'Kriz, Kargaşa, Kaos, Korku, Kutuplaşma, Kavga, ve Karanlık'dan oluşan '7-K'lı tahribat zinciri olarak tanımlamıştır".⁵⁰⁰ Bahçeli 2011 yılındaki genel seçimler öncesinde de bu ifadeyi tekrar kullanmış ve bu zincirin sorumlusu olarak doğrudan AK Parti iktidarını adreslemiştir: "Zira yaşadığımız sancılar mutlaka olması gereken toplumsal değişim arzusundan ziyade, kötü bir yönetimin neden olduğu kriz, kargaşa, kaos, korku, kutuplaşma, kavga ve karanlıktan oluşan 7-K'lı tahribat zinciridir".⁵⁰¹ Burada Bahçeli'nin kullanmış

---

⁴⁹⁸ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/583694294218846208>

⁴⁹⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346592726179840>

⁵⁰⁰ "Bahçeli Yargı Krizinde Tek Yolu Gösterdi". *Haber7*.
<https://www.haber7.com/siyaset/haber/484025-bahceli-yargi-krizinde-tek-yolu-gosterdi>
[13.05.2024]

⁵⁰¹ "Bahçeli'den AK Parti'ye: 7 K'lı Tahribat Zinciri". *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bahceliden-ak-partiye-7-kli-tahribat-zinciri-16885167> [19.05.2024]

olduğu yedi kavram da temelde provokasyona karşı bir uyarıda bulunma anlamı taşımaktadır.

Devlet Bahçeli 2013'te Gezi Parkı Olayları sürecinde yapmış olduğu "7-K" paylaşımından yaklaşık beş yıl sonra, 17 Mayıs 2018'de yapmış olduğu bir röportajda bu "7-K"dan "korku" ve "karanlık" kelimelerini çıkararak bunu "5-K" şeklinde yeniden formüle etmiştir.

(Millet İttifakı) Anadolu'daki tabiriyle beş benzemez birbirlerine karşı suni iltifatlarla oluşturduğu Milleti Aldatma Projesi'dir... Beş benzemezler F projesinin enstrümanları... Bu da Türkiye'de kriz, kaos, kutuplaşma, kargaşa, kavga yani 5 K'yi doğurur. K olarak aklına ne geliyorsa Kemalizm'in dışında hepsi var yani anlayacağınız.⁵⁰²

Önemli bir not olarak bu röportajın MHP'nin Erdoğan'ın adaylığını desteklediği 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nden yaklaşık bir ay öncesine tekabül ettiği de göz önünde bulundurulmalıdır. Özetle Bahçeli 2010, 2011 ve 2013'te AK Parti iktidarını eleştirmek için ifade ettiği "7-K tahribat zinciri"ni 2018 yılında "5-K" olarak yeniden tanımlamış ve bu kez FETÖ'ye ve Millet İttifakına atfetmiştir.

Devlet Bahçeli, Berkin Elvan'ın cenaze töreninin ardından Okmeydanı'nda yaşanan olaylarda vurularak hayatını kaybeden 22 yaşındaki Burakcan Karamanoğlu'na taziye mesajını paylaştığı uzun tweet zincirinin son kısmında 17-25 Aralık Soruşturmasına da gönderme yapmıştır.

Bahçeli o dönem yayınlanan bazı ses kayıtlarında geçen İstanbul Etiler Polis Meslek Yüksekokulu arazisi üzerinden isim vermeden Erdoğan'a çok sert eleştiriler yöneltmiştir:

Evlatlarına vatan topraklarının tapusunu verecek kadar gözü dönenlerin nasıl bir insanlık anlayışları olduğunu çok merak ediyorum.⁵⁰³ Bunlar ki tıpkı kurumuş çarık gibi oldular.⁵⁰⁴ Bunlar ki aynen koskoca bedene dar gelen

⁵⁰² Şebnem Bursalı. "5 benzemezler FETÖ projesi". *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/05/17/5-benzemezler-feto-projesi> [19.08.2024]

⁵⁰³ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121591434047488>

⁵⁰⁴ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121655795630080>

elbiseye döndüler.⁵⁰⁵ Bunlar açısından rüşvetin adı bağış, kanun kaçağının tanımı hayırsever, hırsızın ismi ise yeni istiklal savaşıdır.⁵⁰⁶

5 Temmuz 2017 tarihinde Devlet Bahçeli, “Adalet Yürüyüşü” üzerinden Kemal Kılıçdaroğlu’na yönelik Gezi Parkı Olaylarına bir hatırlatma içeren sert bir eleştiri paylaşımı yapmıştır: “Dün gezi eylemlerinde duran adamdan kahraman çıkarırlar, şimdi yürümenin faziletlerini saya saya bitiremezken, yerli Gandi imal etmektedir”.⁵⁰⁷ Bahçeli’nin bu ifadesi Gezi Parkı eylemlerine yönelik doğrudan eleştiri içeren ilk paylaşımı olarak ayrıca not edilmelidir.

Kemal Kılıçdaroğlu’nun Mahatma Gandhi’ye fiziki benzerliği kamuoyunda uzun bir süre bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Ancak burada Bahçeli’nin yapmış olduğu “yerli Gandi” benzetmesi aslında Gandhi’nin 1930’daki “Tuz Yürüyüşü”ne bir göndermedir. 12 Mart 1930 tarihinde Mahatma Gandhi, tuz vergisine ve İngiliz Hükümeti’nin tuz toplama ve üretimi üzerindeki tekeline karşı çıkmak amacıyla 78 takipçisiyle birlikte Ahmedabad yakınlarındaki Sabarmati aşramından sahil köyü Dandi’ye doğru 200 milden fazla bir yürüyüşe çıkarak şiddet içermeyen bir kampanya başlatmıştı.⁵⁰⁸

Burada Devlet Bahçeli, Kemal Kılıçdaroğlu’nun geçmişte destek vererek siyasi propaganda yürüttüğü Gezi Parkı’ndaki “Duran Adam Eylemleri” ile Ankara’dan İstanbul’a yaptığı 420 kilometrelik “Adalet Yürüyüşü”nü birbiriyle çelişkili iki siyasi hareket olarak tanımlamıştır.

4.3.2. Güvenlik Propagandası

Devlet Bahçeli, Gezi Parkı Olayları süresince olmasa da olayların sonrasında güvenlik propagandası da yürütmüştür.

---

⁵⁰⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121730886246400>

⁵⁰⁶ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121855830372352>

⁵⁰⁷ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/882625125539074048>

⁵⁰⁸ Ornit Shani. “Gandhi’s Salt March: Paradoxes and Tensions in the Memory of Nonviolent Struggle in India.” Essay. In *Cultural Memories of Nonviolent Struggles: Powerful Times*, 32–51. Basingstoke, England: Palgrave Macmillan, 2015.

Devlet Bahçeli, Berkin Elvan'ın öldüğü 11 Mart 2014 akşamında paylaşmış olduğu uzun tweet zincirinde, iki kadın cinayeti üzerinden güvenlik propagandası içeren paylaşımlarda bulunmuştur. Öncelikle Bahçeli'nin gönderme yaptığı olayı bir cümle ile özetlemek istiyoruz. Boşandıktan kısa bir süre sonra eski eşi tarafından ölümle tehdit edilen Halime Arslan, Çağlayan'daki İstanbul Adliyesi önünde oğlu tarafından, çocuklarının velayet davası için mahkemeye giden Ayten Demir ise eski kayınbiraderi tarafından Elazığ Adliyesi önünde vurularak öldürülmüştür.⁵⁰⁹ Bahçeli bu konuyla ilgili olarak yapmış olduğu paylaşımında ise şu ifadeleri kullanmıştır: “Adliye binalarında kadınlar katlediliyor, sokak araları suçlulara teslim ediliyor, intikam duyguları huzurumuzu gölgeliyor”.⁵¹⁰ Burada Bahçeli “sokak aralarının suçlulara teslim edildiği” ifadesini kullanarak hükümete yönelik bir eleştiride bulunmuştur.

Bahçeli olası bir provokasyona karşı da takipçilerine uyarılarda bulunmuştur. Elvan'ın cenaze töreni öncesinde yaşanabilecek olumsuzluklara karşı Bahçeli, açık şekilde yazmasa da Elvan'a Alevi kimliği üzerinden sahip çıkmıştır:

Sokakları karıştırmaya çalışanlar, toplumsal cepheleşmeyi etnik bir kalıba dökmek için nifak mesaisine kalanlar ateşle oynuyorlar.⁵¹¹ Bu aziz vatanın hiçbir ferdi, düşüncesi, yöresi ve anasının dili ne olursa olsun hiçbir kardeşimiz israf ve heba edilemeyecek bir değerdedir.⁵¹² Mutlaka sakın olmalıyız, mutlaka sağduyulu hareket etmeliyiz ve mutlaka provokatörlere dikkat kesilmeliyiz.⁵¹³

Bahçeli'nin bu paylaşımlarında kullanmış olduğu ifadeler, Berkin Elvan'ın cenaze töreni öncesinde hem kendi kitlesini kontrol altında tutma amacı taşıması hem de genel bir birlik beraberlik mesajı vermesi açısından önemlidir. Özellikle milliyetçi ideolojiye sahip bir partinin genel başkanı olarak, yapmış olduğu “etnik kalıp” ve “dili ne olursa

⁵⁰⁹ “İki Kadın Adliye Kapısında Öldürüldü”. *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/haber/80042/2-kadin-adliye-kapisinda-olduruldu> [22.10.2024]

⁵¹⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443483881485123585>

⁵¹¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484252458733568>

⁵¹² <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484335518535680>

⁵¹³ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484473028780032>

olsun” vurguları fiziki riskleri azaltıcı bir güvenlik propagandası olarak yorumlanabilir.

22 Mayıs 2014’te Okmeydanı’nda Soma maden kazası ve Berkin Elvan’ın ölümünü protesto eden göstericiler ile polis arasında yaşanan olaylar iki ölü ve dokuz kişinin yaralanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu konuyla ilgili ertesi gün yine uzun bir tweet zinciri paylaşan Bahçeli, “karambol”, “kaos” ve “çatışma” kavramlarını kullanarak olayı güvenlik bağlamında değerlendirmiştir: “Belirsizlik kimseye fayda sağlamaz. Karambol hiçbir zaman istikrara kapı açmaz. Kaosun ve çatışmanın sonu olmaz”.⁵¹⁴

Ancak Bahçeli yaşanan olayların faili olarak hükümeti herhangi bir şekilde işaret etmemiş, daha önceden uyarısını yapmış olduğu provokasyon vurgusuyla tutarlı bir şekilde olayların failini “karanlık eller” olarak belirlemiştir: “Okmeydanı’nda iki kişinin vefatına, yedisi polis olmak üzere dokuz kişinin yaralanmasına neden olan olaylar karanlık ellerin tertibidir...⁵¹⁵ Provokatörler, kaybettiğimiz Berkin evladımızı ve Soma’nın taptaze acısını ajite ederek akıllarınca mevzi kazanmaya çalışıyorlar”.⁵¹⁶

Devlet Bahçeli bunun devamında yapmış olduğu bir diğer paylaşımında ise Okmeydanı olaylarındaki kırmızı maskeli eylemcileri “eşkîya” olarak tanımlamış ve onları eylemlerin doğrudan failleri olarak belirlemiştir: “Maskeli eşkîyalar, arkalarındaki unsurlar ve her tarafa yuvalanmış elebaşları dökülen kandan, kaybolan hayatlardan sorumludur”.⁵¹⁷

Eylemlerdeki maskeli kişilerin kim olduğu sorusu kamuoyunda da geniş yer tutmaya başlamıştır. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da bu konuyla ilgili TBMM grup toplantısında da bu konuyla ilgili bir soru yöneltmiştir. 4 Haziran 2014 tarihinde *Al Jazeera Türk* tarafından yapılan röportajda DHKP-C sempatizanı bazı kişilere de “Maskeliler kim?” sorusu yöneltilmiş ve “Maskeliler cephe milisleridir” cevabı alınmıştır.⁵¹⁸

---

⁵¹⁴ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469912982303305729>

⁵¹⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913067347017729>

⁵¹⁶ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913279746564096>

⁵¹⁷ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913356472942593>

⁵¹⁸ <https://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/dhkp-c-maskeliler-bizim-cephe-milisleri>

Bahçeli Okmeydanı'nda yaşanan olaylarda kaza sonucu bir polis tarafından vurularak ölen Uğur Kurt için yapmış olduğu paylaşımında “kör kurşundan dolayı hayatını kaybeden” ifadesini kullanırken herhangi bir şekilde polise yönelik bir ifade kullanmamıştır: “Cemevi'nin avlusunda boynuna isabet eden kör kurşundan dolayı hayatını kaybeden Uğur Kurt kardeşimize ve⁵¹⁹ patlayan parça tesirli bomba sonucunda can veren Ayhan Yılmaz isimli vatandaşımıza Cenab-ı Allah'tan rahmet diliyorum”.⁵²⁰ Olayın gerçekleşmesinin hemen ardından kamuoyunda ve basında failin “muhtemelen” polis olduğuna dair birçok haber yer alsa da, Bahçeli'nin burada net bir adresleme yapmadan ve bir nevi polisi sahiplenen bir güvenlik propagandası yürüttüğü sonucuna varılabilir.

Bunu destekler şekilde, Devlet Bahçeli'nin yaralılara geçmiş olsun dileklerini ilettiği olduğu hemen sonraki paylaşımında “başta polislerimiz olmak üzere” vurgusunu yapması önemlidir: “Başta polislerimiz olmak üzere, tüm yaralılara geçmiş olsun dileklerimi iletiyorum”.⁵²¹ Burada da görüleceği üzere Bahçeli, taziye mesajı üzerinden de bir güvenlik propagandası yürütmüştür.

Bahçeli bu uzun tweet zincirinin güvenlik propagandası yürüterek yapmış olduğu en son paylaşımında ise isim vermeden Erdoğan'ın üslubuyla alakalı bir eleştiride de bulunmuştur: “Unutmayalım ki, zalim yapıları yıkar, terörist kurulanı bozar, kötü söz insanı yaralar”.⁵²²

Bahçeli'nin yaptığı bu paylaşımın son kısmında yer alan “kötü söz insanı yaralar” ifadesinin Erdoğan'a bir gönderme olduğu kanaatindeyiz. Okmeydanı'nda yaşanan olaylarda Bahçeli iktidarı her ne kadar bir fail olarak konumlandırmamış olsa da yaptığı bu son paylaşımındaki değinmesiyle üstü kapalı bir uyarıda bulunmayı ihmal etmemiştir.

Devlet Bahçeli'nin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü güvenlik propagandasına baktığımızda son olarak 1 Mayıs 2015'teki bir paylaşımı dikkat çekmektedir. Bahçeli'nin her ne kadar 2015'teki 1 Mayıs İşçi Bayramı eylemleriyle

---

⁵¹⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913453373964289>

⁵²⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913529785794560>

⁵²¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913650304909313>

⁵²² <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913822263005184>

ilgili olarak Erdoğan'a yönelik siyasi propaganda bağlamında eleştirileri bulunsa da güvenlik propagandası yürütürken eleştirisinin asıl hedefi eylemlerdeki aşırı gruplar olmuştur: “Ses bombalarıyla, silahlarla, molotof kokteyllilerle, havai fişeklerle, sapanlarla, kar maskeleriyle işçinin değil, ifritin yanında durulur”.⁵²³ Bahçeli bu eylemlerde aşırıya giden bazı grupları isim vermeden eleştirmiş ve asıl amaçlarının işçilerin yanında durmak olmadığını vurgulamıştır.

4.3.3. Gençlik Propagandası

Devlet Bahçeli, 29 Haziran 2013 tarihinde paylaşmış olduğu uzun tweet zincirinde doğrudan gençlik vurgusu yapmıştır: “Bana göre gençliği ayakta olmayan bir millet ölüm yatağındadır.⁵²⁴ Gençliği diri ve donanımlı olmayan bir millet darda ve derttedir”.⁵²⁵ Bahçeli burada gençlerin ve gençliğin diri ve donanımlı olması gerektiğinin altını çizmiş ve bir milletin geleceği için kilit bir pozisyonda olduklarını vurgulamıştır. Bahçeli'nin yürütmüş olduğu gençlik propagandası Berkin Elvan'ın Ölümü ve Erdoğan Eleştirisi olmak üzere iki alt başlıkta incelenebilir.

Berkin Elvan'ın vefat ettiği 11 Mart 2014 tarihinde yine uzun bir tweet zinciri paylaşan Bahçeli, yoğun seviyede empati içeren ve Elvan'ı içtenlikle sahiplenen bir gençlik propagandası yürütmüştür:

Üzüldüğüm bir başka önemli konu ise, henüz çocuk yaşta hayata gözlerini yuman Berkin Elvan'dır.⁵²⁶ Okmeydanı'nda başına isabet eden gaz fişeginden dolayı ağır yaralanan bu evladımız tedavi gördüğü hastanede hayata veda etti.⁵²⁷ Gencecik bedeni altına girdiği yüke dayanamadı.⁵²⁸ Berkin'in umutları vardı, hayalleri vardı, hedefleri vardı, daha görececek nice

⁵²³ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/594197028177059840>

⁵²⁴ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/351042357162016768>

⁵²⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/351042433716465667>

⁵²⁶ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484966006325248>

⁵²⁷ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443485028463685632>

⁵²⁸ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443485067072262144>

güzel günleri vardı, taptaze sevgiler ve sevenleri onunlaydı.⁵²⁹ Daha yaşayacakları, yaşatacakları, tanışacakları, umutları onu bekliyordu.⁵³⁰ Hayatının baharında adeta bir yıldız gibi aramızdan kayıp gitti.⁵³¹

Bahçeli, Berkin Elvan'ın vefatının hemen ardından yapmış olduğu bu uzun ve detaylı açıklama ile üzüntüsünü çok net bir şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca, bunun hemen devamında yaptığı “Berkin hepimizin kaybıdır, hepimizin hüznüdür, herkesin ortak acısıdır”⁵³² paylaşımıyla Elvan'ı “herkesin kaybı” olarak nitelendirmiş ve yalnızca partisi adına değil tüm millet adına sahiplenmiştir.

Devlet Bahçeli'nin Gezi Parkı Olayları üzerinden gençlik propagandası yürüttüğü bir diğer konu ise Erdoğan eleştirisi olmuştur. Bahçeli, 16 Mart 2014'te paylaşmış olduğu bir diğer tweet zincirinde Erdoğan'ı bu kez “gençliği bölme” ile suçlamıştır: “Gençliği bölen, 15 yaşında hayatını kaybeden bir vatan evladına terörist diyen, meydanlarda savaş naraları atan vicdansızlar artık çok oldu”.⁵³³ Bahçeli burada Berkin Elvan için “terörist” ifadesini kullandığını iddia ederek Erdoğan'ı eleştirmiştir.

Ancak Erdoğan, Bahçeli'nin atıf yapmış olduğu 14 Mart 2014'teki konuşmasında Berkin Elvan için doğrudan “terörist” ifadesini kullanmamıştır. Erdoğan'ın konuşmasındaki ilgili kısım şu şekildedir: “Maalesef terör örgütlerinin içine aldığı, terör örgütlerinin içinde ne yazık ki yüzü poşulu, eline sapan verilmiş, cebinde demir bilyelerle olan bir çocuk orada maalesef bir biber gazına o da muhatap oluyor”.⁵³⁴ Görüleceği üzere burada Erdoğan, “terör örgütlerinin içinde” olan ifadesini kullanmıştır. Burada Erdoğan'ın kastının Berkin Elvan'ın olay gerçekleşirken

---

⁵²⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443485134743150592>

⁵³⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443485180775661568>

⁵³¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443485226711662592>

⁵³² <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443485334228467712>

⁵³³ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121333345931264>

⁵³⁴ “Erdoğan ile Berkin Elvan'ın Babası Arasında Suçlamalar”. *BBC Türkçe*.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140314_erdogan_berkin_elvan

[21.07.2024]

“teröristlerin arasında olması” yani polisler tarafından ayırt etmesinin zorluğuna bir vurgu olduğu kanaatindeyiz.

Bahçeli, 16 Mart’taki tweet zincirinin devamında Erdoğan’ın aynı konuşmasına atıf yaptığı bir başka paylaşım daha yapmıştır: “Berkin ile Burakcan’ın cansız bedenleri üzerinden polemik yapacak kadar küçülenler, çukurlaşanlar Türkiye’nin önündeki yegane engeldir”.⁵³⁵ Burada Bahçeli, Erdoğan’ı Berkin Elvan ile Burakcan Karamanoğlu’nun cenazeleri üzerinden propaganda yürütme ile suçlamış, Erdoğan’ı “küçülme” ve “çukurlaşma” gibi ağır kelimelerle itham etmiştir.

4.3.4. Kültür Sanat Propagandası

Devlet Bahçeli, Gezi Parkı Olaylarında ağır yaralanan ve sonrasında hayatını kaybeden Berkin Elvan hakkında yapmış olduğu bir açıklama üzerinden Yavuz Bingöl’ü de eleştirmiştir.

Ahmet Hakan, 3 Aralık 2014’te Yavuz Bingöl’le yaptığı röportajda Berkin Elvan’ın annesinin meydanlarda yuhalatılması konusunda Bingöl’e düşüncelerini sormuş ve şu cevabı almıştır:

*Burada da Tayyip Bey’in duygusallığı rol oynuyor. Sokaklarda, ölmüş annesine küfredildiği zaman ertesi gün o da Berkin Elvan’ın annesini yuhalattı. Bu çok insani bir şey... İşte duygusunu işine karıştırmak bu... Öte yandan şunu da söyleyeyim: Ölmüş anneye küfür etmek, sol değerlere inanan insanların yapabileceği bir şey mi? Ne kadar ayıp bir şey! O zaman o da öyle yapıyor.*⁵³⁶

3 Aralık 2014 tarihinde gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri’nden iki gün sonra uzun bir tweet zinciri paylaşan Bahçeli, öncelikle bir soru paylaşımı yapmıştır: “Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülleri töreninde

⁵³⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121426807599104>

⁵³⁶ Ahmet Hakan. “Amacım Cepheleşmenin Sona Ermesi”. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ahmet-hakan/amacim-cephelesmenin-sona-ermesi-27697647> [03.04.2024]

konuşan sözde alleme ve aydın şahsiyetlerden bize ait bir şey duydunuz mu?”⁵³⁷ Önce “Rus yazar Aleksandr Soljenitsin yaşasaydı, yüzbinlerce Suriyeliye kapılarını açan hükümetinizi, zat-ı alinizi ayakta alkışlardı”⁵³⁸ açıklaması ile alakalı Alev Alatl’ya yönelik eleştiriler sıralayan Bahçeli, hemen ardından törene katılan Yavuz Bingöl’ü de hedef almıştır.

Devlet Bahçeli öncelikle törenin o dönemin sıcak gündem konusu olan Beştepe’deki Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde gerçekleşmesi üzerinden törene katılan Yavuz Bingöl’ü eleştirmiştir: “Gerçek sanatçı saray övmez, duvar kağıtları altın varaklı, bardak ve çanakları altın sırmalı olan binlerce odalı kaçak yapıyı haklı çıkarmaz”.⁵³⁹ Bahçeli devamındaki paylaşımında Bingöl’ün Ahmet Hakan ile röportajında Berkin Elvan’la alakalı kullanmış olduğu ifadeleri hatırlatmış ve Yavuz Bingöl’ü çok sert eleştirmiştir:

Heyhat, böyle bir ortamda 15 yaşındayken 16 kiloya düşerek hayatını kaybetmiş Berkin Elvan’a ve annesine hakaret de normal görülür.⁵⁴⁰ Kökünden kopmak, gelenekten ayrılmak, geçmişten sapmak vahim bir sorunsu, insanlığa yüz çevirmek daha büyük bir faciadır.⁵⁴¹ Bu facianın tarafı ve ortağı olanlar saraylarda saklansa da kurtulmaları, vicdan mahkemesinin hükmünden muaf olmaları imkansızdır.⁵⁴²

Bahçeli’nin burada kullanmış olduğu “Berkin Elvan’a ve annesine hakaret de normal görülür” ifadesi Bingöl’ün röportajda kullanmış olduğu “(Erdoğan) sokaklarda, ölmüş annesine küfredildiği zaman ertesi gün o da Berkin Elvan’ın annesini yuhallattı. Bu çok insani bir şey” ifadelerine bir göndermedir. Bahçeli’nin daha sonrasında yapmış olduğu “kökünden kopmak, gelenekten ayrılmak” vurguları ise Yavuz Bingöl’e

⁵³⁷ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/540931198533779457>

⁵³⁸ “Devlet Bahçeli’den Berkin Elvan Tweetleri”. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1016340-devlet-bahceliden-berkin-elvan-tweetleri> [09.09.2024]

⁵³⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/540931834356695040>

⁵⁴⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/540931939654725632>

⁵⁴¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/540931993052401665>

⁵⁴² <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/540932052275986432>

yaptığı müzik türü üzerinden bir eleştiri içeren kültür sanat propagandası olarak sınıflandırılabilir.

Yavuz Bingöl önce bu röportajla alakalı Ahmet Hakan'ı "sözlerimi olduğu gibi yayınlayıp, beni sizlere doğru taşıyorsa bir daha asla bu sütunlarda olmayacaktım"⁵⁴³ ifadeleriyle eleştirmiştir. Ancak daha sonrasında yapmış olduğu paylaşımda Gülsüm Elvan ve ailesinden özür dilemiştir: "Gülsüm anne başta olmak üzere Berkin'in tüm ailesinden özür dilerim. Benim demek istediğim bu değildi ki.. Böyle anlaşılması beni de üzdü".⁵⁴⁴ Bingöl, gelen yoğun tepkiler üzerinde Twitter (X) hesabını geçici olarak kapatmıştır. Ayrıca Yavuz Bingöl'ün bu konuyla ilgili yaptığı iki paylaşımı da tespit edilmesi mümkün olmayan bir tarihte silinmiştir.

4.3.5. Dil ve Edebiyat Propagandası

Gezi Parkı protestoları sırasında hayatını kaybeden Berkin Elvan'ı anma ve 13 Mayıs 2014'te gerçekleşen Soma Maden Faciasını protesto etme amacıyla 22 Mayıs 2014'te Okmeydanı'nda bir eylem düzenlenmiştir. Devlet Bahçeli, olaylar üzerine ertesi gün Twitter (X) hesabı üzerinden uzun bir paylaşımda bulunmuştur. Bu paylaşımın giriş kısmında uzun bir şekilde ünlü Türk edebiyatçısı Yusuf Has Hacıp'ten bir alıntıya yer vermiştir:

Öncelikle, büyük Türk düşünürü Yusuf Has Hacıp'in tarihe kayıt düşen, adeta bugüne ders veren hikmetli sözlerine temas etmek istiyorum.⁵⁴⁵ Şöyle diyor Balasagunlu Yusuf: "İyiler kaybolursa kötüler başıboş kalır. İyiler ülkeye sahip olursa kötüler ortadan çekilmek zorunda kalır."⁵⁴⁶ Sözünü gözet güvenliğinin bozulmasını, kendini gözet esenliğinin bozulmasını.⁵⁴⁷ İnsanın gönlünü soğutur çatak yüz; insanın gönlünü yakar acı söz. Kamçı yararı

⁵⁴³ <https://x.com/YvzbNgl/status/540126304654614529>

⁵⁴⁴ <https://twitter.com/YvzbNgl/status/540135138462818306>

⁵⁴⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469912362372575232>

⁵⁴⁶ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469912463774060544>

⁵⁴⁷ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469912532858449920>

kapanır, acısı geçer; dil yarası yıllar sürer.⁵⁴⁸ Eğer iki dünyada mutluluk ve kurtuluş dilerse; harama karışma, zulüm etme, kan dökme, düşmanlık besleme, bozgunculuk yapma.⁵⁴⁹ Bunlar insana ve devlete, millete ve memlekete mutlaka zarar verir”.⁵⁵⁰

Devlet Bahçeli'nin Yusuf Has Hacıp'ten aktardığı bu pasajda yaptığı vurgular dikkat çekicidir. Öncelikle “iyiler kaybolursa, kötüler başıboş kalır” ifadesiyle eylemcileri bir nevi “kötü” olarak nitelendirirken “başıboş kalma” ifadesiyle bir güvenlik zafiyetine atıf yapmıştır.

Bahçeli'nin burada aktarmış olduğu “sözünü gözet”, “çatık yüz”, “acı söz”, “dil yarası” gibi ifadeler Erdoğan'ın üslubuna yönelik üstü kapalı eleştiriler olarak yorumlanabilir. Bahçeli'nin Yusuf Has Hacıp'ten aktardığı devamındaki birçok ifade de yine Erdoğan'a yönelik birtakım tavsiyeler olarak değerlendirilebilir.

4.3.6. İletişim Propagandası

Devlet Bahçeli, 5 Haziran 2013'te Gezi Parkı Olayları ile alakalı paylaştığı ilk uzun tweet zincirinde bir iletişim propagandası da yürütmüştür. Bahçeli'nin yürütmüş olduğu bu propaganda soğuk savaş dönemi üzerinden dezenformasyon karşıtı ve Erdoğan eleştirisi olmak üzere iki alt başlıkta incelenebilir.

Bahçeli, 5 Haziran 2013'te paylaştığı tweet zincirinde açıkça “dezenformasyon” ifadesini kullanmasa da öncelikli olarak dezenformasyona karşı takipçilerini uyarmıştır:

Şu günlerde sanal medyanın yerli veya yersiz, gerçek ya da asılsız haberlerin, yorumların merkezi olduğunu görüyorum.⁵⁵¹ Asparagas haberleri, kendinden kaçmak ve kurtulmak için sanal alemin hayallerine, kayganlıklarına

⁵⁴⁸ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469912634910048256>

⁵⁴⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469912739360808961>

⁵⁵⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469912808533274624>

⁵⁵¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346877309710337>

*tutunanları ciddiye almamak gerekiyor.*⁵⁵² *Toplumsal psikolojiye hasar veren, soğuk savaş döneminden kalma taktiklerle akılları karıştıranlara fırsat vermeyelim.*⁵⁵³

Bahçeli'nin burada yapmış olduğu “soğuk savaş döneminden kalma taktikler” benzetmesi önemlidir. Zira bilindiği üzere Soğuk Savaş sırasında ABD ve Sovyetler Birliği, kendi çıkarları için vekalet savaşları, seçimlere müdahale ve dezenformasyon kampanyalarından yararlanarak gizli siyasi müdahale ve çatışma yöntemlerini geliştirmiştir.⁵⁵⁴ Burada Bahçeli dezenformasyon eyleminin failini belirtmemiş ancak bu tehlikeye karşı takipçilerini uyarmıştır.

Devlet Bahçeli, Erdoğan'ın 2 Haziran'da yapmış olduğu bir konuşmasında kullanmış olduğu “Şu anda Twitter denilen bir bela var, yalanın daniskası burada. Sosyal medya denilen şey aslında şu anda toplumların baş belasıdır”⁵⁵⁵ ifadesine üç gün sonra, 5 Haziran 2013'te kendi Twitter (X) hesabı üzerinden şu şekilde bir cevap vermiştir: “Ayrıca Twitter'a bela olarak değil, katılımcılığı teşvik eden, kişisel ifade beceri ve özgürlüğünü pekiştiren bir platform olarak bakıyorum.⁵⁵⁶ Bela olarak görenlere de bu ortamlardan uzak durmalarını öneriyorum.⁵⁵⁷ Yarınlarda keşke dememek için bugünlerde acaba denilmesi zannederim çok hayırlı sonuçlara vesile olacaktır”.⁵⁵⁸

Bahçeli paylaşımının devamında isim vermeden Erdoğan'ı “sanal tehditler yaratma” ve “halkı birbirine düşürme” ile de suçlamış, takipçilerine birlik ve beraberlik mesajı

---

⁵⁵² <https://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342346977717133312>

⁵⁵³ <https://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342347067039027200>

⁵⁵⁴ Megan Ward, Shannon Pierson ve Jessica Beyer, *Formative Battles: Cold War Disinformation Campaigns and Mitigation Strategies* (Washington, DC: Wilson Center, Ağustos 2019), https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/cold_war_disinformation_campaign.pdf

⁵⁵⁵ “Erdoğan: Twitter Denilen Bir Bela Var”. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-twitter-denilen-bir-bela-var,nNAKG2OAMUewglwLKFVNfA> [01.10.2024]

⁵⁵⁶ <https://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342347225197858816>

⁵⁵⁷ <https://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342347333880651776>

⁵⁵⁸ <https://twitter.com/dbdevletbahceli/status/342347473395785728>

vermiştir: “Hassasiyetlerimizi kaşıyarak, duygularımızı tahrik ederek, sanal tehditler yaratarak bizi birbirimize düşürmeye niyetlenenlere dur demeliyiz”.⁵⁵⁹ Burada Bahçeli, kullanmış olduğu “kaşımak” ve “tahrik etmek” ifadeleriyle Erdoğan’a yönelik “provokasyon” göndermesinde bulunmuştur.

4.3.7. Dini Propaganda

Devlet Bahçeli, 16 Mart 2014’te Twitter (X) hesabı üzerinden uzun bir tweet zinciri paylaşmış ve Erdoğan’ı sıklıkla kullandığı “Biz bu yola kefenimizi giyerek çıktık” ifadesi üzerinden çok sert bir şekilde eleştiren bir dini propaganda yürütmüştür: “Kefen edebiyatı yapıp mezar siyasetinden nemalananlar gencecik bedenleri, taptaze filizleri hem istismar ediyor hem de karalıyor”.⁵⁶⁰ Berkin Elvan’ın cenazesinden beş gün sonra ve Okmeydanı Olaylarının hemen ardından yaptığı bu paylaşımında Bahçeli, Erdoğan’ı Elvan üzerinden eleştirmiştir.

Bahçeli 17-25 Aralık Soruşturmasına atıf yaptığı tweetinin devamında yapmış olduğu bir diğer paylaşımında ise “riya”, “fitne”, “gıybet” gibi dini kavramları peş peşe sıralayarak isim vermeden Erdoğan’a eleştiri içeren bir dini propaganda yürütmüştür: “Yalan, riya, fitne, dedikodu, gıybet, kötü söz, asılsız suçlama, maneviyat kaçakçılığı rekor kırıyor, zirve yapıyor ve de hiç doymuyor.⁵⁶¹ Unutmayalım ki; iman doğruluk, yalan küfürdür.⁵⁶² Küfür ehlinin, batıla bekçilik yapanların, yalana esir düşenlerin sureti haktan görünme çabaları suyun üzerine destan yazmaya benzer”.⁵⁶³

Bahçeli 23 Mayıs’ta yapmış olduğu bir başka paylaşımında ise “helal-haram” ifadeleri üzerinden yine isim vermeden 17-25 Aralık Soruşturmasına gönderme yapmıştır: “Vefa giderse cefa gelir, iyilik sönerse kötülük sökün eder. Helal biterse haram bilendir; merhamet azalırsa zorbalık azar”.⁵⁶⁴

⁵⁵⁹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484556453486592>

⁵⁶⁰ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121243675885568>

⁵⁶¹ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445121965108760576>

⁵⁶² <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445122036009287680>

⁵⁶³ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/445122146214629376>

⁵⁶⁴ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/469913751014363136>

4.3.8. Dış Politika Propagandası

Devlet Bahçeli, Berkin Elvan'ın vefatının ardından 11 Mart 2014'te yapmış olduğu paylaşımda AK Parti hükümetini diplomatik başarısızlıkla da itham etmiş ve Türkiye'nin içe kapandığını iddia etmiştir: “Türkiye içe kapanıyor, sevgiye, kardeşliğe ve hoşgörüyeye dayalı ilişkileri bozguncuların, fesat ve fitne yuvalarının tuzakları zedeliyor”.⁵⁶⁵

Bahçeli bu tweetinin devamında yaptığı bir diğer paylaşımında ise bu kez dış kaynaklı bir provokasyona gönderme yapmıştır: “Birliğimizin ve dirliğimizin içine sızmış zalimler, onların destekçileri, Türkiye'yi Ortadoğu'ya dönüştürmek için her oyunu sahneliyorlar”.⁵⁶⁶ Devlet Bahçeli, “sızma” ifadesini kullanarak bir nevi devlet içinde istihbarat zafiyeti bulunduğu vurgu yapmış, “Türkiye'yi Ortadoğu'ya dönüştürme” ifadesiyle de yeniden Arap Baharına olumsuz şekilde bir hatırlatmada bulunmuştur.

4.4. Meral Akşener'in Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda konu hakkında 13 farklı şekilde propaganda yürütüldüğü göze çarpmaktadır. En yoğun yürüttüğü propaganda türleri 86 tweet (%36.1) ile siyasi, 31 tweet (%13) ile gençlik ve 22 tweet (%9.2) ile güvenlik propagandası olmuştur. Akşener bunun dışında çok sınırlı sayıda da olsa din, medya, dış politika, iletişim, hukuk, çevre, eğitim, kültür sanat, ekonomi ve sağlık propagandası içeren paylaşımlar yapmıştır.

Akşener 28 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan Gezi Parkı Olayları hakkındaki ilk paylaşımını eylemlerden iki gün sonra, 30 Mayıs 2013'te gerçekleştirmiştir. Konuyla ilgili 2013'te 161, 2014'te 72, 2015'te 5, 2017 ve 2018'de ise 1'er adet olmak üzere toplam 238 tweet paylaşmıştır. Akşener'in bu olayla alakalı yapmış olduğu 238 tweetlik paylaşımı 2013-2020 yılları arasındaki tüm tweetlerinin yaklaşık %2.1'ini oluşturmaktadır.

⁵⁶⁵ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484016373927936>

⁵⁶⁶ <http://twitter.com/dbdevletbahceli/status/443484407278882816>

Tablo 4.4: Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları

Propaganda	Sayı	Yüzde
Siyasi	86	36.1
Gençlik	31	13.0
Güvenlik	22	9.2
Dini	18	7.6
Medya	9	3.8
Dış Politika	9	3.8
İletişim	6	2.5
Hukuki	6	2.5
Kültür Sanat	5	2.1
Eğitim	4	1.7
Çevre	4	1.7
Ekonomi	4	1.7
Sağlık	1	0.4
Diğer	33	13.9
TOPLUM	238	100

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları ile alakalı paylaşmış olduğu tweet sayısı çok yüksek seviyededir. Paylaşmış olduğu toplam 240 tweetin yalnızca 52'si (%21.6'sı) doğrudan paylaşılmış olup, 154 adedinde (%64.1'inde) ise farklı kullanıcıların paylaşımlarını retweet etmiştir. Bu 154 retweetin 51 adedi o dönem Akşener'in TBMM Başkanvekili olduğu MHP'nin genel başkanı Devlet Bahçeli'nin tweetleridir. Akşener'in geri kalan 34 tweeti (%14.3'ü) ise kullanıcıların kendisine yazmış olduğu yorumlara veya kendisinin farklı kullanıcılara verdiği cevapları içermektedir. Burada Akşener'in paylaşımları detaylı bir şekilde incelendiğinde Bahçeli'nin mesafeli duruşuna ters bir biçimde eylemlere yoğun bir

destek verdiği göze çarpmaktadır. Akşener'in Gezi eylemlerine destek paylaşımlarının önemli bir kısmının doğrudan değil retweetler üzerinden olmasının parti içi disiplinle ilgili bir tutum olduğu kanaatindeyiz.

4.4.1. Siyasi Propaganda

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları süresince Twitter (X) üzerinden yürütmüş olduğu siyasi propagandanın en önemli örneklerinden biri de Erdoğan eleştirisi olmuştur. Akşener, eylemlerin henüz ilk günlerinde 30 Mayıs 2013'te yapmış olduğu bir paylaşımda Erdoğan'ı Gezi Parkı'na alışveriş merkezi yapma ile suçlamıştır:

2004 yerel seçimlerinde AKP'nin seçim afişlerinde 'İstanbul benim aşkım Recep Tayyip Erdoğan' yazıyordu. Gezi Parkında AVM kurma inadı⁵⁶⁷ bu büyük aşkın tezahürü olabilir mi?⁵⁶⁸ Hani eski filmlerde 'ya benimsin ya toprağın' replikleri vardı Sn Başbakanın Gezi Parkı inatlaşması aynı repliğe ne kadar çok benziyor.⁵⁶⁹

Akşener burada Erdoğan'a kendisinin geçmişte kullandığı "İstanbul benim aşkım" sözü üzerinden kinayeli bir eleştiride bulunmuştur. Akşener, Erdoğan'ın eylemlerin ilk günlerindeki geri adım atmayan tutumunu da "inatlaşma" olarak tanımlamış ve buna bağlı olarak "ya benimsin ya toprağın" benzetmesini yapmıştır.

Akşener 1 Haziran 2013'te yaptığı paylaşımlarda ise Başbakan Erdoğan'ı "kibirli olmak" ve "milleti dinlememek" ile suçlamıştır: "Korku yer değiştirdi, bundan sonra hoyratlık, kibir ben ne istersem yaparım anlayışı son bulacak. Milletın sesine kulak vermeyenler korkacak.⁵⁷⁰ İnsanları tahkir etmeyi alışkanlık edinenler, milleti dinlemeyi, anlamayı öğreniyorlar".⁵⁷¹ Kullanmış olduğu ifadelerle yoğun bir şekilde soyut vaatli siyasi propaganda yürüten Akşener, Erdoğan'ın halkın taleplerini

---

⁵⁶⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/340186926080479233

⁵⁶⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/340187047610441729

⁵⁶⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340188282656784385

⁵⁷⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/340904371292344321

⁵⁷¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340905740216721408

dinlemediğini iddia etmiş ve Gezi Parkı Olayları ile birlikte bunu öğreneceğini ifade etmiştir.

15 Haziran 2013'te Ankara-Sincan'da gerçekleşen Milli İradeye Saygı mitinginde Başbakan Erdoğan'ın konuşması sırasında miting alanına gelen ve ellerinde üç hilalli bayraklar taşıyan bir grup "Sen Yanmasan, Ben Yanmazsam, Biz Yanmazsak Nasıl Çıkar Karanlıklar Aydınlığa. Etimesgutlu Bozkurtlar" yazılı bir pankart açmıştır.⁵⁷² Bu konu MHPliler birçok isim tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiş, hatta AK Parti aleyhine trendtopic kampanyaları düzenlenmiştir. Meral Akşener konuyla ilgili aynı gün yaptığı beş tweetten oluşan açıklamada Erdoğan'ı "provokasyon" ile suçlamış ve çok sert biçimde eleştirmiştir:

Sn Başbakan, bugüne kadar hiçbir siyasinin tevessül etmediği bir yola girdi. Mitingde MHP bayrağı açtırarak bizzat provokasyon yapıyor.⁵⁷³ Başbakan denize düştü ayaklar altına aldığı Türk Milliyetçiliğine sarılmaya çalışıyor. Sahte MHP bayrağı açtırmak ne menem bir psikolojidir?⁵⁷⁴ AKPliler muhteremler partinizi destekleyenler başka bir partiye mensup olamazlar. Çünkü aynı anda iki partiye oy kullanılmaz.⁵⁷⁵ Durumunuz çok acıklı değilse provokasyona davet anlamını taşıyan bir harekettir. Çok da ayıptır, savunmak yerine utanmalısınız.⁵⁷⁶ Daha dün 'Türk milliyetçiliğini ayaklarımın altına aldım', 'Ülkücüler Fâtiha bilmez' diyenler kutlu bayrağın altına hangi yüzle sığınyor?⁵⁷⁷

Meral Akşener'in uzun tweet zincirinde iddia ettiği üzere Erdoğan'ın mitingdekilere "MHP bayrağı açtırttığı" suçlaması herhangi bir somut delile dayanmamaktadır. Zira birçok ülkücü aynı gün Erdoğan'ın Sincan'a girişi sırasında da konvoy oluşturmuş,

---

⁵⁷² "Milli İradeye Saygı Mitingi'nde MHP Bayrağı". *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/milli-iradeye-saygi-mitinginde-mhp-bayragi/238307> [01.10.2024]

⁵⁷³ http://twitter.com/meral_aksener/status/345933307239874560

⁵⁷⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/345936534224134144

⁵⁷⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/345937648235466753

⁵⁷⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/345938287610957824

⁵⁷⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/345942823503269889

Erdoğan miting sonrasında gruptan bir ülkücüye yanına çağırarak kısa süre sohbet etmiştir.⁵⁷⁸

Akşener burada Erdoğan'ı daha önce kullandığı "Türk milliyetçiliğini ayaklarımın altına aldım" ifadesini hatırlatarak da suçlamıştır. Ancak "provokasyon" ile suçladığı Erdoğan'ın daha önce kullanmış olduğu bir cümleyi aradan seçip bağlamıyla birlikte paylaşmadan bir manipülasyona başvurmuştur. Zira Erdoğan 19 Şubat 2013'te yapmış olduğu açıklamada "Biz Kürt milliyetçiliğini de ayağımızın altına alıyoruz, Laz milliyetçiliğini de ayağımızın altına alıyoruz, Türk milliyetçiliğini de ayağımızın altına alıyoruz, Arap milliyetçiliğini de ayağımızın altına alıyoruz"⁵⁷⁹ ifadelerini kullanmıştır. Erdoğan 23 Şubat 2013'te Twitter (X) hesabı üzerinden yapmış olduğu bir diğer paylaşımında da bu ifadesini teyit etmiştir: "Ben Mardin'de dedim ki, biz bütün milliyetçiliği ayaklar altına almış iktidarız. Bunu burada da söylüyorum. İstanbul'da da söylüyoruz".⁵⁸⁰ Ancak Akşener yaptığı paylaşımında Erdoğan'ı yalnızca Türk milliyetçiliğine karşı bir ifade kullanmış gibi lanse etmiştir.

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları ile alakalı siyasi propaganda yürüttüğü bir diğer önemli konu Çözüm Süreci olmuştur. 19 Haziran 2013'te yapmış olduğu üç tweetlik paylaşımında Akşener, Abdullah Öcalan'ın isteği üzerine 15-16 Haziran'da Diyarbakır'da düzenlenen Kuzey Kürdistan Birlik ve Çözüm Konferansına ve akabinde yayınlanan 13 karar içeren sonuç bildirgesine yönelik eleştirilerini sıralamıştır.⁵⁸¹ Meral Akşener bu konferans üzerinden Gezi Parkı eylemleri ile bir kıyaslama yaparak Erdoğan'a birtakım sorular yöneltmiştir:

---

⁵⁷⁸ "Yumruk Uzatanla Toka Yapılır Mı?". *Milliyet*.
<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/yumruk-uzatanla-toka-yapilir-mi-1723565>
[23.08.2024]

⁵⁷⁹ "Başbakan Erdoğan'dan Önemli Açıklamalar". *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-erdogandan-onemli-aciklamalar-22632030> [9.03.2024]

⁵⁸⁰ <https://x.com/RErdogan/status/305296130470731776>

⁵⁸¹ "Diyarbakır'dan 13 Maddeli Bildirge". *Milliyet*.
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/diyarbakir-dan-13-maddeli-bildirge-1724373>
[06.10.2024]

Diyarbakır'da yapılan toplantıda 'Apo'ya özgürlük ve özerklik' talebi dillendirildi. Sn Başbakanın bu konudaki düşüncesi nedir?⁵⁸² Gezi Parkı eylemlerine en şiddetli biçimde tepki verenler Diyarbakır toplantısının sonuç bildirgesi üzerinde neden aynı tepkiyi vermediler?⁵⁸³ 'Süreç' anlaşılıyor ki hız kesmeden işliyor. Bir taraftan Gezide PKK var denirken diğer taraftan Diyarbakır bildirgesi gözden kaçırılıyor.⁵⁸⁴

Akşener, Gezi Parkı eylemlerine “şiddetli tepki” gösterdiğini iddia ettiği Erdoğan’ı sonuç bildirgesine karşı herhangi bir tepki göstermemek ile suçlamıştır. Meral Akşener, Erdoğan’ın konferansa tepkisizliğini Çözüm Süreci’nin devam etmesine bağlamıştır. Erdoğan’ın Akşener’in tweetinde belirttiği üzere doğrudan “Gezide PKK var” şeklinde bir ifadesi olmasa da 14 Haziran 2013’te paylaştığı “Bu olayları provoke edenlerin hazırlıklı donanımlı olduklarını biliyoruz. Bunlar terör örgütleriyle iç içe olan kişilerdir”.⁵⁸⁵ şeklinde bir tweeti bulunmaktadır. Her ne kadar burada Erdoğan kullanmış olduğu “terör örgütleri” ifadesiyle doğrudan PKK’yı kastetmemiş olsa da Akşener onu “kendi içerisinde çelişmek” ile suçlamıştır.

Meral Akşener’in eleştirel siyasi propaganda yürüttüğü bir diğer konu ise Âkil İnsanlar Heyeti olmuştur. Akil İnsanlar Heyeti’nin Karadeniz Grubu üyesi ve o dönemki Memur-Sen Genel Başkanı Ahmet Gündoğdu 24 Mayıs 2013 tarihinde “Çözüm sürecini hayvanlar bile anlamış ama bazı insanlar anlamıyor” ifadelerini kullanmıştır.⁵⁸⁶ Akşener Gezi Parkı Olaylarının henüz başlarında, 2 Haziran 2013’teki paylaşımında Gündoğdu’yu takipçilerine hatırlatmıştır: “Sahi ‘Bizi hayvanlar anladı bazı insanlar anlamadı’ diyen akıl insanın bugünler hakkındaki yorumunu bilen var mı?”⁵⁸⁷

---

⁵⁸² http://twitter.com/meral_aksener/status/347298729650438144

⁵⁸³ http://twitter.com/meral_aksener/status/347299441105072128

⁵⁸⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/347300491702722560

⁵⁸⁵ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345523598120857601

⁵⁸⁶ “Çözüm Sürecini Hayvanlar Bile Anladı”. *Akşam*.
<https://www.aksam.com.tr/siyaset/cozum-surecini-hayvanlar-bile-anladi/haber-209212>
[06.09.2024]

⁵⁸⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/341249461609189377

13 Mart 2014 tarihindeki Berkin Elvan'ın cenaze töreninin ardından artan gerginlik üzerine Meral Akşener yeniden hedefine Âkil İnsanlar Heyetini almıştır: “Akil AKPliler acilen BBnı uyarmalı ve toplumda oluşturduğu tansiyonu düşürmesini sağlamalıdır. Sn Erdoğan'a BB olduğu hatırlatılmalıdır”.⁵⁸⁸ Akşener'in bu olayda heyeti gündeme almasının temel nedeninin Âkil İnsanlar Heyetinin Çözüm Süreci'ndeki “yumuşak güç” rolüne bir eleştiri olduğu ve Okmeydanı'ndaki olaylar üzerinden bir meydan okuma olduğu kanaatindeyiz. İlginç bir not olarak Akşener, bu tweetinde Erdoğan'dan “Başbakan” olarak bahsettiği iki ifadesini Twitter'daki 140 karakter sınırından ötürü “BB” olarak kısaltmıştır.

Meral Akşener, diğer liderlerden farklı olarak çok yoğun bir şekilde retweetler üzerinden diğer görüşleri sahiplenen bir siyasi propaganda yürütmüştür. Akşener'in yaptığı retweetlere baktığımızda başta Sinan Oğan, Lütfü Türkkan ve Müsavat Dervişoğlu olmak üzere MHP'li önde gelen isimlerin paylaşımları üzerinden siyasi propaganda yürüttüğü göze çarpmaktadır. Akşener ayrıca Devlet Bahçeli'nin konuyla ilgili tüm paylaşımlarını retweet etmiş, bazı basın mensupları ve kanaat önderlerinin paylaşımlarını da retweet ederek sahiplenmiştir.

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olaylarının ilk günlerinde yapmış olduğu paylaşımlara baktığımızda özellikle birçok MHP'li ismin paylaşımını retweet ettiği göze çarpmaktadır.

Akşener ilk olarak, 30 Mayıs 2013 tarihinde o dönem MHP Iğdır Milletvekili olan Sinan Oğan'ın #DirenGeziParkı ve “TürkMilleti AslaPesEtmez” hashtaglerini içeren “AKP'nin İstanbul'daki AVM terörüne artık dur denmeli”⁵⁸⁹ paylaşımını retweet etmiştir. Burada Akşener, kamuoyunda yoğun bir şekilde gündem olan Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi kapsamında bir alışveriş merkezi yapılma iddiasını sahiplenmiş ve AK Parti'yi bunun üzerinden eleştiren bir siyasi propaganda yürütmüştür.

Akşener, #DirenGeziParkı'na ek olarak #SesVerTürkiyeBuÜlkeSahipsizDeğil hashtagini de kullanarak Sinan Oğan'ın yaptığı “Yetmez ama Evet diyen İleri

---

⁵⁸⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/443909768043044864

⁵⁸⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340183159901667329

demokrasiler neredeler? Neden gıkları çıkmıyor”⁵⁹⁰ paylaşımını da retweet ederek sahiplenmiştir. Burada Akşener 2010 yılındaki Anayasa Değişikliği Referandumuna destek veren *Darbelere Karşı 70 Milyon Adım Koalisyonu* isimindeki liberal görüşteki topluluğun sloganı olan “Yetmez Ama Evet”e gönderme yapmış ve tıpkı referandum dönemindeki gibi Gezi Parkı’nda da aktif olmalarını talep etmiştir.

Meral Akşener, Sinan Oğan yapmış olduğu Bahçeli’nin sağduyu mesajını içeren bir tweetini de retweet etmiştir: “Devlet Bahçeli: ‘Kardeş kavgasına sürükleyebilecek davranışlardan vazgeçilmelidir. #ÜlkenİçinSağduyuluOl”⁵⁹¹ Oğan’ın paylaşımının içinde yer alan görsel ise aşağıdaki gibidir:

Şekil 4.3: Sinan Oğan’ın 3 Haziran 2013 tarihli tweetindeki görsel açıklama metni

Gezi Parkı Olayları’nın ilk haftasında, 4 Haziran 2013 tarihinde Sinan Oğan’ın Bahçeli’nin cümlesine yer verdiği bir diğer paylaşımı yine Meral Akşener tarafından retweet edilmiş ve Yavuz Sultan Selim köprüsünün isimlendirmesi konusuna Alevi vatandaşların tepkisine gönderme yapılmıştır: “Genel Başkanımız Sayın Dr. Devlet BAHÇELİ: ‘İki kıtayı birleştirecek köprü’nün diyalog zeminin dinamitlemesi oldukça düşündürücüdür”.⁵⁹² Burada Bahçeli üçüncü köprü’nün isimlendirme konusunun da Gezi eylemlerindeki gerilimin artmasında etkili olduğu çıkarımında bulunmuştur.

Akşener’in retweetleri üzerinden siyasi propaganda yürüttüğü bir diğer önemli isim o dönem MHP Kocaeli Milletvekili olan Lütfü Türkkan olmuştur. Akşener “İzmit’te de

⁵⁹⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/340906679573024768

⁵⁹¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/341672187121516544

⁵⁹² http://twitter.com/meral_aksener/status/341831993727778816

on binler yürüyor. Başbakan hadisenin ciddiyetine vâkıf değil halâ"⁵⁹³ ifadelerini kullanan Türkkan'ın Erdoğan'a yönelik yapmış olduğu uyarıyı sahiplenmiştir.

Akşener yine Türkkan'ın paylaştığı ve Bahçeli'nin 25. Geleneksel Erdemli Türkmen Şöleni'nde yaptığı bir konuşmada kullandığı "Hitler sanki yeniden doğmuş, Stalin sanki yeniden iş başı yapmıştır"⁵⁹⁴ ifadesini de paylaşarak Erdoğan'a yönelik çok sert bir eleştiriyi sahiplenmiştir. Daha önceki bölümlerde incelediğimiz üzere Gezi Parkı eylemleri süresince bu gibi ifadeler üzerinden Erdoğan'a yönelik "diktatör" benzetmelerinde bulunulmuş ve bu iddialara Erdoğan tarafından cevap verilmiştir.

Meral Akşener, MHP milletvekili Türkkan'ın "Tayyip Bey, bu marjinal örgüt üyesi iki ihtiyarı kastediyor işte"⁵⁹⁵ ifadelerini kullanarak Gezi Parkı'ndaki eylemlerde bulunan yaşlı bir çiftin fotoğrafını paylaşarak esprili bir göndermede bulunduğu 2 Haziran 2013 tarihli bir diğer tweeti de retweet ederek kendi takipçileriyle paylaşmıştır.

Lütfü Türkkan'ın Berkin Elvan'ın cenazesinin ardından yaşanan olaylarla ilgili yaptığı ve "Ülkücüler üzerinde oynanmak istenen provokasyonlara müsaade etmeyin"⁵⁹⁶ ifadelerini kullanarak sağduyu mesajı verdiği paylaşım Meral Akşener tarafından retweet edilmiştir. Türkkan'ın paylaşımında yer alan görselde Beyoğlu Ülkü Ocakları'nın açıklaması da bulunmaktadır: "Okmeydanı'nda ölen ve yaralanan vatandaşlarımızın teşkilatlarımızla ilgisi yoktur. İlçe ve Ocak Başkanımızın provokasyona gelinmemesi konusunda kesin talimatı vardır. Gerekli bilgilendirme yapılacaktır".

Meral Akşener, 2011 yılında MHP'den İzmir Milletvekili adayı olan ancak seçilemeyen Müsavat Dervişoğlu'nun sağduyu içeren paylaşımını da retweet etmiştir: "Başbakanın ve hükümetin eline onları haklı çıkaracak ve taraflarından istismar edilecek malzemeleri vermek yapılacak hataların en büyüğüdür".⁵⁹⁷ Dervişoğlu,

---

⁵⁹³ http://twitter.com/meral_aksener/status/340909060339662850

⁵⁹⁴ https://x.com/meral_aksener/status/341264207397912576

⁵⁹⁵ https://x.com/meral_aksener/status/341264930512711680

⁵⁹⁶ https://x.com/meral_aksener/status/443905951817814016

⁵⁹⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/341329920305274881

Akşener'in retweet ettiği bir diğer paylaşımında ise Erdoğan'ı HDP ile yakınlaşmak üzerinden suçlamıştır: “Denize düşen MHPye değil yılana sarılır. Yine yanlış yolda”.⁵⁹⁸

Meral Akşener o dönem MHP Isparta Milletvekili olan Süleyman Nevzat Korkmaz'ın aktarmış olduğu, Devlet Bahçeli'nin Erdoğan'ın üslubuna yönelik eleştiriler içeren paylaşımını da takipçileriyle paylaşmıştır: “Devlet Bahçeli: Taksim geriliminin ana ve sirket merkezi Başbakanın kuru inadı ve hoşgörüsüz tavrı ve ‘yalnız ben’ diyen anlayışdır”.⁵⁹⁹ Buradaki paylaşımında Erdoğan, Bahçeli tarafından Gezi Parkı olaylarındaki gerginliği yükseltme ile suçlanmıştır. Korkmaz'ın Bahçeli'den alıntıladığı ve Akşener'in retweet ettiği bir diğer paylaşımında ise Erdoğan'a yönelik tencere-tava ifadesi üzerinden eleştiri yöneltilmiştir: “Devlet Bahçeli: Tencere, tava hep aynı hava ifadesi, milletimizle dalga geçmektir”.⁶⁰⁰

2007-2011 yılları arasında MHP Giresun Milletvekili olan Murat Özkan'ın itidal vurgusu yaptığı paylaşım Akşener tarafından retweet edilerek takipçileriyle paylaşılmıştır: “Devleti yönetenleri itidale davet ediyorum. Bir nefes alın ve sürekli konuşmayın. Anlamıyor musunuz her lafınızla öfkeyi kabartıyorsunuz.⁶⁰¹ Halk Başbakan'dan daha sağ duyulu”.⁶⁰² Özellikle Erdoğan'ın üslubuna yönelik yapılan bu eleştiri Akşener tarafından sahiplenilmiştir.

Akşener MHP İzmir Milletvekili olan Ahmet Kenan Tanrıkulu'nun Gezi eylemleri sürecinde tarafsız kalınmasına yönelik çağrı içeren tweetini de takipçileriyle paylaşmıştır: “Biz bu makasın arasına düşmeyelim; bir tarafta ülkeyi açıla açıla boğmaya çalışanlar diğer tarafta vura vura yıkmaya çalışanlar”.⁶⁰³ Akşener burada kendi takipçilerine Gezi eylemleri için tarafsızlık mesajı vermiştir.

---

⁵⁹⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/345947352042979330

⁵⁹⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/341825643685744640

⁶⁰⁰ https://x.com/meral_aksener/status/341831566890246144

⁶⁰¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340942396806275072

⁶⁰² http://twitter.com/meral_aksener/status/340942582790098944

⁶⁰³ http://twitter.com/meral_aksener/status/340927173865111553

Meral Akşener, MHP Mersin Milletvekili olmasının yanı sıra o dönem Ülkü Ocakları Genel Başkanı da olan Olcay Kılavuz'un 15 Haziran 2013'te yaptığı bir hashtag paylaşımını da retweet etmiştir: "AkpKıvırma ÜçhilaleSarılma".⁶⁰⁴ Kullanılan bu hashtagin nedeni ise 15 Haziran'da Ankara'daki Milli İradeye Saygı mitingindeki bir grubun üç hilalli bayraklar ve bir pankart açmasıdır. MHP'liler tarafından yoğun tepki gösterilen ve trendtopic çalışması yapılan bu konuya Akşener de kayıtsız kalmamıştır.

Meral Akşener, Devlet Bahçeli'nin 18 Ocak 2013'te yapmış olduğu "Türkiye kanıyor, Türk milleti adım adım ayrılmaya ve ayrışmaya götürülüyor"⁶⁰⁵ paylaşımını Gezi Parkı Olayları başladıktan sonra, 3 Haziran 2013'te retweet ederek takipçileriyle yeniden paylaşmıştır. Bahçeli'nin o tarihte "Çözüm Süreci" üzerinden iktidarı eleştirmek amacıyla kullanmış olduğu bir ifadeyi Akşener'in yaklaşık 5 ay sonra yeniden paylaşarak Gezi eylemleriyle ilişkilendirmesi bir manipülasyon örneği olarak değerlendirilebilir.

Akşener bu paylaşımının hemen ertesi günü 4 Haziran 2013'te MHP'nin kurumsal hesabı @MHP_Bilgi üzerinden paylaşılan Bahçeli'nin iki sözünü retweet etmiştir: "Ne Olursa Olsun, Çare Demokrasidir.⁶⁰⁶ Kardeş kavgasına sürükleyebilecek davranışlardan vazgeçilmelidir.' Devlet BAHÇELİ".⁶⁰⁷ Burada Akşener, Bahçeli'nin yaptığı "demokrasi" vurgusu ile eylemcilerin haklarını demokratik sınırlar içerisinde aramalarını öğütleyen ifadelerini sahiplenmiştir.

Meral Akşener, Devlet Bahçeli'nin 29 Haziran 2013'te Gezi Parkı Olayları ile alakalı olarak paylaşmış olduğu uzun tweet zincirindeki tüm tweetleri retweet ederek sahiplenmiştir:

Hayatı ve hareketi felce uğratan engellerin aşılması, hazırlop fikirlerden uzaklaşılması için başka bir yol görmüyorum.⁶⁰⁸ Şişkin benlikleri, frensiz ihtirasları, kibrin tasallutuna kapılan çok yüzlüleri ancak bu sayede

---

⁶⁰⁴ https://x.com/meral_aksener/status/345946939973582848

⁶⁰⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/341298675542265856

⁶⁰⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/341827642661679104

⁶⁰⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/341831957665153024

⁶⁰⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/351044135089733632

geriletmek mümkündür.⁶⁰⁹ Yanlış bir dil, hastalıklı bir üslup ayarıyla oynanmış bozuk bir teraziye benzer.⁶¹⁰ Bu nedenle tartmaz, ölçmez, isabetle yorum yapmaz; sadece yanıltır, aldatır ve yabancı telkinlerden gözünü ve kulağını alamaz.⁶¹¹ Unutmayın ki, dürüstlük, hoşgörü, kardeşlik, muhabbet sofrada bekleyen ekmek gibi olmalıdır; ambarda bekleyen buğday değil.⁶¹²

Devlet Bahçeli'nin siyasi propaganda bölümünde tüm bu paylaşımları detaylı olarak incelediğimiz için burada yalnızca Meral Akşener'in tüm açıklamaları sahiplenmesini göstermek istedik. Akşener, Bahçeli'nin Erdoğan'a yönelik üslup eleştirisi merkezinde yapmış olduğu uzun tweet zincirini kendi takipçileriyle paylaşmıştır. Ancak farklı linkler üzerinden verdiğimiz bu dipnotlara gidildiğinde Meral Akşener'in tweetleri retweet ettiği görülebilmektedir:

Şekil 4.4: Meral Akşener'in Devlet Bahçeli'nin Tweetini Retweet Ettiğini Gösteren Örnek Görsel

Akşener, Berkin Elvan'ın vefatından hemen sonra Bahçeli'nin 11 Mart ve 16 Mart 2014 tarihinde paylaşmış olduğu iki ayrı uzun tweet zincirindeki tüm paylaşımları retweet ederek yine sahiplenmiştir. Akşener'in bu davranışı bir parti içi disiplin örneği olarak değerlendirilebilir:

⁶⁰⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/351044151732740096

⁶¹⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/351044179301908480

⁶¹¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/351044198356631552

⁶¹² http://twitter.com/meral_aksener/status/351044230313021440

(11 Mart 2014): *Maalesef ki ülkemiz koyu bir karanlığın içinde kıvranıyor, insanımız korku kapanında çırpınıyor, çare arıyor, çıkış istiyor.*⁶¹³ *Kalbi kirliler, yüreği kaskatı kesilenler, kavga ve küslükten çıkar sağlayanlar sevinç naraları atıyorlar.*⁶¹⁴ *Çünkü zaman şimdilik onların lehine işliyor, gelişmeler onlara yarıyor.*⁶¹⁵ *Unutmayın ki bugün yapılan en ufak bir hata yarınlarda karşımıza korkunç bir manzara çıkarabilecektir.*⁶¹⁶ *Kasten varlığımızı köstekleyenlere, ölçsüzlüğün ve vicdan savurganlığının faili olanlara ne vatanımızı ne de milletimizi bırakmayız.*⁶¹⁷ (16 Mart 2014): *Suyu bulandırıp suçlu arayanlardan, hayallerimizi karartıp önüne gelene çamur atanlardan sıkıldık, artık yeter noktasına geldik.*⁶¹⁸ *Eminim ki, yaşananları film şeridi gibi gözünüzün önüne getirdiğinizde makul ve masum hiçbir şey göremeyeceksiniz.*⁶¹⁹ *Evlatlarına vatan topraklarının tapusunu verecek kadar gözü dönenlerin nasıl bir insanlık anlayışları olduğunu çok merak ediyorum.*⁶²⁰ *Bunlar ki tıpkı kurumuş çarık gibi oldular.*⁶²¹ *Bunlar ki aynen koskoca bedene dar gelen elbiseye döndüler.*⁶²² *Bunlar açısından rüşvetin adı bağış, kanun kaçağının tanımı hayırsever, hırsızın ismi ise yeni istiklal savaşçısıdır...*⁶²³ *Kumdan hasat almak ne kadar anlamsızsa kinden kaskatı*

---

⁶¹³ http://twitter.com/meral_aksener/status/443489913141735425

⁶¹⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/443489946528403456

⁶¹⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/443489962580004864

⁶¹⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490069857718272

⁶¹⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490086060294146

⁶¹⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123484658970624

⁶¹⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123503126478848

⁶²⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123604720918528

⁶²¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123633615503361

⁶²² http://twitter.com/meral_aksener/status/445123653114798082

⁶²³ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123666012278784

*kesilenlerden merhamet ummak, iyilik beklemek o kadar boş ve nafile çabadır.*⁶²⁴

Bu paylaşımları da Devlet Bahçeli'nin siyasi propaganda bölümünde detaylı olarak incelediğimiz için burada yalnızca Meral Akşener'in tweetleri retweet ettiği farklı linkler üzerinden göstermek istedik. Bahçeli'nin her iki tweet zincirindeki ifadeleri de Gezi Parkı Olayları sonrasındaki süreçte Erdoğan'a yönelik eleştirilerden oluşmaktadır.

Meral Akşener son olarak, Taksim'de 1 Mayıs 2015'teki İşçi Bayramı kutlamalarında yaşanan olaylar sonrasında Bahçeli'nin "saray mukimi" ifadesini kullanarak Beştepe'deki Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne olumsuz bir atıf yaptığı ve olaylardan Erdoğan'ı sorumlu tuttuğu tweeti retweet etmiştir: "Taksim Gezi Parkı'nda yaşanan toplumsal olay ve kamplaşmaların bir benzerini tekrar tetiklemek isteyen saray mukimi başaramayacaktır".⁶²⁵ Gezi Parkı Olaylarından yaklaşık iki sene sonra Bahçeli'nin Erdoğan'a sorumluluk yüklediği bu tweeti sahiplenen Akşener, Bahçeli'nin Erdoğan eleştirisi üzerinden bir siyasi propaganda yürütmüştür.

Meral Akşener'in retweetleri sahiplenme üzerinden siyasi propaganda yürüttüğü bir diğer grup ise basın mensupları olmuştur. Akşener, 1 Haziran 2013 tarihinde o dönem *Taraf* gazetesi yazarı olan Emre Uslu'nun #KanDOKULMESIN hashtagiyle paylaştığı "Bugün ilk defa Erdoğan'ı savunmada gördüm konuşurken. Eylemler işe yaramış demektir. Artık herkes evine gitsin"⁶²⁶ tweetini retweet etmiştir. Akşener'in "eve dönme" çağrısı içeren bu paylaşımı kendi takipçileriyle paylaşması ile parti içi disiplin çerçevesinde hareket ettiği söylenebilir.

Türkiye'nin ilk internet platformu olan ve aynı zamanda haber mecrası olarak da sınıflandırılabilen *Mynet*'in resmi Twitter (X) hesabı üzerinden paylaşılan bir içerik Meral Akşener tarafından da takipçileriyle paylaşmıştır: "Devlet Bahçeli: AKP sandıkta devrilecektir bunu yapacak olan da Türk milletinin iradesidir".⁶²⁷ Akşener'in

---

⁶²⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123733054046208

⁶²⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/594455940461629441

⁶²⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/340921542202507265

⁶²⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/341826885224902657

de retweet ettiği paylaşımda Bahçeli, “sandık” vurgusu yaparak Gezi eylemcilerine bir anlamda “demokratik gösteri sınırlarını aşmama gerekliliğini” hatırlatmıştır.

Akşener, milliyetçi bir yayın organı olan *Yeniçağ* gazetesinde o dönem yazar olan Selcan Taşçı'nın 2 Haziran 2013'te yapmış olduğu paylaşımı da retweet ederek sahiplenmiştir: “Bütün sokak teyzeler, amcalar, çocuklar herkes camlarda yarım saattir ‘istifa’ diyor katılmayan kimse yok itiraz eden yok; acayip bir şey bu”.⁶²⁸ Tencere-tava eylemleri esnasında paylaşılan bu tweeti sahiplenen Akşener, bir önceki retweetindeki “eve dönme” çağrısına tam olarak tezat düşmeyecek bir pozisyonda yer almıştır. Bir önceki retweetinde “eylemlerin işe yaradığı ve herkesin evine gitmesi gerektiği” söylemini sahiplenen Akşener, tencere-tava eylemleri üzerinden evlerde yapılan bu eylemleri desteklemiştir.

AK Parti'nin 15 Haziran'da Ankara-Sincan'daki Milli İradeye Saygı mitinginde üç hilalli bayraklar açılması üzerine Selcan Taşçı'nın yaptığı paylaşımı retweet eden Akşener, Bahçeli'yi överken Erdoğan'la kıyaslamıştır: “Kürsüde Devlet Bey olsaydı, alanda da bir ampul?!? Arkasına saklanmak yerine eminim ki derhal indirilmesini isterdi! Sincan acizliğin resmi”.⁶²⁹

Akşener, o dönem *Akşam* gazetesi yazarı olan Serdar Akinan'ın Erdoğan'ı kasıtlı olarak seçmenini “Başkanlık Sisteminin gerekliliği” etrafında konsolide etmek için Gezi Parkı Olaylarını kullandığı ithamıyla eleştirdiği paylaşımlarını da retweet etmiştir:

Kanaatim o ki Başbakan'ın mevcut krizi anlamıyor değil. Tam tersi seçmenini daha da kemikleştirmek için kullanıyor.⁶³⁰ Böylesi bir ortamda, ‘Bakın üç beş çapulcu, iki ağaç için ülke ekonomisini ne hale getirdi’ diyerek çatışmayı ve ayrışmayı körüklemek⁶³¹ Erdoğan'ın Başkanlık yolundaki oyun planını

---

⁶²⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/341263955504791552

⁶²⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/345948436660625408

⁶³⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/343696076156571649

⁶³¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/343696226895659009

*destekleyen bir süreç olur. Ancak bu çatışmacı söylem maalesef toplumu bölecektir.*⁶³²

O dönem *Star TV* Ankara muhabiri olan Fatma Çözen'in 17 Nisan 2015 tarihinde yapmış olduğu paylaşımı da takipçileriyle paylaşmıştır: “Bu ülkede her şey kendi kendine oluyor. Çadırlar kendi kendine yandı. İnsanlar kendi kendine öldü. Katırlar kendilerini uçurumdan attı”.⁶³³ Burada “kendi kendine yandı” kinayesiyle Gezi Parkı Olaylarının ilk günlerindeki polisler tarafından yakıldığı iddia edilen çadırlara, “katırlar kendilerini uçurumdan attı” ifadesiyle ise Uludere olayına gönderme yapılmıştır. Akşener'in buradaki retweet ile Bahçeli'nin geçmişte Uludere olayı ile ilgili yaptığı açıklamaya muhalif bir duruş sergilediği tespit edilebilir. Zira Bahçeli o dönemki açıklamasında “devletin gereğini yaptığını” savunmuştur: “Yüzde bir ihtimal olsa, sınırlarımızdan kanun dışı yollardan girenlerin bir tek Mehmetçiğe, bir tek vatandaşımıza zarar vereceği hesap ediliyorsa ve bu bir tehdit olarak görülüyorsa devlet derhal gereğini yapmalıdır ve bu son olayda da yapılmıştır”.⁶³⁴

Meral Akşener, o dönem CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun danışmanı olan Şükrü Karaca'nın 1 Haziran 2013 tarihindeki Erdoğan'ı eleştiren tweetini takipçileriyle paylaşmıştır: “Her uyarıyı düşmanlık, her uyarıcıyı düşman zannederseniz, gün gelir uyarı ya da uyarıcıya da ihtiyacınız kalmaz”.⁶³⁵ Burada Akşener'in bir başka parti liderinin danışmanının tweetini sahiplenmesi ile parti içi disipline aykırı bir hareket örneği sergilediği söylenebilir.

REFAHYOL hükümetinde Doğru Yol Partisi'nden Turizm Bakanı olan Bahattin Yücel'in 3 Haziran 2013'te yaptığı bir başka paylaşım da Akşener tarafından sahiplenilmiştir: “AKP BDP'nin pasif desteğine dayanarak, Türkiye'yi baskıyla yöneteceği yanılığına düştü. Denetimli Medyanın etkisizleşeceğini göremedi”.⁶³⁶

⁶³² http://twitter.com/meral_aksener/status/343696272441606144

⁶³³ http://twitter.com/meral_aksener/status/589141918019428353

⁶³⁴ “Bahçeli'den Şaşırta Uludere Çıkışı”. *Milliyet*.
<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bahceliden-sasirtan-uludere-cikisi-1483859>
[23.05.2024]

⁶³⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/340740058627833856

⁶³⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/341298810691129344

Burada Yücel'in "BDP'nin pasif desteği" ifadesiyle üstü kapalı olarak kastettiği AK Parti ve BDP'nin "Çözüm Süreci" konusunda ortak hareket etmesidir. Akşener'in bu içerikteki bir tweeti retweet ederek kendi takipçileriyle paylaşması ideolojik olarak mantıklı bir hamle olarak yorumlanabilir.

Akşener, tarihçi akademisyen Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın Başbakan Erdoğan'ı hedef alan 9 Haziran 2013 tarihli paylaşımını da retweet ederek takipçileriyle paylaşmıştır: "Mazide yıkılan binaların her birini yeniden tesis ediyor musunuz? O halde Swiss Hotel'in yerine 'şark kahvesi'ni yapın da görelim".⁶³⁷ Burada Ortaylı, Gezi Parkı'nın yerine Topçu Kışlası'nın yeniden yapılması projesine atıfta bulunmuş ve Erdoğan'ın "Var olmayan bir şeyi inşa etmiyoruz, var olanı geri getiriyoruz"⁶³⁸ sözüne yanıt vermiştir.

Meral Akşener, kamuoyunca bilinmeyen hesaplardan yapılan birçok paylaşımı da siyasi propaganda kapsamında retweet etmiştir. Akşener, Gezi Parkı'ndaki göstericilere polisin müdahale etmesinin ardından bunu "devlet kararlılığı" şeklinde tanımlayan bir tweeti siyasi propaganda aracı haline dönüştürmüş ve Çözüm Süreci üzerinden hükümeti eleştirmiştir: "Bu gece zuhur eden 'devlet kararlılığını' terörle mücadele ve Öcalan'la müzakerede de görmek isteriz".⁶³⁹

Akşener, sürecin başından beri Gezi Parkı'nda olan birine ait bir başka tweeti ise yaşanabilecek provokasyona karşı uyarıda bulunma amacıyla sahiplenmiştir: "Burada Taksim'de garip işler oluyor, bazıları 3 gündür bizle olanlar değil, daha önce olmayan insanlar çevreye zarar vermeye başladı".⁶⁴⁰ Akşener, isim vermeden Erdoğan'ı "Kibir ah o kibir insanı adamlıktan çıkarır"⁶⁴¹ ifadeleriyle eleştiren bir tweeti de retweet etmiştir.

---

⁶³⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/343697092147019777

⁶³⁸ "Eski Binaları Tahsis Mi Ediyoruz? O Halde Swiss Hotel'in Yerine 'Şark Kahvesini' Yapalım". T24. <https://t24.com.tr/haber/eski-binalari-tahsis-mi-ediyoruz-o-halde-swiss-hotelin-yerine-sark-kahvesini-yapalim,231668> [18.07.2024]

⁶³⁹ https://x.com/meral_aksener/status/344545689168125952

⁶⁴⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/340926477262532608

⁶⁴¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/341993695228346368

Meral Akşener son olarak 15 Haziran'da AK Parti'nin Ankara'daki Milli İradeye Saygı mitinginde üç hilalli bayraklar açılması üzerine Erdoğan'ın geçmişteki ifadelerini hatırlatan iki tweeti de retweet etmiştir: “Ülkücülere kovboy, bunlar Fatiha bile bilmez, morg bekçileri diyen kimdi?⁶⁴² ‘Ülkücüler seninle’ sloganı ucuz numaradır!.. Bu numarayı yemezler... yutmazlar”.⁶⁴³

Meral Akşener bazı durumlarda kullanıcıların kendi tweetlerinin altına yazmış olduğu yorumlara cevap vermiş, bazı durumlarda ise farklı kullanıcıların paylaşmış olduğu tweetlere doğrudan yorum yazmıştır. Kullanıcılara cevap verme üzerinden siyasi propaganda yürüten Akşener'in bu tip paylaşımlarına birkaç örnek vermek istiyoruz.

Meral Akşener, Devlet Bahçeli'nin 18 Ocak 2013'te yapmış olduğu “Türkiye kanıyor, Türk milleti adım adım ayrılmaya ve ayrışmaya götürülüyor, paylaşımını Gezi Parkı Olayları başladıktan sonra, 3 Haziran 2013'te retweet etmesinin ardından bir takipçisinin sorusuna “18.01.2013 te yazılmış bir tweet. Başbakanın bu günkü tavrı sn Bahçeli'yi teyit ediyor”⁶⁴⁴ şeklinde cevap vermiştir. Ancak bir önceki başlıkta değindiğimiz üzere Bahçeli'nin o tarihte “Çözüm Süreci” üzerinden iktidarı eleştirmek amacıyla kullanmış olduğu bu ifadeyi Akşener, yaklaşık 5 ay sonra yeniden paylaşarak Gezi eylemleriyle ilişkilendirmiştir.

MHP'nin eski Edirne İl Başkanı olan Mehmet Tolga Akalın'ın 22 Temmuz 2013'te yapmış olduğu “Mahalle karıştı, yakında farklı AKPliler piyasaya çıkarsa şaşırmmamak lazım:))))))”⁶⁴⁵ paylaşımının altına yorum yapan Akşener, “Yapılan bir araştırmaya göre AKPliler yüzde yetmiş oranında Başbakanı olayların sorumlusu olarak görüyormuş”⁶⁴⁶ tweetini paylaşmıştır. Araştırmanın kaynağını açıklamayan Meral Akşener'in bahsetmiş olduğu “yüzde 70 oranında Erdoğan'ın Gezi Parkı Olaylarının sorumlusu olduğuna” dair sonuç içeren herhangi bir ankete rastlanmamıştır.

---

⁶⁴² http://twitter.com/meral_aksener/status/345947125546356736

⁶⁴³ http://twitter.com/meral_aksener/status/345947210636197889

⁶⁴⁴ https://x.com/meral_aksener/status/341305354052841472

⁶⁴⁵ <https://x.com/avtolgaakalin/status/359391003335069696>

⁶⁴⁶ https://x.com/meral_aksener/status/359392489746079744

Akşener, kendisinin paylaştığı “Bazılarına ‘Perspektiv Çarpılması’ kavramını okumalarını öneriyorum”⁶⁴⁷ tweetinin altına “Hep muhalefet tam muhalefet siz de haklısınız başkanım. O kadar konuşacak olay var ki sizden daha olumlu konuşma beklerdim”⁶⁴⁸ şeklinde yorum yazan bir kullanıcıya da cevap vermiştir. Akşener cevabında “Niçin muhalefet olarak algılıyorsunuz. Şartların uygun olduğunu söylemek niçin sizi rahatsız etti?”⁶⁴⁹ ifadelerini kullanmıştır. Kullanıcı, Meral Akşener’in bu tweetine üç tweetle tekrar yanıt verse de Akşener ilgili kullanıcıya başka herhangi bir cevap vermemiştir. Burada Meral Akşener’in kullanıcılara cevap verme üzerinden yürüttüğü siyasi propaganda kapsamında, toplumdan rastgele kullanıcıların yorumlarına yanıt verdiği ancak ikili tartışma şeklinde konuyu uzatmayı tercih etmediği çıkarımına varılabilir.

4.4.2. Gençlik Propagandası

Gezi Parkı Olayları üzerinden Meral Akşener’in en yoğun şekilde gençlik propagandası yürüttüğü konu gençlerin taleplerini anlama vurgusu olmuştur. Akşener 6 Haziran 2013’te paylaşmış olduğu tweetlerde bu konuya ciddi bir vurgu yapmıştır: “90 doğumlular bilgisayar başından kalktılar, itirazlarını dile getirdiler. Haklarında oluşan önyargıları yerle bir ettiler.⁶⁵⁰ Biz yaştakiler onları ve oluşturdukları bu dili anlamaya ve öğrenmeye çalışacağız.⁶⁵¹ Zekalarını mizahi yönlerini bilirdik. Şimdi dostluk beraberlik dayanışma birlikte iş görebilme yeteneklerini keşfediyoruz”.⁶⁵² Burada ilk olarak Akşener “90 doğumlular” ifadesiyle “1990 yılında doğan ve o dönem 23 yaşındaki gençler”den ziyade genel olarak eylemlerde bulunan genç kitleyi kastetmiştir. Akşener, kullandığı “bilgisayar başından kalktılar” ifadesiyle aslında kamuoyunda gençlerle ilgili bulunan önyargıya eleştiri getirmiştir.

⁶⁴⁷ https://x.com/meral_aksener/status/350249427925082112

⁶⁴⁸ <https://x.com/ugrkerim/status/350250036531183616>

⁶⁴⁹ https://x.com/meral_aksener/status/350250872959279104

⁶⁵⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/342582858319269888

⁶⁵¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/342583329071181825

⁶⁵² http://twitter.com/meral_aksener/status/342584455791267840

Meral Akşener'in bu paylaşımına Gezi Parkı eylemlerinin veya gençlerin bu eylemlerde bulunmasının yanlışlığına dair birçok yorum gelmiştir. Akşener bu yorumlar üzerine iki tweet daha paylaşmıştır: “Muhteremler hemen savunmaya geçmeyin. Anlamaya çalışmaktan bahsediyorum. Anlamamaya öğrenmemeye devam edin. Sizi zorlayan mı var?⁶⁵³ Bir nesli cebinizde saklamayı mı düşünüyorsunuz?”⁶⁵⁴ Akşener burada yeniden gençlikle empati kuran ve taleplerini anlama vurgusu yapan bir propaganda yürütmüştür.

Akşener, 11 Haziran 2013'te yaptığı paylaşımında hükümeti üzeri kapalı bir şekilde olayların büyümesinden sorumlu tutarak eleştirmiş ve yeniden gençleri anlamının gerekliliğine vurgu yapmıştır: “Bu mesele bu kadar büyümeden çözülebilirdi. Bu noktaya gelmesinin sebeplerini anlamak lazım. İnşallah korkulan olmaz”.⁶⁵⁵

Berkin Elvan'ın 13 Mart 2014'teki cenazesinin ardından yaşanan olaylar üzerine Meral Akşener, Devlet Bahçeli'nin sözüne atıf yaparak gençleri savunmuş ve demokrasi vurgusu yapmıştır: “Sn Genel Başkanımızın uzun zamandır ısrarla uyardığı ülkücü gençlik hiçbir şekilde provokasyon aracı olmayacaktır. Hesap yeri sandıktır”.⁶⁵⁶

Olaylarda DHKP-C terör örgütü mensuplarının yer alması nedeniyle Akşener, yaptığı paylaşımıyla bunun bir “sağ-sol çatışması” olarak algılanmasını engellemek istemiş ve “hesap yeri sandıktır” ifadesiyle demokrasi vurgusu yapmıştır. Akşener burada Ülkü Ocakları'nda kollarında görev alan kişileri “ülkücü gençlik” şeklinde kategorize etmiştir.

Meral Akşener'in gençlik propagandası yürütürken değindiği konulardan biri de Berkin Elvan olmuştur. Akşener, Elvan'ın vefat ettiği 11 Mart 2014 tarihinde bir taziye paylaşımı yapmıştır: “Acı ölüm genç ölüm, Bu nasıl gitmek gülüm' Mekanın cennet olsun Berkin”.⁶⁵⁷ Akşener taziye mesajında Türk halk müziği sanatçısı Musa

---

⁶⁵³ http://twitter.com/meral_aksener/status/342586288924405760

⁶⁵⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/342586602234716160

⁶⁵⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/344537852085944320

⁶⁵⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/443907271605886976

⁶⁵⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/443474042834911232

Eroğlu'nun sözünden bir alıntı yaparak Berkin Elvan'ın genç yaşta ölümüne atıf yapmıştır.

Akşener, ertesı gün yaptığı bir başka paylaşımında ise Elvan'a başsağlığı dilemesi nedeniyle kendisine yöneltilen eleştirilere üstü kapalı bir cevap vermiştir: “Şehit askerlerimize, polislerimize, yakılan Serap kızımıza, şehit Cengizimize ve Berkin evladımıza birlikte üzülemiyorsak yazık bize”.⁶⁵⁸ Burada Akşener Berkin Elvan'a ek olarak, şehit olan asker ve polisler ile 8 Kasım 2009'da PKK tarafından öldürölen 17 yaşındaki Serap Eser ve 26 Ocak 2014'te kalbine isabet eden bir kaza kurşunu sonucu vefat eden MHP İstanbul İl Başkanlığı basın danışmanlarından Cengiz Yücel Akyıldız'ı da anmıştır. Akşener bu paylaşımıyla kendisini eleştiren takipçilerine bir nevi “taziyeler üzerinden birlik olma” mesajı vermiştir.

Son olarak Akşener takip ettiği bir kullanıcının “Dün Berkin'e ‘melek’ veya ‘gülüm’ diyen hümanist vatandaşların hümanistlikleri bugün Burak için tatile çıkmış” tweetine yanıt vermiştir. Akşener yanıtında şu ifadeleri kullanmıştır: “Keşke ne Berkin'in ne Burakcan'ın annelerini ağlatan, ikisini de çocuk yaşta toprağa düşüren iklim olmasaydı. Sorumlusu onlar mı?”⁶⁵⁹ Burada Akşener ölen gençleri sahiplenenlerin ideolojik farklılıklarına odaklanmadan birleştirici ve kucaklayıcı bir barış mesajı vermiştir.

Meral Akşener'in retweetler üzerinden gençlik propagandası yürüttüğü en yoğun konu Devlet Bahçeli'nin tweetleri olmuştur. Devlet Bahçeli'nin 29 Haziran 2013'te paylaşmış olduğu gençlik propagandası kapsamındaki iki tweeti retweet ederek sahiplenmiştir: “Bana göre gençliği ayakta olmayan bir millet ölüm yatağındadır.⁶⁶⁰ Gençliği diri ve donanımlı olmayan bir millet darda ve derttedir”.⁶⁶¹

Devlet Bahçeli'nin gençlik propagandası bölümünde tüm bu paylaşımları detaylı olarak incelediğimiz için burada yalnızca Meral Akşener'in ilgili açıklamaları sahiplendiğini belirtmek istedik. Ancak farklı linkler üzerinden verdiğimiz bu dipnotlara gidildiğinde Meral Akşener'in tweetleri retweet ettiği görölebilmektedir.

⁶⁵⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/443673108688678912

⁶⁵⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/443914714503196672

⁶⁶⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/351044006383321088

⁶⁶¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/351044012498620416

Akşener, Bahçeli'nin gençlik propagandası içeren bu tweetlerini kendi takipçileriyle paylaşmıştır.

Meral Akşener'in Devlet Bahçeli'nin tweetlerini retweet ederek sahiplendiği bir diğer konu ise Berkin Elvan olmuştur. Akşener Elvan'ın cenazesinden sonra Bahçeli'nin paylaştığı uzun tweet zincirini retweet ederek sahiplenmiştir:

Üzülduğüm bir başka önemli konu ise, henüz çocuk yaşta hayata gözlerini yuman Berkin Elvan'dır.⁶⁶² Okmeydanı'nda başına isabet eden gaz fişeginden dolayı ağır yaralanan bu evladımız tedavi gördüğü hastanede hayata veda etti.⁶⁶³ Gencecik bedeni altına girdiği yüke dayanamadı.⁶⁶⁴ Berkin'in umutları vardı, hayalleri vardı, hedefleri vardı, daha görececek nice güzel günleri vardı, taptaze sevgiler ve sevenleri onunlaydı.⁶⁶⁵ Daha yaşayacakları, yaşatacakları, tanışacakları, umutları onu bekliyordu.⁶⁶⁶ Hayatının baharında adeta bir yıldız gibi aramızdan kayıp gitti.⁶⁶⁷ Berkin hepimizin kaybıdır, hepimizin hüznüdür, herkesin ortak acısıdır.⁶⁶⁸ Ve diyorum ki, merhum Berkin'i bahane ederek kaos umanların ekmeğine kimse yağ sürmemeli, kaos değirmenine su taşımamalıdır.⁶⁶⁹

İlgili paylaşımlarda Bahçeli'nin Berkin Elvan'ın vefatı üzerinden gençlerle empati kurduğu tweetleri retweet eden Akşener, yine aynı tweet zincirinin sonunda Bahçeli'nin olası bir provokasyona karşı takipçilerini uyaran ifadelerini de sahiplenmiştir.

---

⁶⁶² http://twitter.com/meral_aksener/status/443490104339079168

⁶⁶³ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490125025394688

⁶⁶⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490151663419392

⁶⁶⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490161490669568

⁶⁶⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490188812369920

⁶⁶⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490204138364928

⁶⁶⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490284786425856

⁶⁶⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490303790841856

Meral Akşener, Bahçeli'nin Berkin Elvan ve Burakcan Karamanoğlu'nun vefatları üzerinden Erdoğan'ı eleştirdiği 16 Mart tarihli bir diğer tweet zincirini de retweet ederek takipçileriyle paylaşmıştır:

Gençliği bölen, 15 yaşında hayatını kaybeden bir vatan evladına terörist diyen, meydanlarda savaş naraları atan vicdansızlar artık çok oldu.⁶⁷⁰ Berkin ile Burakcan'ın cansız bedenleri üzerinden polemik yapacak kadar küçülenler, çukurlaşanlar Türkiye'nin önündeki yegane engeldir.⁶⁷¹ Bu iki çocuğumuza ve yakın tarihte şehit düşen beş polisimize bir kez daha Allah'tan rahmet niyaz ediyorum.⁶⁷²

Son olarak Akşener, Berkin Elvan soruşturmasını yürüten Cumhuriyet savcısı Mehmet Selim Kiraz'ın DHKP-C tarafından makam odasında öldürülmesinden iki gün sonra Devlet Bahçeli'nin Twitter (X) hesabından sorumluluğu Erdoğan'a yüklediği tweeti de retweet ederek sahiplenmiştir: “Berkin Elvan'a hakaret seansları düzenleyip kutuplaşmayı azdıranlar, kaybolan masum canların bedelini ödemelidir”.⁶⁷³ Burada Bahçeli, Erdoğan'ın 14 Mart 2014'te Gaziantep'te yapmış olduğu konuşması esnasında kalabalığın Gülsüm Elvan'ı yuhalamasına atıf yapmıştır.

Meral Akşener'in retweetler üzerinden gençlik propagandası yürüttüğü en ilginç isimlerden biri ise oğlu Fatih Akşener olmuştur. Fatih Akşener tweetlerinde Erdoğan ile Avrupa Birliği'nden sorumlu eski Devlet Bakanı Egemen Bağış'ı hedef almış, Berkin Elvan'ın cenaze töreninin ardından çıkan olaylarda DHKP-C tarafından katledilen Burakcan Karamanoğlu ve Berkin Elvan için Tunceli'de düzenlenen gösteriler sırasında kalp krizi geçirerek şehit olan polis memuru Ahmet Küçüktağ'ın sahiplenilmesi gerektiğini ifade etmiştir: “Şehitlerimize ‘kelle’ diyen bir kafa yapısının Berkin'in ölümüne toplumun gösterdiği tepkiyi ‘nekrofil’ olarak algılaması çok

---

⁶⁷⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123543396024320

⁶⁷¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123573041364992

⁶⁷² http://twitter.com/meral_aksener/status/445123589386534912

⁶⁷³ http://twitter.com/meral_aksener/status/583713968742608899

normal.⁶⁷⁴ Toplum Burakcan ile Ahmet'i de sahiplenmelidir. Yoksa AK toplum olur. Ondan da ancak cacık olur. Ülke soyulurken olan gençlere olur".⁶⁷⁵

Fatih Akşener burada Erdoğan'ın 14 Ocak 2000'de Avustralya'nın SBS radyosuna verdiği röportajda "kelle" ifadesini kullandığına yönelik bir atıf yapmıştır.⁶⁷⁶ Ancak Erdoğan'a yanlışlıkla kullanmış olduğu bu kelime üzerinden sonrasında dava açılması o dönem kamuoyunda yoğun gündem tuttuğu için Fatih Akşener tarafından da hatırlatılmıştır.

Fatih Akşener'in tweetinin devamında yaptığı bir diğer eleştiri ise Berkin Elvan'ın cenaze töreninin hemen ardından yaptığı paylaşımda kullandığı *nekrofil* (ölü sevici) ifadesi üzerinden Egemen Bağış'a olmuştur: "Terörün bitmesinden ve kardeşliğimizden rahatsız olup Çözüm Sürecini hedef alan nekrofillere de gereken cevabı milletimiz 30 Mart'ta verecek". Ancak Bağış bu konuyla ilgili yaptığı açıklamada yaptığı paylaşımının cenaze veya katılanlarla ilgisi olmadığını ifade etmiştir:

*O mesajın ve mesajda kullanılan kelimenin genç yaşta hayatını kaybeden Berkin Elvan yavrumuzun cenazesine katılan veya ülkemizin o ortak acısını paylaşan insanlarla hiçbir ilgisi yoktur. Konuyu oraya bağlamaya çalışmak, onu ima ettiğimi iddia etmek, açık ve kasıtlı olarak yapılan bir itibar suikasti girişimidir.*⁶⁷⁷

Bağış, daha sonra Twitter (X) hesabından konuyla ilgili bir tweet de paylaşmıştır: "Çözüm sürecine ve barışa karşı çıkan hastaları eleştiren twit mesajımı çarpıtmaya kalkışan bozguncu provokatörler başarılı olamayacak".⁶⁷⁸

⁶⁷⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/444100890279284736

⁶⁷⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/444100910290325504

⁶⁷⁶ "Kelle Cezası". *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kelle-cezasi-227619> [31.10.2024]

⁶⁷⁷ "Bağış 'Nekrofil'i Sildi 'Provokatör' Yazdı". *Dünya Gazetesi*. <https://www.dunya.com/gundem/bagis-039nekrofil039i-sildi-039provokator039-yazdi-haberi-240651> [26.01.2024]

⁶⁷⁸ <https://x.com/EgemenBagis/status/443778327988678656>

Meral Akşener'in retweet ederek sahiplendiği bu sert eleştiri tweetlerinde Fatih Akşener son olarak "ülke soyulurken olan gençlere olur" ifadesine yer vererek bir gençlik propagandası yürütürken 17-25 Aralık Soruşturmasına da isim vermeden bir gönderme yapılmıştır.

Meral Akşener, Sinan Oğan ve Tuğrul Türkeş'in birer tweetini retweet ederek bir gençlik propagandası yürütmüştür. Akşener ilk olarak Sinan Oğan'ın 7 Haziran 2013'te #ProvokatörBaşbakanİstemiyoruz hashtagiyle paylaştığı, Çözüm Süreci üzerinden AK Parti'yi eleştiren ve görsel içeren bir tweetini retweet etmiştir: "Kandil'e gidemeyenler Taksim'i ezmek istiyor. RT. Resmi Paylaşalım ki herkes görsün".⁶⁷⁹

Şekil 4.5: Sinan Oğan'ın 7 Haziran 2013 tarihli tweetindeki görsel açıklama

Akşener, Oğan'ın paylaştığı görselde yer alan "Yol ver gidelim, Taksim'i ezelim" diye slogan atan AK Gençlik, Mehmetçigimiz şehit edilirken de keşke 'Yol ver gidelim, Kandil'i ezelim' diyebilseydi" ifadeleri üzerinden AK Parti'yi gençlik kolları üzerinden eleştiren bir gençlik propagandasına başvurmuştur.

⁶⁷⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/342978046053191680

Meral Akşener o dönem MHP Genel Başkan Yardımcısı olan Tuğrul Türkeş'in Gezi Parkı Olayları esnasında Eskişehir'de hayatını kaybeden Ali İsmail Korkmaz davasının görülmeye başladığı 3 Şubat 2014'ten bir gün sonraki paylaşımını retweet ederek sahiplenmiştir: “Biz de Milliyetçi Hareket Partisi olarak onlara cevaben diyoruz ki: Ali İsmail Korkmaz insandı”.⁶⁸⁰ Tuğrul Türkeş'in Akşener'in retweet ettiği paylaşımının hemen öncesindeki paylaşımını vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz: “Diyorlar ki ‘Ali İsmail Korkmaz solcu idi...’⁶⁸¹ Diyorlar ki ‘Ali İsmail Korkmaz Alevi idi...’⁶⁸² Diyorlar ki ‘Ali İsmail Korkmaz ateist idi’”.⁶⁸³ Bu konuyla ilgili Tuğrul Türkeş'in yaptığı açıklamalar aynı zamanda MHP'nin de bu konudaki pozisyonu yansıtsa da bizzat Devlet Bahçeli tarafından bu konu hakkında bir yorum yapılmamıştır.

4.4.3. Güvenlik Propagandası

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü bir diğer önemli propaganda türü güvenlik olmuştur. Akşener ilk olarak 6 Haziran 2013'te yaptığı paylaşımında Adana'daki Gezi Parkı eylemlerinde hayatını kaybeden komiser Mustafa Sarı'ya taziyе mesajı yayınlayarak bir güvenlik propagandası yürütmüştür.⁶⁸⁴

Meral Akşener 11 Haziran 2013'te bir kullanıcı tarafından kendisine yöneltilen “Haklısınız Meral Hanım. Polisimizin bu Gezi Parkı Olaylarında çektiği çileyi de unutmazsanız sevinirim”⁶⁸⁵ isteğine karşı şu ifadelerle sorumluluğu hükümete adreslemiştir: “Polise talimat veren sorumluluğu üstlenmelidir. Bürokrasi siyasi iradenin emrindedir. Elbette sorumluluk siyasi iradenindir”.⁶⁸⁶ Kamuoyunda “talimatı hükümet verdi” yönündeki tepkilerinin artması üzerine Erdoğan, 23 Haziran 2013'te

⁶⁸⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/430710234265694208

⁶⁸¹ <https://x.com/TugrulTurkes/status/430668998980562944>

⁶⁸² <https://x.com/TugrulTurkes/status/430669026683912192>

⁶⁸³ <https://x.com/TugrulTurkes/status/430669055653994497>

⁶⁸⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/342605189234163713

⁶⁸⁵ <https://x.com/TarkMng/status/344540121330229248>

⁶⁸⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/344541724636499968

“Polise talimatı kim verdi?’ diyorlar. Ben verdim, evet ben verdim”⁶⁸⁷ açıklamasını yapmıştır.

Akşener 13 Mart 2014’te Berkin Elvan’ın cenazesinin ardından yaşanan çatışmalarda yine sorumluluğu iktidara yüklemiş ve Erdoğan’a sorumlu olduğunu ifade ederek görevini hatırlatmıştır: “Bir ülkenin güvenliğini, toplumun refah ve huzurunu, ekonomik ve toplumsal istikrarı sağlama görevi iktidara aittir. Sn BB’a görevini hatırlamalı”.⁶⁸⁸ Meral Akşener burada “ülkenin güvenliğini sağlama” görevi üzerinden iktidara hatırlatma yaparak bir güvenlik propagandası yürütmüştür. Not olarak, Akşener burada herhangi bir karakter sınırlamasına takılmamasına rağmen Başbakan yazmak yerine BB kısaltmasını kullanmıştır.

Meral Akşener, İyi Parti Genel Başkanı olduğu dönemde de konuyla alakalı bir paylaşımda bulunmuştur. Erdoğan’ı Gezi Parkı’ndaki olaylara “terör eylemi” dediği iddiasında bulunan Akşener, çadırları yakma emrini vererek Gezi Parkı Olaylarını büyüten dönemin emniyet müdürünün aldığı düşük ceza üzerinden bir güvenlik propagandası yürütmüştür: “Sayın Erdoğan ya bu işlere dikkatini vermeli ya da kim dost, kim düşman belirlemeli. Bir taraftan Gezi olaylarına terör eylemi demekte ısrar ediyorsunuz, diğer taraftan olayları başlatan emniyet müdürü FETÖ’cü ve sadece 10 ay gibi bir ceza alıyor. Bu nasıl bir çelişkidir?”⁶⁸⁹ Ancak Akşener’in bu tweeti paylaştığı 27 Mart 2018 tarihine kadar Erdoğan’ın Gezi Parkı Olaylarına doğrudan “terör eylemi” dediğine yönelik herhangi bir ifadesi bulunmamaktadır. Erdoğan’ın olaylar esnasında yaptığı ve Twitter (X) hesabı üzerinden de paylaştığı iki açıklaması bulunmaktadır: “Can güvenliğimizi sağlamak için görev yapan polisimiz, yeri geliyor teröristin, anarşistin karşısına dikiliyor”.⁶⁹⁰ “Bu olayları provoke edenlerin hazırlıklı donanımlı olduklarını biliyoruz. Bunlar terör örgütleriyle iç içe olan kişilerdir”.⁶⁹¹ Burada Erdoğan’ın vurgusu “eylemlerde birtakım terör örgütlerinden mensupların da

---

⁶⁸⁷ “Erdoğan: Polise Talimatı Veren Benim”. *BBC Türkçe*.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130623_erdogan_erzurum [11.08.2024]

⁶⁸⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/444098855777599488

⁶⁸⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/978591725911445504

⁶⁹⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/342792117040590849

⁶⁹¹ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345523598120857601

bulunduğu”dur. Ancak Erdoğan Gezi Parkı eylemlerini doğrudan “terör eylemi” şekilde tanımlamadığından Akşener burada bir manipülasyonda bulunmuştur.

Meral Akşener retweetler üzerinden propaganda yürütürken Devlet Bahçeli’nin Berkin Elvan’ın cenazesinin ardından paylaştığı güvenlik propagandası içeren tweetlerini de sahiplenmiştir:

Şiddet kol geziyor, husumet kontrolsüz şekilde güçleniyor, öfke seli önüne ne gelirse alıp götürüyor.⁶⁹² Sokakları karıştırmaya çalışanlar, toplumsal cepheleşmeyi etnik bir kalıba dökmek için nifak mesaisine kalanlar ateşle oynuyorlar.⁶⁹³ Mutlaka sakın olmalıyız, mutlaka sağduyulu hareket etmeliyiz ve mutlaka provokatörlere dikkat kesilmeliyiz.⁶⁹⁴

Akşener’in burada Bahçeli’nin “şiddetin, husumetin ve öfkenin yaygınlaştığı” tespitlerini sahiplenmesi bir güvenlik propagandası olarak sınıflandırılabilir. Yine “sokakları karıştırmaya” ve “toplumsal cepheleşme” vurguları da güvenlik teması barındırmaktadır.

Meral Akşener’in Gezi Parkı Olayları hakkında retweetler üzerinden propaganda yürütürken kullandığı bir diğer önemli konu MHP’li bazı isimlerin paylaşımları olmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan’ın 1 Haziran 2013’te yaptığı bir açıklamasında “Çok enteresan, biz CHP'ye, MHP'ye 'gelin doğuda, güneydoğuda gençler ölmesin bunu engelleyelim' diye çağrı yapıyoruz. Şiddetle karşı çıkıyorlar. Ancak 'ağaçlar katlediliyor' yalanı karşısında CHP, MHP, BDP kol kola eylem yapıyor”⁶⁹⁵ açıklamasında bulunmuştur. Bu açıklamaya karşı Akşener, MHP’nin TBMM grubuna ait resmi sosyal medya hesabından paylaşılan sert bir cevap içeriğini retweet etmiştir: “BDP’li bölücülerle,

⁶⁹² http://twitter.com/meral_aksener/status/443489868308836352

⁶⁹³ http://twitter.com/meral_aksener/status/443489979243970560

⁶⁹⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490045094531073

⁶⁹⁵ “Başbakan’dan Gezi Parkı Açıklaması” *Sabah*.
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/06/01/basbakan-erdogan-konusuyor> [6.03.2024]

PKK'lı militanlarla uygun adım yürüyen, dirsek temasında bulunan, bölünme havası teneffüs eden Başbakan ve partisidir".⁶⁹⁶

Bu tarihten iki gün sonra o dönem MHP Isparta Milletvekili olan Süleyman Nevzat Korkmaz'ın aktarmış olduğu, Devlet Bahçeli'nin PKK'nın Gezi Parkı Olaylarını kullanma çabasına karşın uyarısını içeren bir paylaşımını da takipçileriyle paylaşmıştır: "Devlet Bahçeli: PKK da dahil bazı marjinal grupların Gezi Parkı direnişini kendi çıkarlarına alet etme çabaları dikkate alınmalıdır".⁶⁹⁷

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları hakkında retweetler üzerinden propaganda yürütürken Devlet Bahçeli dışında en çok paylaşımına başvurduğu isim olan Sinan Oğan'ı ayrı bir başlık olarak vermek istedik. Akşener, Oğan'ın olayların henüz ilk günlerinde 31 Mayıs 2013'te paylaşmış olduğu ve polis müdahalesini eleştirdiği tweetini bir güvenlik propagandası aracı olarak kullanmıştır: "#AKPninAdiAVMOlsun Polis bu sert müdahalesi ile AKP'nin yıkılışını hızlandırıyor. Helal sana! İyi çalışıyorsun".⁶⁹⁸ Oğan'ın buradaki "orantısız güç" tartışmaları üzerinden iktidara yönelik eleştirisi Meral Akşener tarafından sahiplenilmiştir.

Akşener'in Oğan'ın tweetini retweet ederek güvenlik propagandası olarak sahiplendiği bir diğer önemli konu ise polisin eylemcilere yönelik biber gazı kullanımı olmuştur: "PKK'nın Diyarbakır'daki Nevruz gösterisini polis kibarca izledi, Medya saatlerce verdi. Burada ise polis Gazlı Medya suskun #Tayyipİstifa".⁶⁹⁹ Burada Oğan, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın mesajının da okunduğu miting üzerinden hem Çözüm Süreci'ne yönelik eleştiride bulunmuş hem de polisin biber gazı kullanımı konusunda haber yapmayan medyayı eleştirerek Erdoğan'a #Tayyipİstifa hashtagiyle istifa çağrısı yapmıştır.

Meral Akşener bu tarihten iki gün sonra, 4 Haziran 2013 tarihinde Sinan Oğan'ın aktarmış olduğu, Devlet Bahçeli'nin hükümeti eleştiren bir ifadesini de retweet ederek sahiplenmiştir: "Sayın BAHÇELİ: 'AKP hükümeti saldırdıkça kalabalıklar artmış,

---

⁶⁹⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/341240721480749056

⁶⁹⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/341826599370506241

⁶⁹⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/340571769071087616

⁶⁹⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340942556852535296

tahammülsüzlük gösterdikçe olaylar büyümüş ve yurt sathına yayılmıştır”.⁷⁰⁰ Akşener bu paylaşımıyla birlikte Bahçeli’nin olayların büyümesinin ve ülke geneline yayılmasının sebebinin “hükümetin saldırısı” olduğu iddiasını desteklemiştir.

Meral Akşener’in retweetler üzerinden güvenlik propagandası yaptığı bir diğer önemli grup ise entelektüel gruplar olmuştur. Akşener, yazar Cihan Aktaş’ın Biber gazı kullanımına yönelik eleştirisini sahiplenmiştir: “Birileri de lütfen Gezi Parkı eylemcilerinin tamamına ‘kandırılmış’ muamelesi yapmaktan vazgeçsin. Gaz bombasıyla hidayete erilmez”.⁷⁰¹ Burada Aktaş, eylemcilerin tamamının provokasyona geldiği eleştirilerini reddetmiş, polislerin uyguladığı şiddete ise karşı çıkmıştır.

Akşener, Ülkücü kimliğiyle tanınan ve o dönem MHP’nin seçim müziklerini de yapan Türk Halk Müziği sanatçısı Mustafa Yıldızdoğan’ın polislerin eylemcilere karşı uygulamalarını eleştiren paylaşımını da retweet etmiştir: “Bir musibet, bin nasihatten evladır”.⁷⁰² Yıldızdoğan bu tweetinde *NamluyuMillete ÇevirtenKAHROLSUN* hashtagini kullanmıştır. Akşener, Yıldızdoğan’ın da kullandığı hashtagdeki “çevirten” ifadesiyle aslında hükümete yönelik bir eleştiri kampanyasını sahiplenmiştir.

4.4.4. Dini Propaganda

Akşener’in Gezi Parkı Olayları kapsamında başvurduğu bir diğer önemli propaganda türü dini propaganda olmuştur.

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları kapsamında iktidara eleştiri yöneltirken dini propaganda da yürütmüştür. Akşener, 1 Haziran 2013’te yaptığı paylaşımında şu ifadeleri kullanmıştır: “Mücahitken Taksim’e cami yapmak istemişlerdi, şimdi müteahhit oldular Taksim’e AVM yapacaklar”.⁷⁰³ Ancak Erdoğan daha sonra bu konuyla ilgili 11 Haziran tarihinde şu açıklamayı yapmıştır: “Biz AVM ifadesini kullandık diye, bunu aldılar sanki tek alternatif buymuş gibi konuştular. Burası

⁷⁰⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/341825521090428928

⁷⁰¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340741273025642496

⁷⁰² http://twitter.com/meral_aksener/status/340943027080138752

⁷⁰³ http://twitter.com/meral_aksener/status/340576849686048768

AVM'ye uygun bir yer de değil. Bunu ifade ederken şunu da söyledik: Üstü rezidans, Hilton olabilir, bunu da kullandık”.⁷⁰⁴

Akşener'in yaptığı “mücahit-müteahhit” benzetmesi kime ait olduğu net olmayan yaygın şu özdeyişten alıntıdır: “Zamanında mücahit olduk. Seçim sandıklarında müşahit olduk. Sonra iktidara geldik müteahhit olduk. Şimdi hamdolsun her şeye müsait olduk”.⁷⁰⁵ Akşener burada AK Parti'nin iktidar olmadan önce dine daha çok önem veren bir kimliğe sahipken iktidar olduktan sonra inşaat ekonomisini ön planda tutup dini hassasiyetlerinden uzaklaştığını vurgulamıştır.

Meral Akşener bir kullanıcının tweetini retweet etme üzerinden AK Parti'nin Taksim'e cami yapamayacağını iddia ederken Van'daki Akdamar Kilisesini ayine açıp Ayasofya'yı ibadete açmamakla suçlamıştır: “Türk Kadınının iffetinin ayaklar altına alındığı Akdamar'ı ayine açan ve Ayasofya'yı ibadete aç(a)mayan AKP hükümeti mi Taksim'e Cami yapacak?”⁷⁰⁶ Buradaki her iki konunun da MHP'liler için hassas konular olduğunu belirtmek gerekmektedir. Eski Türk Tarih Kurumu Başkanı ve MHP Kayseri Milletvekili Yusuf Halaçoğlu, Gezi Parkı Olaylarından yaklaşık bir ay önce Akdamar Kilisesi hakkında bir açıklama yapmıştır:

*Van'daki Akdamar Kilisesi ibadete açıldı. Ama bakın bunu yaparken bir şeyi göz önünde tutmadık, unuttuk bazı şeyleri. Van 1915'te Ermeni ve Rusların birlikte saldırıları sonrası düştü. 80 bin insan öldürüldü ve burada 50 Türk kadını alınarak Akdamar Kilisesi'ne götürülmek istendi. Götürülürken, kadınlar iffetlerini korumak için kendilerini göle attı ve iffetlerini korudu. Ama maalesef biz onlar için oraya bir iffet anıtı dikemedik.*⁷⁰⁷

---

⁷⁰⁴ “AK Parti TBMM Grup Toplantısı”. *Son Dakika*. <https://www.sondakika.com/politika/haber-ak-parti-tbmm-grup-toplantisi-16-4720243/> [14.10.2024]

⁷⁰⁵ “Mücahitken Müteahhit Olan İslamcılar”. <https://dunyalilar.org/mucahitken-muteahhit-olan-islamcilar.html/> [10.10.2024]

⁷⁰⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/341263917542150144

⁷⁰⁷ “50 Vanlı Kadına İffet Anıtı Dikemedik”. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/50-vanli-kadina-iffet-aniti-dikemedik,QhWmoLV0oUK05HwHGWPzW> [16.05.2024]

27 Haziran 2013'te "Sn Başbakan Gezi olaylarını dış güçlere bağladı. Şayet bu tespit doğru ise, haydi tam zamanı Ayasofyayı ibadete açalım"⁷⁰⁸ paylaşımını yapan Akşener, "dış güçler" ifadesiyle Erdoğan'ın iki gün önceki AK Parti Grup Toplantısı'nda kullandığı şu ifadelerle gönderme yapmıştır: "Çok ilginç şeyler ki ben Brezilya'daki oyunun da yine aynı şekilde aynı yerden aynı merkezden düğmeye basılmak suretiyle yapıldığına inanıyorum. Çünkü Brezilya da IMF'ye borçlarını ödemiş bir ülke konumunda".⁷⁰⁹

Bazı takipçilerinin Akşener'in kullandığı "ibadete açmak" ifadesini yetersiz bulması üzerine kendisine yöneltilen bir soruya "Elbette Cami olarak"⁷¹⁰ yanıtını vererek ifadesini netleştirmiştir. Ancak Akşener bu sefer de takipçilerinden "Neden siz Ayasofya'yı Erdoğan'ın açmasını istiyorsunuz, kendiniz neden bunu vadetmiyorsunuz?" eleştirilerini almış ve bunun üzerine ertesi gün bir paylaşım daha yapmıştır: "Ayasofya'yı cami olarak ibadete açalım dedim. Başbakan açsın demedim. Birden Başbakana pusu kurduğuma karar verdi bazıları, inanamıyorum".⁷¹¹

Meral Akşener'in 28 Şubat döneminde İçişleri Bakanı olması nedeniyle sık sık paylaşımlarının altına yorumlar yapılması üzerine Akşener odağı 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün paylaştığı tweetlere kaydırmak istemiştir: "Her yazdığımı 28 Şubattaki terbiyesizliği hatırlatanlar, Sn Cumhurbaşkanının Gezi tespitlerine niçin hiç yorum yazmıyorlar? İlginç".⁷¹²

Abdullah Gül, 15 Haziran tarihli dört tweetlik mesajında şu ifadeleri kullanmıştır: "Taksim Gezi Parkıyla ilgili gönderdiğiniz yoğun mesajları aldım."⁷¹³ İlk günden beri yaptığım açıklamaları eminim ki takip etmişsinizdir. Demokrasimiz test ediliyor,

---

⁷⁰⁸ https://x.com/meral_aksener/status/350247508884209664

⁷⁰⁹ "Erdoğan: Ayaklar Ne Zaman Baş Oldu?" *NTV*. https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-ayaklar-ne-zaman-bas-oldu,uTXNq-3NEk2-sVpd_Y5swg [06.09.2024]

⁷¹⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/350250465918861315

⁷¹¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/350650337041977344

⁷¹² http://twitter.com/meral_aksener/status/347337893523632129

⁷¹³ <https://x.com/cbabdullahgul/status/345797617957081089>

demiştim.⁷¹⁴ Görüşme ve diyalog yollarının açılması demokratik olgunluğun işareti. İnaniyorum ki bu süreç iyi neticeler üretecektir.⁷¹⁵ Artık herkes evine dönmeli”.⁷¹⁶ Burada her ne kadar Akşener açıkça belirtmemiş olsa da odağı Gül’ün tweetlerine çektiği ve ilgili ifadeleri birer “tespit” olarak nitelendirdiği için Gül’e katıldığı sonucuna varabiliriz.

Akşener’in Gezi Parkı Olayları üzerinden dini propaganda yürüttüğü bir diğer konu ise muhalefet tarafından “Kabataş Yalanı” olarak nitelendirilen konu olmuştur. 13 Şubat 2014 tarihinde Kanal D’de yayınlanan bir kayıt üzerine konu yeniden gündem olmuş ve özellikle o tarihten itibaren muhalefet tarafından bir “yalan” olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Akşener, 19 Şubat 2014’te konuyla ilgili yapmış olduğu paylaşımda şu ifadeleri kullanmıştır: “Merak ettiğim, BB ‘Camide içki içildi, edep dışı davranıldı’ dediğinde insanlar sözlerine inanmış olsalardı nasıl davranırlar, ne yaparlardı?”⁷¹⁷ Meral Akşener, Erdoğan’ın sözüne o tarihte inanılmadığı iddiasında bulunmuştur. Küçük bir not olarak, Akşener yine karakter sorunu olmamasına rağmen “Başbakan” yerine “BB” kısaltmasını tercih etmiştir.

Meral Akşener’in en özgün yürüttüğü propaganda türü retweetler üzerinden sahiplenme olmuştur. Akşener bunu Gezi Parkı Olayları kapsamında bir dini propaganda unsuru olarak da kullanmıştır.

Erdoğan’ın 15 Haziran 2012’deki bir konuşmasındaki “Bunlar önünü kestikleri adamın sağcı mı, solcu mu olduklarını nereden bilirler biliyor musun ‘Fatiha’yı oku’ derler, sonra da yanındaki adama ‘Doğru okudu mu?’ diye sorarlar”⁷¹⁸ ifadesine cevaben bir kullanıcının tweetini retweet ederek sahiplenmiştir. Akşener’in retweet ederek takipçileriyle paylaştığı şu tweet Erdoğan’ın ilgili cümlesinden tam 1 yıl sonra, Gezi Parkı Olayları sürerken 15 Haziran 2013’te paylaşılmıştır: “Fatiha’nın manasını

---

⁷¹⁴ <https://x.com/cbabdullahgul/status/345798144342237184>

⁷¹⁵ <https://x.com/cbabdullahgul/status/345798920624025601>

⁷¹⁶ <https://x.com/cbabdullahgul/status/345799286551891969>

⁷¹⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/436105537936433152

⁷¹⁸ “Erdoğan MHP ve BDP’ye Sert Çıktı”. *Habertürk*.

<https://www.haberturk.com/gundem/haber/751207-erdogan-mhp-ve-bdpye-sert-cikti>

[19.06.2024]

idrak etmeden okumasını bilmek ne fayda? YouTube her gün yüz binlerce Fatiha okuyor”.⁷¹⁹

Akşener, Erdoğan’ın 12 Temmuz 2013’te Gezi Parkı Olaylarını kastederek yaptığı şu açıklamaya cevap içeren bir tweeti de retweet ederek sahiplenmiş ve dini propaganda yürütmüştür: “Eğer onların bir hesabı varsa Allah’ın da milletin de bir hesabı, onların bir tuzağı varsa Allah’ın da milletin de bir tuzağı var. Siz bu oyunları bozdunuz, inanıyorum ki bundan sonra da bozacaksınız”. Meral Akşener’in cevap vermek amacıyla retweet ettiği ve Erdoğan’ı “dini siyasete alet etmeyle” suçladığı paylaşımında ise şu ifadeler yer almaktadır: “Başbakan dini siyasete alet etmesini geçtik Allah’ın da bir tuzağı var diyerek komplocu zihnine de yaradını alet ediyor”.⁷²⁰

Meral Akşener’in Gezi Parkı Olayları hakkında retweetler üzerinden dini propaganda yürütürken en çok paylaşımına başvurduğu isim olan Devlet Bahçeli’yi ayrı bir başlık olarak vermek istedik.

Meral Akşener retweetler üzerinden propaganda yürütürken Devlet Bahçeli’nin Berkin Elvan’ın cenazesinin ardından paylaştığı dini propaganda içeren tweetlerini de sahiplenmiştir:

Kefen edebiyatı yapıp mezar siyasetinden nemalananlar gencecik bedenleri, taptaze filizleri hem istismar ediyor hem de karalıyor.⁷²¹ Yalan, riya, fitne, dedikodu, gıybet, kötü söz, asılsız suçlama, maneviyat kaçakçılığı rekor kırıyor, zirve yapıyor ve de hiç doymuyor.⁷²² Unutmayalım ki; iman doğruluk, yalan küfürdür.⁷²³ Küfür ehlinin, batıla bekçilik yapanların, yalana esir düşenlerin sureti haktan görünme çabaları suyun üzerine destan yazmaya benzer.⁷²⁴

---

⁷¹⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/345946415836577792

⁷²⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/355475866295336961

⁷²¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123527210192896

⁷²² http://twitter.com/meral_aksener/status/445123679887044608

⁷²³ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123701038940160

⁷²⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/445123717040209921

Akşener'in aktardığı ve isim vermeden Erdoğan'a sert eleştiriler içeren tweetlerde Bahçeli “kefen”, “mezar”, “riya”, “fitne”, “gıybet”, “maneviyat”, “küfür”, “hak” gibi birçok dini tabiri propaganda unsuru olarak kullandığı tespit edilmektedir.

4.4.6. Medya Propagandası

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları boyunca hem doğrudan hem de retweetler üzerinden bir medya propagandası yürütmüştür.

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları esnasında bazı medya kuruluşlarına yönelik eleştirilerini “yandaş” ifadesini kullanarak yöneltmiştir. Olayların henüz başlangıcında 31 Mayıs 2013'te bir kullanıcının “Yandaş olmayıp yandaşsı davranan MEDYA, İlm-i Siyaset değil İlm-i Feraset zamanı”⁷²⁵ içerikli tweetini retweet etmiştir. Burada Akşener'in retweet ettiği “yandaş olmayıp yandaşsı davranan” ifadesiyle dikkat çekilmek istenen medya kuruluşlarının kendilerini herkese eşit mesafede konumlandıran medya kuruluşları olduğu kanaatindeyiz. NTV'yi de bünyesinde barından Doğuş Yayın Grubu'nun CEO'su Cem Aydın'ın o tarihteki bir özeleştiri açıklamasını da eklemek istiyoruz:

*Eleştiriler büyük oranda haklıdır. Bunu herhangi bir nedenle değil vicdanımla söylüyorum. Mesleki sorumluluğumuz açısından bize düşen, olanı olduğu gibi vermektir. Dengesizlikler içinde denge arayışı tüm medyayı olduğu gibi bizi de etkiledi. İzleyicilerimiz ihanete uğramış gibi hissetti, bu konuda onları haksız bulmak mümkün değil.*⁷²⁶

Akşener, Gezi Parkı eylemleri ile alakalı medyaya yönelik eleştirilerini Çözüm Süreci üzerinden bir kullanıcının tweetini retweet ederek sürdürmüştür: “Diyarbakır'daki terörist cenazesini ve Kandil'deki yılanın başının açıklamalarını naklen veren tv kanalları bugün susmayı tercih ediyor”.⁷²⁷ Bu ifadeyle Akşener, Mart 2013'te

⁷²⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/340239888358182912

⁷²⁶ “Doğuş Yayın Grubu CEO'su Cem Aydın: Hata yaptık”. *Mediacat*. <https://mediacat.com/dogus-yayin-grubu-ceosu-cem-aydin-hata-yaptik/> [09.10.2024]

⁷²⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/340943314389966848

Diyarbakır'daki nevrüz kutlamalarında Öcalan'ın açıklamalarının okunduğu sahneyi canlı olarak yayımlayan TV kuruluşlarına isim vermeden eleştiri yöneltmiştir.

Meral Akşener, ana akım medyaya yönelik eleştirilerine devam ederken ilgili medya kuruluşlarındaki dizilerde rol alan birçok ünlü ismin bulunduğu gönderme yapmıştır: “Ana akım medya olayları görmezden gelirken, sevilen dizilerinin yıldızları onları alanlarda temsil ediyor”.⁷²⁸ Burada Akşener dizilerde rol alan kişilerin daha “cesur” olduğunu kastederek ilgili medya kuruluşlarına bir eleştiri yöneltmiştir.

Akşener bir diğer paylaşımında ise *CNN Türk*'te bir programa katılan Deniz Ülke Arıboğan, Murat Belge ve Oral Çalışlar'a Akil İnsanlar Heyeti üyeleri olmaları üzerinden isim vermeden gönderme yapmıştır: “CNN Türk'te Akiller ince ince Başbakanı giydiriyorlar. Türkiye'nin imajının yerle bir edildiğini Başbakanın inadını bırakması gerektiğini⁷²⁹ söylüyorlar”.⁷³⁰ Akşener bu tweetiyle aslında Erdoğan'a Gezi Parkı Olayları hakkında kendi belirlediği heyet üyeleri üzerinden bile eleştiri yapıldığını ifade etmiştir.

Son olarak Akşener o dönem AK Parti Sakarya Milletvekili olan Şaban Dişli'nin *CNN International*'da Christiane Amanpour'a canlı olarak verdiği röportaj üzerinden polis müdahalesini eleştirmiştir: “CNN INT'da Şaban Dişli müdahaleyi savunuyor. Taksimden naklen yayın eşliğinde”.⁷³¹ Akşener konuyla ilgili Amanpour ile Dişli arasındaki diyalogu içeren bir diğer paylaşımı da retweet etmiştir: “Amanpour: ‘Erdoğan otoriterleşiyor mu?’ Şaban Dişli: ‘Bunu yabancı medya yayıyor’ Amanpour: ‘Hayır bayım, bunu insanlar diyor’”.⁷³² Burada Akşener'in “Erdoğan'ın otoriterleştiği”ne dair görüşünü Amanpour'un ifadeleri üzerinden sahiplenerek beyan ettiği görülmektedir.

---

⁷²⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/341306631499419648

⁷²⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/341665242864037889

⁷³⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/341665769710555138

⁷³¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/344533177454456833

⁷³² http://twitter.com/meral_aksener/status/344543069758169088

4.4.7. Dış Politika Propagandası

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü bir diğer propaganda türü dış politika propagandası olmuştur. Özellikle Arap Baharı ve ABD eski Ankara Büyükelçisi James Jeffrey'in bir paneldeki açıklaması üzerinden propaganda yürüten Akşener, bunun haricinde Devlet Bahçeli'ye ait bir paylaşımı retweet ederek sahiplenmiştir. İlgili paylaşımda Bahçeli, Berkin Elvan'ın vefatının ardından 11 Mart 2014'te yapmış olduğu paylaşımda AK Parti hükümetini “diplomatik başarısızlıkla” itham etmiş ve Türkiye'nin içe kapandığını iddia etmiştir: “Türkiye içe kapanıyor, sevgiye, kardeşliğe ve hoşgörüyeye dayalı ilişkileri bozguncuların, fesat ve fitne yuvalarının tuzakları zedeliyor”.⁷³³

Meral Akşener, Gezi Parkı Olaylarının ilk günlerinde yapmış olduğu paylaşımlarla Arap Baharına gönderme yapmış, Mısır'da Tahrir meydanındaki eylemciler ile Gezi Parkındaki eylemcileri Erdoğan'ın ifadesi üzerinden kıyaslamıştır: “Başbakan Tahrir eylemcilerini demokrasi kahramanları ilan etmişti. Gezi eylemcilerini ise provokatör ilan etti. Yaşasın ileri demokrasi”.⁷³⁴ Yine Arap Baharına gönderme yapan “Türkiye Ortadoğu'da lider olacak demiyor muydunuz? İşte”⁷³⁵ ironi içerikli tweetini de retweet ederek sahiplenmiştir.

Akşener ilginç bir şekilde Erdoğan üzerinden o dönemki Mısır Devlet Başkanı Muhammed Mursi'yi eleştiren bir paylaşımı da retweet ederek sahiplenmiştir: Mursi dostu Erdoğan gibi konuşmuş; istersem ben de Tahrire 1 milyon toplarım..... breh breh.⁷³⁶ Parayla değil yürekle, inançla topladığın kaç kişi var?”⁷³⁷ Akşener burada Erdoğan'ın Gezi Parkı eylemleriyle alakalı yaptığı şu açıklamaya gönderme yapmıştır: “Muhalefetin 100 bin kişi topladığı yerde biz 1 milyon kişi toplarız ama bizim böyle

---

⁷³³ http://twitter.com/meral_aksener/status/443489930460016641

⁷³⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/340570381947637762

⁷³⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/340571630763900928

⁷³⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/351445260972462080

⁷³⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/351445349673607169

bir derdimiz yok".⁷³⁸ Ancak farklı olarak Mursi'yi destekleyen eylemcilerin "para karşılığı" orda bulunduğunu iddia etmiştir.

Erdoğan'ın Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esad ile kıyaslayan bir tweet de Akşener tarafından retweet edilerek sahiplenmiştir: "Aylardır Esad eleştiriliyor kendi halkına zulüm yapıyor diye, şu an Türk Halkının maruz kaldığı zulüm değil de, nedir?"⁷³⁹ Bu ifadeyle Akşener, Esad'ın "halkına zulmetmesi" ile polisin Gezi Parkı eylemcilerine müdahale etmesini eşdeğer tutmuştur. Ancak Akşener burada askeri müdahale ile yönetimi ele geçirdikleri 1963'ten Aralık 2024'e kadar Baas Partisi tarafından totaliter bir şekilde yönetilmiş olan Suriye ile Türkiye'yi kıyaslamıştır. Önemli bir not olarak, bu paylaşım tespit edilmesi mümkün olmayan bir tarihte silinmiştir. Nitekim bu paylaşımından bir gün sonra Erdoğan "Bu millete hizmetkar olan insana diktatör diyorlarsa ben buna diyecek bir şey bulamıyorum. Benim ülkeme hizmetten başka bir derdim olmadı"⁷⁴⁰ şeklinde bir paylaşımında bulunmuştur.

Berkin Elvan'ın cenazesinin ardından yaşanan olaylar üzerine Bahçeli'nin paylaştığı benzer minvaldeki bir diğer tweet de Akşener tarafından retweet edilmiştir: "Birliğimizin ve dirliğimizin içine sızmış zalimler, onların destekçileri, Türkiye'yi Ortadoğu'ya dönüştürmek için her oyunu sahneliyorlar".⁷⁴¹ Bahçeli, Okmeydanı'nda yaşanan çatışmalar üzerinden provokasyon uyarısı ve "Ortadoğu" ifadesi üzerinden bir Arap Baharı göndermesi yapmıştır.

Meral Akşener, bir kullanıcının "Obama'nın her lafına biat edip NamluyuMillete ÇevirtenKAHROLSUN"⁷⁴² tweetini retweet ederek sahiplenmiş, hükümeti ABD'ye "biat" ile suçlamıştır. Bu tweetin ardından ABD eski Ankara Büyükelçisi James Jeffrey'in bir panelde yaptığı açıklamaları paylaşan bir kullanıcının tweetlerini yorumsuz olarak retweet etmiştir: "ABD'nin eski Ankara Büyükelçisi James Jeffrey Türkiye'yi eleştirdi, 'Tabii ki iç işlerinize karışırız. Siz bu topluluğun bir üyesisiniz,"⁷⁴³

---

⁷³⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340775820798877696

⁷³⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340605937897316352

⁷⁴⁰ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/341146422835556352

⁷⁴¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490022269149185

⁷⁴² http://twitter.com/meral_aksener/status/340943259180343296

⁷⁴³ http://twitter.com/meral_aksener/status/345465954869850112

mürekkebinin silindiği 150-200 yıllık Viyana Kongresi'ni ortaya koyup, iç işlere karışmazsınız' diyemezsiniz... Eski Ankara ABD Elçisi".⁷⁴⁴ Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları ile alakalı ABD'yi hedef alan herhangi bir açıklaması bulunmamaktadır ancak bu tweetlerin paylaşıldığı günden bir gün önce Erdoğan, Avrupa Parlamentosuna yönelik şu ifadeleri kullanmıştır: "Dün Avrupa Birliği Parlamentosunda birileri çıkmış birşeyler söylemişler. Avrupa Birliği Parlamentosunun bizlerle ilgili alacağı kararı ben tanımıyorum... Şu anda Türkiye AB'nin üyesi değil, müzakereci. Sen nasıl oluyor da benimle ilgili böyle bir karar alabiliyorsun? Senin haddine mi?"⁷⁴⁵

4.4.8. İletişim Propagandası

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları süresince yapmış olduğu retweetler üzerinden provokasyona dikkat çeken bir iletişim propagandası da yürütmüştür. Akşener, 2 Haziran 2013 tarihinde bir kullanıcının "Provokatörler sadece sokakta aramızda değil Twitter'da da var. Lütfen sağduyu. Bu ülke bizim"⁷⁴⁶ şeklindeki paylaşımını retweet ederek sahiplenmiştir. Akşener'in olayların henüz ilk gününde yapmış olduğu bu paylaşım sosyal medya ve özellikle Twitter'daki provokasyonu önleme anlamında yapılan en erken uyarılardan biridir.

Akşener, Berkin Elvan'ın cenazesinin ardından Bahçeli'nin yapmış olduğu bir paylaşımı da retweet ederek sahiplenmiştir: "Hassasiyetlerimizi kaşıyarak, duygularımızı tahrik ederek, sanal tehditler yaratarak bizi birbirimize düşürmeye niyetlenenlere dur demeliyiz".⁷⁴⁷ Burada kullanılan "sanal tehdit" ifadesiyle sosyal medyada kimliği belirsiz (troll) hesapların yürütebileceği olası bir provokasyona karşı bir uyarı yapılmıştır.

⁷⁴⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/345465973937156096

⁷⁴⁵ "Erdoğan: Avrupa Parlamentosu'nun Kararını Tanımıyorum". *Bloomberg HT*. <https://www.bloomberght.com/erdogan-avrupa-parlamentosunun-kararini-tanimiyorum-1375411?page=7> [01.06.2024]

⁷⁴⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/341264463783145473

⁷⁴⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/443490054393319424

Meral Akşener o dönem *Milliyet* gazetesi yazarı olan Aslı Aydıntaşbaş'ın eleştirel bir tweetini de retweet ederek sahiplenmiştir: “Akşam yazarı, Gezi parkında tweet atılabiliyorsa, bu Ak Parti'nin sunduğu teknolojik imkanlar sayesinde demiş de...o yüzden kinaye yapıyorum”.⁷⁴⁸ Akşener'in retweet ettiği benzer bir tweet de o dönem *Radikal* gazetesi muhabiri olan İsmail Saymaz tarafından paylaşılmıştır.⁷⁴⁹ Burada kinaye üzerinden eleştiri yöneltilen isim *Akşam* gazetesi yazarı Yasemin Nak'tır. Nak, ilgili köşe yazısında “Bugün, toplumu demokrasiye karşı kışkırtmak isteyenler bile eğer, ‘Mesele sadece Gezi Parkı değil arkadaş, sen hala anlamadın mı’ tweetini atabiliyorsa, bu AK Parti iktidarının sunduğu teknolojik imkânların bir sonucudur”⁷⁵⁰ ifadelerini kullanmıştır.

Bu konuyla ilgili tartışma daha sonradan mizahi bir dille “Twitter’ı AK Parti’ye borçlu olma” yönüne çevrilmiştir. Akşener'in de retweet ettiği Aydıntaşbaş'ın bir diğer paylaşımı ise şu şekildedir: “AK Parti olmasa Twitter olur muydu? Bu internet, bu özgürlükler, bu yollar, bu evler olur muydu?”⁷⁵¹ Bu mizahi eleştiri “AKP’den önce insan da yoktu galiba:)”⁷⁵² şeklindeki paylaşımlarla devam etmiştir.

4.4.9. Hukuki Propaganda

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü bir diğer propaganda konusu hukuk olmuştur. Henüz eylemlerin başında 1 Haziran 2013'te bir kullanıcının yapmış olduğu “Demokratik hakkımızı kullanırken hukuk dışına çıkılmamalıdır”⁷⁵³ paylaşımını takipçilerine yönelik bir uyarı amacıyla retweet etmiştir. Akşener, Berkin Elvan'ın vefatının hemen ardından Devlet Bahçeli'nin yaptığı “Adliye binalarında kadınlar katlediliyor, sokak araları suçlulara teslim ediliyor, intikam duyguları

⁷⁴⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/365029379191373824

⁷⁴⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/365029067248386048

⁷⁵⁰ “Twitter'ı AKP Buldu”. *Oda TV*. <https://www.odatv.com/medya/twitteri-akp-buldu-41942> [23.11.2024]

⁷⁵¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/365029269267038208

⁷⁵² http://twitter.com/meral_aksener/status/365029309796585472

⁷⁵³ http://twitter.com/meral_aksener/status/340926851910344706

huzurumuzu gölgeliyor”⁷⁵⁴ paylaşımını da sahiplenerek takipçileriyle paylaşmıştır. Burada İstanbul Çağlayan ve Elazığ Adliyelerinde vurularak öldürülen iki kadın cinayetine gönderme yapılmıştır.⁷⁵⁵ Akşener bu konular haricinde Ali İsmail Korkmaz davası ile savcı Mehmet Selim Kiraz suikasti hakkındaki paylaşımlarıyla da hukuki propaganda yürütmüştür.

Meral Akşener o dönem MHP Genel Başkan Yardımcısı olan Tuğrul Türkeş’in Gezi Parkı Olayları esnasında Eskişehir’de hayatını kaybeden Ali İsmail Korkmaz davasının görülmeye başladığı 3 Şubat 2014’ten bir gün sonraki paylaşımlarını retweet ederek sahiplenmiştir: “Gencimizin hatırasını hayırla yâd ederken; hukukun bir annenin feryadına ve isyanına en doğru şekilde cevap vermesini temenni ediyoruz.⁷⁵⁶ Devletimize bu utancı yaşatanların en ağır şekilde cezalandırılmalarını talep ediyoruz”.⁷⁵⁷ Türkeş’in tweetlerini retweet eden Akşener burada “adaletin tecelli etmesine yönelik beklenti” üzerinden bir hukuki propaganda yürütmüştür. Ayrıca, Türkeş’in bahsettiği “annenin feryadı ve isyanı” Emel Korkmaz’ın adliye bahçesinde yaptığı şu açıklamalardır: “Alişim küçüçüktü... Çocuğuma bunu yapanlar bir gün çocuklarına bakamayacak hale gelecekler. Tüm dünya görececek bunu. Allah kimseye bu acıyı yaşatmasın”.⁷⁵⁸

Akşener, Berkin Elvan davasının savcısı olan Mehmet Selim Kiraz’ın 31 Mart 2015’te makam odasında suikasta uğramasının ardından bir taziye mesajı yayınlamıştır: “Savcımız şehit oldu. Allah sevenlerine, ailesine sabr-ı cemil nasip etsin. Milletimize baş sağlığı diliyorum. Mekanı cennet olsun”.⁷⁵⁹ Ancak bu taziye mesajının ardından Bahçeli’nin eleştirisi de sahiplenerek takipçileriyle paylaşmıştır: “Bir ülke düşünün, adliyeye ellerini kollarını sallayarak giren teröristler savcı öldürüyor, adaleti kana

---

⁷⁵⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/443489904941887489

⁷⁵⁵ “İki Kadın Adliye Kapısında Öldürüldü”. *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/haber/80042/2-kadin-adliye-kapisinda-olduruldu> [22.10.2024]

⁷⁵⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/430710311747067904

⁷⁵⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/430710333175758848

⁷⁵⁸ “14 Saatlik Gergin Duruşma”. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/14-saatlik-gergin-durusma/185591> [26.08.2024]

⁷⁵⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/583002251439906817

buluyor, insanlığa kıyıyor”.⁷⁶⁰ Akşener’in aktardığı bu tweette Bahçeli, suikastçı teröristlerin adliyeye kolayca girmesini eleştirerek iktidara yönelik suçlamalarını paylaşmıştır.

4.4.10. Çevre Propagandası

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları kapsamında sınırlı seviyede de olsa bir çevre propagandası da yürütmüştür. Olayların ilk günlerinde, 31 Mayıs 2013’te retweet ettiği bir paylaşımında “Hammaddesi selüloz olanların selüloz düşmanlığı... Biçilmiş kerestenin kendi hammaddesine karşı tutumu #DirenGeziParkı”⁷⁶¹ ifadeleri yer almaktadır. Akşener olayların büyümesi üzerine retweet paylaşımının hemen ertesi günü doğrudan yaptığı bir diğer paylaşımında ise “ağaç” vurgusu yaparak iktidara yönelik eleştirisini paylaşmıştır: “3-5 ağaçtan ne olur diyenler, millet isterse 3-5 ağacın çok şey olduğunu anladılar”.⁷⁶²

Bir kullanıcının provokasyon tespitleri üzerine paylaşım yapmasının⁷⁶³ ardından Akşener, buna verilen yanıtı retweetlemiştir: “Zaten korkulan da buydu. Ahan da oldu. Amacınızdan sapmayın.. Tahriklere kapılmayın.. Neden ordasınız hatırlayın!”⁷⁶⁴ Burada Akşener’in aktardığı “amacınızdan sapmayın” vurgusu, bunun temelde demokratik bir eylem olduğunu takipçilerine hatırlatmaktır. Ancak burada amaç net olarak ifade edilmediği için bunu “çevre duyarlılığı” olarak anlayabilmek de mümkündür.

Son olarak Akşener’in retweet ettiği “Rica ediyorum bizim adımıza sorar mısınız nerde bu 2 milyar 800 milyon ağaç?”⁷⁶⁵ paylaşımında Erdoğan’ın daha önceki şu ifadesine atıf yapılmıştır: “İktidarımız döneminde 2 milyar üzerinde fidan diktik. 10 yılda 120 şehir ormanı kurduk. Türkiye’yi yeşillik noktasında güçlendirelim

⁷⁶⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/583713897401733120

⁷⁶¹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340240273202352128

⁷⁶² http://twitter.com/meral_aksener/status/340904980443709441

⁷⁶³ <https://x.com/msicakkanli/status/340917331326820353>

⁷⁶⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/340928045860913152

⁷⁶⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/343697500621897728

istedik”.⁷⁶⁶ Bu açıklamanın tıpkı Akşener gibi Kılıçdaroğlu tarafından da yanlış yorumlanması sonucu Erdoğan “fidan” ile “ağaç” kelimeleri arasındaki farka vurgu yapmış, ardından ise şu paylaşımda bulunmuştur: “2 milyar 800 milyon fidandan bahsettim, muhalefet partisinin lideri çıkmış hesaplama yapıyor.⁷⁶⁷ Onlar ağaç değil fidan. Siz zaten fidana ağaç, ağaca ise fidan dersiniz”.⁷⁶⁸

4.4.11. Kültür Sanat Propagandası

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları kapsamında sınırlı sayıda olsa da kültür sanat propagandası da yürütmüştür. Akşener ilk olarak tiyatro oyuncusu Fırat Tanış’ın 1 Haziran 2013’teki “Başbakana küfür etmeyin... Polise taş atmayın... Devlet malına zarar vermeyin... Haklıyken haksız duruma düşmeyin”⁷⁶⁹ şeklindeki eylemcileri uyaran paylaşımını retweet ederek sahiplenmiştir.

Akşener o dönem MHP Isparta Milletvekili olan Süleyman Nevzat Korkmaz’ın Devlet Bahçeli’den aktardığı “Atatürk Kültür Merkezi'nin neyi Başbakanı rahatsız etmektedir? Atatürk ismi mi Başbakanı rahatsız etmektedir?”⁷⁷⁰ paylaşımını da retweet etmiştir. Bu paylaşım Erdoğan’ın “AKM yıkılarak, yerine opera binası yapılacak”⁷⁷¹ açıklamasından iki gün sonra paylaşılmıştır. Akşener’in sahiplendiği bu ifade Bahçeli, Erdoğan’a “kültür merkezi” üzerinden değil “Atatürk” üzerinden eleştirel bir soru yönelmiştir.

Bu paylaşımının hemen ardından Akşener’in retweet ettiği Bahçeli’nin bir başka ifadesi ise şöyledir: “Genel Başkanımız: Başbakanın zamansız opera merakı dikkat çekicidir. Başbakan eş başkanlık sıfatının yanına tenor sıfatını mı ilâştirecektir?”⁷⁷²

⁷⁶⁶ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/340770878134550528

⁷⁶⁷ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345119946495389696

⁷⁶⁸ http://twitter.com/RT_Erdogan/status/345120133393551360

⁷⁶⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/340942693943361536

⁷⁷⁰ http://twitter.com/meral_aksener/status/341825243645624320

⁷⁷¹ “Opera da Cami de Yapacağız”. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/politika/opera-da-cami-de-yapacagiz/240939> [03.08.2024]

⁷⁷² http://twitter.com/meral_aksener/status/341825814666547200

Burada ise Bahçeli Erdoğan'a Çözüm Süreci üzerinden de eleştiride bulunmuş, "tenor" kelimesini kullanarak mizahi açıdan eleştirmiştir.

Akşener'in retweet ederek kültür sanat propagandası yürüttüğü son tweet ise o dönem *Milliyet* gazetesi yazarı olan Aslı Aydıntaşbaş'a aittir: "Ahmet Kaya'ya linç girişiminde İbrahim Tatlıses de 10.yıl marşını söyleyenlerdenmiş. Onu koruyan Mehmet Aslantuğ ise Gezi'ci :) Sağol Google".⁷⁷³ Burada İbrahim Tatlıses, Ahmet Kaya'ya linç girişiminde bulunanların arasında olması ve Çözüm Süreci üzerinden eleştirilirken, Mehmet Aslantuğ ise linç girişimine karşı Ahmet Kaya'yı koruması ve Gezi Parkı'ndaki eylemlere katılması üzerinden takdir edilmiştir.

4.4.12. Eğitim Propagandası

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları kapsamında az sayıda da olsa tweet paylaşarak bir eğitim propagandası da yürütmüştür. Akşener, olayların henüz başlangıcında 31 Mayıs 2013 tarihinde kinaye içeren "Öğretmenler bize 'tohumlar fidana, fidanlar ağaca, ağaçlar ormana dönmeli'yi öğretirken; bunlara 'uzun ip belimizde baltalar elimizde'yi öğretmiş"⁷⁷⁴ tweetini retweet etmiştir. Burada bir ilkokul tekerlemesi üzerinden "Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilmesi" üzerinden bir iktidar eleştirisi yapılmıştır.

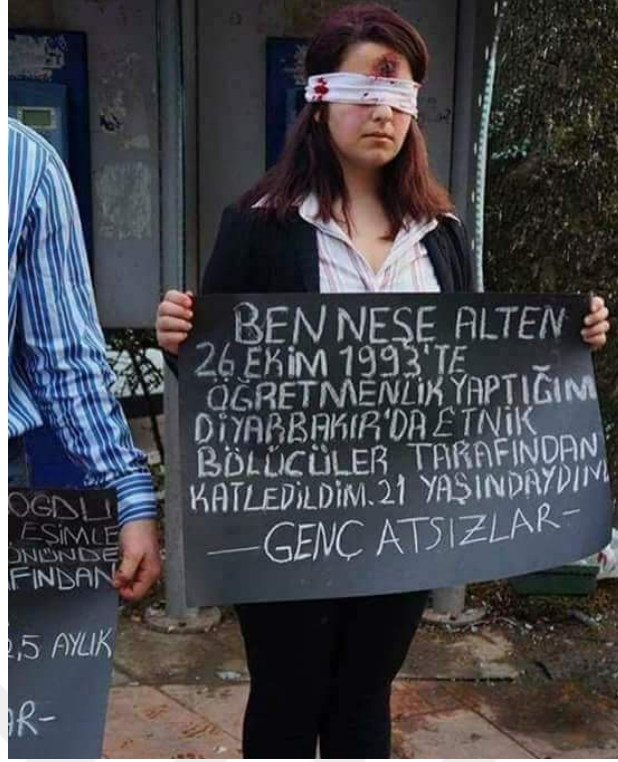
Akşener'in 31 Mayıs 2017 tarihinde retweet ettiği "Kırmızı fuları yoktu, dağda çalacağı gitarı da. Öksüz Türklüğü vardı sadece. Ona kıyamayan babasıyla gittiği topraklarda şehit edilmişti"⁷⁷⁵ paylaşımında 26 Ekim 1993 tarihinde Diyarbakır Bismil'de bir köy okuluna öğretmen olarak atanan, 21 yaşında ve henüz yirmi altı günlük öğretmenken şehit edilen Neşe Alten görsel içeren bir tweetle anılmıştır. Aynı zamanda ilgili tweette Gezi Parkı Eylemleri'ndeki "kırmızı fularlı kız" olarak bilinen Ayşe Deniz Karacagil'in PKK mensubu olmasına yönelik dolaylı bir eleştiri yapılmıştır.

---

⁷⁷³ http://twitter.com/meral_aksener/status/402752667841490944

⁷⁷⁴ http://twitter.com/meral_aksener/status/340241991516430337

⁷⁷⁵ http://twitter.com/meral_aksener/status/869863778980122624

Şekil 4.6: Meral Akşener'in 31 Mayıs 2017 tarihinde retweet ettiği tweette yer alan anma görseli

4.4.13. Ekonomi Propagandası

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları kapsamında sınırlı sayıda tweet paylaşmış bir ekonomi propagandası da yürütmüştür. Akşener, o dönem *Akşam* gazetesi yazarı olan Serdar Akinan'ın paylaşmış olduğu üç tweeti retweet ederek takipçileriyle paylaşmıştır:

Zira, 'faiz lobisi' dediği yapı var ve cari. ABD, piyasadaki likiditeyi azaltacak ve bu karar ilk olarak TR gibi ülkeleri vuracak.⁷⁷⁶ Yabancıların içerideki yatırım tutarı 640 milyar doları buldu (sıcak para+doğrudan yatırım).⁷⁷⁷ Başbakan'ın bu ısrarıyla para çıkışı hızlanır ve dolar 2 TL'yi geçip borsa 60 binin altına inince, iç/dış borçta olanlar vozurdur.⁷⁷⁸

⁷⁷⁶ http://twitter.com/meral_aksener/status/343696214509891585

⁷⁷⁷ http://twitter.com/meral_aksener/status/343696724671463424

⁷⁷⁸ http://twitter.com/meral_aksener/status/343696736864317440

Akinan'ın tweetleri üzerinden Erdoğan'ın "faiz lobisi" diye tabir ettiği grubun etkisini kabul eden Akşener, Erdoğan'ın Gezi Parkı eylemlerine yönelik mevcut tavrını sürdürmesi halinde ekonomiye etkilerinin daha büyük olacağını iddia eden analizlerini sahiplenmiştir.

Meral Akşener'in retweetler üzerinden ekonomi propagandası yürüttüğü en ilginç konulardan biri ise oğlu Fatih Akşener'in Berkin Elvan'ın vefat ettiği gün paylaştığı bir tweet olmuştur: "Başbakan diyor ki AK gençlerin elinde taş yokmuş, sopa yokmuş. E tabi dolar var, euro var. Sokağa inceklerine ihaleye giriyor çocuklar".⁷⁷⁹ Burada Fatih Akşener ironi ile birlikte Erdoğan'ın bir sözünü alıntılamış, "ihale" kelimesiyle birlikte ekonomi merkezli bir iktidar eleştirisinde bulunmuştur.

4.5. Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olaylarında Yürüttüğü Propaganda Türleri

Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda konu hakkında 6 farklı şekilde ve yalnızca 12 tweetle propaganda yürüttüğü göze çarpmaktadır. En yoğun propaganda yürüttüğü propaganda türleri üç tweet (%25) ile güvenlik, ikişer tweet (%66.7) ile medya, siyasi, dini ve gençlik ve bir tweet (%8.3) ile çevre propagandası olmuştur.

Demirtaş, 28 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan Gezi Parkı Olayları hakkındaki ilk paylaşımını eylemler sona erdikten sonra, 31 Temmuz 2013'te gerçekleştirmiş olup konuyla ilgili 2013'te 8, 2015'te 1, 2018'de ise 3 tweet paylaşmıştır. Demirtaş'ın bu olayla alakalı yapmış olduğu 12 tweetlik paylaşımı 2013-2020 yılları arasındaki tüm tweetlerinin yaklaşık %1.1'ini oluşturmaktadır.

Tablo 4.5: Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türlerine ait paylaşılan tweet sayıları

Propaganda Türü	Sayı	Yüzde
Güvenlik	3	25.0

⁷⁷⁹ http://twitter.com/meral_aksener/status/444196698303504384

Medya	2	16.7
Siyasi	2	16.7
Dini	2	16.7
Gençlik	2	16.7
Çevre	1	8.3
TOPLAM	12	100

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olayları ile alakalı paylaşmış olduğu tweet sayısı çok düşük seviyededir. Bunun temel nedenleri, olayların yaşandığı 2013 yılında Çözüm Süreci'nin ilerliyor olması nedeniyle taraf olmaktan kaçınan bir tutum sergilenmesi ile Demirtaş'ın 4 Kasım 2016 tarihinde tutuklanması ve o tarihten itibaren paylaşımlarını çok sınırlı sayıda tutmak zorunda kalmasıdır. Zira Demirtaş'ın 2013'ten 2020'ye kadar paylaştığı toplam 1.106 tweeti bulunmaktadır ve bu tweet sayısı ile diğer isimler arasında en son sıradadır. Tweet sayısındaki düşüklüğün bir diğer nedeni ise Demirtaş'ın Twitter'ı 2013 yılında çok aktif olarak kullanmamasıdır. Zira Demirtaş Gezi Parkı Olaylarının başlangıcından önceki son paylaşımını 19 Nisan 2013 tarihinde, Gezi eylemleri sonrası ilk paylaşımını ise 31 Temmuz 2013'te yapmıştır.

Son olarak, tweet sayısının diğer liderlere kıyasla düşük seviyede olmasının bir diğer nedeni ise Gezi Parkı Olayları sürecinde BDP'nin aktif bir şekilde destekleyici veya muhalif bir pozisyonda bulunmamasıdır.

4.5.1. Güvenlik Propagandası

Selahattin Demirtaş, Gezi Parkı Olayları kapsamında aynı zamanda ilk paylaşım tarihi olan 31 Temmuz 2013'te güvenlik propagandası olarak üç tweetlik bir paylaşım yapmıştır.

Gezi direnişiyle değil, bu halk hareketini askeri darbeye kadar götürebilir miyiz diyenlerle aramıza mesafe koyduk. Çarpıtanlara duyurulur.⁷⁸⁰

⁷⁸⁰ <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/362482986161152000>

Ergenekon'dan medet umanlarla, askerleri göreve davet edenlerle mesafe koyduk. İlk günden bu yana demecimi çarpıtıp yayanlara şunu söyleyeyim:⁷⁸¹ Hükümeti, halk devrim yaparak devirirse meşrudur, asker el koyarak devirirse gayrimeşrudur.⁷⁸²

Demirtaş paylaşımlarında “Gezi direnişi” olarak tanımladığı eylemlerdeki iyi niyetli kişiler ile bu eylemlerden bir askeri darbe girişimine dönüştürme niyetinde olan kişiler arasında keskin bir ayrıştırmaya gitmiştir. Ancak Demirtaş’ın burada “Ergenekon’dan medet umanlar” şeklinde ifade ettiği kişiler net bir şekilde anlaşılammaktadır. Burada Demirtaş’ın Ergenekon soruşturması kapsamında soruşturulan kişileri veya ilgili yapılanmanın başarıya ulaşmasını temenni eden kişileri kastettiği yorumu yapılabilir. Ancak Demirtaş bu kişileri aynı zamanda “bu halk hareketini askeri darbeye kadar götürebilir miyiz diyenler” olarak da tanımlamış ve Gezi Parkı Olaylarını bir askeri darbe girişimine dönüştürme planları olduğuna dair iddiasıyla ilişkilendirerek bir dezenformasyonda bulunmuştur.

Selahattin Demirtaş’ın Twitter üzerinden yaptığı açıklamasında bahsettiği 11 Haziran 2013 tarihli çarpıtılan demeci ise şu şekildedir: “BDP, kimden gelirse gelsin darbe yanlısı olmadı. Faşizan, ırkçı, ulusalcı beklentilerin arkasında olmadı. Biz ne çektiysek zaten bu anlayıştan çektik”.⁷⁸³ Kamuoyunda Demirtaş’ın buradaki ifadesi Gezi Parkı’ndaki tüm eylemcileri kastedildiği şeklinde anlaşılmış, ancak Demirtaş paylaştığı tweetlerde kastettiği kişilerin eylemlerden bir askeri darbe girişimine dönüştürme niyetinde olan kişiler olduğunu ifade etmiştir.

4.5.2. Medya Propagandası

Selahattin Demirtaş 31 Temmuz 2013’te paylaştığı uzun tweet zincirinde kendisine ait daha önceki ifadelerinin çarpıtılmasına yönelik eleştiri tweetleri paylaşmıştır: “Gezidekiler ‘Biz basın çarpıtmalarını iyi öğrendik’ diyorlardı, bazılarınız halen

⁷⁸¹ <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/362483704473464832>

⁷⁸² <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/362486457719455744>

⁷⁸³ “Demirtaş’tan Erdoğan’a Gezi Eleştirisi”. *Milliyet*.

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/demirtastan-erdogana-gezi-elestirisi-1721546>

[19.11.2024]

öğrenmemiş demek ki. Beni dinlemek yerine penguenleri izlemiş.⁷⁸⁴ Devrimi de halk yapar, penguen izlemekten gözünü alamayanlar değil. Örnek: Rojava devrimi”.⁷⁸⁵

Demirtaş bu paylaşımında Gezi Parkı Olaylarının ilk günlerinde 31 Mayıs ve 1 Haziran 2013 tarihlerinde *CNN Türk*'te yayınlanan “penguen belgeseli” üzerinden eleştirel bir medya propagandası yürütmüştür. Demirtaş, kendi sözlerini dinlemeyen veya çarpıtan kişileri “penguen belgeselini izleyenler” olarak tanımlayarak eleştirmiştir. Tweetinin son kısmında ise devrimin halk tarafından yapılabileceğini hatırlatarak eylemlerden bir askeri darbe girişimine dönüştürme niyetinde olan kişilere karşı çıkışını yinelemiştir.

4.5.3. Siyasi Propaganda

Selahattin Demirtaş, 31 Temmuz 2013'teki paylaşımında Gezi Parkı'ndaki eylemi “Gezi direnişi” olarak tanımlamıştır: “Gezi direnişi gerçek bir halk direnişi ve özgürlük arayışıdır, özgürlük için direnen herkesin tam da yanındayız”.⁷⁸⁶ Burada Demirtaş'ın yaptığı “özgürlük için direnen herkesin” vurgusu önemlidir. Zira bunun sonrasındaki açıklamalarında özellikle samimi eylemciler ile eylemlerden bir askeri darbe girişimine dönüştürme niyetinde olan kişileri ayırmıştır. Bu tweetleri önceki başlıklarımızda incelediğimiz için tekrar detaylandırmamanın uygun olacağı kanaatindeyiz.

Demirtaş, 31 Aralık 2013 akşamında yaptığı paylaşımında Hüseyin Avni Mutlu'yu etiketleyerek “yeni yıl” ile alakalı mizahi bir soru sormuştur: “Gezi Parkı'nın 2014'e girmesini yasakladığınız söyleniyor, doğru mu acaba Vali bey? @Valimutlu”.⁷⁸⁷ Demirtaş'ın bu tweeti dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'nun olaylardan sonra Gezi Parkı'nda eylem yapılmasına izin verilmeyeceğine dair şu açıklamasına göndermedir: “Gezi Parkımız elbette halkımıza açık olmaya devam edecektir. Fakat

---

⁷⁸⁴ <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/362485650043310080>

⁷⁸⁵ <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/362488209831239680>

⁷⁸⁶ <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/362484213775220736>

⁷⁸⁷ <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/418067959324868609>

parkın bir takım marjinal guruplar tarafından gösteri ve işgal alanı olarak kullanılmasına izin vermeyeceğiz”.⁷⁸⁸

4.5.4. Dini Propaganda

Selahattin Demirtaş 25 Eylül 2013’te Bingöl M Tipi Kapalı İnfaz Kurumu’nda yaklaşık 80 metre tünel kazan 18 PKK’lının cezaevinden firar etmesinin ardından yapmış olduğu paylaşımında mizahi bir dille “Acaba ayakkabılarıyla mı girdiler tünele?”⁷⁸⁹ sorusunu sormuştur. Demirtaş’ın bu paylaşımı Erdoğan’ın Gezi Parkı Olayları esnasında Beşiktaş’taki Bezmiâlem Valide Sultan Camii’ne giren eylemciler için kullandığı “Camiye ayakkabılarıyla girdiler” sözüne bir göndermedir.

Demirtaş, Eylül ayından bu yana IŞİD kuşatmasında olan Suriye’nin kuzeyindeki Kobani şehrinin kontrolünün 26 Ocak 2015’te IŞİD’den YPG’nin eline geçmesinin ardından yaptığı paylaşımında yine Erdoğan’ın “Camiye ayakkabılarıyla girdiler” sözüne gönderme yapmıştır: “Ayakkabıyla girmeyin Kobane'ye, Kobane'liler böyle şeylere çok kızıyor demiştik değil mi?”⁷⁹⁰

4.5.5. Gençlik Propagandası

Cezaevinde olmasına rağmen 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri’ne aday olan Selahattin Demirtaş’ın, 7 Mayıs 2018’de FOX TV sunucusu Fatih Portakal’a göndermiş olduğu dört mektubun ilki “Gençler İçin” başlığını taşımaktadır. Paylaşım metninde “Gönül isterdi ki, bunları sizinle yüz yüze konuşabilelim. Şimdilik, fikirlerimi buradan kısaca belirtmekle yetinmiş olayım. Selamlar, kolaylıklar. @fatihportakal”⁷⁹¹ ifadelerini kullanan Demirtaş’ın ilgili mektupta gençlik propagandası yürüttüğü kısım şöyledir: “Biz gençleri hiçbir kalıba sokmaksızın,

⁷⁸⁸ “Vali Mutlu’dan Gezi Parkı Açıklaması”. *Habertürk*.
<https://www.haberturk.com/gundem/haber/858782-vali-mutludan-gezi-parki-aciklamasi>
[9.10.2024]

⁷⁸⁹ <http://twitter.com/bdpdemirtas/statuses/382774207840796672>

⁷⁹⁰ <http://twitter.com/hdpdemirtas/statuses/559790305294430210>

⁷⁹¹ <http://twitter.com/hdpdemirtas/statuses/993458655369617408>

fikirleri ne olursa olsun, kendilerini özgürce ifade edebildikleri, geleceklerini başka bir ülkede değil, bu bereketli topraklarda gördükleri bir ülke var edeceğiz”. Demirtaş, buradaki ifadesiyle isim vermeden Erdoğan’ı Gezi Parkı Olaylarında olduğu gibi “gençlerin kendilerini özgürce ifade edemedikleri” iddiası üzerinden eleştirmiştir.

Demirtaş aday olduğu Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinden yaklaşık iki hafta önce, 11 Haziran 2018’de yaptığı bir diğer paylaşımında ise Berkin Elvan, Ceylan Önkol ve Uğur Kurt’un vefatlarından Erdoğan’ı sorumlu tutmuştur: “Tıpkı Roboski Katliamı gibi, Berkin’in, Ceylan’ın, Uğur’un katledilmesi gibi, Kobani olaylarının da bütün siyasi sorumlusu Erdoğan’dır. Bu sorumluluğunu saklamak için namertçe yalanlarıyla ve iftiralarıyla beni suçlamaya devam ediyor”.⁷⁹² Burada Demirtaş’ın Gezi Parkı Olaylarında hayatını kaybeden Berkin Elvan ile onun vefatının ardından yapılan eylemde hayatını kaybeden Uğur Kurt üzerinden bir gençlik propagandası yürüttüğü sonucuna varılabilir.

4.5.6. Çevre Propagandası

Selahattin Demirtaş, 4 Mayıs 2018’de yaptığı paylaşımında doğrudan Gezi Parkı Olaylarını anmasa da yaptığı “ağaç” ve “hatıra” vurgusu ile eylemlere gönderme yapmış olabileceği kanaatindeyiz: “Dereleri, bağları, bahçeleri, ağaçları, hatıraları, yaşam alanları talan edilenler; biraz daha direnin, az kaldı. Doğa talancılarını ve sermayenin yalancılarını def edeceğiz”.⁷⁹³ Demirtaş’ın bu açıklamayı aday olduğu 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri öncesinde bir çevre propagandası aracı olarak kullandığı görüşündeyiz.

Liderlerin Gezi Parkı Olayları hakkında yürüttüğü propaganda türlerini detaylı olarak incelediğimiz bu bölümün ardından propagandaların birbirleriyle karşılaştırmasını yapacağımız beşinci bölüme geçmek istiyoruz.

---

⁷⁹² <http://twitter.com/hdpdemirtas/statuses/1006100650361524225>

⁷⁹³ <http://twitter.com/hdpdemirtas/statuses/992442094076776448>

BEŞİNCİ BÖLÜM

BEŞ LİDERİN GEZİ PARKI OLAYLARI ÜZERİNDEN TWITTER (X)'DA YÜRÜTTÜĞÜ PROPAGANDALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde öncelikle beş liderin genel Twitter kullanımlarını incelememiz sonucu vardığımız çıkarımlardan kısaca bahsetmek, ardından Gezi Parkı Olayları üzerinden yürütülen propaganda türlerini karşılaştırmak istiyoruz.

Gezi Parkı Olayları kapsamında beş lider de farklı içerik ve sıklıklarda da olsa siyasi, güvenlik, medya ve dini propaganda yürütmüştür. Süreç boyunca eylemleri 12 farklı şekilde propaganda aracına dönüştüren Erdoğan hiçbir paylaşımında eğitim propagandası yürütmemiştir. Gezi eylemleri kapsamında 10 farklı propaganda yürüten Kılıçdaroğlu ise ekonomi, eğitim ve sağlık propagandasına hiç başvurmamıştır. 8 farklı başlıkta propaganda yürüten Bahçeli ise herhangi bir şekilde çevre, medya, ekonomi, eğitim ve sağlık propagandası yürütmemiştir. Retweetler üzerinden bazı paylaşımları sahiplenmiş olsa da Meral Akşener, doğrudan paylaştığı tweetlerinde ekonomi, iletişim, sağlık, eğitim ve kültür sanat propagandasına başvurmamıştır. Gezi Parkı eylemleriyle alakalı çok sınırlı seviyede paylaşımı bulunan Demirtaş ise dış politika, iletişim, kültür sanat, sağlık, eğitim, ekonomi ve hukuki propagandaya başvurmamıştır.

Gezi Parkı Olayları hakkında beş lider tarafından 2020 yılına kadar toplam 692 tweet paylaşılmıştır. 283 tweet ile Gezi Parkı Olayları hakkındaki paylaşımların %40.9'unu oluşturan siyasi propaganda liderler tarafından en yoğun propaganda yürütülen tür olmuştur. İkinci sırada %10.7'lik orana sahip olan güvenlik propagandası yer alırken, onu %8.7'lik oranla dini propaganda takip etmektedir.

Tablo 5.1: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü propaganda türleri

Propaganda Türü	Sayı	Yüzde
Siyasi	283	40.9
Güvenlik	74	10.7
Gençlik	70	10.1
Dini	60	8.7
Çevre	28	4.0
Medya	26	3.8
Dış Politika	24	3.5
Kültür Sanat	20	2.9
İletişim	19	2.7
Ekonomi	16	2.3
Hukuki	15	2.2
Sağlık	4	0.6
Diğer	53	7.7
TOPLAM	692	100

Beş liderin Gezi Parkı Olayları üzerinden Twitter (X) kullanımlarını incelememiz sonucu elde ettiğimiz rakamsal sonuçlardan da kısaca bahsetmek istiyoruz. Doğrudan paylaşılan tweetler üzerinden bir değerlendirme yaptığımızda en yoğun propaganda yürüten lider 282 tweet ile tüm paylaşımların %40.8'ini oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. Erdoğan'ın paylaşımları 12 farklı şekilde propaganda aracı olarak kullandığı tespit edilmiştir. Paylaşmış olduğu 111 tweetle tüm paylaşımların %16'sını oluşturan ikinci sıradaki Devlet Bahçeli'nin ise konuyla alakalı 8 farklı şekilde propaganda yürüttüğü tespit edilmiştir. Her ne kadar eylemler hakkında 238 tweeti bulunsa da bunun yalnızca 50 adedi (%21'i) doğrudan Meral Akşener tarafından paylaşılmış ve 12 farklı şekilde propaganda yürütülmüştür. Kemal Kılıçdaroğlu da Akşener'in doğrudan tweetleriyle neredeyse eşit sayıda paylaştığı 49 tweetini 10 farklı

şekilde propaganda aracı olarak kullanmıştır. Son olarak Selahattin Demirtaş tarafından altı farklı propaganda türünde toplam 12 tweet paylaşarak tüm paylaşımların %1.7'sini oluşturan çok sınırlı bir faaliyet yürütülmüştür.

Tablo 5.2: Gezi Parkı Olayları kapsamında liderlerin paylaşım sayıları

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	282	40.8
Kemal Kılıçdaroğlu	49	7.1
Devlet Bahçeli	111	16.0
Meral Akşener	238	34.4
Selahattin Demirtaş	12	1.7
TOPLAM	692	100

Erdoğan haricindeki dört liderin propaganda yürüttüğü konular birbirinden farklı bağlamlarda olsa da bunun önemli bir kısmının Erdoğan ve AK Parti eleştirisi üzerinden olduğunu belirtmek gerekmektedir. Kısaca her liderin Twitter (X) kullanımlarını özetleyerek tespitlerimizi paylaşmak istiyoruz.

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları hakkında yapmış olduğu paylaşımlara baktığımızda konu hakkında 12 farklı türde propaganda yürüttüğü göze çarpmaktadır. Gezi Parkı Olayları ile alakalı paylaşılan 693 tweetin 282 adedi yani yaklaşık %41'i Erdoğan tarafından doğrudan paylaşılan tweetlerden oluşmaktadır. Bu çerçevede 119 tweet ile siyasi, 30'ar tweet ile dini ve güvenlik, 22 tweet ile çevre propagandası en yoğun propaganda yürütülen türler olmuştur. Ancak bunun dışında kalan medya, ekonomi, gençlik, dış politika, iletişim, hukuki, kültür sanat ve sağlık propagandaları da dikkat çekmektedir. Erdoğan, 28 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan eylemler hakkındaki ilk paylaşımını eylemlerden dört gün sonra, 1 Haziran 2013'te gerçekleştirmiştir. Erdoğan konuyla ilgili toplam 282 tweet paylaşmıştır. Erdoğan olayların ilk günlerinde 2 Haziran 2013'te Habertürk TV'de bir programa katılmış ve programdan önemli başlıkları aynı zamanda Twitter (X) üzerinden de paylaşmıştır. Yine Gezi Parkı Olayları devam ederken 3 Haziran'da Kuzey Afrika'ya seyahati

öncesinde Erdoğan, kendisine yöneltilen soruları yanıtlamıştır. Burada yapmış olduğu açıklamalardan önemli satır başlarını da yine Twitter (X) hesabından paylaşmıştır. Program esnasında Twitter (X) hakkında kullanmış olduğu bir ifade dikkat çekicidir: “Şu anda Twitter denilen bir bela var, yalanın daniskası burada. Sosyal medya denilen şey aslında şu anda toplumların baş belasıdır”. Erdoğan’ın bu programlarda kullanmış olduğu ifadeler birebir kullanılmamış, konuşma dilinden yazı diline çevrilmiştir. Bu noktada özellikle o tarihlerde X’te bulunan 140 karakter sınırı da etkili olmuştur. Örnek vermek gerekirse programdaki konuşmasında “Yani bu millete hizmetkar olan insana diktatör yakıştırmasını yapıyorlar; buna ben diyecek bir şey bulamıyorum. Benim 81 vilayette 76 milyon vatandaşıma hizmet etmekten başka bugüne kadar hiçbir derdim olmamıştır” ifadesini kullanan Erdoğan’ın, paylaşmış olduğu tweette kullandığı metin ise “Bu millete hizmetkar olan insana diktatör diyorlarsa ben buna diyecek bir şey bulamıyorum. Benim ülkeme hizmetten başka bir derdim olmadı” şeklindedir.

Kemal Kılıçdaroğlu’nun Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda konu hakkında 10 farklı şekilde propaganda yürütüldüğü göze çarpmaktadır. En yoğun propaganda yürüttüğü başlıklar 21 tweet ile siyasi ve 11 tweet ile gençlik propagandası olmuştur. Kılıçdaroğlu bunun dışında sınırlı sayıda da olsa dini, hukuki, dış politika, medya, güvenlik, çevre, iletişim ve kültür sanat propagandası da yapmıştır. Kılıçdaroğlu 28 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan Gezi Parkı Olayları hakkındaki ilk paylaşımını eylemlerden üç gün sonra, 31 Mayıs 2013’te gerçekleştirmiştir. Konuyla ilgili toplam 49 tweet paylaşmıştır. Kılıçdaroğlu’nun propaganda yürüttüğü başlıkların sayısı 10 olsa da paylaşmış olduğu tweet sayısı çok düşük seviyededir. Siyasi ve gençlik propagandalarının dışında kalan 8 başlıkta toplam 18 tweeti bulunan Kılıçdaroğlu’nun paylaşmış olduğu bu tweetlerin de büyük bir çoğunluğu Erdoğan’a yönelik eleştirilerden oluşmaktadır. Ancak içlerinde barındırılan küçük birtakım detaylardan ötürü bu tweetleri ayrı bağlamlarda ele alıp ayrı birer propaganda türü olarak ele almaya çalıştık.

Devlet Bahçeli’nin Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda ise konu hakkında 8 farklı şekilde propaganda yürütüldüğü belirlenmiştir. Bahçeli’nin paylaşmış olduğu tweet sayısı yüksek olsa da bu paylaşımların çok büyük bir kısmı blok halinde yapılmıştır. Yani Bahçeli bir konuyla ilgili belirli bir bağlamda propaganda yürütürken kısa ve öz cümleler kullanmayı tercih

etmiştir. Bu durum da paylaşılan tweet sayısının yüksek seviyede olmasına sebep olmuştur. Bahçeli'nin 2017'de yapmış olduğu ve Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelik eleştiri içeren tek paylaşımını saymadığımızda Gezi Parkı Olaylarının 2015 yılından itibaren Devlet Bahçeli tarafından hiç gündeme alınmadığı sonucuna varabiliriz. Bahçeli, Gezi Parkı olaylarının başlangıcında “destekleme” veya “karşı olma” pozisyonlarının herhangi birini tamamıyla sahiplenmemiş, her iki tarafa da mesafeli bir propaganda yürütmüştür. Bunun sonucu olarak da konuyla alakalı frekans açısından yoğun bir propaganda yürütmemiştir. Zira eylemlerin ilk günlerinde Twitter (X) hesabı üzerinden de herhangi bir açıklama yapmamıştır. Ancak bu tarihin öncesinde MHP, Erdoğan tarafından CHP ve BDP ile birlikte Gezi Parkı'ndaki eylemlere “destek vermekle” suçlanınca Bahçeli bu iddiaya karşı geleneksel medya üzerinden Erdoğan'a cevap vermiştir.

Meral Akşener'in Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda konu hakkında 13 farklı şekilde ve yoğun bir frekansta propaganda yürütüldüğü göze çarpmaktadır. Akşener'in Gezi Parkı Olayları ile alakalı paylaşmış olduğu tweet sayısı çok yüksek seviyededir. Paylaşmış olduğu toplam 240 tweetin yalnızca 52 adedi doğrudan paylaşılmış olup, 154 adedinde ise farklı kullanıcıların paylaşımlarını retweet etmiştir. Bu 154 retweetin 51 adedi o dönem Akşener'in TBMM Başkanvekili olduğu MHP'nin genel başkanı Devlet Bahçeli'nin tweetleridir. Akşener'in yaptığı diğer retweetlere baktığımızda başta Sinan Oğan, Lütfü Türkkan ve Müsavat Dervişoğlu olmak üzere MHP'li önde gelen isimlerin paylaşımları göze çarpmaktadır. Akşener'in geri kalan 34 tweeti ise kullanıcıların kendisine yazmış olduğu yorumlara veya kendisinin farklı kullanıcılara verdiği cevapları içermektedir. Akşener'in paylaşımları detaylı bir şekilde incelendiğinde Bahçeli'nin mesafeli duruşuna ters bir biçimde eylemlere yoğun bir destek verdiği göze çarpmaktadır. Akşener'in Gezi eylemlerine destek paylaşımlarının önemli bir kısmının doğrudan değil retweetler üzerinden olmasının parti içi disiplinle ilgili bir tutum olduğu kanaatindeyiz. Akşener, bazı durumlarda kullanıcıların kendi tweetlerinin altına yazmış olduğu yorumlara cevap vermiş, bazı durumlarda ise farklı kullanıcıların paylaşmış olduğu tweetlere doğrudan yorum yazmıştır. Bu açıdan da diğer liderlerden ayrılmıştır.

Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu propagandaya baktığımızda konu hakkında 6 farklı şekilde ve yalnızca 12 tweetle propaganda

yürüttüğü göze çarpmaktadır. Selahattin Demirtaş'ın Gezi Parkı Olayları ile alakalı paylaşmış olduğu tweet sayısı çok düşük seviyededir. Bunun temel nedeni Demirtaş'ın 4 Kasım 2016 tarihinde tutuklanması ve o tarihten itibaren paylaşımlarını çok sınırlı sayıda tutmak zorunda kalmasıdır. Zira Demirtaş'ın 2013'ten 2020'ye kadar paylaştığı toplam 1.106 tweeti bulunmaktadır ve bu tweet sayısı ile diğer isimler arasında en son sıradadır. Tweet sayısındaki düşüklüğün bir diğer nedeni ise Demirtaş'ın Twitter'ı 2013 yılında çok aktif olarak kullanmamasıdır. Zira Demirtaş Gezi Parkı Olaylarının başlangıcından önceki son paylaşımını 19 Nisan 2013 tarihinde, Gezi eylemleri sonrası ilk paylaşımını ise 31 Temmuz 2013'te yapmıştır. Tweet sayısının diğer liderlere kıyasla düşük seviyede olmasının bir diğer nedeni ise Gezi Parkı Olayları sürecinde BDP'nin aktif bir şekilde destekleyici veya muhalif bir pozisyonda bulunmamasıdır.

Bölümün devamında en az iki lider tarafından propaganda yürütülen 11 propaganda türünü sırasıyla karşılaştırmak istiyoruz. Beş liderin de propaganda yürüttüğü siyasi, güvenlik, medya ve dini propaganda türlerini önceleyerek ele alacağız.

5.1. Siyasi Propaganda

En yoğun siyasi propaganda yürüten lider 119 tweet ile toplam paylaşımların %44.7'sini oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İkinci sırada 86 tweet ile tüm paylaşımların %32.3'ünü yapan Meral Akşener yer alırken, onu 38 tweet ve %14.3'lük oranla Devlet Bahçeli takip etmiştir. Kemal Kılıçdaroğlu'nun 21 tweetlik paylaşımı tüm paylaşımların %7.9'unu oluştururken, Selahattin Demirtaş'ın 2 tweetlik paylaşımı ise tüm içerikler içerisinde %0.8 oranına sahiptir.

Tablo 5.3: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü siyasi propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	119	44.7
Meral Akşener	86	32.3
Devlet Bahçeli	38	14.3
Kemal Kılıçdaroğlu	21	7.9

Selahattin Demirtaş	2	0.8
TOPLAM	283	100

Gezi Parkı Olayları kapsamında Selahattin Demirtaş haricindeki dört ismin en yoğun şekilde yürüttüğü propaganda şeklinin siyasi propaganda olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu propaganda kapsamında Erdoğan birçok farklı konuyu da gündem maddesi yaparak alt propaganda araçlarına dönüştürmüştür. Diğer liderlerin siyasi propaganda yürütürken başvurdukları alt propaganda türleri çeşitlilik gösterse bile, bu konuların tamamına yakını Erdoğan veya AK Parti hükümetine eleştiri içeriklidir. Dolayısıyla Erdoğan burada çok net biçimde diğer liderlerden ayrılmaktadır.

Gezi Parkı Olaylarını başlangıcından beri bir çevre eyleminden daha fazlası olarak ele alan Erdoğan, olayların başından itibaren birçok paylaşımında “demokrasiye sahip çıkma” vurgusu yapmıştır. Böylece halkı demokrasiyi savunma adına eylemlere karşı durmaya çağırarak Erdoğan, dolaylı olarak Gezi Parkı Eylemlerinin “anti-demokratik” bir kimliğe sahip olduğunu ima etmiştir. Erdoğan, Gezi Parkı’ndaki “eylemcilerin talepleri” ile “Gezi Parkı Olaylarını” birbirinden ayırtmış, taleplerin “demokratik yollarla” gelmesi gerektiği alt mesajını da vermiştir. Demokrasinin yegâne adresi olarak ise seçimleri işaret eden Erdoğan, süreç boyunca yaptığı “emanete el uzatma” vurgusuyla daha sonrasında bir darbe girişimi gibi nitelendireceği olayları güvenlikçi perspektiften bir nevi temellendirmiştir. Erdoğan gerçekleşen eylemleri “AK Parti’ye yönelik bir saldırı” olarak da ele almış, icraatlarını ön plana çıkararak bir siyasi propaganda yürütmüştür.

Erdoğan, Gezi Parkı Olayları kapsamında Adnan Menderes, Turgut Özal ve “Milletin Adamları” Sloganı üzerinden de bir siyasi propaganda yürütmüştür. Eylemlerin başladığı 28 Mayıs 2013 tarihinin, 27 Mayıs Darbesinin yıldönümünün hemen ertesi günü olmasından da hareketle sosyal medya üzerinden birçok AK Partili tarafından “Menderes'i astınız, Özal'ı zehirlediniz, Erdoğan'ı yedirmeyiz” şeklinde “Milletin Adamları” başlığıyla bir propaganda yürütülmüştür. Bu propagandanın AK Parti veya Erdoğan’ın resmi sosyal medya hesaplarından değil de AK Partili seçmenlerin kendi hesaplarından başlattığı bir kampanya olması açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. Sonrasında Erdoğan da bu söylemi sahiplenmiş ve hakkında birçok tartışma ve soru önergesi bulunsa da resmi bir kanıt olmayan Turgut Özal’ın

“zehirlendiği” iddiasını siyasi propaganda kapsamında sahiplenmiştir. Gezi Parkı Olaylarının hemen sonrasında düzenlenmiş olduğu birçok mitingde “Milli İradeye Saygı” başlığını kullanan Erdoğan’ın Gezi Parkı eylemlerinin “seçimle gelen iradeye saygısızlık” olduğuna dolaylı bir gönderme yaptığı saptanmıştır. Kendisi bu mitinglerin katılımcılarını Gezi Parkı eylemcilerinin karşıtları gibi konumlandırmış ve toplumda “oynanan oyunu gören kişiler” olarak tanımlamıştır.

Erdoğan, süreçte kendisine yönelik yapılan “diktatör” ve “yüzde 50’nin Başbakanı” gibi yakıştırmalar üzerinden bir karşı-siyasi propaganda yürütmüştür. Erdoğan özellikle “diktatör” yakıştırmalarına tepkisini “Milli Şef” göndermesiyle İsmet İnönü üzerinden CHP’ye yöneltmiştir. Erdoğan yürüttüğü siyasi propaganda kapsamında yalnızca bireysel olarak Kemal Kılıçdaroğlu’nu veya bütünsel olarak CHP’yi hedef almamış, bazı CHP milletvekillerini de isim vermeden eleştirmiştir. Muhalefetin eylemlere katılım çağrısı yapması üzerine kendisinin bu sayının kat be kat üzerinde kişiyi “evlerinde zorla tuttuğunu” ifade eden Erdoğan, Duran Adam Eylemleri, Alevi Meselesi gibi farklı konular üzerinden de CHP’yi hedef alan siyasi propaganda yürütmüştür. Erdoğan’ın Gezi Parkı Olayları esnasında propaganda aracı olarak kullandığı en ilginç unsurlardan biri ise Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. İsmet İnönü’yü “faşist bir diktatör” olarak tasvir ederek CHP’yi “Mustafa Kemal’in askerleriyiz diyorlar, ama” söylemi üzerinden eleştiren Erdoğan, Atatürk’ü ise sahiplenen bir propaganda yürütmüştür. CHP’nin Gezi Parkı Olaylarında bu kadar aktif rol almasına gerekçe olarak da CHP’nin almış olduğu seçim mağlubiyetlerini gösteren Erdoğan, ana muhalefet partisini demokrasi dışı yöntemlere başvurmayla itham etmiştir.

Olayların başlangıcında MHP ve Devlet Bahçeli’yi hedefine almayan Erdoğan 2014 yılında Berkin Elvan’ı anan Bahçeli’ye Gezi Parkı’nda açılan “Zulüm 1453’te başladı” pankartını hatırlatarak Bahçeli’ye MHP’nin temel ideolojisi olan milliyetçilik üzerinden eleştiride bulunmuştur. Ancak Erdoğan’ın bu gibi Bahçeli’yi eleştiren birkaç paylaşımı tespiti mümkün olmayan bir tarihte silinmiştir. AK Parti ve MHP’nin kurucuları olduğu Cumhuriyet İttifakı sonrasında böyle bir işlemin yapılmış olabileceği kanaatindeyiz.

Meral Akşener’in Gezi Parkı Olayları süresince Twitter (X) üzerinden yürütmüş olduğu siyasi propaganda beş alt başlıkta incelenebilse de temelde tamamı Erdoğan eleştirisi üzerinedir. Akşener, Erdoğan’ın eylemlerin ilk günlerindeki geri adım

atmayan tutumunu “inatlaşma” olarak tanımlamış ve buna bağlı olarak “ya benimsin ya toprağın” benzetmesini yapmıştır. Ayrıca Erdoğan’ı “kibirli olmak” ve “milleti dinlememek” ile de suçlamıştır. Kullanmış olduğu ifadelerle yoğun bir şekilde soyut vaatli siyasi propaganda yürüten Akşener, Erdoğan’ın halkın taleplerini dinlemediğini iddia etmiş ve Gezi Parkı Olayları ile birlikte bunu öğreneceğini ifade etmiştir.

Akşener, Haziran 2013’teki “Milli İradeye Saygı” mitinginde üç hilalli bayrak “açtırttığı” üzerinden de Erdoğan’ı “provokasyon” ile suçlamıştır. Ancak Akşener’in iddia ettiği üzere Erdoğan’ın mitingdekilere MHP bayrağı “açtırttığı” suçlaması herhangi bir somut delile dayanmamaktadır. Meral Akşener Erdoğan’ı daha önce kullandığı “Türk milliyetçiliğini ayaklarımın altına aldım” ifadesini hatırlatarak da suçlamıştır. Ancak Erdoğan’ın daha önce kullanmış olduğu bir cümlenin tamamını yansıtmadan, aradan seçip bağlamıyla birlikte paylaşmadan bir manipülasyona başvurmuştur. Akşener, Abdullah Öcalan’ın isteği üzerine Diyarbakır’da düzenlenen Kuzey Kürdistan Birlik ve Çözüm Konferansına ve akabinde yayınlanan 13 karar içeren sonuç bildirgesine yönelik eleştirilerini de sıralayarak Erdoğan’ı eleştiren bir siyasi propaganda yürütmüştür. Akşener daha sonrasında Âkil İnsanlar Heyeti üzerinden çeşitli eleştirilerine devam etmiştir.

Meral Akşener, Devlet Bahçeli’nin Gezi Parkı Olayları başlamadan 6 ay önce yapmış olduğu bir paylaşımını Gezi Parkı Olayları başladıktan sonra retweet ederek propaganda aracına dönüştürmüştür. Bahçeli’nin o tarihte “Çözüm Süreci” üzerinden iktidarı eleştirmek amacıyla kullanmış olduğu bir ifadeyi Akşener, yaklaşık 5 ay sonra yeniden paylaşarak Gezi eylemleriyle ilişkilendirmiştir. Akşener retweet ettiği bir paylaşımında “AK Partililerin %70 oranında Erdoğan’ı olayların sorumlusu gördüğünü” iddia etse de böyle bir sonuç içeren herhangi bir ankete rastlanmamıştır. Bu açılarından baktığımızda bu iki konu ciddi açıdan eleştiriye açıktır.

Devlet Bahçeli’nin Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu siyasi propagandaya baktığımızda ise konuyu üç farklı başlıkta propaganda aracına dönüştürdüğü göze çarpmaktadır. Bahçeli eylemlere aktif bir şekilde müdahil olmayı tercih etmemiş olsa da eylemcilerin taleplerinin anlaşılması gerektiği vurgusunu yaparak eylemleri Erdoğan’a ve AK Parti iktidarına karşı bir siyasi propaganda aracı olarak da kullanmıştır. Bir paylaşımında Erdoğan için Platon’un “adaletsizliğin zirvesi” olarak tanımladığı *tiran* kelimesini kullanmasının bilinçli bir tercih olduğu kanaatindeyiz. Buna ek olarak Erdoğan’ı süreç boyunca kullandığı “üslup” üzerinden

de eleştiren Bahçeli, bazı paylaşımlarında Erdoğan'ı "gerginlikten çıkar sağlama" ile suçlamıştır. Hatta bir paylaşımında "suyu bulandırıp suçlu arama" vurgusuyla Erdoğan'ı "fail" olarak belirleyen tutumunu sürdürmüş, buna ek olarak "mağdur" bir tutum sergilemesini de eleştirmiştir. Bir paylaşımında 2015'teki 1 Mayıs eylemleri üzerinden Gezi Parkı eylemlerini hatırlatan Bahçeli, yaklaşık iki sene sonra Gezi Parkı Olayları'ndaki sorumluluğu da Erdoğan'a yüklemiş ve yine Erdoğan eleştirisi üzerinden bir siyasi propagandası yürütmüştür. Bahçeli, savcı Mehmet Selim Kiraz suikastından sonra yaptığı bir paylaşımında Berkin Elvan'ın annesi Gülsüm Elvan'ın AK Parti'nin bir mitinginde yuhalanmasını hatırlatmış, Erdoğan'ı "kutuplaşmayı azdırmak" ile suçlamıştır. Ek olarak Bahçeli, Burakcan Karamanoğlu'na taziye paylaşımının sonunda ise 17-25 Aralık Soruşturmasına gönderme yaparak yine Erdoğan eleştirisi temelinde bir siyasi propaganda yürütmüştür.

Eylemlerinin başlangıcından itibaren itidalli bir tavır sergileyen Bahçeli, MHP teşkilatını veya Ülkü Ocaklarını eylemlere destek amacıyla sokağa davet etmemiştir. Ancak Bahçeli, özellikle eylemcilerle empati kuran bir siyasi propaganda da yürütmüştür. Bahçeli, eylemcilerin asıl taleplerini "muhatap alınma ve gerektiğinde gözetilme isteği" çerçevesinde konumlandırmıştır. Gezi Parkı Olayları sürecinde veya sonrasında hiçbir şekilde olayları çevre bağlamında ele almayan Bahçeli'nin bu konumlandırmayı eylemlerin başından itibaren yapmış olması tutarlı değerlendirilebilecek bir durumdur. Zira Bahçeli'nin süreçte yaptığı "demokrasi", "hak ve özgürlükler", "kimlik" gibi vurgular da olayı başından itibaren siyasi bir çerçevede ele aldığını delillendirir niteliktedir. Bahçeli, eylemcilerle empati kuran tutumunu destekler şekilde gerek eylemler süresince gerekse Berkin Elvan'ın cenazesinin ardından provokasyonlara karşı birçok uyarıda bulunmuştur.

2017 yılında Devlet Bahçeli, "Adalet Yürüyüşü" üzerinden Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelik Gezi Parkı Olaylarına bir hatırlatma içeren sert bir eleştiri yöneltmiştir. Kılıçdaroğlu'nun Mahatma Gandhi'ye fiziki benzerliği kamuoyunda uzun süre propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Ancak ilgili paylaşımında Bahçeli'nin yapmış olduğu "yerli Gandi" benzetmesi aslında Gandhi'nin 1930'daki "Tuz Yürüyüşü"ne bir göndermedir. Devlet Bahçeli, Kemal Kılıçdaroğlu'nun geçmişte destek vererek siyasi propaganda yürüttüğü Gezi Parkı'ndaki "Duran Adam Eylemleri" ile Ankara'dan İstanbul'a yaptığı 420 kilometrelik "Adalet Yürüyüşü"nü birbiriyle çelişkili iki siyasi hareket olarak tanımlamıştır. Bahçeli'nin bu konudaki paylaşımı Gezi Parkı

eylemlerine yönelik doğrudan eleştiri içeren ilk paylaşımı olarak da ayrıca not edilmelidir.

Bahçeli'nin Kılıçdaroğlu'na eleştiri yönelttiği bu paylaşım vesilesiyle AK Parti-MHP yakınlaşma süreciyle ilgili küçük bir hatırlatma yapmakta fayda görüyoruz. 7 Haziran 2015 seçimlerinde AK Parti'nin kendi başına iktidar olmak için yeterli çoğunluğu sağlayamamasının ve koalisyon görüşmelerinin de başarısız olmasının ardından AK Parti daha milliyetçi bir pozisyona yönelmiştir. 1 Kasım 2015'teki seçim öncesi çözüm sürecinin “buzdolabına kaldırılması” ve nihayetinde 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi ile birlikte AK Parti ile MHP giderek birbirlerine daha yakın bir pozisyona yerleşmiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı Olayları hakkında yürütmüş olduğu siyasi propagandaya baktığımızda ise konuyu dört farklı başlıkta propaganda aracına dönüştürdüğü göze çarpmaktadır. Kemal Kılıçdaroğlu, Gezi Parkı eylemlerini siyasi propaganda aracı olarak kullanırken sıklıkla Erdoğan ve AK Parti eleştirisine başvurmuştur. Olayların ilk günlerinde 1 Haziran 2013 tarihinde Erdoğan'a yönelik “diktatör” ifadesini kullanan Kılıçdaroğlu, propaganda yürütürken toplumda yaşandığını ifade ettiği “baskı ve zulüm” üzerinden iktidar eleştirisinde bulunmuştur. Kılıçdaroğlu, Gezi Parkı eylemleri sırasında polisin göz yaşartıcı gaz bombası kullanmasını Erdoğan'ın bir planı olarak lanse etmiş ve bunu Hitler'in II. Dünya Savaşı'nda idam amaçlı kurduğu “gaz odaları”na benzetmiştir. Kemal Kılıçdaroğlu 2014'teki Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nin yaklaşık bir ay öncesinde yaptığı paylaşımında Erdoğan'ı Gezi Parkı'nda ölen gençlerin “ölüm emrini verme” ile de suçlamıştır.

Berkin Elvan ve Ali İsmail Korkmaz'ın ölümlerinin ardından da siyasi propaganda yürüten Kemal Kılıçdaroğlu, Korkmaz'ın AK Parti iktidarını Korkmaz'ın katili olarak suçlamıştır. Burada Korkmaz'ı öldüren polisleri “devletin kolluk kuvveti” yerine “iktidarın kolluk kuvveti” olarak konumlandırması önemlidir. 2019 yılında Twitter (X) hesabı üzerinden Korkmaz'ı anmayan Kılıçdaroğlu, 2018 ve 2020'deki paylaşımında birbirine çok benzer içerikler paylaşmış, “saray”, “makam” ve “nefret rejimi” vurgularında bulunmuştur. Kılıçdaroğlu, Elvan'ın cenazesinin ardından paylaştığı tweette Erdoğan'ı eleştirirken “Başçalan” ifadesini kullanarak 17-25 Aralık Soruşturmasına gönderme yapmıştır. Kılıçdaroğlu'nun burada kullanmış olduğu “Başçalan” kelimesi 17-25 Aralık Soruşturmasının ardından Erdoğan ve hükümete

dair birçok ses kaydını paylaşan anonim YouTube hesabının kullanıcı adıdır. Ancak Kılıçdaroğlu'nun bu ifadesini yalnızca 17-25 Aralık Soruşturmasına gönderme olarak değil ayrıca Erdoğan'a yönelik bir kelime oyunu ile hakaret olduğu kanaatindeyiz.

Kılıçdaroğlu'nun yürüttüğü siyasi propagandayı incelediğimizde tıpkı Erdoğan'daki gibi bir demokrasi vurgusu da göze çarpmaktadır. Kendini sosyal demokrat bir parti olarak tanımlayan CHP'nin lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun paylaşımlarında demokrasi vurgusunun ön planda olması beklenen bir durumdur. Kılıçdaroğlu 2017'deki bir paylaşımında Gezi Parkı'ndaki "direnişi", "80 sonrasındaki" en demokratik hareket olarak tanımlaması önemlidir. Burada Kılıçdaroğlu'nun Gezi Parkı'ndaki protestoları 28 Şubat sürecindeki eylemler ile isim vermeden karşılaştırdığı sonucu çıkarılabilir. 24 Haziran 2018'de gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nin hemen öncesinde, "Gezi Parkı" ile birlikte doğrudan "24 Haziran" ifadesini kullanması ve bunu #MilletİçinGeliyoruz hashtagiyle paylaşması diğer paylaşımlarından ayrı olarak not edilmelidir. Zira bu paylaşım Gezi Parkı Olaylarını çok açık bir şekilde siyasi propaganda aracı haline getirmiş olduğu ilk örnek olarak sayılabilir. 2017'deki Anayasa Değişikliği Referandumu'nun ve 2018'deki Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinden önce aynı zamanda Berkin Elvan'ın ölüm yıldönümlerinde "demokrasi" vaadinde bulunan Kılıçdaroğlu, Elvan üzerinden demokrasi vurgusu yapan bir siyasi propaganda yürütmüştür. Kılıçdaroğlu toplumda bulunmadığını iddia ettiği "özgürlük" ve "huzur"u Berkin Elvan'a ödenmesi gereken birer borç olarak tanımlamıştır. Burada Kılıçdaroğlu doğrudan bir siyasi vaat türünde bir ifade kullanmasa da kastetmiş olduğu "borcun" ödenebilmesinin yolu CHP'nin iktidara gelmesi tespitini yapmak mümkündür.

Selahattin Demirtaş ise Gezi Parkı Olayları üzerinden yürüttüğü siyasi propaganda kapsamında Erdoğan'ı Twitter (X) hesabı üzerinden doğrudan hedef almamış, dönemin İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'ya "yeni yıl" ile alakalı sorduğu mizahi bir soru üzerinden ise bir siyasi propaganda yürütmüştür.

5.2. Güvenlik Propagandası

En yoğun güvenlik propagandası yürüten lider 30 tweet ile toplam paylaşımların %40.5'ini oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İkinci sırada 22 tweet ile tüm paylaşımların %29.7'sini yapan Meral Akşener yer alırken, onu 18 tweet ve %24.3'lük

oranla Devlet Bahçeli takip etmiştir. Selahattin Demirtaş'ın 3 tweetlik paylaşımı tüm paylaşımların %4.1'ini oluştururken, Kemal Kılıçdaroğlu'nun 1 tweetlik paylaşımı ise tüm içerikler içerisinde %1.4 oranına sahiptir.

Tablo 5.4: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü güvenlik propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	30	40.5
Meral Akşener	22	29.7
Devlet Bahçeli	18	24.3
Selahattin Demirtaş	3	4.1
Kemal Kılıçdaroğlu	1	1.4
TOPLAM	74	100

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olaylarını özellikle “terörizm” ve “anarşizm” kavramları üzerinden ele alması bir güvenlik propagandası aracı olarak da kullandığının en net örneklerinden biridir. Kullandığı *anarşizm* kavramı ile Gezi Parkı Olayları, Erdoğan tarafından “devlet otoritesine aykırı bir kalkışma” olarak nitelendirilmiştir. Polis tarafından eylemcilere karşı uygulanan “Orantısız Güç” iddialarına karşı Erdoğan, önce durumu “biber gazı” üzerinden “kısmen” kabullenmiştir. Ancak Gezi Parkı Olaylarının sona ermesinden sonra Erdoğan yapılan polis müdahalesinin ülke güvenliği için olduğunu ifade etmiş ve polis teşkilatını sahiplenme üzerinden bir güvenlik propagandası yürütmüştür.

Erdoğan, Gezi Parkı Olaylarında eylemciler tarafından başvuru alan şiddeti hedef alan birçok paylaşımında da bulunarak bir güvenlik propagandası yürütmüştür. Özellikle eleştirilerinde “vandal” kavramını kullanması dikkat çekicidir. Bu tarihe kadar Türk siyasi tarihinde çok sık kullanımına rastlanmayan bu kavramı Erdoğan'ın kullanma nedeninin Gezi Parkı'nın 1940'ta son kalıntıları da yıkılan Topçu Kışlası'nın yerine yapılmasına bir gönderme olduğu kanaatindeyiz.

Erdoğan'ın, Gezi Parkı eylemlerini demokratik bir hak arayışı veya düşünce ve ifade özgürlüğü ekseninde hiç ele almadığı için “Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı” gibi anayasal ifadelere de hiç başvurmadığı tespit edilmiştir. Olayları en başından beri bir “kalkışma” olarak nitelendirmiş ve yapmış olduğu birçok benzetmede bunun doğrudan devlet yönetimini hedef alan bir “darbe girişimi” olduğunu da ima etmiştir. Özellikle Adnan Menderes ve Turgut Özal'ın geçmişte yaşadıklarını birer siyasi propaganda aracı olarak kullansa da askeri darbe girişimlerine hatırlatmalar yaparak konuyu güvenlik bağlamında da bir propaganda aracı haline dönüştürmüştür.

Tayyip Erdoğan 2020 yılındaki bir paylaşımında Gezi Parkı Olaylarını, askeri darbeler, muhtıralar, terör örgütlerinin saldırıları, 17-25 Aralık Soruşturması ve 15 Temmuz darbe girişimleri gibi konumlandırmıştır. Olayların üzerinden 7 yıl geçmiş olsa dahi Erdoğan'ın eylemleri bir güvenlik propagandası aracı olarak kullanmaya devam etmesi önemli olarak not edilmelidir.

Meral Akşener olaylar esnasında polise müdahale talimatını vermesi nedeniyle Erdoğan'a gönderme yapan ve Berkin Elvan'ın cenazesinin ardından yaşanan çatışmalarda sorumluluğu iktidara yükleyen bir güvenlik propagandası yürütmüştür. Akşener, İyi Parti Genel Başkanı olduğu dönemde de konuyla alakalı bir paylaşımında bulunmuştur. Erdoğan'ı Gezi Parkı'ndaki olaylara “terör eylemi” dediği iddiasında bulunan Akşener, çadırları yakma emrini vererek Gezi Parkı Olaylarını büyüten dönemin emniyet müdürünün aldığı düşük ceza üzerinden bir güvenlik propagandası yürütmüştür.

Akşener Erdoğan'ın Gezi olaylarına “terör eylemi” dediğini de iddia etmiştir. Ancak Erdoğan'ın böyle bir açıklaması bulunmamaktadır. Erdoğan eylemlerdeki bazı kişileri “terör örgütleriyle iç içe olan kişiler” olarak tanımlamıştır ancak burada kastı “eylemlerde birtakım terör örgütlerinden mensupların da bulunduğu”dur. Erdoğan Gezi Parkı eylemlerini doğrudan “terör eylemi” şekilde tanımlamamıştır, dolayısıyla Akşener burada bir manipülasyonda bulunmuştur.

Devlet Bahçeli, adliyelerde gerçekleşen iki kadın cinayeti ve Berkin Elvan'ın vefatının ardından yaşanabilecek olaylar üzerine provokasyonlara karşı dikkatli olunması üzerinden güvenlik propagandası içeren paylaşımlarda bulunmuştur. Bahçeli'nin ilgili paylaşımlarında kullanmış olduğu ifadeler, Elvan'ın cenaze töreni öncesinde hem

kendi kitlesini kontrol altında tutma amacı taşıması hem de genel bir birlik beraberlik mesajı vermesi açısından önemlidir. Özellikle milliyetçi ideolojiye sahip bir partinin genel başkanı olarak, yapmış olduğu “etnik kalıp” ve “dili ne olursa olsun” vurguları fiziki riskleri azaltıcı bir güvenlik propagandası olarak yorumlanabilir.

Bahçeli, Mayıs 2014’teki Okmeydanı Olaylarını da “karambol”, “kaos” ve “çatışma” kavramlarını kullanarak güvenlik bağlamında değerlendirmiştir. Bu olaylardaki kırmızı maskeli eylemcileri “eşkiya” olarak tanımlayan Bahçeli onları eylemlerin failleri olarak belirlemiş ve polis teşkilatını sahiplenme üzerinden güvenlik propagandası yürütmüştür.

Demirtaş güvenlik propagandası olarak sınıflandırabilecek paylaşımlarında “Gezi direnişi” olarak tanımladığı eylemlerdeki iyi niyetli kişiler ile bu eylemlerden bir askeri darbe girişimine dönüştürme niyetinde olan kişiler arasında keskin bir ayrıştırmaya gitmiştir. Demirtaş burada Ergenekon soruşturması kapsamında soruşturulan kişileri “askerleri göreve davet eden kişiler” olarak da tanımlamıştır.

Olaylar esnasında Erdoğan ve AK Parti hükümeti üzerinden polis teşkilatına yönelik yoğun eleştirilerde bulunan Kılıçdaroğlu, 2014 seçimlerinden hemen önce yaptığı paylaşım ile polis teşkilatını sahiplenerek bir güvenlik propagandası da yürütmüştür. İlgili paylaşımında “sağcısıyla-solcusuyla” diyerek iki zıt siyasi görüşe yer veren Kılıçdaroğlu’nun bu ifadenin öncesinde benzer şekilde “polisleriyle-gezicisiyle” kıyaslaması yapması aslında bir zıt konumlandırma olarak kabul edilebilir. Kılıçdaroğlu sonraki cümlesinde iktidara yönelik “birbirimize düşman etmenize izin vermeme” vurgusu yapmış olsa da burada kendisinin yapmış olduğu “polis-gezi” karşılaştırması üzerinden Gezi Parkı eylemlerini hatırlatması birlik ve beraberlik mesajıyla çelişen bir durum teşkil etmiştir.

5.3. Gençlik Propagandası

En yoğun gençlik propagandası yürüten lider 31 tweet ile toplam paylaşımların %44.3’ünü oluşturan Meral Akşener olmuştur. İkinci sırada 14 tweet ile tüm paylaşımların %20’sini yapan Devlet Bahçeli yer alırken, onu 12 tweet ve %17.1’lik oranla Recep Tayyip Erdoğan takip etmiştir. Kemal Kılıçdaroğlu’nun paylaştığı 11 tweet tüm paylaşımların %15.7’sini oluştururken, Selahattin Demirtaş’ın 2 tweetlik propagandası ise tüm paylaşımların %2.9’unu oluşturmaktadır.

Tablo 5.5: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü gençlik propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Meral Akşener	31	44.3
Devlet Bahçeli	14	20.0
Recep Tayyip Erdoğan	12	17.1
Kemal Kılıçdaroğlu	11	15.7
Selahattin Demirtaş	2	2.9
TOPLAM	70	100

Gezi Parkı Olayları üzerinden Meral Akşener'in en yoğun şekilde gençlik propagandası yürüttüğü konu tıpkı Bahçeli gibi gençlerin taleplerini anlama vurgusu olmuştur. Akşener'in gençlik propagandası yürütürken değindiği konulardan bir diğeri ise Berkin Elvan olmuştur. Taziye mesajında Türk halk müziği sanatçısı Musa Eroğlu'nun sözünden bir alıntı yaparak Berkin Elvan'ın geç yaşta ölümüne atıf yapan Akşener, Elvan'a başsağlığı dilemesi nedeniyle kendisine yöneltilen eleştirilere de üstü kapalı cevaplar vermiştir. Meral Akşener'in retweetler üzerinden gençlik propagandası yürüttüğü en ilginç isimlerden biri ise oğlu Fatih Akşener olmuştur.

Bahçeli, Berkin Elvan'ın ölümü ve bu konu üzerinden Erdoğan eleştirisi merkezinde bir gençlik propagandası yürütmüştür. Özellikle Elvan'ın vefatının hemen ardından yapmış olduğu uzun ve detaylı açıklamalarıyla üzüntüsünü çok net bir şekilde ortaya koymuştur. Bahçeli, Berkin Elvan için "terörist" ifadesini kullandığını iddia ederek Erdoğan'ı eleştirmiştir; ancak Erdoğan ilgili paylaşımda doğrudan "terörist" ifadesini kullanmamıştır. "Terör örgütlerinin içinde" olan ifadesini kullanan Erdoğan'ın kastının Berkin Elvan'ın olay gerçekleşirken "teröristlerin arasında olması" yani polisler tarafından ayırt etmesinin zorluğuna bir vurgu olduğu kanaatindeyiz.

Erdoğan, gençlik propagandası yürütürken önce gençliği pasif bir nesne gibi konumlandırarak muhalefet tarafından "kullanıldıklarını" ifade etmiştir. Erdoğan'ın bir paylaşımında kullanmış olduğu "Büyük Türkiye'nin büyük gençleri" ifadesi dikkat

çekicidir. Kendisinin burada “büyük gençler” ifadesini kullanması ile gençliğe yakıştıramadığı davranışları “küçüklük/çocukluk” şeklinde değerlendirdiği öne sürülebilir. Ancak Erdoğan sonrasındaki tüm paylaşımlarında gençleri aktif bir şekilde muhatap almış, seçilme yaşının 18’e düşürülmesi konusunu gündeme getirerek icraatlar üzerinden bir gençlik propagandası da yürütmüştür.

Kemal Kılıçdaroğlu’nun Gezi Parkı Olayları hakkında Elvan ve Korkmaz haricinde Erdoğan eleştirisini merkeze alan yoğun bir gençlik propagandası da yürütmüştür. Çevre hassasiyetiyle başlayıp iktidara karşı bir eyleme dönüşen ve gençlerin ön planda olduğu Gezi Parkı protestolarında ana muhalefet lideri olarak gençlik üzerinden propaganda yürütmesi kendi içinde tutarlı bir politika olarak değerlendirilebilir. Kılıçdaroğlu bir paylaşımında Erdoğan’ın üslubuna atıf yaparak onu “şiddet dili” kullanmak ile suçlamıştır.

Kemal Kılıçdaroğlu CHP’nin ikinci parti olduğu 2014 Yerel Seçimleri’nden sonraki paylaşımında Gezi Parkı Olayları sonrasında “gençlerin Türkiye’ye bir ders verdiği” vurgusunu yaparak bir gençlik propagandası yürütmüştür.

Kılıçdaroğlu, Ali İsmail Korkmaz ve Berkin Elvan’ın ölüm yıldönümlerinde Twitter (X) hesabı üzerinden anma konulu tweetler de paylaşmıştır. Ancak bu paylaşımlardan yalnızca 1 tanesi gençlik propagandası olarak tasnif edilmiştir. Zira Kılıçdaroğlu’nun tıpkı Ali İsmail Korkmaz gibi Berkin Elvan’ı da ölüm yıldönümlerinde andığı diğer paylaşımları iktidar eleştirisi temasıyla yapıldığından siyasi propaganda olarak sınıflandırılmıştır.

Demirtaş aday olduğu Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinden önce, yaptığı bir paylaşımında Berkin Elvan, Ceylan Önkol ve Uğur Kurt’un vefatlarından Erdoğan’ı sorumlu tutarak gençlik propagandası yürütmüştür.

5.4. Dini Propaganda

En yoğun dini propaganda yürüten lider 30 tweet ile toplam paylaşımların %50’sini oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İkinci sırada 18 tweet ile tüm paylaşımların %30’unu yapan Meral Akşener yer alırken, onu 5’er tweet ve %8.3’erlik oranla Devlet Bahçeli ve Kemal Kılıçdaroğlu takip etmiştir. Selahattin Demirtaş’ın 2 tweetlik propagandası ise tüm paylaşımların %3.3’ünü oluşturmaktadır.

Tablo 5.6: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü dini propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	30	50.0
Meral Akşener	18	30.0
Kemal Kılıçdaroğlu	5	8.3
Devlet Bahçeli	5	8.3
Selahattin Demirtaş	2	3.3
TOPLAM	60	100

Başbakanlığının yanı sıra siyasi kimlik olarak kendini muhafazakâr-demokrat bir parti olarak tanımlayan AK Parti'nin Genel Başkanı olan Erdoğan'ın bu olayı birçok farklı şekilde propaganda aracı olarak kullanması önemlidir ancak en dikkat çekici olanlarından biri şüphesiz dini propagandadır. Erdoğan öncelikle 28 Şubat Sürecinde kız öğrencilerin yaşadığı başörtüsü mağduriyeti üzerinden bir dini propaganda yürütmüştür.

Erdoğan, eylemler sürecindeki “Kabataş Saldırısı”nı da sahiplenerek muhalefeti eleştirmiştir. Kemal Kılıçdaroğlu'nun da Gezi Parkı Olayları sürecinde Erdoğan eleştirisini temele alan dini propaganda yürütürken ele almış olduğu en önemli konulardan biri “Kabataş Saldırısı”dır. Bu olay hakkında kamuoyuyla net bir görüntü veya delil paylaşılmadığı için bu olay muhalefet tarafından “Kabataş Yalanı” olarak propaganda aracına dönüştürülmüştür. Kılıçdaroğlu, 2014'te Erdoğan'ı 17-25 Aralık Soruşturması üzerinden eleştirirken Gezi Parkı eylemlerini ve süreçte Erdoğan'ın sahiplendiği “Kabataş” konusunu hatırlatmış ve Erdoğan'ı doğrudan yalancılıkla suçlamıştır.

Erdoğan ayrıca Beşiktaş'taki Bezmiâlem Valide Sultan Camii'nde bazı eylemcilerin içki içtiği iddialarını da sahiplenerek bunu bir dini propaganda aracı haline getirmiştir. Bu olayda da Kılıçdaroğlu tarafından Erdoğan'a karşı bir dini propaganda yürütmüştür. Kılıçdaroğlu, müezzin Fuat Yıldırım'ın görevlendirmesini “sürgün”

olarak tanımlayıp Erdoğan'ı eleştirmiştir. Müezzın Yıldırım, 14 Mayıs 2023'teki Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği seçimlerinde CHP'den İstanbul 2'nci bölge 10'uncu sıradan aday olmuş ancak yeterli oy oranına ulaşamadığından TBMM'ye girememiştir.

Kendisinin bir müftünün eşi olduğunu iddia eden başörtülü bir kadının eski CHP Burhaniye İlçe Başkanı'nın eşi ve aynı zamanda bir bar işletmecisi olduğunun ortaya çıkması üzerine Erdoğan, konuyu CHP'yi eleştiren dini bir zeminde de kullanmıştır. Gezi Parkı Olayları süresince sık sık Adnan Menderes'i hatırlatan Erdoğan ilginç bir şekilde "Türkçe Ezan" konusunu da gündeme getirmiş ve bunu bir dini propaganda aracı haline getirerek bu olay üzerinden CHP ve İsmet İnönü'ye isim vermeden gönderme yapmıştır. Erdoğan süreçte "inandığı yolda ölümü bile göze aldığı"nı kastederken dini bir unsur olan "kefen" kavramını da sık sık kullanmış ve bu yola tıpkı Menderes, Özal, Erbakan gibi kefenini giyerek çıktığı benzetmesini yapmıştır. Muhafazakâr-demokrat parti kimliği ile bağlantı olarak Erdoğan'ın süreç boyunca "kefen" kavramına ek olarak "besmele", "dua", "ezan", "Hakk", "Allah" gibi dini kavramları da sıklıkla kullandığı tespit edilmiştir.

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları kapsamında iktidara eleştiri yöneltirken dini propaganda da yürütmüştür. Akşener bir kullanıcının tweetini retweet etme üzerinden AK Parti'nin Taksim'e cami yapamayacağını iddia ederken Van'daki Akdamar Kilisesini ayine açıp Ayasofya'yı ibadete açamamakla suçlamıştır. Akşener, Ayasofyayı açma çağrısını birçok yineleyerek AK Parti'ye çağırda bulunmuştur. Buradaki her iki konunun da MHP'liler için hassas konular olduğunu belirtmek gerekmektedir. Akşener bir paylaşımında ise AK Parti için "mücahit-müteahhit" benzetmesinde bulunmuş, burada AK Parti'nin iktidar olmadan önce dine daha çok önem veren bir kimliğe sahipken iktidar olduktan sonra inşaat ekonomisini ön planda tutup dini hassasiyetlerinden uzaklaştığını iddia etmiştir.

Meral Akşener'in 28 Şubat döneminde İçişleri Bakanı olması nedeniyle sık sık paylaşımlarının altına yorumlar yapılması üzerine Akşener odağı 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün paylaştığı tweetlere kaydırmak istemiştir. Akşener açıkça belirtmemiş olsa da odağı Gül'ün tweetlerine çektiği ve ilgili ifadeleri birer "tespit" olarak nitelendirdiği için Gül'e katıldığı sonucuna varabiliriz.

Akşener'in Gezi Parkı Olayları üzerinden dini propaganda yürüttüğü bir diğer konu ise muhalefet tarafından "Kabataş Yalanı" olarak nitelendirilen konu olmuştur. Şubat 2014'te Kanal D'de yayınlanan bir kayıt üzerine konu yeniden gündem olmuş ve özellikle o tarihten itibaren muhalefet tarafından bir "yalan" olarak nitelendirilmeye başlamıştır.

Gezi Parkı Olayları kapsamında dini propaganda da yürüten Kılıçdaroğlu, Erdoğan'ı propaganda aracı olarak kullandığı "cami", "başörtüsü", "din", "mezhep" gibi dini kelime ve kavramlar üzerinden eleştirmiştir. Gezi eylemlerinin hemen öncesinde TBMM'den geçen alkol düzenlemesi üzerinden Kılıçdaroğlu, Erdoğan'ı "inançları sorgulama" ve "siyasete malzeme yapma" ile suçlayarak bir nevi Erdoğan'ın yürütmüş olduğu dini propaganda şeklini eleştirmiştir. Kılıçdaroğlu yukarıda da bahsettiğimiz üzere "Kabataş Yalanı" ve Bezmiâlem Valide Sultan Camii müezzini üzerinden de dini propaganda yürütmüştür.

Bahçeli Berkin Elvan'ın cenazesinin ardından 17-25 Aralık Soruşturmasına atıf yaptığı bir tweette ise "riya", "fitne", "gıybet" gibi dini kavramları peş peşe sıralayarak isim vermeden Erdoğan'a eleştiri içeren bir dini propaganda yürütmüştür. Bahçeli ilgili paylaşımlarında Erdoğan'ı "kefen edebiyatı yapma" ve "mezar siyasetinden nemalanma" ile suçlamıştır.

Selahattin Demirtaş ise 18 PKK'lının cezaevinden firar etmesi ve Kobani şehrinin kontrolünün 26 Ocak 2015'te IŞİD'den YPG'nin eline geçmesi üzerine Erdoğan'ın "Camiye ayakkabılarıyla girdiler" sözü üzerinden gönderme yapan bir dini propaganda yürütmüştür.

5.5. Çevre Propagandası

En yoğun çevre propagandası yürüten lider 22 tweet ile toplam paylaşımların %78.6'sını oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İkinci sırada 4 tweet ile tüm paylaşımların %14.3'ünü yapan Meral Akşener yer alırken, onu birer tweet ve %3.6'şarlık oranla Kemal Kılıçdaroğlu ve Selahattin Demirtaş takip etmiştir. Devlet Bahçeli ise herhangi bir şekilde çevre propagandası yürütmemiştir.

Tablo 5.7: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü çevre propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	22	78.6
Meral Akşener	4	14.3
Kemal Kılıçdaroğlu	1	3.6
Selahattin Demirtaş	1	3.6
TOPLAM	28	100

Erdoğan'ın olayların en başından itibaren çevre duyarlılığı nedeniyle orda olan “samimi eylemciler” ile çevre harici amaçlar için orada olanları birbirinden ayıran bir çevre propagandası yürüttüğü de gözlemlenmiştir. Sürecin başından döneminde beri dikilen fidanlar üzerinden icraatlarını da hatırlatan Erdoğan, Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilmesini bahane olarak kullanıldığını öne sürerek CHP ve Kemal Kılıçdaroğlu'na da çevre propagandası odaklı birçok eleştiride bulunmuştur.

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları kapsamında sınırlı bir seviyede çevre propagandası da yürütmüştür. Akşener'in aktardığı “amacınızdan sapmayın” vurgusu, bunun temelde demokratik bir eylem olduğunu takipçilerine hatırlatmaktır. Ancak burada amaç net olarak ifade edilmediği için bunu “çevre duyarlılığı” olarak anlayabilmek de mümkündür.

Gezi Parkı Olaylarının hemen başlangıcındaki bir paylaşımında hidroelektrik santrali karşıtlığı üzerinden çevre propagandası da içeren bir tweet paylaşan Kılıçdaroğlu'nun bu tweetteki ifadeleriyle birlikte Erdoğan'ın yürütmüş olduğu çevre propagandasına ciddi bir koz verdiği kanaatindeyiz. Zira Erdoğan'ın hemen ertesi günü yaptığı paylaşım başta olmak üzere süreç boyunca Gezi Parkı Olaylarını “çevre eyleminden çok daha fazlası” olarak konumlandırmasına adeta bir zemin oluşturmuştur.

Selahattin Demirtaş ise “ağaç” ve “hatıra” vurguları üzerinden çok sınırlı bir çevre propagandası yürütmüştür.

5.6. Medya Propagandası

En yoğun medya propagandası yürüten lider 13 tweet ile toplam paylaşımların %50'sini oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İkinci sırada 9 tweet ile tüm paylaşımların %34.6'sını yapan Meral Akşener yer alırken, onu ikişer tweet ve %7.7'şerlik oranla Kemal Kılıçdaroğlu ve Selahattin Demirtaş takip etmiştir. Devlet Bahçeli ise herhangi bir şekilde medya propagandası yürütmemiştir.

Tablo 5.8: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü medya propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	13	50.0
Meral Akşener	9	34.6
Kemal Kılıçdaroğlu	2	7.7
Selahattin Demirtaş	2	7.7
TOPLAM	26	100

Recep Tayyip Erdoğan'ın Gezi Parkı Olayları boyunca hedefinde olan en önemli unsurlardan biri medya kuruluşları olmuştur. Erdoğan özellikle BBC, CNN ve Reuters gibi uluslararası medya kuruluşlarını “yalan haberler üretme” ve “manipülasyon” ile de suçlayarak birçok kez hedef almış, hatta bazen isim vererek bazense ima yoluyla kendilerine ve/veya muhabirlerine sert eleştiriler yönelterek bir medya propagandası yürütmüştür.

Erdoğan'ın medya propagandası yürütmüş olduğu bir diğer önemli konu ise “Türk Baharı” benzetmesidir. “Bahar” kelimesi Arap Baharı ile ilgili yapılan benzetmesinde “uyanış” anlamında kullanılarak konuyla ilişkilendirilmiştir. Arap Baharı süresince çeşitli ülkelerdeki topluluklardan gelen demokratik yönetim talepleri medya tarafından bir “uyanış” olarak nitelendirilmiştir. Ancak Erdoğan “Türk Baharı” ifadesindeki “bahar” kelimesini “kış” mevsiminin zıddı olarak konumlandırarak bir nevi “çiçeklerin yeşerdiği ve havanın güzelleşmeye başladığı zaman dilimi” benzetmesinde

bulunmuş ve 3 Kasım 2002’de AK Parti’nin iktidara gelmiş olduğu tarihi “baharın gelişi” olarak tanımlamıştır.

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları esnasında yürüttüğü medya propagandası kapsamında ana akım medyayı eleştiren bir faaliyet yürütmüştür. Akşener, ayrıca retweet ettiği bir paylaşımındaki “yandaş olmayıp yandaşimsı davranan” ifadesiyle dikkati kendilerini herkese eşit mesafede konumlandıran NTV gibi medya kuruluşlarına çektiği kanaatindeyiz. Akşener ayrıca CNN Türk’te bir programa katılan Deniz Ülke Arıboğan, Murat Belge ve Oral Çalışlar’a Akil İnsanlar Heyeti üyeleri olmaları üzerinden isim vermeden gönderme yapmıştır. Yine Akşener’in konuyla ilgili Ananpour ile Şaban Dişli arasındaki diyalogu içeren bir diğer paylaşımı da retweet ederek takipçileriyle paylaştığı görülmektedir. Burada Akşener’in “Erdoğan’ın otoriterleştiği”ne dair görüşünü Amanpour’un ifadeleri üzerinden beyan ettiği kanaatindeyiz.

Kılıçdaroğlu, CHP’nin tutuklu gazetecilere dikkat çeken “Tutuklu Gazeteciler Raporu”nu ana akım TV kanallarının haberleştirmemesi üzerine basın kuruluşlarını hedefine alan bir medya propagandası yürütmüştür. Buna ek olarak *CNN International* muhabirinin canlı yayında göz altına alınmasının ardından Erdoğan’ı “basın özgürlüğünü tanımamakla” suçlayan bir propaganda yapmıştır.

Son olarak Selahattin Demirtaş ise Gezi Parkı Olaylarının ilk günlerinde CNN Türk’te yayınlanan “penguen belgeseli” üzerinden eleştirel bir medya propagandası yürütmüştür.

5.7. Dış Politika Propagandası

En yoğun dış politika propagandası yürüten lider 11 tweet ile toplam paylaşımların %45.8’ini oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İkinci sırada 9 tweet ile tüm paylaşımların %37.5’ini yapan Meral Akşener yer alırken, onu ikişer tweet ve %8.3’erlik oranla Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli takip etmiştir. Selahattin Demirtaş ise herhangi bir şekilde dış politika propagandası yürütmemiştir.

Tablo 5.9: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü dış politika propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	11	45.8
Meral Akşener	9	37.5
Kemal Kılıçdaroğlu	2	8.3
Devlet Bahçeli	2	8.3
TOPLAM	24	100

Recep Tayyip Erdoğan yaşanan Gezi Parkı Olayları ile alakalı rapor yayınlayan Avrupa Birliği’ni eleştirerek konuyu dış politika açısından da ele almıştır. Ayrıca, Kemal Kılıçdaroğlu’nu Almanya Başbakanı Angela Merkel ile Hollanda Başbakanı Mark Rutte’ye birer gün arayla göndermiş olduğu AB sürecinin aksamaması temennisi içerikli mektupları üzerinden “Türkiye’yi şikayet etme” vurgusuyla eleştirmiştir. Bu kapsamda iktidara gelmiş olduğu 2002 yılından önceki döneme birkaç kez gönderme yaparak icraatlarını da öne çıkarmıştır. Burada özellikle isim vermeden Bülent Ecevit dönemine bir gönderme yaptığı çıkarımını yapabiliriz. Ecevit’in başbakanlık döneminde ABD’ye yapmış olduğu bir ziyaretindeki Oval Ofis’teki dönemin ABD başkanı Bill Clinton ile olan fotoğrafı o dönem kamuoyunda yoğun bir şekilde eleştirilmişti. Erdoğan’ın bu paylaşımında kullandığı “özgüvensiz siyaset” ifadesi ile akıllara bu fotoğrafı getirmeyi amaçladığı düşünülebilir. Ayrıca uzun yıllar “AB’nin bekleme kapısında duran” Türkiye’nin AK Parti döneminde müzakere sürecine geçmesi ciddi bir başarı olarak dış politika propagandası aracı olarak kullanıldığı söylenebilir.

Meral Akşener’in Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü bir diğer propaganda şekli dış politika propagandası olmuştur. Özellikle Arap Baharı ve ABD eski Ankara Büyükelçisi James Jeffrey’in bir paneldeki açıklaması üzerinden propaganda yürütmüştür. Erdoğan’ın Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esad ile kıyaslayan bir tweet de Akşener tarafından retweet edilerek sahiplenmiştir. Bu tweetle Akşener, Esad’ın “halkına zulmetmesi” ile polislin Gezi Parkı eylemcilerine müdahale etmesini eşdeğer tutmuştur. Ancak Akşener burada askeri müdahale ile yönetimi ele geçirdikleri

1963'ten 2024'e kadar yaklaşık 51 yıl Baas Partisi tarafından totaliter bir şekilde yönetilmiş olan Suriye ile Türkiye'yi kıyaslamıştır. Önemli bir not olarak, bu paylaşım tespit edilmesi mümkün olmayan bir tarihte silinmiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu temelde Erdoğan eleştirisi üzerinden olsa da sınırlı seviyede bir dış politika propagandası da yürütmüştür. Kılıçdaroğlu Avrupa Parlamentosu'nun Gezi Parkı protestolarında polisin aşırı güç kullanmasını kınamasına yönelik kararını "Avrupalı liderlerin Erdoğan'ın üzerini çizmesi" olarak propaganda unsuruna dönüştürmüştür.

Devlet Bahçeli, dış politika propagandası kapsamında 2014'teki paylaşımında AK Parti hükümetini diplomatik başarısızlıkla da itham etmiş ve "Türkiye'nin içe kapandığını" iddia etmiştir. Ayrıca devlet içinde istihbarat zafiyetine bulunduğu da vurgu yapmış, "Türkiye'yi Ortadoğu'ya dönüştürme" ifadesiyle de yeniden Arap Baharına olumsuz şekilde bir hatırlatmada bulunmuştur.

5.8. Kültür Sanat Propagandası

En yoğun kültür sanat propagandası yürüten lider 11 tweet ile toplam paylaşımların %55'ini oluşturan Devlet Bahçeli olmuştur. İkinci sırada 5 tweet ile tüm paylaşımların %25'ini yapan Meral Akşener yer alırken, onu 3 tweet ve %15'lik oranla Recep Tayyip Erdoğan takip etmiştir. Yalnızca 1 tweetlik paylaşım ile propaganda yürüten Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu paylaşımı tüm paylaşımların %5'ini oluşturmuştur. Selahattin Demirtaş ise herhangi bir şekilde kültür sanat propagandası yürütmemiştir.

Tablo 5.10: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü kültür sanat propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Devlet Bahçeli	11	55.0
Meral Akşener	5	25.0
Recep Tayyip Erdoğan	3	15.0
Kemal Kılıçdaroğlu	1	5.0
TOPLAM	20	100

Devlet Bahçeli, Gezi Parkı Olaylarında ağır yaralanan ve sonrasında hayatını kaybeden Berkin Elvan hakkında yapmış olduğu bir açıklama üzerinden Yavuz Bingöl'ü eleştiren bir kültür sanat propagandasında bulunmuştur.

Kültür Sanat propagandası kapsamında tiyatro oyuncusu Fırat Tanış'ın paylaşımlarını retweet eden Akşener ise AKM'nin yıkılma konusu üzerinden retweetler ile Erdoğan'a eleştiri yöneltmiştir. Akşener burada Bahçeli'nin "tenor" benzetmesini kullanan bir kullanıcının tweetini takipçileriyle paylaşarak mizahi açıdan eleştirmiştir.

Memet Ali Alabora başta olmak üzere eylemlere katılan birçok ünlü ismi genelleştirerek sanatçının sorumsuz davranmaması gerektiğini ifade eden Erdoğan, sınırlı seviyede de olsa bir kültür sanat propagandası da yürütmüştür.

Kılıçdaroğlu ise Tayyip Erdoğan'ı Şivan Perwer ile katıldığı 2013'teki Diyarbakır Mitingi üzerinden eleştirmiş, Çözüm Süreci ile Gezi Parkı Olaylarını kıyaslamıştır. Ancak buradaki en önemli detayın Kılıçdaroğlu'nun "gözyaşları sel oldu" ifadesiyle isim vermeden şarkı esnasında gözyaşlarını tutamayan Emine Erdoğan'ı da hedef alması olduğu kanaatindeyiz.

5.9. İletişim Propagandası

En yoğun iletişim propagandası yürüten lider 7 tweet ile toplam paylaşımların %36.8'ini oluşturan Devlet Bahçeli olmuştur. İkinci sırada 6 tweet ile tüm paylaşımların %31.6'sını yapan Meral Akşener yer alırken, onu 5 tweet ile %26.3'lük oranla Recep Tayyip Erdoğan takip etmiştir. Yalnızca 1 tweetlik paylaşım ile propaganda yürüten Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu paylaşımı tüm paylaşımların %5.3'ünü oluşturmuştur. Selahattin Demirtaş ise herhangi bir şekilde iletişim propagandası yürütmemiştir.

Tablo 5.11: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü iletişim propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Devlet Bahçeli	7	36.8
Meral Akşener	6	31.6
Recep Tayyip Erdoğan	5	26.3
Kemal Kılıçdaroğlu	1	5.3
TOPLAM	19	100

Devlet Bahçeli, dezenformasyon karşıtlığı ve Erdoğan eleştirisi merkezlerinde bir iletişim propagandası da yürütmüştür. Erdoğan'ın Twitter (X) hakkındaki olumsuz açıklamalarına karşı Twitter (X)'i savunan bir pozisyonda karşı çıkmıştır. Ayrıca Bahçeli, bazı paylaşımlarında Erdoğan'a yönelik "provokasyon yaptığı" göndermesinde bulunmuştur.

Meral Akşener, Gezi Parkı Olayları süresince yapmış olduğu retweetler üzerinden provokasyona dikkat çeken bir iletişim propagandası da yürütmüştür. Akşener, bir kullanıcının Twitter'daki provokasyona karşı uyarıcı bir paylaşımını retweet ederek sahiplenmiştir. Akşener'in olayların henüz ilk gününde yapmış olduğu bu paylaşım sosyal medya ve özellikle Twitter'daki provokasyonu önleme anlamında yapılan en erken uyarılardan biridir.

Erdoğan Gezi Parkı Olayları ile alakalı propaganda açısından iki önemli kavram olan *dezenformasyon* ve *provokasyon* kavramlarını kullanarak konuyu iletişim üzerinden de propaganda aracı haline getirmiştir. Erdoğan bir paylaşımında "tweet"lere karşı dini bir sembol olan "besmele"yi konumlandırarak ilginç bir karşılaştırma yapmıştır.

Tayyip Erdoğan'ı sosyal medya kullanımı üzerinden eleştirdiği tweetle bir iletişim propagandası da yürüten Kemal Kılıçdaroğlu, Erdoğan için "asosyal" kelimesini kullanmış, ancak kelimeyi kendi anlamıyla değil mizahi amaçlı bir kelime oyunu şeklinde kullanmıştır.

5.10. Ekonomi Propagandası

En yoğun ekonomi propagandası yürüten lider 12 tweet ile toplam paylaşımların %75'ini oluşturan Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. İkinci sırada 4 tweet ile tüm paylaşımların %25'ini yapan Meral Akşener yer alırken, Kemal Kılıçdaroğlu, Devlet Bahçeli ve Selahattin Demirtaş ise herhangi bir şekilde ekonomi propagandası yürütmemiştir.

Tablo 5.12: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü ekonomi propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Recep Tayyip Erdoğan	12	75.0
Meral Akşener	4	25.0
TOPLAM	16	100

Gezi Parkı Olaylarında borsada yapılan spekülasyonlar üzerinden “faiz lobisi”ne yüklenen ve Cem Boyner’i de eleştirerek ekonomi propagandası da yürüten Erdoğan, Küresel Ekonomik Kriz’de Türkiye’nin birçok Avrupa ülkesine kıyasla çok başarılı bir performans sergilemesine referans vererek icraatlarını da ön plana çıkarmıştır.

Meral Akşener Gezi Parkı Olayları kapsamında sınırlı sayıda tweet paylaşmış bir ekonomi propagandası da yürütmüştür. Akşener, Serdar Akinan’ın paylaştığı tweetler üzerinden Erdoğan’ın “faiz lobisi” diye tabir ettiği grubun etkisini kabul etmiş ve Erdoğan’ın Gezi Parkı eylemlerine yönelik mevcut tavrını sürdürmesi halinde ekonomiye etkilerinin daha büyük olacağını iddia eden analizlerini sahiplenmiştir.

5.11. Hukuki Propaganda

En yoğun hukuki propaganda yürüten lider 6 tweet ile toplam paylaşımların %40’ını oluşturan Meral Akşener olmuştur. İkinci sırada 5 tweet ile tüm paylaşımların %33.3’ünü yapan Recep Tayyip Erdoğan yer alırken, onu 4 tweet ve %26.7’lik oranla Kemal Kılıçdaroğlu takip etmiştir. Devlet Bahçeli ve Selahattin Demirtaş ise herhangi bir şekilde hukuki propaganda yürütmemiştir.

Tablo 5.13: Liderlerin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttüğü hukuki propaganda tweetleri

Lider	Sayı	Yüzde
Meral Akşener	6	40.0
Recep Tayyip Erdoğan	5	33.3
Kemal Kılıçdaroğlu	4	26.7
TOPLAM	15	100

Meral Akşener Ali İsmail Korkmaz davası ile savcı Mehmet Selim Kiraz suikasti hakkındaki paylaşımlarıyla toplam 6 tweet içeren bir hukuki propandada bulunmuştur.

Tayyip Erdoğan 31 Mayıs 2013'te İstanbul 6. İdare Mahkemesi'nin Topçu Kışlası Projesi'ne karşı açılan davada, yürütmeyi durdurma kararı vermesi üzerinden eleştirel bir propaganda yürütse de kendi dönemindeki icraatlar üzerinden bir hukuki propandada bulunmuştur.

Kılıçdaroğlu, yakın tarihli bazı davalar ile Ali İsmail Korkmaz davasındaki kararlar üzerinden hukuki sistemi eleştiren bir propaganda da yürütmüştür. Korkmaz'ın tekme ile öldürülmesini de hatırlatan Kılıçdaroğlu, davanın görüldüğü günde hukuki propandaya başvurmuştur.

Hukuki propaganda kapsamında "hakime tutuklama emri verdiği" iddiası ile Erdoğan'ı suçlayan Kılıçdaroğlu'nun 2013 yılında Taksim'deki 1 Mayıs Olayları üzerine Erdoğan'ın hakimleri eleştirdiği bir ifadesine de gönderme yaptığı kanaatindeyiz. Ancak Kılıçdaroğlu'nun gönderme yaptığı açıklama üzerinden net olarak "Erdoğan'ın hakime tutuklama emri verdiği" sonucuna varılabilecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Liderlerin Gezi Parkı Olayları hakkında yürüttüğü propaganda türlerini birbirleriyle karşılaştırdığımız bu bölümün ardından tezimizin sonuç ve değerlendirme bölümüne geçmek istiyoruz.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde Twitter (X) mecra olarak kaynağına göre üç tip propagandaya imkân tanımaktadır. Twitter (X)'da kimliği ve kaynakları belirsiz troller üzerinden kara propaganda yürütülebilirken, kimliği belli kişiler tarafından kaynağı belirsiz açıklamalar yapılarak gri propagandaya da başvurulabilmekte, kaynağı ve kimliği net olan kişiler tarafından beyaz propaganda da yapılabilmektedir.

Araştırmamız sonucu siyasi liderlerin resmi Twitter (X) hesapları üzerinden yaptıkları paylaşımların teorik olarak kaynağına göre beyaz ile gri propagandanın arasında bir yerde konumlandırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Öncelikle liderlerin kimliği ve Twitter (X) profilleri çok açık bir şekilde belli ve *verified* (onaylı) statüsünde olduğu için kara propaganda yürütülebilmesinin teorik olarak mümkün olmadığını ifade ederek, liderlerin Twitter (X) hesapları üzerinden yürüttükleri propagandayı beyaz veya gri propaganda sınıflarından birine sokamamızın nedenlerinden bahsetmek istiyoruz.

Her ne kadar kaynak net olarak belli ve içerikler kolayca ulaşılabilir nitelikte olsa da liderlerin paylaşımları beyaz propaganda olarak da sınıflandırılmamaktadır. Liderler tarafından verilen mesajlar gayet açıktır ancak beyaz propaganda olarak sınıflandırılabilmesi için verilen istisnasız her mesajın “doğruluk” faktörünü de karşılaması gerekmektedir. Liderlerin genel olarak paylaşımlarının tamamına yakınındaki ifadeler “doğru”dur ancak neredeyse tüm liderlerin sayıları az da olsa bazı paylaşımlarında manipülasyon veya dezenformasyona başvurdukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla sayıları az olsa da bu gibi durumlar bizim liderlerin Twitter (X) üzerinden yaptığı paylaşımları beyaz propaganda olarak tanımlamamıza engel teşkil etmektedir.

Bir diğer tür olan gri propagandada ise mesajın kaynağı kimi zaman belirli kimi zaman ise belirsiz olmakta, gerçekler ile yalanlar birbiri içinde sunularak rivayetlere yer verilmektedir. Burada kaynağın liderlerin Twitter (X) profilleri olduğu net olarak bellidir ancak liderlerin amacının doğruluğu kesin olmayan rivayetler aracılığıyla şüphe oluşturmak veya doğru olan bilgilere abartılar ve yalanlar katmak olduğunu söylemek yanlış bir tespit olacaktır. Yaptıkları istisnai paylaşımlar olsa da tüm liderler kamuoyunda yüksek seviyede itibara sahip olan kişilerdir. Ancak sayıları az olsa da yaptıkları bazı paylaşımlarda gerçekliği kesin olmayan rivayetlere yer vermeleri

liderlerin Twitter (X) üzerinden yürüttüğü propagandayı gri propaganda olarak tanımlamamıza da engel olmaktadır. Burada bahsetmiş olduğumuz istisnai örneklerle her lider için birer tane örnek vererek kısaca bahsetmenin yeterli olacağı görüşündeyiz.

İlk önemli sonuç olarak özellikle ortaya çıkan yeni medya araçlarının yeni propaganda kategorilerini düşünmemizi gerektirdiği kanaatindeyiz. Kaynağına göre propaganda çeşitleri hakkında gelecekte yeni araştırmalara ihtiyaç olduğu ve siyah, beyaz ve gri olarak üçe ayrılmış tanımlamaların yeniden gözden geçirilerek genişletilmiş bir şekilde yapılmasının faydalı olacağını umuyoruz.

İkinci olarak bu beş ismin Gezi Parkı Olayları kapsamında yürüttükleri propagandaları detaylı olarak incelememiz sonucu vardığımız bazı önemli sonuçları sıralamak istiyoruz. Erdoğan'ın iktidardaki isim olarak gündem belirlediğini ve diğer liderlerin genellikle Erdoğan tarafından belirlenen gündem karşısında cevap içerikli açıklamalarda bulunan bir propaganda yürüttüğü tespitini yapmak mümkündür. Her ne kadar Gezi Parkı eylemlerine muhalif gruplar ağırlıklı olarak katılım gösterilmiş olsa da bunu en başarılı şekilde propaganda aracına dönüştürenin Erdoğan olduğu görülmektedir. Buradaki başarının göstergesi yalnızca Erdoğan'ın paylaşmış olduğu yüksek tweet sayısı veya propaganda şekillerindeki çeşitlilik değil, özellikle propaganda yürüttüğü konular hakkındaki alt propagandaların çeşitliliğidir. Bu da Erdoğan'ın süreç boyunca yürüttüğü propagandanın yüzeysel değil derinlemesine olduğunu göstermektedir.

Muhalefetin de sürekli olarak Erdoğan'ın açıklamaları üzerinden karşıt propaganda yürütmesi Erdoğan'a gündemi belirleme ve istediği yönde şekillendirme imkanı sağlamıştır. Burada “muhalefetin doğası yalnızca iktidarın politikalarını ve uygulamalarını eleştirmekle mi sınırlıdır?” sorusunu sormak gerekir. Başka bir ifadeyle “İktidardaki partinin yürüttüğü propagandanın proaktif, muhalefetteki isimlerin propagandasının reaktif olması zorunlu mudur?” Bu sorunun cevabının “hayır” olduğu kanaatindeyiz. Özellikle yerel seçimlerde kazandığı belediyeler üzerinden muhalefette kısmi bir “karar verici” konumunda olduğunu ifade edebiliriz. Örneğin Ekrem İmamoğlu'nun 2020 yılında İtalyan ressam Gentile Bellini'nin Fatih Sultan Mehmet tablosunu İBB adına satın alması ve yürüttüğü “ait olduğu yere döndürüldüğü” propagandası haftalarca ana akım medya dahil olmak üzere gündemde yer alarak başarılı bir performans sergilemiştir.

Erdoğan eylemler esnasında propaganda yürütürken elini güçlendirecek farklı olayları da gündeme getirerek kitlesini konsolide etme aracı olarak kullanmıştır. Sonraki yıllarda da Gezi Parkı Olayları ile ilgili paylaşımlar yapan Erdoğan, bu kez eylemleri yürüttüğü seçim propagandalarına destek amaçlı konumlandırmıştır. Örneğin Erdoğan, 2014'teki yerel seçimler ile Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde Gezi Parkı Olaylarını siyasi propaganda aracı olarak kullanmıştır.

Gezi Parkı Olaylarının Twitter (X) ile ilişkili olarak okunmasındaki bir diğer sonuç yeni medya olarak sosyal medyanın bir dijital aktivizm olarak Gezi Parkı Olaylarındaki etkisidir. Gezi Parkı Olayları milenyum çağında Türk siyasi tarihine damga vuran ve etkisinin büyük kısmını sosyal medyanın gücünden alan bir olaydır. Eylemlerin kendisinde vuku bulduğu Gezi Parkı'ndan çıkarak önce sokak siyasetine ardından ise siyasi kurumlar da dahil olmak üzere çeşitli alanlara taşınmasının arka planında sosyal medyanın kamusal alandaki gücü vardır. Olayların ortaya çıkışı, örgütlenmesi, hızlı mobilize olması, sonuçlarının toplumun tüm alanlarına sirayet etmesi gibi süreçlerin tamamında sosyal medyanın gücünden faydalanılmış; Gezi Parkı Olayları Türkiye siyasi tarihinde yeni medyanın etkisini gösterme bakımından öncül bir örnek sergilemiştir. Bu anlamda Gezi Parkı Olayları “yeni toplumsal hareketler” olarak ifade edilen, araçları ve içeriğinde farklı değişkenleri barındıran, özellikle bir toplumsal hareketin en önemli kıstası olarak “örgütlenme” unsurunda dijital araçların kullanıldığı yeni eylem biçimi formudur. Burada Twitter (X)'i diğer sosyal medya uygulamalarına kıyasla etken hale getiren husus bireylerin siyasal katılım ve hak talebi alanında katılımlarını, haber almayı ve örgütlenmeyi kolay hale getirmesi; yaşanan olayların filtrelenmeksizin şeffaf bir şekilde yansıtılmasını sağlaması olmuştur. Gezi Parkı Olaylarında eylemlerin aktif katılımcıları nazarında bu görünürlük polis müdahalesindeki şiddetin açığa çıkarılmasını amaçlarken, devlet tarafından da katılımcılar dışında kalan kamuoyunu olayların dışında kalma ve tepki göstermeye yöneltme adına kullanılmıştır.

Gezi Parkı Olayları yalnızca içinde yaşandığı dönemde değil halen Türkiye siyasetinde hatırlanan, muhalefet kesimler tarafından “ruhuna çağırılan”, devlet nezdinde ise meşru olmayan bir sokak siyaseti olarak okunmaktadır. Ancak tüm tarafların onu siyaset yapma deneyimlerinde bir kırılma anı olarak görmesi ve tarihsel hafızada kendisine yer etmesi, Gezi Parkı Olayları'nın Twitter'ın etkisi ile bir siyasi söyleme dönüştüğünü göstermektedir. Yaşanan bir tarihi olayın söyleme dönüşmesi için onun

toplumsal hafıza içinde kendisine yer bulması ve ortak dil içinde gönderimleri ortak çağrışımlara sahip olmasıdır. Olayların içinden çıktığı çevre hareketi ve kent duyarlılığı zemini zamanla bütüncül bir değişim istemine dönüşmüştür; diğer yandan olaylar fiziksel bir direnişten öteye geçerek zamanla bir dizi anlam, ideoloji ve mesaj üretme sürecine dönüşmüştür. Süreçte ise Gezi Parkı Olayları farklı grupların, toplumsal kesimlerin ve bireylerin kendi ideolojik ve kültürel pozisyonlarından hareketle katılım sağladığı, çok katmanlı bir söylem alanı yaratmıştır. Bu siyasi söylem, bugün hala Türkiye'nin aktif siyaseti içerisinde çeşitli olaylar bağlamında gündeme gelmektedir. Söylem yalnızca muhalif kesimlerin hak arama talepleri ve müdahale şiddetine dair fail göstermekle değil; birlik, bütünlük ve meşru vatandaş temsiliyeti açılarından iktidarın dili tarafından da beslenmektedir. Somut olaylardan örneklendirmek gerekirse iktidar 15 Temmuz Darbe Girişimi gibi olaylar ve çeşitli muhalif eylemleri Gezi Parkı Olayları'na yaklaştırarak meşruiyeti kırmaya; muhalefet ise muhalif eylemin neliği kıstasında bir temsil olarak anmacı, yüceltmeci bir yaklaşımla söylemi beslemektedir. Ayrıca iktidar nezdinde bu olaylar toplumsal istikrar ve kalkınma önünde de bir engel olarak görülmüş ve özellikle Twitter (X)'de bu olgulara dayalı bir karşıt dil üretilmiştir.

2000'li yılların başında Türkiye'de önceki dönemlere nazaran oluşan müreffeh, barışçıl ve demokratik ortam, Gezi Parkı Olayları sonrasında sekteye uğramış ve liderler bu olaylar hakkında ürettikleri söylemlerle kutuplaşma siyasetini beslemiştir. Kutuplaşma siyasetinin Türkiye nezdinde yapılaşmış kimlikleri ötekenden ayırıcı ve hâkim unsurların kim olduğu tartışmalarında bir kırılma momentidir. Bütünleştirici ve kuşatıcı bir dilden ziyade "biz" ve "onlar" şeklinde toplumu kategorize eden dil kullanımını artmıştır. Bu bağlamda başta iktidar olmak üzere siyasi liderlerin bu süreçte partilerinin tabanındaki ideolojileri ve dünya görüşlerini gözetken ve kısmen de bütünleşik kamuoyu fikrini sekteye uğratan bir siyaset yürütülmüştür. Liderlerin Gezi Parkı Olayları sırasında kendi Twitter hesaplarında yürüttükleri propaganda ve oluşturdukları söylemler yalnızca siyasi değil diğer bağlamlarda da kendi ideolojilerinin ayrıştırılması ve kitlelerinin konsolide edilmesi yönünde teşekkül etmiştir.

Yeni medyanın güdümünde meydana gelen Gezi Parkı Olayları ve bu süreçte yürütülen propagandaların Türkiye siyaseti açısından bir diğer sonucu uzun vadede bir sokak siyaseti ve tepki eylemlerinin yaşanmamasıdır. Gezi Parkı olayları sonrasında

Türkiye’de muhalif sokak siyaseti ve buna yönelik sosyal medyadan yapılan herhangi bir çağrı olmamıştır. Bu anlamda Gezi Parkı Olaylarının hak ve taleplere ilişkin geniş çaplı sokak siyasetine son verdiği saptanmaktadır. Bu saptamada çeşitli nedenler olmakla birlikte en öne çıkan nedenler arasında olaylar sırasında yaşanan müdahalelerde ölümler yaşanması, devletin bu gibi eylemlere karşı kolluk kuvveti ile önlemler alması, temsil haline gelen meydanlarda toplu eylemlerin yasaklanması, iktidar dilinin bu gibi olayları ve katılımcılarını meşru vatandaşlık sınırlarının dışında olarak sınıflandırması gibi nedenlerden bahsedilebilir. Bu olaylar sonrasında Türkiye’de çok daha derinlikli kriz anları yaşanmasına rağmen hiçbirinde sokağa hak aramaya çağırma ve geniş çaplı eylem düzenleme hamleleri olmamıştır. Bu noktada iktidarın yürüttüğü siyasetin uzun vadede etkili olduğu söylenebilir.

Ayrıca bu sonuç yalnızca yerel siyasetle değil; dünyayı küresel olarak etkileyen neo-liberal politikaların da bir sonucudur. Değer ve metafizik odaklı yaşam fikri yerini bireycilik odaklı bir yaşama bırakmış; bu da toplumsal alanda dönüşüm istemlerini kişisel alanda müreffeh arzulara çekmiştir. Bireyler içinde bulunduğu yaşam dünyasına müdahale etme irade ve kararından soyutlanmış; kapitalist dünyanın kendisine sunduğu seçenekler arasında kişisel hayatını idame etme ve güzelleştirmeye odaklanmış durumdadır. Meşruiyet alanının da çok daha geniş olduğu bu alan kişiyi hak isteminin getireceği bedellerden ve risklerden uzaklaştırmaktadır. Neticesinde yalnız Türkiye’de değil dünya genelinde sokak siyasetlerinin son yıllarda durulduğu ve azaldığı ifade edilebilir.

Yeni medyanın alternatif aktivizm biçimleri üretme noktasında Gezi Parkı Olaylarını meydana getirmede etkili bir araç sağladığı ortaya konulsa da bugünkü tabloda yeni medyanın dijital aktivizm araçlarının eylemden ziyade söyleme yönelik bir zemin sağladığı ifade edilebilir. Kişiler artık hak taleplerini belirli bir mekân üzerinde ve bir topluluğa dahiliyet belirtmeksizin buldukları zeminde, homojen bir biçimde ve bazen anonim olarak dile getirme imkânı bulmaktadır. Bu da sosyal medya araçlarının dijital aktivizmi beslemesine sebep olsa da sokak siyasetinin sönümlenmesine sebep olmaktadır. Nitekim bugün dijital siyaset içerisinde kendisine yer bulan *slaktavizm* ve *kliktivizm* kavramları da toplumsal hareketlerin ve hak arama taleplerinin dönüşümünü ortaya koymaktadır. En genel anlamda dijital bir eylemi bulunduğu yerden destekleme şeklinde tanımlanabilecek *slaktavizm* kavramı, eylemciliği miskin bir biçim olarak bilgisayar başına taşımaktadır. *Kliktivizm* ise internet üzerinden gerçekleştirilen

yüzeysel ve sembolik aktivizmi tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bu kavram da sosyal medya platformlarında bir gönderiyi beğenmek, paylaşmak, yorum yapmak veya bir çevrimiçi dilekçeyi imzalamak gibi eylemleri ifade eder. Online ortamlarda bir şeyler yazma, etkileşim üretme, açılmış olan etiketlere katkı sunma, imza kampanyalarına imza verme, yapılan haberlere yorum yapma sureti ile gerçekleştirilen bu aktivizm bir nevi eyleme elektronik araçlarla katkı sunma faaliyeti olarak sonuçlanmaktadır. Ayrıca kişinin gündelik hayat pratiklerini de sekteye uğratmadığı, düşük ve risksiz bir katılım maliyeti olduğu için de modern bireyler tarafından kamusal bir katılım biçimi olarak tercih edilmektedir. Böylece kişinin kamusal alana ve polise katılımı gerçekleşmiş olmakta ve hak arama taleplerinin sağladığı sağaltıcı bir siyaset modeli ortaya çıkmaktadır. Bu model yalnızca katılımcı bireylere tatmin sağlamamakta; aynı zamanda konforlu ve risksiz bir alan içerisinde başka dünya-görüşlerine sahip insanlarla fiziksel değil sanal bir birliktelik imkânı sağlama açısından bir homojenliği yeniden üretmektedir. Sokak siyasetine dönüşecek herhangi bir tepkinin dijital ortam üzerinde söylemle ortaya çıkarılması aynı zamanda öfkenin soğurulmasını da sağlamakta; kamuyu ilgilendiren tüm meseleler sözle başlamakta ve sözle sona ermektedir. Devletler de bu sağaltıcı dijital aktivizm modelini toplumsal alanda güvenlik ve barış ortamının sürdürülmesi açısından desteklese de bu modelin içinde barındırdığı manipülasyon ve dezenformasyon risklerinin de farkındadır. Ancak toplumsal hareketlerin dijital biçimlerde yürütülmesi devletlerin istikrar ve beka karinesi açısından da olumlu şekilde alımlanmaktadır.

Sonuç olarak Gezi Parkı Olayları yeni medya araçlarından biri olarak Twitter (X)'in alternatif bir propaganda alanı olarak temsil gücünü ortaya koymakta ve bu alan üzerinden üretilen söylemlerle dijital siyaset modelini yeniden üretmektedir. Gerek Gezi Parkı Olayları süresince gerekse de sonrasında Twitter'da (X) üretilen propaganda faaliyetleri olayların yalnız oluş ve sonuçları ile ilgilenmenin dışında Türkiye siyasetini halen aktif olarak etkileyen çeşitli söylemleri ortaya çıkarmıştır. Bu söylemler müspet veya menfi bir biçimde toplumsal hafızada kendisine yer bulmakta ve yaşanan yeni olaylar bağlamında kamuoyunun ortaya koyduğu reflekslerde bir çağrışım alanı yaratmaktadır. Bu tez, Gezi Parkı Olayları esnasında siyasi liderlerin Twitter (X) üzerinden yürüttükleri propagandanın siyasal iletişim alanındaki etkisini ortaya koymak ve yeni medyanın sağladığı dijital siyaset biçiminin tarihsel olgularla ilişkisini irdeleme amacı gütmüştür. Bu anlamda yukarıda ifade edilen sonuçlar sosyal

medya araçları ve tarihsel olayların karşılıklı diyalektiğinin ortaya çıkardığı kümülatif birikimin siyasetin alanındaki teorik ve pratik sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgül, Selma Koç ve Tolga Şahin. “Siyasal İletişim ve Reklam: Siyasal Partilerin Gazete Reklam İletilerinin Analizi (2002 Genel Seçimleri)”, *Akademik Bakış Dergisi*, 65: 236-252, 2018.
- Aksoy, Abdulkadir ve Onur Türkölmez. “Dijital Çağa Demokrasiyi Çağırarak: Cambridge Analytica Skandalı”, *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 3(1): 41-59, 2020.
- Aktaş, Hasret. *Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak İnternet*, Konya: Tablet Kitabevi, 2004).
- Alan, Aygül Ernek. “Propaganda Aracı Olarak Ganbot Diplomasi”, *Propaganda*, Der. Gürdal Ülger, (İstanbul: Beta, 2015), 83-99.
- Aldemir, Süleyman ve Sinem Çambay. “Sosyal Medyada Siyasal İletişim: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimlerinde Cumhurbaşkanı Adaylarının Twitter Kullanımı Üzerine Bir Araştırma”, *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, 7: 64-85, 2021.
- Ateş, Şeref. “Bir Siyasal İletişim Tarzı Olan Propagandanın Tanınması ve Propaganda Metinlerinin Çözümlemesi”, *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13: 117-133, 2000.
- Avcı, Özkan. “Propaganda Çeşitleri”, *İletişim ve Propaganda*, Der. Mustafa Karaca ve Caner Çakı, (Konya: Eğitim, 2018), 75-114.
- Aydın, Duygu. “Göstergebilim ve Sinemada Propaganda Kodları”, *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 43: 1-26, 2016.
- Aziz, Aysel. *Siyasal İletişim*, Ankara: Nobel, 2013.
- Baltacı, Cemal ve Erdal Eke. “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1): 115-126, 2012.
- Baudrillard, Jean. *Kusursuz Cinayet*, İstanbul: Ayrıntı, 2012.
- Baudrillard, Jean. *Tam Ekran*, İstanbul: Yapı Kredi, 2001.

- Başkan, Burak. “Margaret Thatcher ve Turgut Özal'ın Yeni Sağında Yeni Tarz Siyasal İletişim”, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 60: 60-85, 2021.
- Bektaş, Arsev. *Siyasal Propaganda: Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumdaki Uygulamaları*, İstanbul: Bağlam, 2002.
- Binark, Mutlu. “Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu”, *Yeni Medya Çalışmaları*, Der. Mutlu Binark, (Ankara: Dipnot, 2007), 5-20.
- Binark, Mutlu; Karataş, Şule; Çomu, Tuğrul ve Eray Koca. “Türkiye’de Twitter’da Trol Kültürü”, *Toplum ve Bilim*, 135: 124-157, 2015.
- Bradford, Jeff. “White, Gray And Black Propaganda: A Business Owner’s Guide”. *Forbes*. <https://www.forbes.com/sites/forbesagencycouncil/2023/02/13/white-gray-and-black-propaganda-a-business-owners-guide>, [11.05.2024]
- Brown, James Alexander Campbell. *Beyin Yıkama*, (Behzat Tanç, Çev.), İstanbul: Boğaziçi, 2000.
- Brügger, Niels. “A Brief History of Facebook as a Media Text: The Development of an Empty Structure”, *First Monday*, 20(5): 1-20, 2015.
- Bursalı, Şebnem. “5 benzemezler FETÖ projesi”. *Sabah*. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/05/17/5-benzemezler-feto-projesi> [19.08.2024]
- Castells, Manuel. *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society and Culture*, Oxford: Blackwell Publishers, 1997.
- Chadwick, Andrew. *The Hybrid Media System: Politics and Power*, Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Chadwick, Andrew and Philip N. Howard. *Routledge Handbook of Internet Politics*, New York: Routledge, 2009.
- Clark, John P. “What is Anarchism?”, *Nomos*, 19(1): 3-28, 1978.
- Çaha, Ömer. “Yeni Medya Araçları ve Toplumsal Hareketler”, *Bilişim Teknolojileri ve İletişim: Birey ve Toplum Güvenliği*, 251-264, 2020.
- Çaha, Ömer ve Michelangelo Guida. *Türkiye’de Seçim Kampanyaları*, Ankara: Orion Kitabevi, 2011.

- Çalışkan, Mustafa ve Yunus Mencik. “Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya”, *Akademik Bakış Dergisi*, 50: 254-277, 2015.
- Çambay, Sinem Onar. “Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak Yeni Medya: Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 237-247, 2015.
- Çankaya, Erol. *Siyasal İletişim – Dünyada ve Türkiye’de*, İstanbul: İmge Kitabevi, 2019.
- Çetin, Beyzade Nadir. “Propaganda Olgusu ve Propagandanın Amerikanlaşması”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2): 239-266, 2014.
- Dalaman, Banu. “Feminist Alternatif Medya Bağlamında Kadın Örgütlenmeleri: Türkiye ve Tunus Örnekleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Demir, Mine İnanç. “Siyasal İletişim: Kavramsal Bir Derleme”, *Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi*, 1(1): 79-104, 2018.
- “Deprem Dezenformasyon Bülteni (12-13 Şubat 2023)”, <https://www.dmm.gov.tr/bultenler/deprem-dezenformasyon-bulteni-12-13-subat-2023/>, [19.05.2024].
- Devran, Yusuf. *Siyasal Kampanya Yönetimi*, İstanbul: Odak İletişim, 2004.
- “Dezenformasyon Bülteni (17-23 Ekim 2022)”
<https://www.dmm.gov.tr/bultenler/dezenformasyon-bulteni-17-23-ekim-2022/>, [19.05.2023]
- “Dezenformasyon Bülteni Sayı 123”,
<https://www.dmm.gov.tr/bultenler/dezenformasyon-bulteni-sayi-123/>, [19.05.2023].
- “Dezenformasyonla Mücadele Merkezi Ne Yapar?”, <https://www.dmm.gov.tr/>, [19.05.2023]
- “Digital 2024: 5 Billion Social Media Users”,
<https://wearesocial.com/uk/blog/2024/01/digital-2024-5-billion-social-media-users/>, [15.06.2024]

- “Digital in Turkey”, <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey> ,
[15.06.2024].
- Doob, Leonard. “Goebbels’in Propaganda İlkeleri”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 23(3): 337-366, 1968.
- Domenach, Jean-Marie. *Politika ve Propaganda*. (Tahsin Yücel, Çev.), İstanbul: Varlık, 2003.
- Eğilmez, Murat. “DHKP-C: Maskeliler bizim Cephe milisleri”. *Al Jazeera Türk*.
<https://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/dhkp-c-maskeliler-bizim-cephe-milisleri> [19.07.2024]
- Eldeniz, Levent. “İkinci Medya Çağında İletişimin Rolü ve Web 2.0.”, *İkinci Medya Çağında İnternet*, Der. Filiz Aydoğan ve Ayşen Akyüz, İstanbul: Alfa, 2010.
- Erdem, Mevlüde Nur. “Yeni Medya Terminolojisi-1”,
<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/nur.erdem/141283/YEN%C4%B0%20MEDYA%20TERM%C4%B0NOLOJ%C4%B0S%C4%B0%20-%201.pdf> ,
[10.06.2024]
- Erkiş, İbrahim Uğur ve M. Erhan Sunmak. “Propaganda ve Dış Politika”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1-2): 269-292, 2014.
- Güllüpunar, Hasan. “Seçim Kampanyalarında Yüz-Yüze İletişim Tekniği Olarak Canvassing: 2011 Seçim Kampanyaları Bağlamında Gümüşhane Araştırması”, *Selçuk İletişim Dergisi*, 7(2): 82-96, 2012.
- Erdil, Tayyip Sabri. “Politik Pazarlama ve Siyasi Partilerde Seçim Kampanyaları” *Pazarlama Dünyası Dergisi*, 16: 33-37, 1989.
- Ertem, Sadri. *Propaganda*, Ankara: Ulusal Matbaası, 1941.
- Ertürk, Kazım Özkan ve Elif Şeşen. “Türkiye-AB İlişkilerinin Siyasal Halkla İlişkiler Faaliyetlerine Yansımaları: Kamuyu Bilgilendirme Aracı Olarak Hükümet Programlarında Türkiye-AB İlişkileri”, *Muhakeme Dergisi*, 1(1):36-51, 2018.
- Freelon, Deen ve Chris Wells. “Disinformation as Political Communication.” *Political Communication*, 37(2): 145-156, 2020.

- Gołyźniak, Paweł. *Engraved Gems and Propaganda in the Roman Republic and under Augustus*, Oxford: Archaeopress Roman Archaeology, 2020.
- Goodin, Robert E. *Manipulatory Politics*. New Haven, CT: Yale University Press, 1980.
- Gray, Truda ve Brian Martin. "Backfires: White, Black and Grey." *Journal of Information Warfare*, 6(1): 7-16, 2007.
- Güden, Onurcan. "Küresel Kuruluşların Kriz Yönetimi ve İletişimi Süreçlerine Yönelik Bir Değerlendirme: Facebook & Cambridge Analytica Veri Skandalının Retoriksel Arena Kuramı Bağlamında İncelenmesi", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 31: 209-231, 2019.
- Gülerer, Salih ve Ahmet Asar. "Propaganda Teknikleri Üzerine Bir İnceleme", *International Journal Of Language Academy*, 8(4): 201-222, 2020.
- Güngörmez, Bengül. "Kitle İletişim Araçları, Siyaset ve Propaganda", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3): 1-12, 2002.
- Güzel, Cansel. "Sosyal Medyanın Neliği, Gelişimi ve Kullanım Alanları Üzerine Kuramsal Bir İnceleme", *Sosyolojik Düşün Dergisi*, 5(2): 93-112, 2020.
- Habermas, Jürgen. *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*, (Tanıl Bora, Mithat Sancar, çev.) İstanbul: İletişim, 2003.
- Hakan, Ahmet. "Amacım Cepheleşmenin Sona Ermesi". *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ahmet-hakan/amacim-cephelesmenin-sona-ermesi-27697647> [03.04.2024]
- Hall, Stuart. "Encoding/Decoding", In *Culture, Media, Language*, London: Hutchinson, 1980.
- Hamilton, Kyle. "What are the Techniques of Propaganda - and How Do They Work?", <https://www.rte.ie/brainstorm/2024/0430/1446518-propaganda-techniques-white-black-grey-text/>, [25.05.2022]
- Humble, Niklas ve Peter Mozelius. "Content Analysis or Thematic Analysis: Similarities, Differences and Applications in Qualitative Research", *European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies*, 21: 2022.

- Irak, Dağhan ve Onur Yazıcıoğlu. *Türkiye ve Sosyal Medya*, İstanbul: Okuyan, 2012.
- İnanç, Ayda Sabuncuoğlu; Bozdemir, Yasin ve Esra Doğan. “Bir Siyasal İletişim Aracı Olarak Sosyal Medyada 2019 Yerel Seçimlerindeki Muhtar Adaylarının Instagram Kullanımları”, *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 141-162, 2020.
- Jati, Baginda Khalid Hidayat ve Sigrid Riyanto. “Forms of Vandalism and Their Relation as a Trigger Motives For misdemeanor in Yogyakarta City”, *Journal of Arts & Humanities*, 8(3): 38-47, 2019.
- Jowett, Garth S. ve Victoria O'Donnell. *Propaganda and Persuasion*, Thousand Oaks: Sage Publications, 1999.
- Kalkan, Başak. “Siyasal İletişim Sürecinin ve Araçlarının 22. Dönem (3 Kasım 2002 - 2007) Chp Milletvekilleri Boyutunda Değerlendirilmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Karabulut, Recep ve Ahmet Uğur. “Taksim Gezi Olaylarının Türk Finans Sektörüne Etkisi”, *Birey ve Toplum*, 7(4): 281-295, 2014.
- Karwat, Mirosław. *Theory of Provocation in Light of Political Science*. Bern: Peter Lang International Academic Publishing Group, 2022.
- Kentel, Ferhat. "Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair", *Birikim*, 30: 39-44, 1991.
- Kılıçaslan, Emine Çakmak. *Siyasal İletişim: İdeoloji ve Medya İlişkisi*, İstanbul: Kriter, 2008.
- Korkut, Yelda. “Siyasal İletişimde Bir Araç Olarak Youtube Kullanımı”, *Atatürk İletişim Dergisi*, 23: 30-35, 2022.
- Köksal, Tuğçe. “1980 Sonrası Yeni Sağ Politikalar ve İcraatın İçinden Programlarının (1984-1989) Değerlendirilmesi” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Köseoğlu, Özgür. “Halkla İlişkilerde Yeni Medyanın Kullanımı”, *Stratejik Halkla İlişkiler Yönetimi, Araştır, Planla, Uygula, Değerlendir*, Der. Aylin Göztaş, Füsun Topsümer. 421-482, Ankara: Seçkin, 2012.

- Kutlu, Ömer. “Siyasal İletişimde Instagram Kullanımı: Türkiye’de Liderlerin Instagram Kullanım Pratikleri Üzerine Bir Araştırma”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2): 730-755, 2019.
- Laswell, Harold D. “The Theory of Political Propaganda.” *The American Political Science Review*, 21(3): 627-631, 1927.
- Lévystone, David X. “Plato, Socratics and the Tyrannical Personality.” *Journal of Greco-Roman Studies*, 53(3): 33-52, 2014.
- McLuhan, Marshall. *Understanding Media*, London: The MIT Press Cambridge, 1994.
- McLuhan, Marshall ve Bruce R. Powers. *Global Köy*, (Bahar Öcal Düzgören, Çev.) İstanbul: Scala, 2001.
- “Missing Tweets”. <https://help.twitter.com/tr/using-twitter/missing-tweets> [13.05.2022]
- “Muhafazakâr Demokrat Siyasi Kimlik”. <https://www.akparti.org.tr/parti/2023-siyasal-vizyon/siyaset/muhafazakâr-demokrat-siyasi-kimlik/> [13.11.2023]
- Mull, Christian ve Matthew Wallin. “Propaganda: A Tool of Strategic Influence.” *American Security Project*, 4(2): 1-11, 2013.
- Mutlu, Erol. *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat, 2004.
- “Number of Twitter Users By Country (2024)”. <https://www.oberlo.com/statistics/number-of-twitter-users-by-country> [18.01.2023]
- Oates, Sarah; Owen, Diana ve Rachel K. Gibson. *The Internet and Politics*, New York: Routledge, 2006.
- Oktay, Mahmut. *Politikada Halkla İlişkiler*, İstanbul: Derin, 2002.
- Okuroğlu, M. Selahattin ve Eral Dağtaş. “İletişim Çalışmalarında Siyasal Öykü Anlatımı: 2019 Yerel Seçimlerinde İmamoğlu Kampanyası Örneği”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(2): 379-406, 2021.
- Onat, Ferah. “Bir Halkla İlişkiler Uygulama Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kavram ve Araştırma Dergisi*, 31: 103-121, 2010.

- Özdemir, Umut. "Facebook-Cambridge Analytica Skandalının Katılımcı Kültür, Dijital Emek Sömürüsü ve Mahremiyetin İhlali Çerçevesinde İncelenmesi", *Egemia Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, 10: 22-34, 2022.
- Özcan, Barış. "Facebook'u Silelim Mi? #deleteFacebook Psikografik Propaganda Teknikleri ve Cambridge Analytica", <https://www.youtube.com/watch?v=AwL5uSm4hL8>, [10.06.2024]
- Özer, Nuri Paşa. "Propagandada Yöntemler, Araçlar ve Bir Propaganda Modeli Olarak; Herman ve Chomsky Propaganda Modeli", *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 1(1): 15-30, 2019.
- Özkan, Abdullah. *Siyasal İletişim Stratejileri*, İstanbul: Tasam, 2007.
- Öztekin, Ahmet. "Siyasal İletişimin Amerikanlaşması Bağlamında Ak Parti'nin Siyasal İletişim Çalışmalarının Gazeteler Üzerinden İncelenmesi", *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1): 679-702, 2020.
- Postill, John. *Digital Politics and Political Engagement, Digital Anthropology*, In H. Horst and D. Miller (ed.), Oxford: Berg, 2012.
- Qualter, Terence H. "Propaganda Teorisi ve Propagandanın Gelişimi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1): 255-307, 1980.
- Resmi Gazete, "Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Kanunu", *T.C. Resmi Gazete*, 28 Mayıs 1949, Sayı: 7218.
- Sarıtaş, İbrahim. "Nazi Döneminde Sinemanın Propaganda Aracı Olarak İşlevi", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 47: 329-350, 2022.
- Schultze, Quentin J. ve Randall L. Bytwerk. "Plausible Quotations and Reverse Credibility in Online Vernacular Communities", *ETC: A Review of General Semantics*, 69(2): 216-234, 2012.
- Shani, Ornit. "Gandhi's Salt March: Paradoxes and Tensions in the Memory of Nonviolent Struggle in India." In *Cultural Memories of Nonviolent Struggles: Powerful Times*, 32–51. Basingstoke, England: Palgrave Macmillan, 2015.

Silsüpür, Özer. “Propaganda”,

<https://iletisimansiklopedisi.com/2023/03/05/propaganda-propaganda>,
[12.05.2024]

Simon, Julie; Bass, Theo ve Victoria Boelman. “Digital Democracy: The Tools Transforming Political Engagement”, 2017,
https://media.nesta.org.uk/documents/digital_democracy.pdf [01.12.2024]

Sivitanides, Marcos. “The Era of The Digital Activism”, *Conference for Information Systems Applied Research*, 2011.

Süllü, Zübeyde. *Siyasal İletişim Sürecinde Milliyetçi Söylemin Kullanımı*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020.

Şen, A. Fulya ve Y. Furkan Şen. Türkiye’de Dijital Siyaset: Siyasal Partilerin Dijital Demokrasi Pratikleri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2): 490-509, 2023.

Şener, Turan. “Dijital Siyaset ve Siyasal Katılımın Yeni Bir Boyutu Olarak E-Katılım”, *Siyasal İletişimde Dijitalleşme*, ed. Yelda Korkut, Konya: Eğitim, 2022.

Tarhan, Nevzat. *Psikolojik Savaş: Gri Propaganda*, İstanbul: Timaş, 2020.

“Tarihçe”. <https://chp.org.tr/chp-tarihi> [13.05.2024]

Thompson, John B. *The Media and Modernity: a Social Theory of The Media*, Cambridge: Polity Press, 1995.

Tokgöz, Oya. *Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim*, İstanbul: İmge Kitabevi, 2019.

Torun, Nur Kuban ve Tolga Torun. “Youtube Üzerinden Siyasal İletişim Yarışının Sosyal Medya Madenciliği Yoluyla İncelenmesi”, *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 9(2): 117-140, 2023.

“Tutuklu Gazeteciler Raporu”. <https://chp.org.tr/yayin/tutuklu-gazeteciler-raporu/Open> [23.06.2024]

“Türkiye Twitter Kullanıcı Sayısında 11'inci [Rapor]”.
<https://webrazzi.com/2012/08/07/turkiye-twitter-kullaniminda-11inci/>
[04.08.2022]

- Türkmen, Deniz. “Sosyal Medyanın Siyasal İletişim Aracı Olarak Kullanılması: Twitter Ankara Milletvekilleri Örneği”, *Bilim Armonisi*, 3(1): 5-15, 2020.
- Türkmen, Faik. *Siyasi Propaganda Sanatı: Seçimi Kazanmanın Püf Noktaları*, İstanbul: Tan Gazetesi ve Matbaası, 1965.
- “Twitter Hits 100 Million ‘Active’ Users”. <https://searchengineland.com/twitter-hits-100-million-active-users-92243> [03.03.2022]
- “Twitter Kullanım Anketi – Şubat 2023”.
<https://sosyalagharitasi.gov.tr/report/download/123> [17.09.2023]
- Uslu, Zeynep Karahan. “Siyasal İletişim ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 11: 790-802, 1996.
- Uztuğ, Ferruh. *Siyasal Marka Seçim Kampanyaları ve Aday İmajı*, Ankara: Mediacat, 1999.
- van Dijk, Jan. *The Network Society*, London: Sage Publications, 2012.
- van Dijk, Jan. *Ağ Toplumu*, (Özlem Sakin, çev.), İstanbul: Kafka, 2016.
- Ward, Megan; Pierson, Shannon ve Jessica Beyer. *Formative Battles: Cold War Disinformation Campaigns and Mitigation Strategies*, Washington, DC: Wilson Center, 2019.
- Whitfield, Gregory. “Two Puzzles for Shared-reason Accounts of Persuasion”, *Journal of Political Power*, 14: 324–339, 2021.
- Wolton, Dominique. *Medya Siyasal İletişimin Zayıf Halkası*, (Hülya Tufan, Ömer Laçiner, Çev.), İstanbul: Birikim, 1991.
- Yaşar, Süleyman. “Faiz Lobisi, AK Parti’ye Karşı Milliyetçi Cephe Kurdu”. *Sabah*.
<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/yasar/2011/06/01/faiz-lobisi-ak-partiye-karsi-milliyetci-cephe-kurdu> [17.02.2024]
- Yıldırım, Seda ve Mert Kalender. “Sosyal Medyanın Üniversite Öğrencilerinin Satın Alma Davranışlarına Etkisi Üzerine Kavramsal Bir Bakış”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4): 569-578, 2018.
- Yılmaz, Özgür (Çev.). “Web 1.0, 2.0, 3.0, 4.0’ın Tarihi”, *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 8(2): 351-359, 2021.

Yıldırım, Asena. “Enformasyon Çağında Gözetim Toplumu: Facebook Cambridge Analytica Skandalı”, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 6(2): 104-112, 2022.

Haber Kaynakları:

“1 Mayıs Kutlamalarına Polis Müdahalesi”. *BBC Türkçe*.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/05/150501_1_mayis_derleme

[17.07.2024]

“14 Saatlik Gergin Duruşma”. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/14-saatlik-gergin-durusma/185591> [26.08.2024]

“50 Vanlı Kadına İffet Anıtı Dikemedik”. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/50-vanli-kadina-iffet-aniti-dikemedik,QhWmoLV0oUK05HwHGWPzW>

[16.05.2024]

“AK Parti TBMM Grup Toplantısı”. *Son Dakika*.

<https://www.sondakika.com/politika/haber-ak-parti-tbmm-grup-toplantisi-16-4720243/> [14.10.2024]

“As Twitter's New Owner, Musk Gets His Chance To Defeat Bots”. *CBS News*.

<https://www.cbsnews.com/news/elon-musk-twitter-bots-new-owner-2022/>

[13.05.2023]

“Bağış 'Nekrofil'i Sildi 'Provokatör' Yazdı”. *Dünya Gazetesi*.

<https://www.dunya.com/gundem/bagis-039nekrofil039i-sildi-039provokator039-yazdi-haberi-240651> [26.01.2024]

“Bahçeli Yargı Krizinde Tek Yolu Gösterdi”. *Haber7*.

<https://www.haber7.com/siyaset/haber/484025-bahceli-yargi-krizinde-tek-yolu-gosterdi> [13.05.2024]

“Bahçeli'den 18 Yaş Önerisine Tepki”. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/bahceliden-18-yas-onerisine-tepki-wp73813> [13.05.2024]

“Bahçeli'den AK Parti'ye: 7 K'lı Tahribat Zinciri”. *Hürriyet*.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bahceliden-ak-partiye-7-kli-tahribat-zinciri-16885167> [19.05.2024]

“Bahçeli'den Şaşkırtan Uludere Çıkışı”. *Milliyet*.

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bahceliden-sasirtan-uludere-cikisi-1483859>
[23.05.2024]

“Başbakan: 300 Kişi Ölüyor Dünya Sessiz” *Hürriyet*.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-300-kisi-oluyor-dunya-sessiz-23762000> [6.03.2024]

“Başbakan'dan Gezi Parkı Açıklaması” *Sabah*.

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/06/01/basbakan-erdogan-konusuyor>
[6.03.2024]

“Başbakan Erdoğan'dan Önemli Açıklamalar”. *Hürriyet*.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-erdogandan-onemli-aciklamalar-22632030> [9.03.2024]

“Başbakan Erdoğan'ın 'Yerlerde Sürüklediler' Dediği Anne Star'a Konuştu”. *Star*.

<https://www.star.com.tr/guncel/basbakan-erdoganin-yerlerde-suruklediler-dedigi-anne-stara-konustu-haber-762093/> [11.03.2024]

“Başbakan Erdoğan: Çünkü CHP Zihniyeti Pisliktir”. *Milliyet*.

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/basbakan-erdogan-cunku-chp-zihniyeti-pisliktir-1720752> [16.03.2024]

“Başbakan Erdoğan: Gezcileri Savunmak Sana Mı Kaldı Bahçeli?”. *Diken*.

<https://www.diken.com.tr/basbakan-erdogan-gezcileri-savunmak-sana-mi-kaldi-bahceli/> [13.03.2024]

“Camide İçki İddiası Yalan”. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/camide-icki-iddiasi-yalan,eUKH-tVoQkaf2IAk7roXYA> [06.04.2024]

“Çözüm Sürecini Hayvanlar Bile Anladı”. *Akşam*.

<https://www.aksam.com.tr/siyaset/cozum-surecini-hayvanlar-bile-anladi/haber-209212> [06.09.2024]

“Defender of Free Speech? Elon Musk's Twitter Takeover Sparks Calls For

Regulation”. *France24*. <https://www.france24.com/en/tv-shows/the-debate/20221110-defender-of-free-speech-elon-musk-takeover-sparks-calls-for-regulation> [09.10.2023]

“Demirtaş'tan Erdoğan'a Gezi Eleştirisi”. *Milliyet*.

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/demirtastan-erdogana-gezi-elestirisi-1721546> [19.11.2024]

“Devlet Bahçeli'den Berkin Elvan Tweetleri”. *Habertürk*.

<https://www.haberturk.com/gundem/haber/1016340-devlet-bahceliden-berkin-elvan-tweetleri> [09.09.2024]

“Diyanet'ten Bezmialem Camisi Açıklaması: Sürgün Değil Geçici Görev”. *T24*.

<https://t24.com.tr/haber/diyanetten-bezmialem-camisi-aciklamasi-surgun-degil-gecici-gorev,240148> [06.07.2024]

“Diyarbakır'dan 13 Maddeli Bildirge”. *Milliyet*.

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/diyarbakir-dan-13-maddeli-bildirge-1724373> [06.10.2024]

“Doğuş Yayın Grubu CEO'su Cem Aydın: Hata Yaptık”. *Mediacat*.

<https://mediacat.com/dogus-yayin-grubu-ceosu-cem-aydin-hata-yaptik/>
[09.10.2024]

“Elinde Sapan Var Cebinde Demir Bilye”. *Milliyet*.

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/elinde-sapan-var-cebinde-demir-bilye-1851896> [19.10.2024]

“Elon Musk Says He's Cut About 80% Of Twitter's Staff”. *CNN*.

<https://edition.cnn.com/2023/04/12/tech/elon-musk-bbc-interview-twitter-intl-hnk/index.html> [06.08.2023]

“En Unutulmaz 10 Kabataş İtirafı”. *Oda TV*. <https://www.odatv.com/analiz/en-unutulmaz-10-kabatas-itirafi-78676>

[06.08.2024]

“Erdoğan: Avrupa Parlamentosu'nun Kararını Tanımıyorum”. *Bloomberg HT*.

<https://www.bloomberght.com/erdogan-avrupa-parlamentosunun-kararini-tanimiyorum-1375411?page=7> [01.06.2024]

“Erdoğan: Ayaklar Ne Zaman Baş Oldu?” *NTV*.

https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-ayaklar-ne-zaman-bas-oldu,uTXNq-3NEk2-sVpd_Y5swg [06.09.2024]

“Erdoğan: CHP'nin Gazı, Polisinkinden Tehlikeli”. *Cumhuriyet*.

https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdogan-chpnin-gazi-polisinkinden-tehlikeli-419650#google_vignette [21.08.2024]

“Erdoğan: CNN'in Dalkavuşu”. *NTV*. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-cnnin-dalkavugu,9EtIQZviC0OEVxUzjtJdzQ> [21.08.2024]

“Erdoğan: Gezi Parkı Mesajı Alınmıştır”. *BBC Türkçe*.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130614_erdogan_gezi
[20.09.2024]

“Erdoğan: Polise Talimatı Veren Benim”. *BBC Türkçe*.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130623_erdogan_erzurum
[11.08.2024]

“Erdoğan: Sanatçı Müsveddeleri Beni İpe Götürecekmiş! Bunun Bedelini Ödeyecekler”. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/erdogan-sanatci-musveddeleri-beni-ipe-goturecekmis-bunun-bedelini-odeyecekler-2270059>
[22.09.2024]

“Erdoğan: Twitter Denilen Bir Bela Var”. *NTV*.

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-twitter-denilen-bir-bela-var,nNAKG2OAMUewglwLKFVNfA> [01.10.2024]

“Erdoğan'dan Gezi Parkı'ndakilere Çağrı!”. *Haber7*. <https://www.haber7.com/yerel-yonetimler/haber/1038046-erdogandan-gezi-parkindakilere-cagri> [02.06.2024]

“Erdoğan ile Berkin Elvan'ın Babası Arasında Suçlamalar”. *BBC Türkçe*.
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140314_erdogan_berkin_elvan
[21.07.2024]

“Erdoğan Konuştuktan Sonra Boyner'in Hisseleri Düştü”. *T24*.

<https://t24.com.tr/haber/erdogan-konustuktan-sonra-boynerin-hissleri-dustu,231697> [21.07.2024]

“Erdoğan MHP ve BDP'ye Sert Çıktı”. *Habertürk*.

<https://www.haberturk.com/gundem/haber/751207-erdogan-mhp-ve-bdpye-sert-cikti> [19.06.2024]

“Eski Binaları Tahsis Mi Ediyoruz? O Halde Swiss Hotel'in Yerine 'Şark Kahvesini' Yapalım”. *T24*. <https://t24.com.tr/haber/eski-binalari-tahsis-mi-ediyoruz-o-halde-swiss-hotelin-yerine-sark-kahvesini-yapalim,231668> [18.07.2024]

“Faiz Lobisi Atakta!”. *Habertürk*.
<https://www.haberturk.com/ekonomi/para/haber/704791-faiz-lobisi-ataкта>
[20.08.2024]

“Gezi Parkı Kapatıldı, Yurttaşlar Gözaltına Alındı!”. *Cumhuriyet*.
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/gezi-parki-kapatildi-yurttaşlar-gozaltina-alindi-436484> [21.09.2024]

“İBB Meclisi'nde Gezi Parkı Gerginliği”. *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ibb-meclisinde-gezi-parki-gerginligi-23473978> [12.07.2024]

“İki Kadın Adliye Kapısında Öldürüldü”. *Evrensel*.
<https://www.evrensel.net/haber/80042/2-kadin-adliye-kapisinda-olduruldu>
[22.10.2024]

“İstanbul Seçimi - Ekrem İmamoğlu-Binali Yıldırım Canlı Yayında Tartıştı, Hangi Aday Daha Başarılı Bulundu?”. *BBC Türkçe*.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48665681>, [01.06.2024]

“İşte Emine Erdoğan'ı Ağlatan Şarkı”. *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/video/iste-emine-erdogan-i-aglatan-sarki-36084227> [21.11.2024]

“Kelle Cezası”. *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kelle-cezasi-227619>
[31.10.2024]

“Kılıçdaroğlu'ndan Önemli Açıklamalar”. *Hürriyet*.
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kilicdaroglundan-onemli-aciklamalar-23481174> [30.08.2024]

“Kılıçdaroğlu'dan Sürpriz Öneri!”. *Habertürk*.
<https://www.haberturk.com/gundem/haber/786639-kilicdarogludan-surpriz-oneri> [31.08.2024]

“Koç: Ne Yazık Ki Sayın Arınç Espriyi Anlamamış”. *Cumhuriyet*.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/koc-ne-yazik-ki-sayin-arinc-espriyi-anlamamis-429522> [28.08.2024]

“MHP'nin Hiçbir Ferdi Eylemlerin İçinde Olmadı”. *Anadolu Ajansı*.

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/mhpnin-hicbir-ferdi-eylemlerin-icinde-olmadi/241032> [31.09.2024]

"Milli İradeye Saygı Mitingi'nde MHP Bayrağı". *Anadolu Ajansı*.

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/milli-iradeye-saygi-mitinginde-mhp-bayragi/238307> [01.10.2024]

“Mücahitken Müteahhit Olan İslamcılar”. [https://dunyalilar.org/mucahitken-](https://dunyalilar.org/mucahitken-muteahhit-olan-islamcilar.html/)

[muteahhit-olan-islamcilar.html/](https://dunyalilar.org/mucahitken-muteahhit-olan-islamcilar.html/) [10.10.2024]

“Müftü Karısıyım Dedi Bar İşletmecisi Çıktı”. *Habertürk*.

<https://tv.haberturk.com/tv/gundem/video/muftu-karisiyim-dedi-bar-isletmecisi-cikti/91786> [30.10.2024]

“O Müezzin İkinci Kez Tayin Oldu”. *Hürriyet*.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/o-muezzin-ikinci-kez-tayin-oldu-24937462> [30.09.2024]

“O Müezzin Konuştu: Din Adamıyım Yalan Söyleyemem”. *Sol Haber*.

<https://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/o-muezzin-konustu-din-adamiyim-yalan-soyleyemem-haberi-75336> [30.09.2024]

“Oomen-Ruijten: Erdoğan, Tüm Vatandaşların Lideri Olduğunu Gösterebilir”.

Timetürk. <https://www.timeturk.com/tr/2013/06/12/oomen-ruijten-erdogan-tum-vatandaslarin-lideri-oldugunu-gosterebilir.html> [29.08.2024]

“Opera da Cami de Yapacağız”. *Anadolu Ajansı*.

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/opera-da-cami-de-yapacagiz/240939>
[03.08.2024]

“Sığındıkları Camide İcki İçtiler!”. *Yeni Şafak*.

<https://www.yenisafak.com/gundem/sigindiklari-camide-icki-ictiler-529113>
[05.08.2024]

- “Süheyl Batum'dan Sopalı Polislere Sert Tepki”. *Cumhuriyet*.
<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/suheyl-batumdan-sopali-polislere-sert-tepki-426640> [03.07.2024]
- “Şu Mektepler Olmasa Maarifi Ne Güzel İdare Ederdim” Sözü'nün Sahibini ve Amacını Yanlış Anlayan Yazarlar”. *Malumatfuruş*.
<https://www.malumatfurus.org/su-mektepler-olmasa-maarifi-ne-guzel-idare-ederdim-sozunun-sahibini-ve-amacini-yanlis-anlayan-yazarlar/> [07.09.2024]
- “Taksim'in Yayalaşma Projesine Onay”. *Sabah*.
<https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/09/16/taksim-in-yayalasma-projesine-onay> [30.06.2024]
- “Topçu Kışlasında Yürütmeyi Durdurma Kararı”. *Anadolu Ajansı*.
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/topcu-kislasinda-yurutmeyi-durdurma-karari/241169> [03.06.2024]
- “Twitter'ı AKP Buldu”. *Oda TV*. <https://www.odatv.com/medya/twitteri-akp-buldu-41942> [23.11.2024]
- “Vali Mutlu'dan Gezi Parkı Açıklaması”. *Habertürk*.
<https://www.haberturk.com/gundem/haber/858782-vali-mutludan-gezi-parki-aciklamasi> [9.10.2024]
- “Vallahi Diktatör Değilim”. *Evrensel*. <https://www.evrensel.net/haber/58473/vallahi-diktator-degilim> [23.06.2024]
- “Yumruk Uzatana Toka Yapılır mı?”. *Milliyet*.
<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/yumruk-uzatanla-toka-yapilir-mi-1723565>
[23.08.2024]

ÖZGEÇMİŞ

Aslen Trabzon-Çaykaralı olan Ahmet Selim Okuyan, ilk ve orta öğrenimini Samsun'da tamamladı. 2010 yılında Samsun Atatürk Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. Lisans eğitimini 2015 yılında İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde, Uluslararası Ticaret ve İşletme yan dalıyla birlikte tamamladı. Yüksek lisansını ise 2018 yılında "A content analysis of TBMM minutes about AK Party's position on the Kurdish question between 2001 and 2017" başlıklı teziyle yine İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamladı. 2015 yılından beri Türk Hava Yolları İletişim Başkanlığı'nda İletişim Şefi olarak çalışmaktadır.